

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

Kırsal Alanda Tarım İşletmelerinde Yoksulluk ve
Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde
Değerlendirilmesi: Konya İli Hadim İlçesi Örneği

Arzu KAN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Cennet OĞUZ

Konya-2012

Arzu KAN	Kırsal Alanda Tarım İşletmelerinde Yoksulluk ve Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Konya İli Hadim İlçesi Örneği	Doktora Tezi	2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

Kırsal Alanda Tarım İşletmelerinde Yoksulluk ve
Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde
Değerlendirilmesi: Konya İli Hadim İlçesi Örneği

Arzu KAN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Cennet OĞUZ

Bu çalışma TÜBİTAK tarafından 110K329 No'lu "1002 Hızlı Destek" projesi olarak desteklenmiştir.

Konya-2012

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
Bilimsel Etik Sayfası.....	ii
Tez Kabul Formu.....	iii
Önsöz / Teşekkür.....	iv
Özet.....	v
Summary.....	vi
Kısaltmalar ve Simgeler Sayfası.....	viii
Tablolar Listesi.....	ix
Şekiller Listesi	xiii
1 BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Önemi.....	1
1.2 Çalışmanın Amacı.....	2
1.3 Çalışmanın Kapsamı.....	3
1.4 Konu İle İlgili Çalışmalar.....	8
2. İKİNCİ BÖLÜM-KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	21
2.1 Yoksulluk, Yoksulluk Türleri ve Ölçüm Yöntemleri.....	21
2.1.1 Yoksulluk ve yoksulluk türleri kavramlarının açıklanması.....	21
2.1.2 Yoksulluk ölçüm yöntemleri.....	23
2.2 Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk.....	28
2.3 Türkiye’de Kırsal Yoksulluk ve Tarım İlişkisi.....	37
2.4 Kadın Yoksulluğu ve Kırsal Alanda Tarımda Kadının Rolü.....	39
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM-GEREÇ VE METOD.....	44
3.1 Gereç.....	44
3.2 Metod.....	44
3.2.1 Örnek sayısının belirlenmesinde kullanılan metod.....	44
3.2.2 Verilerin toplanması ve analizinde uygulanan metod.....	47
4 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM-ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	59
4.1 Araştırma Bölgesine İlişkin Genel Bilgiler.....	59
4.1.1 Araştırma alanının coğrafi yapısı ve iklimi.....	59
4.1.2 Araştırma alanının sosyal yapısı.....	61
4.1.3 Araştırma alanının ekonomik yapısı.....	64
5. BEŞİNCİ BÖLÜM-ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	70
5.1 Araştırma Bölgesinde İncelenen Yerleşim Yerlerine İlişkin Bulgular.....	70
5.1.1 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinin demografik özellikleri.....	70
5.1.2 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde hane halkının yapısal durumu....	78
5.1.3 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde göç durumu.....	83
5.1.4 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde arazi varlığı ve üretim deseni.....	86
5.1.5 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde hayvansal üretim durumu.....	100
5.1.6 Araştırma bölgesinde tarımsal arazisi olmayan haneler ve geçim kaynakları.....	102
5.1.7 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde büyük çiftçi niteliğindeki haneler ve arazi varlıklarının dağılımı.....	104
5.1.8 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde üreticilerin Çiftçi Kayıt Sistemi’ne (ÇKS) kayıtlı olma durumu.....	107
5.1.9 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde 2000-2010 yılları arasında bitkisel ve hayvansal üretimde meydana gelen değişim durumu.....	109
5.1.10 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde işletme tiplerinin dağılımı.....	113

5.1.11	Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde yöre insanı profili.....	114
5.1.12	Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde gelir gruplarına göre hane sayısının dağılımı.....	115
5.1.13	Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde 4 kişilik bir ailenin ihtiyaç duyduğu aylık gelir miktarı.....	118
5.1.14	Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde alt yapı durumu	119
5.2	Araştırma Bölgesinde İncelenen İşletmelere İlişkin Bulgular.....	122
5.2.1	İncelenen işletmelerin hane halkı nüfus yapısı.....	123
5.2.2	İncelenen işletmelerde hanehalkı öğrenim düzeyi.....	127
5.2.3	İncelenen işletmelerde işgücü kullanımı.....	129
5.2.4	İncelenen işletmelerde hane halkı sosyal güvenlik durumu.....	133
5.2.5	İncelenen işletmelerde bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetine ilişkin bulgular.....	135
5.2.6	İncelenen işletmelerin fiziki sermaye unsurları.....	145
5.2.7	İncelenen işletmelerin finansal sermaye unsurları.....	149
5.2.7.1	İncelenen işletmelerin gelir durumları.....	149
5.2.7.2	İncelenen işletmelerin gider durumları.....	154
5.3	Araştırma Bölgesinde İncelenen İşletmelerde Yoksulluk Analizi.....	156
5.3.1	Eşdeğer kişi ölçeği.....	157
5.3.2	Yoksulluk sınırı.....	159
5.3.3	Yoksulluk indeksleri.....	162
5.3.4	Lorenz eğrisi ve gini katsayısı.....	163
5.3.5	İncelenen işletmelerin sermaye unsurlarının yoksulluk durumuna göre dağılımı.....	166
5.3.6	İncelenen işletmelerin gelirini etkileyen faktörlerin ekonometrik analizi.....	171
5.4	Araştırma Bölgesinde İncelenen İşletmelerde Kadın ve Erkeklerin Yoksulluktan Etkilenmeleri ve Toplumsal Cinsiyet Analizi.....	174
5.4.1	Kadın ve erkeğe ilişkin demografik bulgular.....	176
5.4.2	Ailede evlilik yapısı ve doğurganlık ile ilgili bulgular.....	178
5.4.3	Ailenin gelir kaynakları, geliri değerlendirme şekilleri ve kadının sahip olduğu mülk durumu.....	184
5.4.4	Faaliyetler profili.....	188
5.4.4.1	Kadının tarımsal üretim sürecine katılım durumu.....	189
5.4.4.2	Kadın ve erkeğin günlük faaliyetleri.....	195
5.4.4.3	Kadınların ev işlerine katılım durumu.....	198
5.4.4.4	Kadın ve erkeğin aile içi görev ve rolleri.....	202
5.4.4.5	Kadının çalışması ile ilgili görüşler.....	206
5.4.5	Kadınların komşu ve akrabalar ile olan ilişkileri.....	209
5.4.6	Hanehalkının alışveriş ve sağlık hizmetlerinde tercih ettiği yerler.....	212
5.4.7	Kadın ve erkeğin kalkınma beklentileri, tutumları ve kalkınmayı sınırlayıcı faktörler hakkındaki düşünceleri.....	214
5.4.8	Kadın ve erkeklerin yaşadıkları yöre ve yöre insanı hakkındaki görüşleri.....	228
5.4.9	Cinsiyete göre yoksulluğa bakış açısı ve değerlendirme.....	233
5.4.10	Cinsiyet rolleri.....	236
5.4.11	Kaynak tahsisi.....	240
5.4.12	Rolleri dengeleme.....	243
5.4.13	Roller ve ihtiyaçlar.....	246
5.4.14	Cinsiyet rolleri ve karar alma sürecine katılım.....	249
	ALTINCI BÖLÜM-SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	252

KAYNAKÇA.....	267
EKLER.....	279
Ek 1 Köy Bilgi - Katılımcı Değerlendirme Formu.....	279
Ek 2 İşletme Anket Soru Formu.....	286
Ek 3 Kadın Anket Soru Formu.....	305
Ek 4 Erkek Anket Soru Formu.....	324
Özgeçmiş.....	331

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi, öneri ve yardımlarını esirgemeyerek akademik ortamda olduğu kadar, sosyal ilişkilerde de engin fikirleriyle yetişme ve gelişmeye katkıda bulunan danışman hocam, sayın Prof. Dr. Cennet OĞUZ'a, çalışmalarım süresince beni yönlendiren ve değerli görüş ve bilgilerini eksik etmeyen hocalarım Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK ve Doç. Dr. Doğan UYSAL'a, çalışmayı 1002 Hızlı Destek Projesi kapsamında destekleyen TÜBİTAK'a, çalışmanın başından sonuna kadar ilçede gerekli olan her türlü konuda yardımlarını benden esirgemeyen Hadim Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğündeki tüm çalışanlara, Hadim Kaymakamlığına, anket sorularını bıkıp usanmadan büyük bir fedakarlıkla değerli zamanlarını ayırıp cevaplandıran Hadim ilçesi çiftçilerine ve onların eşlerine, çalışmalarım süresince fedakarlık göstererek beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen eşim Dr. Mustafa KAN'a, anneme ve babama en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Arzu KAN
Mart, 2012

ÖZET

Bu çalışmada, Konya ilinin en eski yerleşim birimi olan ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) gelişmişlik indeksine göre de toplam 858 ilçe arasında 615. sırada yer alan Hadim ilçesi kırsalında tarım işletmelerinde yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluğun toplumsal cinsiyet çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Hadim ilçesinde öncelikle Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ve Veteriner Kayıt Sistemi (TÜRKVET) incelenerek Gayeli Örneklem Yöntemi ile 13 yerleşim yeri belirlenmiş ve bu yerleşim yerlerindeki ÇKS ve TÜRKVET'e kayıtlı çiftçiler ana popülasyonu oluşturmuştur. Gayeli Örneklem Yöntemi ile belirlenen köylerdeki ÇKS'ye kayıtlı üreticilerin toplam arazi genişlikleri dikkate alınarak homojen dağılımı sağlamak amacı ile Tabakalı Örneklem Yöntemi ile örnek işletme seçimi yapılmıştır. Yapılan örneklem sonucunda 0-25 dekar (I. Grup), 26-60 dekar (II. Grup) ve 61 dekar ve üzeri (III. Grup) olmak üzere 3 tabakada toplam 112 çiftçi ailesi ile (kadın ve erkek) görüşülmüştür. Ayrıca araştırma bölgesinde farklı iki ekolojik bölge olduğundan (Aladağ Bölgesi ve Merkez Bölge) araştırma sonuçlarının yorumlanmasında ekolojik bölgeler de dikkate alınmıştır.

Çalışmada göreceli yoksulluk, eşdeğer kişi (EK) başına toplam gelir üzerinden ortanca değerin %50'si alınarak hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda bölgeler ortalamasında yoksulluk sınırının eşdeğer kişi başına 2.656 TL ve yoksulluk sınırı altında kalan işletmelerin oranının %20,00 olduğu hesaplanmıştır. Günlük eşdeğer kişi başına 1\$'ın altında yaşayan işletmelerin oranı %0,89 iken, bu değer 2,15\$ için %1,79, 4,30\$ için ise %11,61 olarak hesaplanmıştır. Yoksulluk analizleri sonucu bölge ortalamasında Yoksulluk Açığı İndeksi %29,63, Sen Yoksulluk İndeksi %7,55 ve FGT Ölçüsü ise %9,75 olarak belirlenmiştir. Hesaplanan Gini Katsayıları ise Merkez Bölgede 0,35, Aladağ bölgesinde 0,40 ve bölge ortalamasında ise 0,38'dir. Gelir dağılımının en adaletsiz yaşandığı bölge Aladağ Bölgesidir.

Yoksulluğun toplumsal cinsiyet boyutuna bakıldığında ise, araştırma bölgesinde kadın ve erkeklerin rollerinin toplumun erkek ve kadınlara biçtiği rollerle büyük oranda benzeştiği görülmüştür. Kadının ev içinde geleneksel rollerin dışında tarımsal üretim sürecinde erkekle beraber yoğun bir şekilde yer aldığı, buna rağmen gelirin harcanması konusunda erkeğin üstünlüğünün olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bölgesinde kadınların sadece %12,50'si mülk sahibidir. Kadınların eğitim durumu erkeklere göre düşüktür. Bölgede kadının çalışması ile ilgili genel bir kanaat olup, kadının çalışacağı işin kadının ev içi rollerini aksatmayacak şekilde olması gerektiği belirtilmiştir. Bölgede kadının yoksulluktan etkilenme düzeyi daha fazladır. Görüşülen kadınların %61,61'i köy yaşamından memnun olmayıp, elinde fırsat olsa şehirde yaşamayı seçeceğini bildirmiştir. Bu oran erkeklerde ise köy lehinedir.

Sonuç olarak, araştırma bölgesinde yoksulluğun azaltılmasında tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi gerektiği belirtilirken, bunun devlet destekli olması konusunda yaygın görüş mevcuttur. Özellikle alt yapı yatırımlarının bölgede kalkınmayı teşvik edici en önemli unsur olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, kırsal alan, tarım, toplumsal cinsiyet, Hadim

Poverty in Agricultural Holdings and Evaluation of Poverty in the Framework of Gender Assessment in Rural Area: Konya Province, Hadim District Case

SUMMARY

In this study, the measurement of poverty and the evaluation of poverty on the concept of gender dimension were aimed in agricultural holdings in rural area of Hadim district which is the oldest settlements in the province of Konya and being in the 615. order among the total 858 districts in Turkey according to State Planning Organization (DPT) Development Index. With that aim, firstly 13 settlement places were determined by examining the Farmer Registration System (CKS) and Animal Registration System (TURKVET) with Aimed Sampling Method. The main population will be formed with the farmers who registered Farmer Registration System (CKS) and Animal Registration System (TURKVET) in those settlements. After we chose the village, as we took into account the farmers' land width, we took samples with Stratified Sampling Method to form homogeneity distribution. As results of the sampling 3 groups were formed (0-25 da, 26-60 da and 61+ da) and totally 112 agricultural holding family (man and woman) were interviewed. Also, the research results were analyzed according to the 2 different ecological region (Merkez and Aladağ).

In this study, relative poverty was calculated on the total income per person equivalent (PE) taking the median value of 50%. As result of the study, the poverty line was 2.656 TL/PE and the ratio of agricultural holding under the poverty line was 20,00% calculated. The ratio of agricultural holdings living under the 1\$, 2,15\$ and 4,30\$ per day was 0,89%, 1,79% and 11,61% respectively. Poverty Gap Ratio, Sen Poverty Index and was FGT Index were calculated as 29,63%, 7,55% and 9,75% as a result of the poverty analyses. While the Gini Coefficient was 0,35 in the Central Region, it was found as 0,40 in Aladağ Region and 0,38 in general regional average. The region that had the most unequal income distribution was found as Aladağ Region.

At the gender dimension of poverty, women's and men's roles in the research community were greatly resemble with assessed the role for men and women by general community. Women, other than the traditional roles in home, was playing active role in agricultural production as much as men, however, men had superiority on decision making to be spent of the income. In the research area, only 12,50% of the women was owner the property. The education level of women was low according to the men. In the region it was implied that there was a general opinion about the women working in the region, her work should not impede the work in the home. Women in the region affected the level of poverty is more than men. 61.61% of the women interviewed were not happy with the life of the village, and if the women catch any opportunity, they will choose to live in the city reported. This rate in men was in favor of the village.

As a result, supporting of agricultural activities to reduce poverty was specified, it should be state-sponsored was reported. Especially, infrastructure investments was the most important encouraging factor to the development in the region was determined.

Keywords: Poverty, rural area, agriculture, gender, Hadim

KISALTMALAR VE SİMGELER SAYFASI

AB	Avrupa Birliği
AÇEV	Anne Çocuk Eğitimi Vakfı
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AusAID	The Australian Agency For International Development
BBHB	Büyük Baş Hayvan Birimi
BK	Brüt Kar
BM	Birleşmiş Milletler
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EİB	Erkek İşgücü Birimi
EİG	Erkek İş Günü
EK	Eşdeğer Kişi
FAO	Food and Agriculture Organization
FGT	Foster Greer Thorbecke
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSH	Gayri Safi Hasıla
GSÜD	Gayri Safi Üretim Değeri
HKD	Hızlı Kırsal Değerlendirme
IFAD	International Fund for Agricultural Development
IMF	International Monetary Fund
KOP	Konya Ovası Projesi
NK	Net Kar
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PDKA	Produktif Demirbaş Kıymet Artışı
RUM	Random Utility Models
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SH	Saf Hasıla
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TCA	Toplumsal Cinsiyet Analizi
TG	Tarımsal Gelir
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	Türkiye Veteriner Kayıt Sistemi
TÜSİAD	Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
UNICEF	The United Nations Children's Fund

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1	Dünyada uluslar arası yoksulluk sınırının altında kalan başlıca ülkeler..... 30
Tablo 2.2	Dünyada kırsal yoksulluğun en ileri düzeyde olduğu başlıca ülkeler..... 31
Tablo 2.3	Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları (2002-2009)..... 32
Tablo 2.4	Hane halkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranları (2002-2009)..... 34
Tablo 2.5	Hanehalkı fertlerinin işteki durumuna göre yoksulluk oranları (2002-2009)..... 35
Tablo 2.6	Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları (2002-2009)..... 37
Tablo 3.1	Örnekleme sonucu seçilen köyler, tabakalar ve örnek adedi..... 47
Tablo 3.2	Erkek işgücü birimi ve eşdeğer kişiye çevirmede kullanılan katsayılar..... 50
Tablo 3.3	FAO'nun farklı demografik grupların minimum kalori ihtiyaçları hesaplanmasına dayanan eşdeğer kişi ölçeği..... 50
Tablo 4.1	2010 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre hadim ilçesi nüfusu..... 62
Tablo 4.2	Hadim ilçesi arazi miktarı ve hayvan sayısı dağılımı..... 67
Tablo 5.1	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde nüfusun cinsiyete, üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 71
Tablo 5.2	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde nüfusun yaşa, üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 73
Tablo 5.3	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde kadın nüfusun eğitim durumunun, üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 75
Tablo 5.4	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde erkek nüfusun eğitim durumunun üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 76
Tablo 5.5	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde kız çocuklarının eğitime yönelik eğilim durumunun ü üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 77
Tablo 5.6	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde hane halkı yapısının üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 80
Tablo 5.7	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde hane halkı yapısının üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 82
Tablo 5.8	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde göç eden hane sayısının üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 84
Tablo 5.9	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde toplam tarımsal arazinin üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre dağılımı..... 88
Tablo 5.10	Araştırma bölgesinde üretim bölgelerinde, coğrafi şekil ve üretim sistemine göre kuru tarım alanlarında ürün gruplarının üretim alanı dağılımı..... 92
Tablo 5.11	Araştırma bölgesinde üretim bölgelerinde, coğrafi şekil ve üretim sistemine göre sulu tarım alanlarında ürün gruplarının üretim alanı dağılımı..... 93
Tablo 5.12	Üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre bitkisel üretim geliri dağılımı..... 95
Tablo 5.13	Kuru tarım alanlarında üretim bölgelerine, coğrafi şekil ve üretim sistemlerine göre ürün gruplarında dekara elde edilen gelir..... 97
Tablo 5.14	Suru tarım alanlarında üretim bölgelerine, coğrafi şekil ve üretim sistemlerine göre ürün gruplarında dekara elde edilen gelir..... 99
Tablo 5.15	Araştırma bölgesinde üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre hayvan sayısının dağılımı..... 101

Tablo 5.16	Üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre tarımsal arazisi olmayan hanelerin dağılımı.....	103
Tablo 5.17	Üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre yerleşim yeri başına ortalama büyük çiftçi sayısı ve arazi varlığı.....	106
Tablo 5.18	Üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre üreticilerin ÇKS'ye kayıt olma durumları.....	108
Tablo 5.19	Üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre 2000-2010 yılları arasında bitkisel üretimde meydana gelen değişimlerin dağılımı (%).....	111
Tablo 5.20	Üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre hanelerin gelir grupları bazında dağılımı.....	117
Tablo 5.21	Araştırma bölgesinde üretim bölgesine, yerleşim yerinin coğrafi şekline ve üretim sistemine göre 4 kişilik bir aile için aylık gerekli olan gelir (TL/Ay).....	119
Tablo 5.22	İncelenen işletmelerdeki hanehalkı birey sayısının cinsiyete ve yerleşim yeri bölgesine göre dağılımı.....	124
Tablo 5.23	İncelenen işletmelerdeki hanehalkı birey sayısının cinsiyete ve gruplara göre dağılımı.....	124
Tablo 5.24	İncelenen işletmelerdeki bireylerin cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı.....	125
Tablo 5.25	İncelenen işletmelerdeki bireylerin yaşlarının yerleşim yeri bölgesine göre dağılımı.....	126
Tablo 5.26	İncelenen işletmelerdeki bireylerin yaşlarının gruplara göre dağılımı.....	127
Tablo 5.27	İncelenen işletmelerdeki 7 yaş üzeri nüfusun öğrenim durumunun yerleşim yeri bölgesine göre dağılımı.....	127
Tablo 5.28	İncelenen işletmelerdeki 7 yaş üzeri nüfusun öğrenim durumunun gruplara göre dağılımı.....	128
Tablo 5.29	İncelenen işletmelerdeki 7 yaş üzeri nüfusun öğrenim durumunun cinsiyete göre dağılımı.....	129
Tablo 5.30	İncelenen işletmelerde işgücü kullanımının yerleşim yeri bölgesine göre dağılımı.....	132
Tablo 5.31	İncelenen işletmelerde işgücü kullanımının gruplara göre dağılımı.....	132
Tablo 5.32	İşletmelerdeki bireylerin sosyal güvenlik durumunun yerleşim yerlerine göre dağılımı.....	134
Tablo 5.33	İncelenen işletmelerdeki bireylerin sosyal güvenlik durumunun gruplara göre dağılımı.....	135
Tablo 5.34	İncelenen işletmelerdeki toplam arazi varlığının üretim şekli, arazi nevi ve yerleşim yeri bölgelerine göre dağılımı.....	136
Tablo 5.35	İncelenen işletmelerdeki toplam arazi varlığının üretim şekli, arazi nevi ve arazi gruplarına göre dağılımı.....	137
Tablo 5.36	İşletmelerdeki arazi mülkiyetinin yerleşim yerine göre dağılımı.....	140
Tablo 5.37	İncelenen işletmelerde arazi mülkiyetinin arazi gruplarına göre dağılımı.....	141
Tablo 5.38	İşletmelerdeki hayvan varlığının BBHB cinsinden yerleşim yeri gruplarına göre dağılımı.....	144
Tablo 5.39	İşletmelerdeki hayvan varlığının BBHB cinsinden arazi gruplarına göre dağılımı.....	145
Tablo 5.40	İncelenen işletmelerin fiziki sermaye durumuna ilişkin bulgular.....	146
Tablo 5.41	İşletme ailesinin yaşadıkları konuta ilişkin fiziki altyapı durumunun yerleşim yerlerine göre dağılımı.....	147
Tablo 5.42	İşletme ailesinin yaşadıkları konuta ilişkin fiziki altyapı durumunun arazi gruplarına göre dağılımı.....	148
Tablo 5.43	İncelenen işletmelerin finansal sermaye kavramı içinde gelir durumları.....	153
Tablo 5.44	İşletmelerin finansal sermaye kavramı içinde gelir durumları.....	155
Tablo 5.45	FAO'nun farklı demografik grupların minimum kalori ihtiyaçları hesaplanmasına dayanan eşdeğer kişi ölçüğü.....	158
Tablo 5.46	İncelenen işletmelerde toplam hane halkı nüfusunun cinsiyetlere göre eşdeğer kişi denklilikleri.....	158

Tablo 5.47	Araştırma bölgesinde yoksulluk sınırı ve dağılımı.....	161
Tablo 5.48	Araştırma alanından elde edilen yoksulluk indeksleri.....	163
Tablo 5.49	Sermaye unsurlarının yoksulluk durumuna göre dağılımı.....	169
Tablo 5.50	Çok sınıflı (multinomial) logit model tahmin sonuçları.....	173
Tablo 5.51	Yoksulluk durumuna göre kadın ve erkeğe ilişkin yaş dağılımı.....	177
Tablo 5.52	Kadının öğrenim durumunun yoksulluk durumuna göre dağılımı.....	177
Tablo 5.53	Hanehalkı reisinin öğrenim durumunun yoksulluk durumuna göre dağılımı.....	178
Tablo 5.54	Evlilik sayısına ilişkin bulgular.....	179
Tablo 5.55	Evlilik süresi ve evlenme yaşına ilişkin bulgular.....	179
Tablo 5.56	Evlilik şekline ilişkin bulgular.....	180
Tablo 5.57	Nikah şekline ilişkin bulgular.....	181
Tablo 5.58	Eşler arası akrabalık durumuna ilişkin bulgular.....	182
Tablo 5.59	Sahip olunan çocuk sayısı ve kadının doğurganlığına ilişkin bulgular.....	183
Tablo 5.60	Kadının mülk sahipliği durumuna ilişkin bulgular.....	186
Tablo 5.61	Kadının gelir kaynakları.....	186
Tablo 5.62	Kadının elde ettiği geliri değerlendirme şekli.....	187
Tablo 5.63	Kadının kendi işletmesinde tarımsal üretim sürecine katılma durumu.....	191
Tablo 5.64	Kadının başka işletmede tarımsal üretim sürecine katılma durumu.....	191
Tablo 5.65	Kadının katıldığı tarımsal faaliyetler.....	194
Tablo 5.66	Cinsiyete göre günlük çalışma faaliyetlerinin dağılımı.....	197
Tablo 5.67	Kadınların ev işlerine katılım durumu.....	200
Tablo 5.68	Cinsiyete göre tek başına yapılabilecek işler.....	204
Tablo 5.69	Kadının aile içi görevleri.....	205
Tablo 5.70	Erkeğin aile içi görevleri.....	206
Tablo 5.71	Kadının gelir getirici bir işte çalışması ile ilgili kendisine ait görüşler.....	207
Tablo 5.72	Kadın için uygun görülen iş düzeni hakkında kendisine ait görüşler.....	208
Tablo 5.73	Kadının çalışmama nedenleri.....	209
Tablo 5.74	Kadınların akrabalar ile olan ilişkileri.....	210
Tablo 5.75	Kadınların komşuları ile olan ilişkileri.....	211
Tablo 5.76	Kadınların akraba ve komşuları ile yardımlaşma durumu puanı.....	212
Tablo 5.77	Alışveriş tercih yerleri.....	213
Tablo 5.78	Sağlık hizmetlerinde tercih edilen kurum.....	214
Tablo 5.79	Cinsiyete göre bölge kalkınması hakkındaki görüşler.....	216
Tablo 5.80	Cinsiyete göre bölge kalkınmasını teşvik edecek unsurlar.....	218
Tablo 5.81	Cinsiyete göre bölge kalkınmasının sağlayacak organizasyonlar/kurum ve kuruluşlar.....	221
Tablo 5.82	Cinsiyete göre kalkınmaya karşı tutum.....	223
Tablo 5.83	Cinsiyete göre bölge kalkınmasını sınırlayan faktörler ile ilgili görüşler.....	227
Tablo 5.84	Kadın ve Erkeklerin Yaşam Yeri Seçimleri.....	228
Tablo 5.85	Cinsiyete göre yaşam yeri seçiminde etkili olan faktörler.....	230
Tablo 5.86	Cinsiyete göre köy yaşamında memnun olunmayan koşullar.....	231
Tablo 5.87	Cinsiyete göre yöre insanı hakkındaki düşünceler.....	232
Tablo 5.88	Cinsiyete göre yaşanan bölgenin kaynakları ve geliri hakkındaki düşünceler.....	234
Tablo 5.89	Cinsiyete göre öznel yoksulluk.....	236
Tablo 5.90	Cinsiyet rolleri konusundaki tutum.....	239
Tablo 5.91	Cinsiyete göre kaynak tahsisi durumu.....	242

Tablo 5.92	Cinsiyete göre rolleri dengeleme.....	245
Tablo 5.93	Cinsiyete göre roller ve ihtiyaçlar.....	248
Tablo 5.94	Cinsiyet rolleri ve karar alma sürecine katılım.....	251

ŞEKİLLER LİSTESİ

		<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1	Lorenz eğrisi ve tam eşitlik doğrusu.....	27
Şekil 2.2	Lorenz eğrisinde gini katsayısı uygulaması.....	28
Şekil 3.1	Konya il ve Hadim ilçe haritası.....	53
Şekil 4.1	İşletme stratejilerinin belirlenmesinde işletmelerin sermaye unsurları.....	60
Şekil 5.1.	Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde göçün en fazla olduğu iller.....	86
Şekil 5.2	Merkez bölgedeki işletmelerin tarımsal üretim deseni.....	142
Şekil 5.3	Aladağ bölgesindeki işletmelerin tarımsal üretim deseni.....	143
Şekil 5.4	Araştırma bölgesindeki işletmelerin genel tarımsal üretim deseni.....	143
Şekil 5.5	Araştırma bölgesinde yerleşim yerlerine göre lorenz eğrileri ve gini katsayıları...	165
Şekil 5.6	Araştırma bölgesinde gruplara göre lorenz eğrileri ve gini katsayıları.....	166
Şekil 5.7	Hanehalkının gelir kaynaklarının dağılımı.....	185
Şekil 5.8	Hanehalkı gelirinin cinsiyetlere göre harcama kalemlerine dağılımı.....	188

BİRİNCİ BÖLÜM-GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Önemi

Yoksulluk analizleri tüm dünyada ve Türkiye’de gelir araştırmalarının tamamlayıcısı durumundadır. Tarımın önemli olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk özellikle kırsal alanda ve tarım sektörü üzerinde diğer alan ve sektörlerle göre daha şiddetli durumdadır. Kırsal kalkınma çalışmalarının her alanda önem kazanmaya başladığı günümüzde kırsal alanda özellikle kırsalın büyük bir kısmını oluşturan tarım sektöründe yoksulluğun boyutlarını bilmek, tarım işletmelerinin stratejilerinin belirlenmesinde yoksulluğun etkisini ortaya koymak ve yoksulluğun aile içi yaşamda cinsiyetler üzerinde etkisini belirlemek yürütülecek birçok politikalarda kaynak teşkil etmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca ulusal sorumluluklarımızın yanı sıra Avrupa Birliği (AB) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)’ne göre uluslararası sorumluluklarımızın yerine getirilmesinde tarım sektörü önemli bir sektördür ve detaylı analiz edilmesi gereklidir. İşte bu analizlerin başında yoksulluk analizleri etkin bir kalkınma için gereklidir. İnsan odaklı ve sürdürülebilir bir kalkınma için yoksulluğun boyutu başarıda en önemli unsurlardan biridir. Çünkü her işletme mevcut kaynaklarını en etkin şekilde kullanarak maksimum faydaya ulaşmak ister. Maksimizasyon teorisinde mevcut kaynaklarını etkin kullanmak işletmenin yoksulluğunun boyutu ile yakından ilişkilidir. Sadece ekonomik kalkınmanın yeterli olmadığı kalkınma sürecinde tüm bireylerin birlikte sosyal yönden de kalkınması sürdürülebilirlik için önemlidir.

Bu çalışma ile Konya ili Hadim İlçesinde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ve/veya Veteriner Kayıt Sistemi (TURKVET) sistemine kayıtlı tarım işletmelerinde yoksulluk analizleri ile tarım işletmeleri yapıları yoksulluk kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca bölge için tarımsal alanda göreceli yoksulluk sınırı belirlenmiş, yoksul ve yoksul olmayan çiftçi ayrımının yapılmış ve kırsal alanda tarım işletmelerinde yoksulluğun ilçe bazında dağılımı belirlenmiştir. Yoksulluğun toplumsal cinsiyet analizi çerçevesinde değerlendirilerek özellikle tarım işletmelerinde kadınların yoksulluktan etkilenme

durumları araştırılmıştır. 1995 yılında Uruguay Raund görüşmeleri sonucunda, DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında desteklemeler başlığında yoksul işletmelerin destekleme politikaları kapsamından ayrı şekilde değerlendirilmesi, destekleme politikalarının oluşmasında politika yapıcılara kaynaklık yapabilecektir.

1.2.Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın ana amaçları kırsal alanda tarım işletmelerinde;

- Yoksulluk kavramını ortaya koyarak, yoksulluk analizini yapmak,
- Yoksulluğun kadın ve erkek üzerindeki etkilerinin farklı olduğu teorisi kapsamında kadınların yoksulluktan etkilenme düzeyini belirlemektir.

Bu ana amaçlara ulaşmak için aşağıdaki konular araç olarak kullanılmıştır.

- Araştırma alanı olarak belirlenen Konya ili Hadim ilçesinde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ve/veya Veteriner Kayıt Sistemi (TURKVET)’ne kayıtlı tarım işletmelerinin sermaye yapılarını ortaya koyarak tarımsal gelirlerini belirlemek,
- Yoksulluk kavramının kırsal alanda tarım işletmelerinde ne anlama geldiğini belirlemek,
- İlçe için tarımda göreceli yoksulluk sınırını ortaya koymak,
- Yoksulluk kapsamına giren tarım işletmelerinin özelliklerini ortaya koymak,
- İşletmelerin tarımsal gelirinin oluşmasında sermaye unsurlarının paylarını araştırmak ve buna bağlı olarak tarım işletmesi (çiftçi) tanımını yapmak,
- Yoksulluk ile işletmelerin sosyal yapıları arasındaki ilişkileri belirlemek,
- Kadınların aile içi rollerini ve sorumluluklarını belirlemek,
- Yoksulluğun kadınlar üzerindeki etkisini ortaya koymak.

Ayrıca Türkiye’nin uluslararası alandaki taahhütleri ve bu taahhütleri yerine getirmesi bakımından tarım sektörü her zaman kilit rol oynamaktadır. Gerek AB’ye uyum sürecinde kırsal kalkınma politikaları ve özellikle kırsal alanda geri kalmış bölgelerin tanımlandığı alanlarda farklı politika uygulama imkanları, gerekse DTÖ

çerçevesinde taraf olduğumuz Tarım Anlaşması'nın gereklerini yerine getirme sorumluluklarımızda yoksul çiftçi tanımının önem kazanması aslında mevcut politikalarının oluşturulmasında hangi alanlara öncelik vermemiz gerektiği konusunda ipuçları vermektedir. DTÖ Tarım Anlaşması çerçevesinde elde DTÖ Uruguay Round'u sonrası yapılan ve taraf olduğumuz Tarım Anlaşması'nın madde 6/2 kapsamında yer alan ".....gelişmekte olan üye ülkelerde tarım için genelde sağlanan yatırım teşvikleri ve bu ülkelerde düşük gelirli veya kaynak sıkıntısı çeken fakir üreticiler için sağlanan girdi teşvikleri için bu tür teşviklerin normal olarak tabi olacağı iç destek indirimlerinden muaf olacaklardır....." ifadesi çerçevesinde düşük gelirli çiftçi tanımının yapılması gerekmektedir. Bu nedenle bu tanımlamayı yapabilmek için yoksulluk analizinin yapılması gereklidir.

1.3.Çalışmanın Kapsamı

Yoksulluk, tarih boyunca tüm toplumlarda farklı biçimlerde de olsa önemli sorunlardan biri olmuştur. Her toplumun belirli bazı ölçütlere göre tabakalaşmış olması nedeni ile de kimi gruplar ya da topluluklar bu tabakalaşmanın ya da sınıflaşmanın altında yer almak durumunda kalmıştır. Bu tabakalaşmanın altında yer alan sınıflar "yoksullar" olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 2008).

Alt sınıflarda yer alan insanlar, toplumca arzulanan şeylerden yoksun olanlar ya da diğerlerine oranla daha az sahip olanlardır. Arzulanan şeylerden (para, gelir, mülk gibi somut olarak ölçülebilen şeyler yanı sıra saygınlık, kariyer veya eğitim gibi soyut şeyler de olabilmektedir) yoksun olanlar yoksul olarak toplumsal hiyerarşinin altında yer almıştır. Bunları oluşturan gruplar, tabakalar veya sınıflar sadece toplumca arzulanan değerlere daha çok sahip olanlar değil aynı zamanda bu değerlerin, maddi ve/veya manevi, kontrolünü de ellerinde tutarlar. Örneğin toplum içerisindeki kurallar, normlar, toplum için neyin iyi, neyin kötü olduğu, genellikle hiyerarşinin üstünde bulunan gruplar, tabakalar veya sınıflar tarafından belirlenir (Öztürk, 2004).

1960'lı yıllarda yoksulluk ile birlikte çevre, kalkınma ve güvenli bir geleceğe ilişkin sorunlar uluslararası platformlarda tartışılmaya başlanmış ve bu konuda

uluslararası politikaların geliştirilmesi düşüncesi kabul edilerek yerel, ulusal ve küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınma bir amaç olarak öne çıkmıştır. Bu tarihten sonra yoksulluk ve sürdürülebilir kalkınma kavramları ve aralarındaki ilişki uluslararası alanda tartışılmaya başlanmıştır.

1972’de Stockholm’de yapılan Birleşmiş Milletler (BM) İnsani Çevre Konferansı’nda yoksulluk ve sürdürülebilir kalkınma konularına uluslararası ve ülkeler düzeyinde çözüm arama çalışmaları, 1983’te BM tarafından Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun kurulması ile hızlanmış ve 1992’de Rio Zirvesi’nde Gündem 21’in kabul edilmesiyle önemli bir dönüm noktasına gelmiştir.

1990’lı yıllarda gerek ulusal gerekse uluslararası alanda kalkınma ve gelişme tartışmalarının önemli bir eksenini oluşturan yoksulluk kavramı insanoğlunun yüz yüze kaldığı önemli sosyal ve ekonomik sorunlardan birisidir. Gelişmemiş ya da gelişmekte olan pek çok ülke az ya da çok yoksullukla iç içe yaşamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, yoksulluk sosyal refah ve gelir dağılımından dolayı daha çok ilgi odağı olmaktadır. Yoksulluk genellikle gelişmemişliği tanımlamakta ve yoksulluğun giderilmesi de ekonomik gelişmenin temel amacı olarak görülmektedir. Kalkınma ekonomisinin temel ilgi alanlarından birisini yoksulluk ve onunla mücadele oluşturmaktadır. Yoksulluk BM Örgütü’nce dünyadaki en önemli 12 genel sorundan biri olarak kabul edilmiş ve bu çerçevede BM 1996 yılını uluslararası yoksulluğun yok edilmesi yılı olarak ilan etmiştir.

Yoksulluk oldukça karmaşık bir olgudur ve çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle literatür de değişik tanımlamalar yapmıştır. Genel olarak kabul edilen tanımlamalara göre yoksulluğu görelî ve mutlak yoksulluk olmak üzere iki boyutta ele almak mümkündür. Bu tartışmaların ortak noktasından hareket ederek yoksulluk kavramını kısaca asgari yaşam standardına erişememiş olma durumu olarak tanımlamak mümkündür.

Görelî yoksulluk, kişinin toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir. Buna göre, belli bir toplumda kabul edilebilir minimum tüketim düzeyinin altında geliri olanlar görelî yoksul olarak

tanımlanmaktadır. Yoksulluğu görelî bir kavram olarak yorumlayan bir diğerk yaklaşımd, yoksulluğu bireyin gereksinimlerini karşılama derecesi yönüyle toplumun diğerk bireyleri karşısındaki durumuna göre tanımlamaktadır (Öztürk, 2004).

Mutlak yoksulluk ise bir insanın yaşamını minimum düzeyde sürdürebilmesine, yani biyolojik olarak kendisini yeniden üretebilmesi için gerekli kalori ve diğerk besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirmesine dayalı olarak tanımlanmaktadır. Gelirleri bu temel gereksinimleri karşılamakta yetersiz olanlar mutlak yoksulluk sınırının altında kabul edilmektedir. Mutlak yoksulluk kavramı, asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimleri karşılamaya yeterli gelirin elde edilememesi durumu olarak ele alınmıştır. Buna göre yoksulluk; "düşük gelir düzeyi", "yetersiz ve dengesiz beslenme ile sağlıksızlık", "sosyal yalıtım ve düşük sosyal katılım", "psikolojik ve ekonomik bireysel güvensizlik", "şoklara açıklık ve risk ve belirsizliğe cevap verememe", "doğal çevrenin bozulması ve sosyal çevrede kısır döngü" gibi bazı aksaklıkların bir bütün olarak algılanması gereğine işaret etmektedir (Öztürk, 2004).

Yoksulluğun tanımlanması kadar ölçümü de zor olan bir konudur. Yoksulluğun ölçümünde genellikle asgari beslenme standardına göre mutlak yoksulluk ve gelire göre belirlenen görelî yoksulluk kavramları kullanılmaktadır. Mutlak yoksulluğun ölçümünün asgari beslenme standardına göre yapıldığı başlıca çalışmalar; Kakwani, Sen, Fields, tarafından yapılan çalışmalardır (Sen, 1976; Fields, 1980; Kakwani, 1980). Tüketim harcamalarına göre yoksulluk hesaplanmasına yönelik ve yoksulluk ile sosyal göstergeler arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar ise Celasun, Derviş-Robinson, Dumanlı ve Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar örnek gösterilebilir (Derviş-Robinson, 1980; Celasun, 1986; Dumanlı, 1996). Uluslararası düzeyde yoksulluğun en önemli kurumsal yürütücülerinden biri, Dünya Bankası (DB)'dır. DB'na göre yoksulluk, asgari yaşam standardına erişilememiş olma durumu (World Bank, 1996) olarak tanımlanmış olup, yoksulluk sınırının belirlenmesinde günlük 1.25 Dolar ve 2 Dolar sınırı getirilmiştir. Bu doğrultuda 2008 yılı verileri esas alınarak DB tarafından

belirlenen günlük 1,25 Dolar sınırına göre, dünya genelinde 1,4 milyar kişi 1,25 Dolar'ın altında geçinmektedir (<http://www.worldbank.org>, 2011).

Yoksulluk küreselleşme olgusunun hızla yaygınlaştığı günümüz dünyasında özellikle gelişen ülkelerde önem kazanan kalkınma çabaları sonucu birçok araştırmaya konu olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin ve geçiş ekonomilerinin bugün karşılaştığı en ciddi problemlerden birisi büyümeyi hızlandırıp, yoksulluğu azaltan reformlar belirleyip uygulamaktır. Bu amaç söz konusu ülkelerin DB ve IMF gibi uluslararası kuruluşlardan yardım almaları ile gerçekleşir. Uluslararası örgütler az gelişmiş ülkelerdeki açlık sorununun çözümünü hedeflediğinden dolayı yoksulluk genellikle beslenme veya gıda harcamaları bazında incelenmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için ise yoksulluk sorunu açlık değil başka bir kavramsal çerçeve içerisinde değerlendirilmek durumundadır. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde açlık yapısal bir sorun değildir. Uluslararası literatürde yoksulluğun ölçümünde genellikle asgarî beslenme standardına göre mutlak yoksulluk ve gelire göre belirlenen göreceli yoksulluk kavramları kullanılmaktadır (Tomruk, 2006).

Yoksulluğun kırsal ve kentsel alandaki durumu da ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal nüfusun büyük bir kısmının tarımdan geçinmesi ve tarımdan sağlanan gelirin güvenirliliğinin düşük olması nedeni ile yoksulluk kırsal alanda kentsel alanlara göre daha şiddetli olmaktadır (Öztürk, 2008). Bu durum ise nüfusunun yaklaşık %25 i kırsal alanda yaşayan Türkiye için çözülmesi gereken sorunların başında gelmektedir.(Tüik, 2011/b)

Yoksulluk her kesimi etkilemekle birlikte, özellikle kadın ve çocukları son derece olumsuz yönde etkilemektedir. Bunların hayat standartlarında ortaya çıkan dengesiz gelişmeler, gelir dağılımı bozuklukları ve ilave olarak pek çok dışsal etkenler yoksulluğu artırıcı etkiye sahiptir. Gelişme, çağdaşlaşma ve refah toplumu olma amacına uygun olarak, yoksullukla mücadele politikalarının geliştirilmesi ve süratle uygulanması önem kazanmaktadır (Aktan, 2002).

Yoksulluğun kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisi direk olarak acaba kadınlar mı daha yoksul sorusunu akla getirmektedir. kalkınma ve yoksulluk konularında yapılan

tartışmaların ve yoksullukla mücadele etmek için geliştirilecek politikalar için çizilen çerçevenin en temel sorularından biri olmuştur. Uluslararası kuruluşların çalışmaları sonucu elde edilen dünya genelindeki veriler bu yöndeki soruları doğrular yöndedir. (Ecevit, 2003);

- Dünyadaki toplam işgücünün 2/3 ü kadınlara ait olup, kadınların günlük çalışma süreleri saat olarak erkeklerinkinden % 25 daha uzun olup, bütün dünyada toplam gıdanın %50'sini kadınlar üretmekteyken, kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca % 10' u kadardır.
- Sahip olunan varlıklar açısından, dünyanın tüm varlığının ancak %1'i kadınlara aittir.
- Dünyadaki tüm yoksulların % 70'ini kadınlar oluşturmaktadır. Yoksul hanelerin toplamı içinde kadın reisli haneler çoğunluktadır.

Kırsal alanda tarım işletmelerinde yoksulluk ve yoksulluğun kadın ve erkek üzerindeki farklı etkilerinin belirlenmesi tarım işletmelerinin tarımsal ve tarım dışı faaliyetlerinde stratejilerinin ortaya konulması ve işletmelerin mevcut pozisyonlarının iletılması bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle yoksulluk, yoksulluğun kırsal alandaki tarım işletmelerindeki durumu ve yoksulluğun özellikle aile içinde kadın ve erkek üzerindeki etkilerinin incelenmesi tarım politikası karar vericilerine veritabanı oluşturması ve yoksulluğun azaltılması çalışmalarına katkıda bulunulması açısından faydalı olacaktır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın önemi, amacı, kapsamı ve konu ile ilgili çalışma özetleri, ikinci bölümde kavramsal çerçeve kapsamında yoksulluk ve ölçüm metodları ile ilgili teorik kapsam, Türkiye'de ve dünyada yoksulluk durumu, kadın yoksulluğu, kırsal yoksulluk ve tarım ilişkileri, üçüncü bölümde materyal ve metod, dördüncü bölümde çalışma sahası olan Konya ili Hadim ilçesi ile ilgili bilgiler

sunulmuştur. Çalışmanın beşinci bölümünde araştırma bulguları ve tartışmaya yer verilerek, altıncı bölümde sonuç ve değerlendirmeler ortaya konulmuştur.

1.4. Konu İle İlgili Çalışmalar

1.4.1. Türkiye’de konu ile ilgili yapılmış çalışmalar

Oğuz (1992), çalışmasında Konya ili tarım işletmelerinde hayvancılık faaliyetlerinde kadın işgücünün kullanılma durumunu incelemiştir. Araştırmada, tüm işletme gruplarında toplam işgücü varlığının %50’den fazlasını kadın işgücünün oluşturduğu tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerin çalışma kapasitelerinde kadın işgücünün erkek işgücünden daha fazla olduğu görülmektedir.

Dumanlı (1996), çalışmasında 1987 yılı Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi verilerine dayalı Türkiye geneli, bazı iller ile kentsel ve kırsal yerleşim yerleri için yoksulluk sınırı ve yoksul hanelerin oranını hesaplamıştır. Çalışmada yoksulluk sınırı asgari alınması gereken kalori miktarına göre belirlemiştir.

Erdoğan (1996), çalışmasının veri kaynağı, eski adı Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) şimdiki adıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından gerçekleştirilen 1994 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi Geçici sonuçlarıdır. Bu anket, Türkiye, kent, kırsal ve Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere 7 coğrafi bölge bazında yapılmıştır. Yoksulluk sınırını; alınması gerekli asgari kalori miktarı yaklaşımı, temel gereksinimler yaklaşımı, gıda oranı ve ortalama gelirin yarısı yaklaşımına göre hesaplamıştır.

Hablemitoğlu (1996), Ankara ili Kızılcahamam ilçesinde 22 köy yerleşim yerinde 238 evli kadın ve eşleri ile anket çalışması yürütmüştür. Çalışma ile kadının iş modelleri, işi yapan birey (ev işlerini yapan ve tarımsal faaliyetlere katılan birey olarak kadın), yapılan iş (ev işleri ve tarımsal faaliyetler) ve işin yapıldığı yer (ev işlerinin ve tarımsal faaliyetlerin yapıldığı yer) boyutları dikkate alınarak incelenmiştir. Kadının kararlara katılımı ise hem kadın, hem de eşinin bakış açısı ile ele alınmıştır. Sonuç olarak kadınlar

ev işlerine ilave olarak tarımsal faaliyetlere de aktif olarak katılmasına rağmen ailedeki karar alma mekanizmasına katılımının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dansuk (1997), Türkiye'de varolan yoksulluğun boyutlarını ve sosyal göstergelerle ilişkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Bunu yaparken de literatürdeki yoksullukla ilgili çalışmalardan farklı olarak yoksulluğun hesaplanmasında genel olarak kullanılan mutlak ve göreceli yoksulluk yaklaşımlarının yanında Türkiye için ilk kez denenecek olan tüketim harcamaları bazında oluşturulan yeni bir yaklaşım ile yoksulluk oranının hesaplanması çalışılmış ve ayrıca yoksulluğun sosyolojik özelliklerini belirtecek olan yoksulluk ve sosyal göstergeler arasındaki ilişkilerin kurulması çalışılmıştır. Sonuç olarak tüketim harcamasına göre mutlak yoksulluk % 24,6 iken, asgari beslenme standardına göre %12,75 bulunmuştur. Tüketim harcamasına göre göreceli yoksulluk %47,62 iken, gelire göre göreceli yoksulluk %30,12 hesaplanmıştır. Ayrıca sosyal parametreler analizi sonucunda yoksul kitlenin; eğitimsizler, düşük eğitimli kişiler, kadınlar, sosyal güvenlik ağı dışında bulunanlar, tarım kesiminde yaşayanlar ve kayıtsız işgücü tarafından oluşturulduğu belirtilmiştir.

Dağdemir (1999), çalışmasında Türkiye ekonomisinde makro ekonomik daralmanın yaşandığı 1987 ve 1994 yıllarında yoksulluğu Türkiye geneli, kırsal, kent ve yedi coğrafi bölgeye göre incelemiştir. Gerekli veriler, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1987 yılı ve 1994 yılı Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarından sağlanmıştır. Coğrafi bölgeler, kırsal ve kent ayrımında fert başına nominal gelir artışları baz alınarak, 1994 yılı yoksulluk sınırı 1987 yılına deflate edilmiştir. Böylelikle, fert başına yoksulluk sınırları, 1987 ve 1994 yılları arasında yaşam standardındaki değişimlere duyarlı olarak tanımlanmıştır.

Ermetin (Mülayim) (1999), “Konya Bölgesinde Kırsal Alanda Tarımsal Üretimde Kadının Yeri ve Önemi” isimli yüksek lisans tezinde kadının tarımsal üretim içerisindeki yeri ve ülke ekonomisine olan katkısını inceleyerek sosyal statüsünü belirlemeye çalışmıştır. Araştırma Konya ilindeki 10 ilçeye bağlı 35 köyde yaşayan 100 evli veya dul kadına anket yöntemi uygulanarak elde edilen verilere dayanmaktadır. İncelenen işletmelerde kadının üretimdeki payı %24 olarak bulunmuştur. Kadınların

işletmede tarımsal üretimin her aşamasında yer almasının yanında hayvan bakımı, beslenmesi, ev işleri, çocuk bakımı ve eğitimi gibi pek çok görevi de yerine getirdiği saptanmıştır.

Alıcı (2002), çalışmasında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uygulanan 1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketi'nden elde edilen veriler kullanılarak Türkiye'de yoksulluğun durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Hanehalkı reisi kadın olan hanelerin yoksulluk riski erkek olanlara göre %57 daha fazla olduğu, eğitim durumu iyileştikçe yoksulluk riski düştüğü, Bölgeler arasında yoksulluk riski ve nüfus oranları açısından bir karşılaştırma yaptığımızda yoksulluk riski en yüksek olan bölgenin Doğu Anadolu Bölgesi (%11.25) olduğunu ve kırsal ve kentsel alanlar arasında yoksulluk riski, yoksulluğun derinliği ve şiddeti açısından çok büyük farklılıklar olmadığı bulunmuştur.

Pamuk (2002), çalışmasında yoksulluk sınırının oluşturulmasında 1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi'ndeki hane gelirleri kullanılmıştır. OECD metodolojisine dayalı olarak oluşturulan yoksulluk sınırına göre kırsal yerlerdeki (nüfusu 20 000'den az) yoksulluk profili incelenmiştir. Genelde yaygın olan görüş yoksulluğun kırsal yerlerde daha fazla olduğudur. Bu çalışmada kırsal yerlerdeki yoksulluk kendi içinde değerlendirilmiş kentsel yerler ile bir karşılaştırması yapılmamıştır.

Balay (2003), çalışmasında evin yeniden üretilmesi ve ailenin sürekliliğinde birincil rol oynayan kadınların yoksulluğu yasama biçimleri üzerine odaklanmaktadır. Araştırma, Ankara Şafaktepe Toplum Merkezi'nde Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (ACEV) tarafından yürütülen İşlevsel Yetişkin Okur Yazarlık Programına (IYOP) devam eden, Ankara'ya göçle gelen farklı yaş gruplarındaki evli 50 kadınla 6 ay boyunca yapılan derinlemesine mülakat, odak grup görüşmeleri ve katılarak gözlem yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada, yaşam pratiğinde yoksul kadınların 'ev hali; şiddet ve kadınların şiddete karşı duruşları çocuklar/hayaller/tutunma, sesini duyurma/şükretme kadınların ücretli çalışma içindeki yeri ve yaşamı sürdürme mücadelelerinin ifade edildiği geçinme stratejileri bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma, kadınların okuma-yazma oranının düşük olması, düşük ücretle çalışmayı kabullenmeleri ve ailenin sürdürülebilme

sorumluluğunu üstlendikleri için ailede diğer aile bireylerine göre daha yoksul oldukları tezine dayandırılmıştır.

Buğra ve Keyder (2003), “Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi” isimli çalışmalarında, son yıllarda Dünya’da ve Türkiye’de ortaya çıkmış yeni yoksulluk biçimlerine İstanbul özelinde daha yakından bakarak yoksulluğu açıklamaya çalışmaktadırlar. Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların, yoksulluğu daha çok aritmetik bir kavram olarak ele almalarına yönelik eleştiriler yapılmakta ve yoksulluğu sosyal ve toplumsal boyutlu bir kavram olarak ele almaktadırlar. Yeni yoksulluk olgusu ile karşılaşılan durum; günlük hayatta sürekli bir iş bulamama, enformel istihdam içerisinde yer alma ve enformel istihdamın payının giderek artması, işsiz kalma, kendi hesabına çalışma olanağının ortadan kalkması şeklindeki ekonomik dışlanma ile başlayıp kültürel dışlanma gerçeği ile hayat bulmakta olduğunu, geleneksel toplum yapısının ve refah devletinin geçirdiği dönüşüm, yoksulluğun farklı bir boyutunu ortaya çıkarmış ve bu boyutla yasama ve onunla mücadele etmede yeni mekanizmalara ve farklı politika araçlarına duyulan gereksinimi arttırdığı belirtilmektedir.

Fazlıoğlu (2003), araştırmasında, kadının kalkınmada ki rolü irdelenmiş, cinsiyet dengeli kalkınmanın temel ilkeleri ve amaçları üzerinde durulmuştur. Kalkınmada toplumsal cinsiyet gereksinimi ve kalkınmada kadına yönelimin temel nedenleri açıklanmıştır.

Gülçubuk ve Fazlıoğlu (2003), Türkiye’de ve Gap Bölgesinde Kadının Statüsü: Toplumsal İlişkiler Sistemindeki Yeri adlı çalışmalarında Türkiye’de ve özellikle GAP Bölgesinde kadının durumu, statüsü incelenmiş, tartışılmış ve GAP Bölgesinde kadının statüsünü yükseltmek amacıyla yürütülen ÇATOM’lar hakkında bilgi verilmiştir. Toplumsal gelişmişlik göstergeleri açısından, Türkiye’de GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) Bölgesinde özellikle kırsal kadınının modern bir toplum yaşamının standartlarının çok gerisinde olduğu, Bölgede kentsel ve kırsal alanlarda olumsuz koşullarda yaşamını sürdüren kadınlar için GAP kapsamında Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) modeli geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Işık ve Pınarcıoğlu (2003), Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği isimli çalışmalarında 1980’li yılların, Türkiye için ekonomik, siyasi ve sosyal dönüşümlerin yaşandığı yılların başlangıcını ifade ettiğini, 1980 öncesinde benimsenmiş ithal ikameci sanayileşme politikaları ve uygulamaları yerine 1980 sonrasında ihracata dayalı sanayileşme politikalarının benimsenmesi toplumsal ilişkilerin; toplumsal sınıflar ve paylaşım temelinde farklılaşmasına yol açtığını belirtmişlerdir. Çalışma; yaşanan bu farklılaşmalar temelinde 1980 sonrasındaki kent yoksulluğu özelinde Türk toplumu ve kentlerindeki dönüşümü incelemiştir. Çalışmadaki temel iddialarından biri; Türkiye kentlerindeki yoksul kesimin homojen bir grup olmaktan çok uzak olduğudur.

Uzun (2003), çalışmasında kalkınma ekonomisinin temel ilgi alanlarından birisi olan yoksulluk konusu ele almıştır. Çalışmada yoksulluk olgusu ve onun nasıl ölçüldüğü belirtildikten sonra, yoksullukla mücadelede Dünya Bankasının politikaları tartışılmıştır. Son olarak bundan sonra yoksullukla ve eşitsizlikle mücadelede önem verilmesi gereken politikaların neler olması gerektiği konu edilmiştir. Bu politikalar; ekonomik büyüme, insana yatırım yapmak, katılım ve çevre, ekonomik denge ve Dünya Bankası borçlarıdır. Ayrıca uluslararası ekonomik istikrar, yatırımların teşviki, eşitsizliğin azaltılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi yoksulluğu azaltmada kullanılabilecek politikalar arasında yer alabileceği belirtilmiştir.

Önder ve Şenses (2006), çalışmalarında; büyüme sürecinin yoksulluğu da dikkate alarak devam etmesi gerektiği, ayrıca yoksulluk kavramının daha ayrıntılı sorgulanmasıyla, farklı toplumsal kesimler arasındaki çelişkinin daha da belirginleşeceği ve mevcut yoksullukla mücadele stratejilerinin ve yoksulluk yaklaşımlarının bu açıdan oldukça yetersiz kaldıklarını öne sürmüşlerdir. Buna göre, sadece gelir düzeyine indirgenemeyecek bütüncül bir kategori olarak yoksulluğun üretim araçları mülkiyeti ve bölüşüm ilişkileri gibi yapısal sorunları içeren toplumsal mekanizmanın bir belirtisi olarak ele alınması gerektiği ve yoksullukla mücadele programlarında yalnız yoksulluğun yüzeysel belirtilerinin değil, bunların oluşmasına yol açan sorun ve süreçlerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Dufner ve Sevim (2007), çalışmalarında, Uluslararası Toplumsal Cinsiyet Tartışması, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türkiye’de Politika başlıkları altında Türkiye’de toplumsal cinsiyet konusunda farklı yorumlar yapmışlardır.

Hoşgör (2007), “The status of rural women in Turkey: What is the role of regional differences” isimli çalışmasında Türkiye’de nüfusu 10.000’den az kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan 15-49 yaşları arasındaki kadınların konumlarına modernizasyonun etkilerini incelemiş ve bunun bölgelere göre farklılık gösterip göstermediğini analiz etmiştir. Çalışmada sosyo-ekonomik statüdeki değişimler, cinsiyetlere göre atfedilen roller, kadınlar arasında atonomi veya özgürlük konularına yoğunlaştırılmıştır. Sonuç olarak söz konusu konularda kırsal ile kentsel alan arasında farklılıklar olduğu saptanmıştır. Ayrıca kasabada yaşayan kadınların eğitim fırsatları, hane halkı gelir düzeyi gibi durumlarının kırdaki yaşayanlara göre daha iyi olduğu, aynı zamanda eşlerine olan bağımlılıkların daha az olduğu belirlenmiştir.

Kutlar ve Özçatalbaş (2008), Çalışmada, Antalya ili Merkez ilçesindeki Süt Sığırcı Yetiştiricileri Birliği üyesi olan ve olmayan işletmeler ele alınmıştır. Bu kapsamda birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde aile bireylerinin işletme içinde ve dışındaki faaliyetleri, günlük çalışma süreleri ile işletmedeki kaynakları kullanım hakkı, onları kontrol etme, getirisinden yararlanma durumları ve işletmede kalkınmayı sınırlayıcı faktörler “Toplumsal Cinsiyet Analizine (Gender Analysis)” dayandırılarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre birliğe üye olan ve olmayan işletmelerdeki aile bireylerinin seçilmiş bazı özellikleri ile birliğe üye olup olmama arasında önemli düzeyde bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Oğuz ve ark. (2008), “The Role of Some Social-Economic Aspects of Turkish Women For Sustainable Agriculture; A Case Study in Konya” adlı çalışmalarında Konya ilinde 3 ilçe ve bu ilçelere bağlı 12 köyde anket yolu ile kadınlarla görüşmüşler ve veri toplamışlardır. Çalışmalarında kadınların sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya koymayı amaçlayan araştırmada sonuç olarak görüşülen kadınların ev işleri ile birlikte tüm bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinde yer aldıklarını bildirmişlerdir.

Öztürk (2008), “Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları” isimli çalışmasında, 1980 sonrası neo-liberal ekonomi politikalarına bağlı olarak uygulanan yapısal uyum programlarının aynı zamanda kırsal bölgelerde de kalkınma sağlayacağı düşüncesinin, tarım politikaları uygulamaları ile karşılaştırıldığında özellikle kırsal kesimde gerek tarım gerekse tarım dışı ekonomilerde istenilen başarıları sağlayamadığı gibi yoksullaşmayı da artırdığı gözlemlendiği belirtilmiştir. Bu çalışmada temel olarak yapısal uyum programlarının ve tarım politikalarının kırsal kesimde yoksulluğu ne boyutta etkilediği tartışılmıştır.

T.C. Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün Kadın ve Yoksulluk (2008) isimli politika dokümanında, Türkiye’de kadınların yoksulluk alanındaki durumu analiz edilmiştir. Çalışma, KSGM tarafından diğer altı politika dokümanı ile birlikte hazırlanmıştır. Söz konusu politika dokümanları eğitim, ekonomi, yoksulluk, yetki ve karar alma, sağlık, medya ve çevre alanlarını kapsamaktadır. Bu yedi politika dokümanı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013 için girdi olarak kullanılmıştır. Çalışmada, yasal çerçeve, mevcut durum ve önceki mevcut politikalar, programlar ve projeler değerlendirilmiştir.

TÜSİAD (2008), “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmada ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi, hükümetlerin, sivil toplum örgütlerinin, akademik çevrelerin ve ilgili tüm toplum kesimlerinin kesintisiz çabaları ile mümkün olabileceği belirtilmektedir. Kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsiz toplumsal ilişkilerin biyolojik farklardan kaynaklanmadığı; cinsler arası farkların kültürel ve toplumsal bağlamlarda üretildiği için, cinsiyet kavramı biyolojik temelli değil, toplumsal/kültürel temelli bir kavram olarak kabul edilmekte ve toplumsal cinsiyet kavramı bu gerçeği ifade etmek için kullanıldığı bildirilmektedir. Bu çalışma ile toplumsal cinsiyet kavramını kullanarak çözümlemeler yapılmış, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin toplumsal ilişkilerin yapısından kaynaklandığı, dolayısıyla dönüştürülebilir olduğu çeşitli göstergelerle açıklanmıştır

Oğuz ve Kan (2009), “Konya İli Seydişehir İlçesi Yaylacık Köyünde Bahçe Tarımında Kadınların Rolü ve Etkinliğinin Ölçülmesi” isimli çalışmasında, Konya ili Seydişehir İlçesi Yaylacık Köyü’nde Konya İl Özel İdaresi ve Konya Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü katkıları başlatılan organik çilek üretiminin bölgede ekonomik anlamda ne gibi farklılıklar oluşturduğu, bu çalışmadan kadınların nasıl etkilendiği araştırılmıştır. İncelenen işletmelerde üreticilerin organik çilek üretiminin aile ve bölgeye olan katkıları incelenmiş ve üreticilerin %59,78’i organik çilek üretiminin aile gelirini yükselttiğini, %19,57’i ise bölgede iş imkanı sağladığını belirtmişlerdir. Organik çilek üretiminin aile ekonomisine pozitif katkı yaptığı görülmektedir. Fakat bölgede organik çilek üretimi konusunda memnuniyetin üst safhalarda oluşunun yanı sıra kadın ve erkek işgücü kullanımında artışlar belirlenmiştir. Bölgede kadının özellikle aile içi parasal karar vermede daha az söz sahibi olduğu düşünülürse kadın işgücü kullanımındaki artışa karşın kadının aile gelirindeki artışından yeterince yararlanamayacağı ve kadın yoksulluğunun artışı ile sonuçlanabileceği sorununu ortaya çıkarabileceği belirtilmiştir.

1.4.2. Yurtdışında konu ile ilgili yapılmış çalışmalar

Sen (1976), çalışmasında yoksul kişi oranı (head count ratio), yoksulluk açığı oranı (poverty gap ratio) ölçütlerinde karşılaşılan eksiklikleri gideren alternatif bir yoksulluk ölçütü geliştirmiştir. Sen indeksinin hesaplanmasında yoksul kişi oranı, yoksulluk açığı oranı ve yoksullar arasındaki gelir dağılımının Gini katsayısına gereksinim duyulmaktadır.

Kakwani (1981), Takayama’nın (1979) önerdiği yoksulluk sınırının üstünden kesilmiş sansürlü gelir dağılımının Gini katsayısı olarak tanımlanan yoksulluk ölçütünün, Sen indeksine benzer olmakla birlikte, yoksulluk sınırının gelirin ortanca değerinden (medyan) yüksek olduğu, yani; nüfusun %50’sinden fazlasının yoksul olduğu durumlarda tekdüze aksiyomunu sağlamadığını ileri sürmüştür. Sen ölçütü yoksullar arasındaki gelir eşitsizliğindeki değişime daha duyarlıyken, Takayama ölçütü

nüfusun %50'sinden daha azı yoksul olduğunda duyarlıdır. Bunun anlamı, toplumun yoksullar arasındaki gelir dağılımına görece olarak daha büyük önem verdiği durumlarda, Sen ölçütü Takayama ölçütüne tercih edilmektedir.

Foster, Greer ve Thorbecke (1984), kendi adlarıyla anılan Foster, Greer ve Thorbecke indeksini geliştirmişlerdir. Bu indeksle, toplam yoksulluk içinde alt grupların yoksulluk paylarının kantitatif tahmininin yapılacağını, diğer bir ifadeyle, toplam yoksulluğun alt grupların yoksulluk düzeylerinin ağırlıklı ortalamasıyla toplanarak ayrıştırılacağını göstermişlerdir. FGT indeksi, özellikle görece yoksulluğa uygulanmaktadır. Yazarlar geliştirdikleri FGT indeksini, ayrıştırmanın yararlılığını göstermek için 1970 Nairobi Hanehalkı Anketlerine uygulamışlardır.

Overholt et al. (1985), “Gender roles in development projects: a case book” isimli çalışmalarında kadınların kalkınma çalışmalarının başarısı veya başarısızlığında oynadıkları kilit roller tanımlamışlardır. Bunun için Dominik Cumhuriyeti’nde küçük ölçekli işletmelerinde dahil olduğu girişimlerin kültürel ve political çevreleri, Peru ve Endonezya’da banka kredisi programları ve Afrika’da tarımsal teknoloji ve eğitim problemleri örneklerinin altı çizilmiştir. Bu çalışmanın amacı kadınların ihtiyaçları ve aktivitelerin nasıl kalkınma projeleri ile birleştirilebileceğini göstermek olmuştur.

Smyth and et al. (1998), “A Guide to Gender-analysis Frameworks” isimli çalışmalarında toplumsal cinsiyet temelli araştırma ve planlarda kullanılan toplumsal cinsiyet ile ilgili analitik yapıların avantaj ve dezavantajlarını incelemişlerdir. Yazarların çalışmalarında inceledikleri yaklaşımlar;

1. Harvard Analitik Yapısı ve İnsan Odaklı Planlama (Harvard Analytical Framework and People-Oriented Planning)
2. Moser Yapısı (Moser Framework)
3. Toplumsal Cinsiyet Analizi Matrisi (Gender Analysis Matrix (GAM))
4. Kapasite ve Hassasiyet Analizi (Capacities and Vulnerabilities Analysis Framework)
5. Kadınların Güçsüzlüğü Yaklaşımı (Women's Empowerment (Longwe) Framework)

6. Sosyal İlişki Yaklaşımı (Social Relations Approach)

Razavi (1998), “Gendered Poverty and Social Change: An Issues Paper” isimli çalışmasında cinsiyet ve yoksulluk arasındaki bağlantıları analitik bir analiz yapmadan ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmacı kadınların erkeklerden yoksulluk açısından daha fazla etkilendiğinin açık olduğunu ve bu yaklaşımın yardım kuruluşları tarafından baz alındığını ve yapılan çalışmaların bu kapsamda sosyal ve ekonomik göstergeler kullanılarak yoksullukla mücadele şeklinde olduğunu belirtmiştir. Bu konuda United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD)’in çalışmaları olduğunu fakat bu kurumun yaklaşımının kadının erkekten daha çok yoksulluktan etkilendiği şeklinde olmayıp, cinsiyetin nasıl yoksulluğa neden olan sosyal yapıyı ve yoksulluktan kurutuluş yollarını nasıl farklılaştırdığı şeklinde olduğu belirtilmiştir. Buradan anlaşılan yoksul bir erkeği pozisyonunu güçlendirmek ile yoksul bir kadının pozisyonunu güçlendirmenin aynı etkiyi yaratacağıdır. Aynı zamanda araştırmacı toplumsal cinsiyet ve yoksulluk konusunda tarihsel gelişim ve birbirleri ile ilişkileri konusunda literatür özetleri ile konuya yaklaşımlar sunmuştur.

Barrett et al. (2001), “Nonfarm Income Diversification and Household Livelihood Strategies in Rural Africa: Concepts, Dynamics, and Policy Implications” adlı çalışmalarında Afrika’nın kırsal alanlarında özellikle gelir çeşitlendirme açısından işletmelerin stratejilerini ve politika uygulamalarını ortaya koymak ve bu çalışmaların meydana getirdiği sonuçları göstermeye çalışmışlardır.

Kabeer (2003), “Gender Mainstreaming in Poverty Eradication and the Millennium Development Goals” adlı çalışmasında özellikle milenyum Kalkınma Hedeflerinin başarısı ile ilgili cinsiyet eşitliği noktasından hareket ederek kalkınma literatürlerindeki dersler, bulgular ve çeşitli argümanları bir araya getirmeye çalışmıştır. Bunun nedeni olarak ta cinsiyet dengesizliğinin çok fazla olduğu toplumlarda sosyo ekonomik eşitsizliğin diğer formların olabileceği gösterilmiştir. Buna örnek olarak Güney Afrika ırk sorunu, Hindistan’da kast sistemi, Brezilya’da sınıf sistemi gibi örnekler verilmiştir. Sonuç olarak cinsiyet dengesizliğinin sebep ve sonuçlarını anlamak dünyada tüm toplumlarının görevi olduğunu, zengin kadar yoksulunda var olduğunu

bilmek gerektiğini belirtmiştir. 8 bölümden oluşan kitapta, dünyada değişen politikalar, cinsiyet farkındalık yaratmaya yönelik geçmişten günümüze uygulanan politikaların makro ekonomik analizlerinin değerlendirilmesi, cinsiyet eşitsizliğini analiz için kurumsal yapının incelenmesi, cinsiyet eşitsizliğinin coğrafi dağılımları, cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk arasındaki ilişkiler, kadının ekonomik aktör olarak rolü, kadın kapasitesinin arttırılmasına yönelik çalışmalar ve girişimler gibi konular çalışmada yer alan temel unsurlara yer verilmiştir.

Ahmed (2004), “Practices of Poverty Measurement and Poverty Profile of Bangladesh” isimli çalışmasında Bangladesş’te yoksulluğun durumunu ve gelişimini ortaya koymuştur. Araştırmacı çalışmasında The Foster-Greer-Thorbecke ölçüsü, yoksulluk oranı yoksulluk açığı, yoksulluk açığının karesi ölçülerini kullanmıştır. Buna göre yoksulluğun yıllara göre azaldığını, nominal gelirin arttığını belirtmiştir.

Report (2004), Asya Kalkınma Bankası tarafından 2004 yılında Bangledeşte hazırlanan “Gender, Poverty, and the Millennium Development Goals” isimli raporda kadınların nüfusun yoksulluktan çok fazla etkilenen ve hassas bir kısmını oluşturduğu ve kadınların yoksulluktan daha az etkilenmeleri için ne tür stratejilerinin oluşturulması gerektiği ile ilgili bir aksiyon planı oluşturmaya çalışmıştır. Bu aksiyon planının içeriğinde kadınlara yönelik olarak yapılması planlanan çalışmalar; Kadın işgücü getirisini arttırmak, kadınların eğitim ve sağlık servislerini ulaşmalarını kolaylaştırmak, kadınların kendi kararlarını verebilme ve özgüvenleri sağlayıcı güçlendirme çalışmaları yapmak, kadınların kurumsal sitemlere katılımını sağlamak, kadınların imajlarını güçlendirmek ve pozitif bir imaj oluşturmak şeklinde sıralanmıştır.

Pini (2005), tarafından hazırlanan çalışmada Avustralya tarım sektöründe cinsiyet kavramı üzerinde durulmuş ve kırsal kadınlar için kurulan organizasyonlar değerlendirilmiştir. “Austuralian Women in Agriculture (AWIA)” ve “the Foundation for Australian Agricultural Women (FAAW)” adlarında 2 organizasyon bulunmaktadır. Çalışmada 20 üretici kadın ile görüşülmüş ve üreticilerin görüşleri verilmiştir. Avustralya tarımında erkek liderliğin daha baskın olduğu belirlenmiştir. Ancak son

yıllarda liderliğin yeni stili olarak kadınların liderliği öngörülmekte ve hükümetinde destekleriyle tarımsal liderlikte kadının rolünün yükseltildiği vurgulanmıştır.

Brown and et al. (2006), *Livelihood strategies in the rural Kenyan highlands* isimli çalışmalarında yazarlar işletme stratejilerinin belirlenmesinde hane halkı verileri kullanılarak Cluster Analizi metodundan yararlanmış ve çıkan sonuçları işletmeler arasında çıktılar arasında farklılığın olup olmadığını test etmek amacı ile kullanmışlardır. Çalışma Kenya'nın orta ve batı bölgesindeki yüksek alanlarda yürütülmüştür. Araştırmacılar 5 farklı işletme stratejisi belirlemişlerdir Bu stratejiler kişi başına gelir ve işletmeler arasında refah düzeyine göre sıralama yapmaya olanak veren stokastik üstünlük bakımından farklılıklara sahiptir. Çok değişkenli regresyon analizi yardımı ile de işletmelerin strateji seçiminde etkili olan coğrafi, demografik ve finansal unsurlar belirlenmiştir.

Babulo and et al. (2008), “Household Livelihood Strategies And Forest Dependence in The Highlands of Tigray, Northern Ethiopia” isimli çalışmada Etiyopya'nın Tigray eyaletinin yüksek kesimlerinde ormanlık alanlarda yaşayan sakinlerin orman ürünlerinden yararlanmak için işletme stratejilerinin oluşmasında etkili olan faktörleri belirlenmesine çalışılmıştır. Bunun için hane halkı yaklaşımından yararlanılmış ve 360 örnek üzerinde çalışılmıştır. Doğal kaynaklardan elde edilen gelirin toplam işletme geliri içindeki paylarına göre işletmeler stratejilere ayrılmış ve bunun için Cluster Analizinden yararlanılmıştır. Sermaye unsurlarının açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı Multinomial logit (MNL) regression yardımı ile işletmelerin stratejilerinin oluşmasındaki etkiler belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucu özellikle sermayesi az olan işletmelerin daha fazla gelir getirici aktiviteler ile uğraşması için desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gerek Dünya Bankası'nın gerekse FAO ve IFAD özellikle “Toplumsal Cinsiyet Analizi” ile ilgili birçok yayını bulunmaktadır. Bu çalışmada özellikle FAO, Dünya Bankası ve IFAD'ın ortak bir yayını olan “Gender in Agriculture” kaynak kitabından yararlanılmıştır. Söz konusu çalışma cinsiyetlerin tarımsal ve kırsal kalkınmadaki rolleri, kadının konumu ve kalkınmada önemi ile ilgili konularda bir çok ülkeyi örnek vererek

işlemişlerdir. Çalışmada cinsiyet dengesinin kalkınma için önemli olduğu ve bunun Milenyum Hedefleri içerisinde de gösterildiği belirtilmekte olup, cinsiyet dengesi “Gender Equality” tanımını fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede eşitlik anlamında kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM-KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yoksulluk, Yoksulluk Türleri ve Ölçüm Yöntemleri

Yoksulluk tanımlanması oldukça güç bir kavramdır. Yoksulluk kavramı ile ilgili literatürde farklı görüşler yer alsa da, kavram ve türleri açısından bazı ortak noktalara rastlamak mümkündür. Kalkınma sürecinin en önemli gündem maddelerinden biri olan yoksulluk hem az gelişmiş hem de gelişmiş ülkelerin en önemli sorunlarından biridir. Fakat yoksulluk bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye farklılıklar gösterilmekte bir bölgede tanımlanan yoksulluk diğer bölgede anlamını yitirebilmektedir. Bu nedenle çalışmada yoksulluk, yoksulluk türleri ve ölçüm yöntemleri ile ilgili genel bilgiler sunulmuştur.

2.1.1. Yoksulluk ve yoksulluk türleri kavramlarının açıklanması

Yoksulluk çok boyutlu bir kavramdır. Yoksulluk tanımının arkasında gerekliliklerin karşılanamaması yatmaktadır. Avustralya Uluslararası Kalkınma Ajansı (The Australian Agency for International Development (AusAID)) yoksulluğu yoksunluğun yani insanların azami ihtiyaçlarını karşılayamamasının bir seviyesi olarak tanımlamaktadır. Buradaki azami ihtiyaçlar;

- Gıda, su, barınak ve giyim gibi temel ihtiyaçları elde etmek için yeterli kaynak,
- Yeterli sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim,
- Toplumdan ve devlet kurumlarından gelen sorumluluk, (accountability from state institutions and civil society)
- Oluşabilecek şoklara karşı aşırı duyarlılıktan bağımsızlık (freedom from excessive vulnerability to adverse shocks) (Anonymous, 2001/a).

Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde mutlak yoksulluk (absolute poverty), göreceli yoksulluk (relative poverty) ve öznel yoksulluk (subjective poverty) şeklinde sayılabilecek üç ayrı yaklaşım kullanılır. Mutlak ve göreceli yoksulluk yaklaşımları arasındaki temel fark, yoksulluk çizgisinin belirlenmesi aşamasında ortaya çıkmaktadır. Mutlak yoksullukta, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için gerek duyulan minimum ihtiyaçlar üzerinden bu çizgi belirlenirken, göreceli yoksullukta toplumun ortalama gelir

düzeyi (ortanca veya aritmetik ortalama) temel alınarak onun belli bir oranı yoksulluk çizgisini belirler.

Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Mutlak yoksul oranı, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır. Bu nedenle mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Bu değer üzerinden yoksulluk çizgisi hesaplanır. Mutlak yoksullukta yoksulluk çizgisi iki farklı yöntemle hesaplanır. Bunlardan birincisi sadece minimum gıda harcaması maliyetini esas alır. Bunun için bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan minimum kalori ihtiyacı hesaplanır. Daha sonra bu kalori ihtiyacını karşılayacak gıda harcaması maliyeti çıkarılır. İkinci yöntem, bireyin sadece minimum gıda harcamasını değil onun yanında diğer temel ihtiyaçlarını (giyinme, barınma, ısınma gibi) da dikkate alır. Dolayısıyla birinci yönteme göre daha yüksek bir yoksulluk çizgisi tanımlanmaktadır (Anonim, 2000/a).

Görelî yoksulluk, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranın altında olma durumunu tanımlar. Yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde referans noktası, birey veya hane halkının ortalama refah düzeyidir. Refah ölçüsü olarak tüketim düzeyi veya gelir düzeyi seçilebilir (Anonim, 2000/a). Fakat yoksullukla ilgili gelişmiş ülkelerdeki çoğu araştırmada yoksulluğun belirlenmesinde tüketim yerine toplam gelir alınmaktadır.

Öznel yoksulluk yaklaşımında temel düşünce, madem ki yoksulluk toplumun kabul edeceği minimum bir yaşam standardı düzeyiyle ilgilidir. Öyleyse yoksulluk çizgisini belirlemenin bir yolu, büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşünü belirlemektir (Goodman vd., 1997).

Öznel yoksulluğu belirleyebilmek amacıyla yapılan anketlerde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Deneklere, yoksul olmamak, iyi bir gelire sahip olmak gibi bazı özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri gelir miktarı sorulmaktadır. Bu yöntem Leyden yaklaşımı olarak bilinmektedir. Örneğin ABD’de Gallup araştırma şirketi, "Bu toplumda dört kişilik bir ailenin geçinebilmesi için minimum ne kadar haftalık gelir kazanması gerekir?" şeklinde bir soruyu araştırmaya katılanlara

yöneltmektedir. Öznel yoksullukta, anket sonuçlarından refah düzeyleri ile gelirler arasında bağlantı kurularak, kritik bir refah düzeyi seçilip ona karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir. Minimum gerekli gelir kamuoyu yoklamasıyla bir kez belirlendiğinde, bu cevaplar zamanla reel olarak artan yoksulluk çizgileri üretilmesinde kullanılmaktadır (Atkinson, 1998).

2.1.2. Yoksulluk ölçüm yöntemleri

Görelî yoksulluğu ölçmek amacıyla kullanılan ölçüler, yoksulluk oranı, yoksulluk açığı indeksi, Sen indeksi ve Foster-Greer-Thorbecke ölçüsüdür.

Yoksulluk Oranı (Head Count Ratio), geliri yoksulluk çizgisinin altında kalan kişilerin sayısının nüfusa oranıdır (Ravallion, 1994). Kafa sayısı indeksi de denilen yoksulluk oranı, yoksulluğun yaygınlığını ölçmektedir. En basit ve en yaygın kullanılan yoksulluk ölçütüdür. Bu ölçüt yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun genel nüfusa oranının % şeklinde ifade edilmesidir. Bu tür bir bilgi, yoksulluğun nisbi olarak azalmasına yönelik olarak geliştirilen politikaların etkisini ölçmek bakımından sınama amacıyla kullanılması durumunda bir anlam ifade edecektir. Bu indeksin en önemli eksikliği yoksulluğun şiddeti (yoksullaşma derecesi) hakkında bir anlam ifade etmemesidir (Pamuk, 2002).

Yoksulluk çizgisi tanımına göre n büyüklüğündeki nüfustan q sayıda kişinin yoksul olarak tanımlandığı varsayılırsa;

$$H = \frac{q}{n}$$

q : Yoksul olan tarım işletmelerinin sayısı,

n : Toplam tarım işletmesi sayısı

Yoksulluk oranı (H), gelirin yoksullar arasındaki dağılımına duyarlı değildir. Ayrıca yoksulluk çizgisinin altındaki kişilerin gelirlerindeki azalmalara ve yoksullar arasındaki gelir transferlerine hatta yoksullardan yoksul olmayanlara yapılan transferlere duyarsızdır (Kakwani, 1980).

Ancak bu ölçü Sen (1976)'in belirttiği bir yoksulluk ölçüsünün sahip olması gereken özellikleri sağlamamaktadır. Sen'e (1976) göre bir yoksulluk ölçüsü, şu iki özelliği sağlamalıdır:

- Yoksulluk çizgisi altındaki bir kişinin gelirindeki azalma, diğer şartlar aynı kaldığında yoksulluk ölçüsünü arttırmalıdır.
- Diğer şartlar aynı kaldığında, yoksulluk çizgisinin altındaki bir kişinin gelirinden, zengin bir kişinin gelirin e yap ılacak transfer yoksulluk ölçüsünü arttırmalıdır.

Yoksulluk Açığı İndeksi (Poverty Gap Index), yoksulluk oranı (H) ölçüsüne göre yoksulluğu daha derinlemesine inceleyen bir indeks olup, "gelir açığı kavramına" dayanır. Bir kişinin gelir açığı (gi), yoksulluk çizgisi (z) ile geliri (yi) arasındaki farka eşittir. Gelir açığı hiçbir zaman negatif olamaz. Bir kişinin geliri yoksulluk çizgisinin üzerindeyse açık sıfıra eşittir. Yoksulluk açığı indeksi, toplumdaki ortalama yoksulluk açığının, yoksulluk çizgisine oranına eşittir (Anonymous, 2011).

$$YA = \text{Ortalama yoksulluk açığı} / \text{Yoksulluk çizgisi}$$

Bu ölçünün matematiksel ifadesi, q yoksulların sayısını göstermek üzere aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$YA = \frac{\sum_{i=1}^q (z - y_i) / n}{z}$$

Yoksulluk açığı indeksi, yoksulluk oranı (H) ile gelir açığı ölçüsünün (I) çarpımı olarak da yazılabilir: $YA = I \times H$. Gelir açığı oranı (I), yoksulluk çizgisi (z) ve yoksulların ortalama geliri (M_q) arasındaki farkın, yoksulluk sınırına oranıdır (Anonymous, 1998). Ancak $I = 1 - M_q/z$ gelir açığı ölçüsü iyi bir yoksulluk ölçüsü değildir (Ravallion, 1994). Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse; yoksul bir kişi geliri arttığı için yoksulluktan kurtulduğunda; geri kalan yoksulların gelir ortalaması düşer ve sonuçta gelir açığı oranı büyür. Oysa diğerlerinin geliri düşmeden bir kişinin geliri daha iyi olmuştur. Bu

problemden kurtulmanın yolu, gelir açığı ölçüsünü yoksulluk oranı ile çarpmak ve yoksulluk açığı indeksini kullanmaktır. Yoksulluk açığı indeksi yukarıdaki örnekle aynı şartlar altında azalan bir yoksulluk gösterecektir (Anonymous, 2011).

Yoksulluk açığı yoksulların yoksulluk sınırının ne kadar gerisinde gelir elde etmekte olduklarını göstermektedir. Bu yoksulluk derinliğinin iyi bir göstergesini de vermektedir (Yoksul olmayanların yoksulluk açığı sıfırdır) (Pamuk, 2002).

Yoksulluk açığı indeksi, bir yoksulluk ölçüsünde bulunması gereken özelliklerden birincisini sağlar. Yoksulluk oranına kıyasla yoksulluğun vehameti hakkında da bilgi verir. Bu ölçünün de eksik kaldığı nokta ikinci özellik olan transferler ilkesini sağlamayıdır. Bu nedenle yoksullar arasındaki gelir eşitsizliği ölçüsünü de hesaba katan Sen indeksi yoksulluk açığı indeksinin eksik kalan yanını tamamlamaktadır (Anonymous, 2011).

Sen İndeksi, yoksulluğun şiddetini daha iyi yansıtan, yoksulluk ölçümü hesabına yoksullar arasındaki gelir dağılımını da katan bu ölçüyü Amartya Sen önermiştir (Sen, 1976). Bu ölçünün matematiksel ifadesi aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$P_s = H \left[I + (1 - I) G_p \right]$$

G_p : Yoksullar arasındaki gelir dağılımının Gini katsayısıdır.

Sen indeksi, bir anlamda yoksulluk açığının tartılı toplamı olarak değerlendirilebilir. Yoksullar arasında tam eşitsizlik durumunda ($G_p=1$) Sen indeksi, yoksulluk oranı (head-count ratio) (H)'e eşit olur. Yoksullar arasında tam eşitlik varsa ($G_p=0$), Sen indeksi yoksulluk açığı indeksi (YA)'ne eşit olur.

Foster-Greer-Thorbecke Ölçüsü, genel yoksulluk ölçüsünü, farklı coğrafi bölgelerdeki, farklı aile tiplerindeki yoksulluk ölçüleri gibi alt bileşenlere ayırmaya elverişli olduğu için kullanılmaktadır.

Yoksulluk çalışmalarında, toplumda genel anlamdaki yoksulluğun bölgesel, etnik alt gruplar arasındaki yoksulluk düzeylerinden ne derece etkilendiğini göstermek önem kazanınca yeni yoksulluk ölçüleri arayışına girilmiştir.

Toplam yoksulluğun, alt grupların yoksulluk düzeylerinin tartılı ortalaması olarak elde edilebildiği bir yoksulluk ölçüsü Foster-Greer-Thorbecke (FGT) tarafından geliştirilmiştir (Foster vd.,1984). Yoksulların yoksulluk açığının, yine bu yoksulluk açıkları ile tartılandırması ile toplam yoksulluğun değerlendirildiği bir ölçüdür. Bu ölçünün matematiksel ifadesi aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$P_2 = \sum_{i=1}^q (1 - \frac{y_i}{z})^2 / n$$

FGT, yoksulluk çizgisinden uzağa düşen en yoksullara daha fazla tartı verdiği için yoksulluğun yoğunluğunu (intensity of poverty) dikkate almaktadır. Foster-Greer-Thorbecke, bu ölçüden hareketle yoksulluğun yoğunluğuna göre farklı değerler alabilen genel bir yoksulluk ölçüsü formülü oluşturmuştur.

$$P_{\alpha} = \sum_{i=1}^q (1 - \frac{y_i}{z})^{\alpha} / n$$

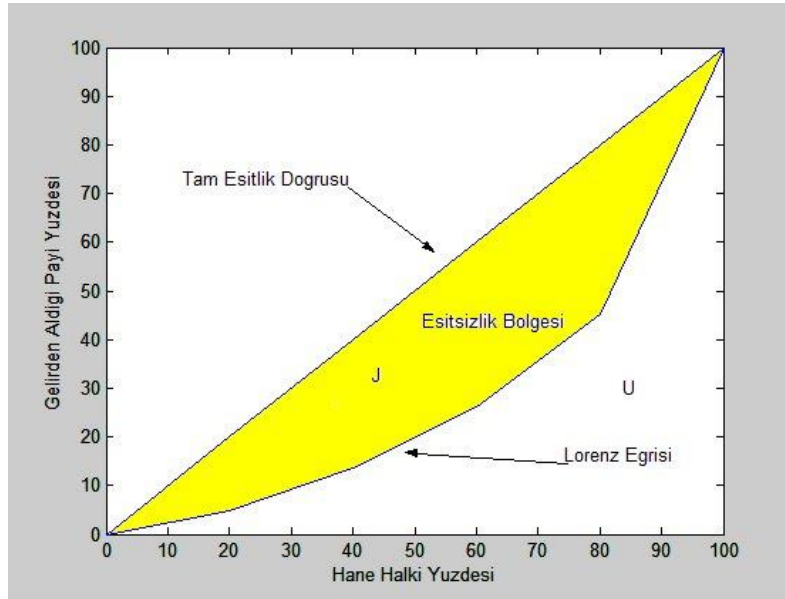
$\alpha=0$ olduğunda bu ölçü, yoksulluk oranı (H)'e eşit olur. $\alpha=1$ olduğunda bu ölçü, yoksulluk açığı indeksine (YA) eşit olur. $\alpha=2$ olduğunda Foster-Greer-Thorbecke ölçüsüne eşit olur (Foster vd.,1984).

Yoksulluğun ölçümü ile ilgili olarak iki farklı alternatiften söz edilebilir. Bunlardan birisi Lorenz eğrisi, ötekisi ise bu eğri ile bağlantılı olarak ortaya çıkarılmış Gini katsayısı'dır. Gini katsayısı'nı anlayabilmek için önce Lorenz eğrisini tanımakta fayda vardır.

Lorenz eğrisi, toplumdaki gelir dağılımı eşitsizliklerini göstermek için kullanılan bir eğridir. Eğri üzerindeki her nokta nüfusun yüzde kaçının milli gelirin yüzde kaçını almakta olduğunu gösterir. Eğer toplumda tam bir gelir dağılımı eşitliği varsa yani

herkes milli gelirden aynı payı alıyorsa Lorenz eğrisi 45 derecelik düz bir doğru biçiminde olur. Eğer tek bir kişi gelirin tümünü almış olsaydı Lorenz eğrisi dikey ve yatay eksenlerden ibaret olacaktı. Lorenz eğrisi 45 derecelik doğruya ne kadar yaklaşırsa gelir dağılımı o derece eşit, bu doğrudan ne kadar uzaklaşırsa o derece eşitlikten uzak olur (Seyidoğlu, 2002).

Şekil-2.1: Lorenz Eğrisi ve Tam Eşitlik Doğrusu

Kaynak:Seyidoğlu, 2002

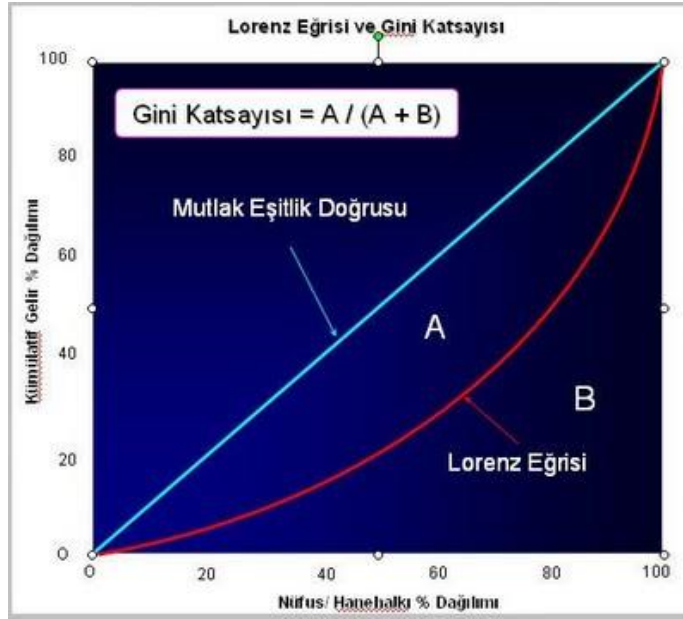
Mutlak yoksullukla ilgili kullanılan ölçüm yöntemleri içerisinde, yoksullar arasındaki gelir dağılımına vurgu yapması sebebiyle Lorenz eğrisi farklı bir yere sahiptir. Lorenz eğrisi ülkelerin ulusal gelirlerinin ne derecede adil bir şekilde dağıldığını göstermektedir (Eğilmez, 2011).

Gini Katsayısı, lorenz eğrisinin gösterdiği eşitsizliği ölçmenin bir yolu da eğri ile 45 derecelik mutlak eşitlik doğrusu arasında kalan A alanını doğrunun altında kalan B alanına oranlamaktır. Bu orana Gini Katsayısı adı verilir (Seyidoğlu, 2002).

Gini katsayısı, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri belirlemek için Lorenz eğrisine göre geliştirilmiş olmakla birlikte aşağıdaki şekle göre tarif edilirse, A alanının A+B

alanına bölünmesi suretiyle elde edilen bir orandır (Dumanlı, 1996). İnsanların farklı gelir gruplarına dahil olma çoklukları baz alınmaktadır.

Şekil-2.2: Lorenz Eğrisinde Gini Katsayısı Uygulaması

Kaynak:Dumanlı, 1996

Örneğin, eğer nüfusun %20'si gelirin %5'ini alır, nüfusun %80'i de gelirin %70'ine birden sahip olursa, gelir dağılımında adaletsizlik var demektir. Gini katsayısının değeri 0 ve 1 arasında olup; 0'a yakın bir değer alırsa adil, 1'e yakın olursa da bozuk gelir dağılımına yaklaşıldığının habercisidir. Özetle, Lorenz eğrisi, eşitlik doğrusundan uzak kalmaya başladı mı gelir bölüşümünde adaletsizlik ortaya çıkmaktadır (Karakayalı, 2002). Yani Lorenz eğrisi eşitlik doğrusuna yakın olduğu ölçüde gelir dağılımında adalet sağlanıyor demektir.

2.2. Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk

Yoksulluğun en fazla yaygın olduğu başlıca ülkeler Tablo 2.1'de gösterilmiştir. Dünya Bankası'nın değişik yıllara ait verilerine göre 1995 yılında Türkiye'de nüfusun %

2,4'ü günde 1 dolardan daha az bir gelire sahipken % 18'i günde 2 dolardan daha az bir gelirle yaşamını sürdürmektedir. 2009 yılında ise 1\$'ın altında gelire sahip hiç kimse bulunmazken 2,15\$'ın altında nüfusun %0,22'si yaşamaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a). Buradan Türkiye'de yoksulluk sorununun söz konusu ülkelere göre daha az olduğu söylenebilir. Bu oranlar ülkeler ve değişik yıllara göre incelendiğinde, Zambia'da nüfusun % 72,6'sı günde 1 dolardan daha az bir gelire sahip bulunmaktadır. Bu ülkede günde 2 dolardan daha az bir gelire sahip olan nüfus oranı % 91,7'dir. Yoksulluğun yaygın olduğu diğer ülkelerin başlıcaları ise şunlardır: Mali, Nijerya, Merkezi Afrika Cumhuriyeti, Nijer, Burkina Faso, Madagaskar, Sierre Leone, Endonezya, Guatemala, Honduras, ve Etiyopya.

Dünyada kırsal yoksulluğun yaygın olduğu ülkeler ise Tablo 2.2'de yer almaktadır. Kırsal yoksulluk oranı Bolivya'da % 79, Haiti'de % 66, Peru'da % 64,7, Kırgızistan'da % 64,5, Filipinler'de % 51,2, Honduras'ta ise % 51 olarak belirlenmiştir.

Dünya Bankasının 1990'daki çalışmasına göre bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400k/cal besini almayan insanlar “mutlak yoksul” olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, günlük bir dolarlık harcama seviyesi mutlak yoksulluk sınırını oluşturmakla beraber bu miktar tüm ülkeler için geçerli değildir. Başka bir ifade ile mutlak yoksulluk sınırı ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre bir ila dört Dolar arasında değişmektedir.

Görelî veya izafi yoksullukta birey mutlak yoksulluğun üzerinde fakat toplumun ortalama refah düzeyinin altında bir gelir ve harcama seviyesine sahiptir.

Yoksulluk sınırı ile ilgili birinci tespit 1985 yılı fiyatlarıyla günlük 1.05 Dolar, yıllık ise 383,25 Dolar olarak ifade edilmiştir. 1996 yılı fiyatlarıyla bu miktar günlük 1.35 Dolar, yıllık 495 Dolar, 2002 fiyatlarıyla bu oran yaklaşık olarak günlük 1,5 Dolar, yıllık 570 Dolar olarak belirlenmiştir (www.worldbank.org, 2010).

Bu değerlendirmeler ışığında önce Türkiye'de sonrada Dünyada yoksulluk tablosuna bir göz atalım. Türkiye'de 2006 yılı verilerine göre nüfusun %8,2'si (5,9 milyon) günde 2 Dolar ile geçinmekte, %2,6'sı (1,8 milyon) günde 1,25 Dolar ile geçinmektedir (www.worldbank.org, 2010).

Tablo-2.1: Dünyada Bölgelere Göre Yoksulluk Göstergesi (2005)

Bölge Adı	Satın Alma Gücü Paritesine Göre Günde 1,25\$ Daha Az Bir Gelirle Yaşamını İdame Ettiren Nüfus Yüzdesi (%)
Doğu Asya ve Pasifik	16,78
Avrupa ve Orta Asya	3,67
Latin Amerika ve Karayipler	8,02
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	3,64
Güney Asya	40,34
Sahra altı Afrika	50,91
Toplam	25,18

Kaynak: <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/povDuplic.html>

Tablo 2.2’de Dikhanov (2005) tarafından yapılan bir çalışmada yıllık geliri 700 Dolar olan yoksulların oranı dünya nüfusunun %38’ini teşkil ederken bu oranın 2015 yılında 1,3’lük bir artışla %39,3’ü bulacağı tahmin edilmektedir. Yine yıllık geliri 1400 Dolar olan grup 2000 yılında dünya nüfusunun %46,4’ünü oluşturmakta iken, 2015 yılında 4,3 puan gerileyerek %42,1 olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo-2.2: Dünyada Yoksulluk Trendi (2000-2015) (%)

Yoksulluk düzeyi	Dünya		Latin Amerika		Doğu Asya		Güney Asya		Afrika		Doğu ve Orta Avrupa	
	2000	2015	2000	2015	2000	2015	2000	2015	2000	2015	2000	2015
700 \$	38,0	39,3	34,7	33,9	33,9	26,2	26,8	20,3	51,2	46,2	23,1	15,8
1.400\$	46,4	42,1	40,8	39,1	43,4	32,6	40,3	29,2	64,2	59,1	27,6	18,8

Kaynak: Dikhanov,2005

Türkiye’de yoksullukla ilgili Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2002 yılından itibaren her yıl düzenli olarak hanehalkı bütçe anketleri uygulamakta ve yoksulluk analizleri yapmaktadır. Yoksulluk analizlerinde iki farklı yoksulluk göz önüne

alınmaktadır. Bunlar Mutlak yoksulluk ve Görelî yoksulluk olarak belirlenmiştir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a).

TÜİK tarafından özellikle uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan çeşitli yoksulluk sınırları da hesaplanmıştır. Bu bağlamda, satınalma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 \$, 2,15 \$ ve 4,30 \$ değerleri yoksulluk sınırları olarak tanımlanmaktadır.

TÜİK tarafından hesaplanan yoksulluk sınırlarından birisi gıda yoksulluğu (açlık) sınırıdır. Gıda harcamalarına göre (açlık) hesaplanan yoksulluk sınırı Türkiye’ de yoksulluğun yıllara göre azalmakta olduğunu göstermektedir. Tablo 2.3 incelendiğinde; Türkiye’ deki gıda yoksulluğu fert oranının % 1,35 olduğu, bu oranın gıda dışı yoksullukla beraber % 26,96’ ya yükseldiği fark edilmektedir. Gıda dışı yoksulluğun, beslenme ihtiyacı dışındaki diğer (sosyal-kültürel-teknolojik) pek çok toplumsal ihtiyacı kapsadığı düşünüldüğünde, besin maddelerine ulaşamamanın verdiği sıkıntıdan ziyade toplumsal ihtiyaçlar için gerekli imkanlara kavuşamamanın verdiği sıkıntının yaşandığı görülmektedir.

Dünya Bankası’nın yoksulluk analizlerinde kullandığı günlük 1 ABD doları olan yoksulluk sınırına göre 2002 yılında Türkiye’de %0,20 oranında aşırı yoksulluk içerisinde yaşayan insan bulunmaktadır. 2009 yılına gelindiğinde bu oranın sıfır olduğu görülmektedir. Tablo 2.3’de görüldüğü gibi tüm yöntemlere göre yıllar itibariyle yoksullukta azalma görülmektedir. Kişi başı günlük 2,15 doların altında gelire sahip fert oranlarında da özellikle 2004 yılından sonra azalmış ve 2009 yılında %0,22 olmuştur. Aynı şekilde kişi başına günlük geliri 4,3 doların altındaki fert yoksulluk oranları da % 30,30’lardan yıllar bazında gerileyerek 2005 yılında % 16,36 ve 2009 yılında % 4,35 oranlarına ulaşmıştır.

Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2005 yılında % 32,95 olan yoksulluk oranı 2009 yılında % 38,69’a yükselirken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı % 12,83’den % 8,86’ya düşmüştür.

Tablo-2.3: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002-2009)

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)							
	Türkiye							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0,20	0,01	0,02	0,01	---	---	---	---
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35
Görelî yoksulluk	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,70	15,06	15,12

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)							
	Kent							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,07	0,25	0,06
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0,03	0,01	0,01	---	---	---	---	---
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96
Görelî yoksulluk	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,38	8,01	6,59

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)							
	Kır							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,41	1,18	1,42
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0,46	0,01	0,02	0,04	---	---	---	---
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92
Görelî yoksulluk	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06	29,16	31,00	34,20

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2011/a (TÜİK Yoksulluk Çalışması)

Yoksulluk konusunda incelenmesi gereken diğer bir konuda; hane halkı büyüklüğüne göre hanelerin yoksulluk oranlarıdır. Bilindiği üzere; hane halklarının, yaşamlarını asgari standartlara göre (gıda ve gıda dışı ihtiyaçlar açısından) sürdürebilmeleri için gerekli olan tüketim harcamalarını gerçekleştirebilme potansiyelleri, yoksulluk sınırını belirlemede genel bir kriter olarak kabul edilmektedir(Tablo 2.4).

2009 yılında hanehalkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 9,41 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı

% 38,50 olarak hesaplanmıştır. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentsel yerlerde oturanlar için yoksulluk riski % 23,24 iken kırsal yerlerde bu oran % 53,57’dir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a).

Tablo-2.4: Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Oranları (2002-2009)

Hanehalkı büyüklüğü	Yoksul hanehalkı oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TÜRKİYE	22,45	23,02	20,67	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54
1—2	16,51	13,41	14,49	8,44	10,95	9,36	9,85	11,52
3—4	16,37	17,08	13,71	9,22	8,27	8,06	8,23	9,41
5—6	29,03	31,67	27,4	22,41	17,54	20,79	21,14	21,79
7+	45,95	48,41	51,06	44,08	41,83	39,79	37,68	38,50
KENT	17,38	18,49	12,9	8,91	6,85	7,28	6,80	6,62
1—2	7,24	8,71	6,49	3,22	3,17	3,21	3,12	3,33
3—4	12,94	15,01	8,58	5,02	3,79	3,70	4,04	4,38
5—6	25,94	28,61	20,77	14,33	10,69	14,03	11,95	12,50
7+	41,15	38,48	37,91	38,45	27,63	29,11	26,20	23,24
KIR	30,52	31,01	34,43	27,21	26,89	29,94	29,83	34,28
1—2	27,97	21,06	27,54	17,54	23,08	23,37	24,05	28,47
3—4	23,27	22,19	26,12	19,55	18,5	22,67	21,37	28,37
5—6	33,83	36,22	36,85	34,22	29,39	36,36	39,13	39,37
7+	50,75	56,03	62,82	48,93	54,33	51,68	53,95	53,57

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2011/a (TÜİK Yoksulluk Çalışması)

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de yoksulluk, istihdam durumu ve işin türüyle yakından ilgilidir. Türkiye İstatistik Kurumunun yoksulluk çalışmasında bulunan hanehalkı fertlerinin işteki durumuna göre yoksulluk oranları Tablo 2.5’de belirtilmiştir. İstihdam edilenler arasında en yüksek yoksulluk oranları ücretsiz aile işçilerinde ve yevmiyeli olarak çalışanlarda görülmektedir. Bu iki grupta çalışan insanların sosyal güvenlik sistemine dahil olamadıkları için, oldukça kırılgan ve güvencesiz bir hayatları bulunmaktadır. Ayrıca yaptıkları işler uzun süreli değildir; işsiz kalma riski oldukça yüksektir. Ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeli olarak çalışanlardan sonra en riskli grup 15 yaşından küçük çocuklardır.

2009 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı % 6,05 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran % 26,86, işverenlerde % 2,33, kendi hesabına çalışanlarda % 22,49 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise % 29,58 olmuştur (Tablo 2.5).

En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı, 2008 yılında % 37,97 iken 2009 yılında % 33,01 olarak tahmin edilmiştir. Sanayi sektöründe çalışanlarda 2009 yılında yoksulluk oranı % 9,63 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda % 7,16 olmuştur. 2009 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı % 14,68 ve iş arayan fertlerin yoksulluk oranı % 19,51'dir(Tablo 2.5).

Tablo-2.5: Hanehalkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2002-2009)

İşteki durum ve sektör	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TÜRKİYE								
İstihdamdaki fertler	25,08	26,12	23,33	18,96	15,81	14,21	14,82	15,37
İşteki durum								
Ücretli, maaşlı	13,64	15,28	10,35	6,57	6,00	5,82	5,93	6,05
Yevmiyeli	45,01	43,09	37,52	32,12	28,63	26,71	28,56	26,86
İşveren	8,99	8,84	6,94	4,80	3,75	3,15	1,87	2,33
hesabına								
Kendi	29,91	32,38	30,48	26,22	22,06	22,89	24,10	22,49
işçisi								
Ücretsiz aile	35,33	38,51	38,73	34,52	31,98	28,58	32,03	29,58
Sektör								
Tarım	36,42	39,89	40,88	37,24	33,86	32,05	37,97	33,01
Sanayi	20,99	21,34	15,64	9,85	10,12	9,70	9,71	9,63
Hizmet	25,82	16,76	12,36	8,68	7,23	7,35	6,82	7,16
KIR								
İstihdamdaki fertler	32,01	35,01	35,93	30,85	27,36	28,38	30,27	31,54
İşteki durum								
Ücretli, maaşlı	18,31	19,03	16,71	12,78	12,82	17,12	15,91	21,27
Yevmiyeli	45,29	47,29	47,15	38,61	43,10	38,74	40,02	46,12
İşveren	15,26	10,58	15,58	12,55	6,93	8,91	4,13	8,53
hesabına								
Kendi	33,38	35,98	37,04	33,04	29,10	30,97	33,81	32,21
işçisi								
Ücretsiz aile	36,67	41,01	41,79	37,53	33,72	32,21	37,55	33,71
Sektör								
Tarım	36,77	40,91	42,32	38,80	34,89	33,81	40,09	35,41
Sanayi	25,87	28,02	27,69	14,44	21,71	22,25	23,39	27,34
Hizmet	34,16	18,95	18,01	13,76	13,54	17,68	14,00	19,95

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2011/a (TÜİK Yoksulluk Çalışması)

2009 yılında okur-yazar olmayan veya bir okul bitirmeyenlerde yoksulluk oranı % 29,84 olurken, ilkokul mezunlarında bu oran % 15,34, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında % 5,34, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde % 0,71 olmuştur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 24,04'tür (Tablo 2.6).

Tablo 2.6. Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2002-2009)

Eğitim durumu	Fert yoksulluk oranı																							
	2002			2003			2004			2005			2006			2007			2008			2009		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
TÜRKİYE																								
TOPLAM	26,96	26,72	27,19	28,12	27,92	28,31	25,6	25,2	25,98	20,5	19,97	21,01	17,81	17,32	18,27	17,79	17,33	18,26	17,11	16,7	17,52	18,08	17,1	19,03
6 yaşından küçük fertler	33,17	32,92	33,44	37,75	38,24	37,23	34,19	34,19	34,18	27,71	27,86	27,56	24,78	25,12	24,43	24,52	24,91	24,1	22,53	22,86	22,18	24,04	22,87	25,27
Okur-yazar değil veya bir okul bitirmeyen	36,99	37,68	36,54	38,01	38,37	37,76	37,52	36,94	37,92	31,53	30,94	31,92	28,1	27,73	28,34	28,98	29,13	28,88	30,5	30,77	30,31	29,84	30,34	29,52
İlkokul	26,13	28,06	24,33	27,55	29,81	25,47	24,36	27,5	21,55	17,13	19,92	14,51	14,19	16,52	12,05	14,24	15,87	12,68	13,44	15,91	11,22	15,34	16,86	13,83
İlköğretim	26,37	28,4	24,1	29,56	29,13	29,98	25,49	25,37	25,6	22,42	21,79	23,02	18,06	16,47	19,66	19,19	19,79	18,55	17,2	18,67	15,66	17,77	17,19	18,39
Ortaokul ve orta dengi meslek	18,77	19,49	17,38	18,31	19,66	16,03	13	14,95	9,45	8,37	9,72	5,62	8,07	9,69	4,89	9,16	11,06	5,57	8,34	9,85	5,78	9,76	10,89	7,82
Lise ve lise dengi meslek	9,82	10,99	8,24	11,19	12,27	9,73	8,28	9,69	6,39	6,79	7,98	5,14	5,2	6,06	4,05	5,88	7,05	4,09	5,64	6	5,11	5,34	5,71	4,76
Yüksekokul, fakülte ve üstü	1,57	1,22	2,12	2,66	3,04	2,05	1,33	1,57	0,93	0,79	0,83	0,72	1,01	1,28	0,56	0,81	0,97	0,53	0,71	0,88	0,43	0,71	0,92	0,4
KIR																								
TOPLAM	34,48	34,02	34,92	37,13	36,59	37,65	39,97	39,11	40,79	32,95	31,79	34,03	31,98	31,61	32,32	34,80	33,59	35,95	34,62	33,93	35,29	38,69	37,13	40,15
6 yaşından küçük fertler	36,79	36,09	37,56	46,24	46,23	46,25	49,64	49,92	49,38	40,55	39,44	41,71	44,18	45,85	42,40	44,09	45,57	42,45	43,90	45,40	42,31	48,69	47,48	49,92
Okur-yazar değil veya bir okul bitirmeyen	43,29	43,65	43,07	46,38	47,06	45,94	50,88	49,75	51,65	43,02	42,93	43,07	43,93	46,01	42,69	47,00	47,69	46,62	48,95	49,36	48,70	48,83	51,01	47,57
İlkokul	31,11	32,43	29,82	32,60	34,61	30,55	35,92	38,59	33,21	26,76	29,14	24,16	24,43	27,23	21,58	27,96	29,95	25,77	27,39	30,48	24,19	31,02	32,18	29,67
İlköğretim	33,99	37,87	29,17	39,05	38,86	39,22	41,91	41,32	42,56	35,67	33,94	37,07	29,18	27,87	30,43	30,37	28,95	31,61	33,03	36,13	29,86	37,98	36,48	39,55
Ortaokul ve orta dengi meslek	30,11	29,05	33,25	23,35	23,03	24,04	22,15	25,30	14,11	16,32	17,28	13,46	15,38	17,99	8,57	22,10	23,87	17,14	17,64	20,90	10,22	24,41	25,03	22,43
Lise ve lise dengi meslek	17,65	18,18	16,75	16,94	18,05	15,01	14,30	16,34	10,90	15,32	16,82	12,80	11,03	11,52	10,10	13,45	15,24	9,55	14,93	15,24	14,33	14,65	14,15	15,72
Yüksekokul, fakülte ve üstü	4,37	0,45	9,08	5,38	5,75	4,58	2,90	4,26	---	2,23	2,05	2,70	1,64	2,06	0,63	3,24	4,45	0,41	2,44	3,13	0,90	3,37	3,70	2,68

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2011/a (TÜİK Yoksulluk Çalışması)

2.3 Türkiye’de Kırsal Yoksulluk ve Tarım İlişkisi

Tarımsal faaliyetler, genellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde temel faaliyet alanını oluşturmaktadır. Tarım sektörü gelişmekte olan 40 kadar ülkenin ihracat gelirlerinin % 50’sinden fazlasını ve yaklaşık 50 kadar ülkenin de ihracat gelirlerinin % 35’ini sağlamaktadır (World Bank, 2006). Aynı zamanda dünya genelinde yoksulların büyük bölümü de kırsal alanda yaşamaktadır.

Dünyada 1,2 milyar yoksul insanın % 75’ini oluşturan yaklaşık 900 milyonu kırsal kesimde yaşamaktadır ve bunların tamamına yakınının temel geçimini tarım ve tarımla ilgili alanlar oluşturmaktadır. Genel olarak baktığımızda tarım, azgelişmiş ülkelerde temel ekonomik faaliyeti oluşturmaktadır. Tarım sektörü, bu ülkelerde temel istihdam yaratan alan olarak ortaya çıkmaktadır. Tarım ve tarımsal ürünler, bu ülkelerin en büyük ihracat kalemlerini oluşturmaktadır (Öztürk, 2008).

Tarım gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda istihdamın % 50 ile 90 arasında önemli bir kısmının tarım sektörü tarafından sağlandığı Dünya Bankası kaynaklarında açıklanmaktadır (World Bank, 2005; World Bank, 2006). Daha da önemlisi bu oranın % 70 ile % 95 gibi yüksek bir oranını küçük tarım işletmeleri oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında da gelişmekte olan ülkelerde küçük tarım işletmeleri özel sektörün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Diğer önemli bir nokta da birçok gelişmekte olan ülkede tarım ve yoksulluğun birbiri ile bağlantılı olduğu gerçeğidir (Öztürk, 2008).

Tarımın ekonomilerdeki yerinin ne olması gerektiği ve yoksulluğu azaltıp azaltamayacağı tartışmalı bir konudur. Bir düşünceye göre, gelişmekte olan ülkelerde nüfusun çoğunun kırsal alanda yaşaması ve gelirlerini tarımdan veya tarımla ilgili alanlardan elde etmesi nedeni ile tarımsal üretim ve tarım sektörü yoksullukla mücadele için en önemli ekonomik alandır. Buna karşın, diğer bir düşünce de tarımın yoksulluğu azaltmaktaki önemini kabullenmekle birlikte, yoksullukla mücadele etmek için tarım dışındaki sektörlerle, örneğin tarım dışı girişimler ve sosyal servis gibi alanlara yönelmesi gereğini savunur. Örneğin McIntosh ve Vaughan (1996) genel olarak küçük tarım işletmelerine dayalı bir tarım sektörünün yaratılabileceğini ve bunun da tarımsal

Üretim sistemini dönüştürerek ve tarımla uğrasan ailelerin durumlarını iyiletirebileceğinden bahseder. Burada önemli olan nokta yoksulluğun azaltılması için küçük tarım isletmelerinin veya aile tarım isletmelerinin önemli bir rol alabileceğidir.

Tarımsal retim gerek kırsal alanda, gerek kentsel alanda ve ulusal düzeyde yoksulluğun azaltılması için farklı düzeylerde katkı sağlayabilir. Bu katkılardan birincisi, tarımsal üretim ve verimliliğin artması ile gıda fiyatlarının azalacağı düşüncesidir. İkincisi, kırsal alanda yatırımın yapılması ve tarımın desteklenmesinin istihdam yaratacağı düşüncesidir. nc olarak, gerçek ücretlerin artmasını sağlamasıdır. Son olarak da, tarım gelirinin artacağı beklentisi sayılabilir (ztrk 2008).

Türkiye’de kırsal yoksulluk; ağırlıklı olarak tarımsal alanlarda çalışanlarda görülmektedir (UNICEF, 2000).çünkü kırsal kesimin temel uğraı alanı, tarımsal çalışmalardır. Kırsal yoksulluğun, tarımsal yöntemlerin ve araç-gereçlerin gelişmesine karşın yıllar geçtikçe azaltılamamasının altında, başka etkenlerde aranabilir. Sözgelimi; kamusal desteklerin yetersizliği, çiftçilerin yeterince devlet tarafından sahiplenilmemesi, eğitimsizlik ve bilinçlendirme çalışmalarının yetersizliği, doğrudan üreticilerden tüketicie erişim olanaklarının sınırlı olması, toprak analizlerinin yapılamamış olması ve hepsinden de önemlisi; hangi ürünlerin ne zaman, nerede, ne kadar üretilmesi gerektiği konusunda gerçekçi bir planlama ve uygulamanın yapılmamış olmasıdır (Akder, 2000).

Gökdayı (2007) “Unutulmu tekiler” isimli çalışmasında kırsal yoksulları yeni bir çerçevede tanımlamıştır. Kırsal yoksullar için en önemli sıkıntılarının kamusal olanaklardan ve fırsatlardan kenttekilere göre daha eşitsiz bir biçimde yararlanmaları, hatta çoğu zaman da hiç yararlanamamaları olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, kaynakların ve olanakların kırsal yoksullar için olduğa kısıtlı olmasından dolayı birçok kamusal olanağın kırsal kesim için ya çok kısıtlı olması, ya da hiç olmaması nedeniyle de kırsal yoksulları “unutulmuş ötekiler” olarak tanımlamanın olduğa anlamlı olacağı bildirilmiştir. Çalışmada kırsal yoksullar, geçimlik faaliyetlerle özellikle tarım ve hayvancılıkla uğrasın, erkek egemen ailede, öğrenim düzeyleri düşük ve çok çocuklu bir aile yapısına sahip, kendilerini zgr hissedemeyen ve yaşam kaliteleri düşük ve bundan

çocuk ve kadınların daha fazla etkilendiği, fazla risk alamayan bir toplum olarak nitelendirilmiştir.

Kırsal kesimi ilgilendiren sorunların çoğu çeşitli kaynaklara bağlı yoksunluklara dayanmaktadır. Ekonomik, toplumsal, siyasal, yönetsel ve kültürel yoksunluklar kırsal yoksulluğun temel taşlarını oluşturan etmenler olarak sayılabilir. Kaynak yoksunluğu olarak adlandırılan bu durum çok yönlü, döngüsel ve kronik bir görünüm ortaya çıkarmaktadır. Kırsal yoksulluğun insan kaynağı; üç kaynağa dayanmaktadır; bunlardan birincisi ve ağırlıklı olanı; tarıma dayalı faaliyetlerle uğraşan küçük çiftçiler ile topraksız ve herhangi bir mesleğe yönelik becerisi olmayan işçilerdir. İkincisi; tarım dışı faaliyetlerde çalışan maden işçileri ile köylerdeki küçük esnaflardır. Üçüncüsü ise; çalışamayacak kadar düşkün olan yaşlılar, kadınların hane reisi olduğu aileler ve dışlananlardır (Alderman vd., 2001).

2.4 Kadın Yoksulluğu ve Kırsal Alanda Tarımda Kadının Rolü

Kadın yoksulluğunu anlamak için, genel yoksulluğa göre belirleyici özelliklerini ortaya koymak gerekir. Kadın yoksulluğunun ekonomik boyutları incelendiğinde bazı konular öne çıkmaktadır. Örneğin gelirden yoksun olmak, işsiz olmak, hizmet sektöründe, düşük statülü ve düşük ücretli işlerde çalışmak, herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmamak, mülk sahibi olmamak, ücretsiz aile işçisi olmak, ev eksenli veya ev dışında esnek güvencesiz işlerde çalışmak, en önemli ve en sık görülen yoksullukla başa çıkma stratejilerinden olan ev içi üretim yapmak (evde ekmek, turşu vb. yapmak, hayvanların bakımını, bahçe işlerini üstlenmek) gösterilebilir. Tüm bunların hanenin yoksullukla başa çıkmasında büyük önemi olmakla birlikte, yoksulluk durumunda, kadın emeğinin çoğu zaman karşılıksız olarak ailenin yoksulluğunu ortadan kaldırmaya yöneldiğini göstermektedir (Kalaycıoğlu, 2003).

Kadınlar yoksulluğu farklı açılardan yaşadıkları için, kadın yoksulluğunun sosyal boyutunun irdelenmesini de gerekli hale getirmektedir. Yoksul kadınlar, en temel ihtiyaçlardan olan beslenmeye hane içinde en son ulaşabilmektedirler. Sağlık

hizmetlerinden yararlanmaları ise genellikle ancak doğumla gerçekleşebilmektedir (Kalaycıoğlu, 2003).

Sağlığın yanı sıra eğitime erişim konusunda da kadınlar ve kız çocukları daha dezavantajlı konumdadırlar. Kadınların eğitimsizliği ise, kültürel olarak yoksunluk, haklarını kullanamama, sağlık hizmetlerine yetersiz erişime yol açması nedeniyle, kadınların yoksulluk döngüsünden çıkmalarının önünde çok boyutlu bir engel olarak durmaktadır. Ayrıca yoksulluğun katlanılabilir kılınması için gereken toplumsal örüntü mekanizmalarının sürdürülmesi rolünü kadınlar üstlenmektedir (Kalaycıoğlu, 2003). Başka bir deyişle, ailenin yeniden üretiminin sağlanması, akraba ve komşuluk ilişkilerinin yoksulluğu hafifletici dayanışma biçimleri olarak sürdürülmesi işlevlerini kadınlar yerine getirmektedir.

Kadınlar özellikle yoksul hanelerde, ev içinde ve dışında karar alma mekanizmalarının dışında kalmaktadırlar. Kendi yaşamı ile ilgili en temel kararları bile almaktan yoksun olan kadınlar, yasama ve yürütme erklerinin dışında kalmaktadır. Kadınlar genellikle sadece seçme hakkını kullanmaktadırlar. Ancak, bu haklarını kullanmaları da kendi bağımsız iradeleri yerine eş, baba vb. diğer toplum bireylerinin yönlendirmesi ile gerçekleşmektedir. Yoksul kadınların güvencesiz ve esnek işlerde çalışması da sendikal örgütlenme, sosyal güvenlik gibi haklardan yararlanmalarını engellemektedir (Kalaycıoğlu, 2003).

Kadın yoksulluğunun en somutlaştığı konu kültürel yoksulluk ve yoksunluktur. Kadınların haklarını kullanmada ve kaynaklara erişimde yaşadıkları eşitsizlik, yoksulluk söz konusu olduğunda daha da artmaktadır. Bu durum ise yukarıda belirtilen hususların yanı sıra kültürel bir yoksulluğa neden olmaktadır. Yoksulluk yaşayan kadınlar, kendine güvenememe, emeği ile elde ettiği gelirini önemsememe, yoksul haneye yaptığı her tür katkıya inanmama gibi kişilik özellikleri taşıyabilmektedir. Kültürel yoksulluk, kadının içinde bulunduğu durumu değiştirebilmesini güçleştirmektedir (Kalaycıoğlu, 2003).

Kadın yoksulluğuna ayrıca önem atfetmenin gerektiği görüşlerinin temelinde, kadınların yoksulluk oranının erkeklerden yüksek olduğu ve mevcut yoksulluğun kadınlar tarafından daha ağır yaşandığı gerçekleri yatmaktadır. 1990'lardan itibaren

yoksulluk araştırmaları, hane içi ilişkilerin de dikkate alınmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu boyut, kadınların yoksulluğu yaşama biçimlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin değerlendirilmesidir. Toplumsal cinsiyet analizinin yapılması sonucunda kadınların yoksulluğu erkeklerden daha ağır değil ama daha farklı yaşadığına ilişkin görüşler de bulunmakla birlikte, hane içi ilişkiler açısından bu farklılığın anlaşılması gerekmektedir.

Kadın yoksulluğu, toplumsal normlarla belirlenen ve toplumsal yapılarla yeniden üretilen toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle farklılaşmaktadır. Kadın yoksulluğunun yukarıda belirtilen, sosyal, ekonomik ve siyasal boyutlarının toplumsal cinsiyet örüntüleriyle açıklanması gerekmektedir. Örneğin, ayrımcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar, erken evlilik ve gebelikler, kız çocuklarının daha değersiz görülmesi ve benzer nedenlerle, kız çocuklarının eğitime ulaşabilmeleri daha zordur. Yine sağlık ve bağlantılı hizmetlere erişimin kadınlarda daha düşük olması, toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanabilir.

Erkeklerle verilen toplumsal rolün haneyi geçindirmek, kadınlara verilen rolün ise eve giren gelirle ailenin yeniden üretimini sağlamak olması, yoksulluğun sonuçlarının cinsiyete göre farklılaşmasının en temel nedenini oluşturmaktadır. Haneyi geindirmenin asıl olarak erkeğin görevi olarak görülmesi neticesinde, bu rol doğrultusunda eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan kadınların mesleki becerilerinin eksik olması ve uzun çalışma saatlerine, sigortasız çalışmaya razı olmaları gibi nedenlerle, kadınlar enformel sektörde yoğun olarak çalışmakta veya ev eksenli çalışmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet rolleri, yoksulluğu algılama ve yoksullukla baş etme stratejilerinde son derece belirleyicidir. Kadınlar, haneye giren parayı hane üyelerinin beslenme, ısınma, sağlık, eğitim, temizlik giderlerini karşılayacak biçimde kullanmakla yükümlüdür (Ulutaş, 2009). Yoksul hanelerde bütçenin yetersizliği ile baş etmek kadınların sorumluluğunda görülmektedir. Bu koşullarda kadınlar yoksullukla baş etmek üzere çeşitli stratejiler geliştirmektedirler. Eve yeterli geliri getiremeyen erkeğin, cinsiyet kimliğine ilişkin sarsılmayı önlemek kadının görevi olarak görülmektedir. Bu nedenle pratikte, yoksulluktan dolayı duyulan utancı kadınlar üstlenmişlerdir; formel veya enformel

dayanışma ağlarından yardım talebinde bulunanlar kadınlardır. Yardımların kadınlaşması kavramıyla nitelendirilebilecek şekilde, özellikle, kamu kurumları, yerel yönetimler veya sivil toplum kuruluşlarına sosyal yardım için başvuranların kadınlar olduğu görülmektedir.

İstatistiklerde hanenin temel alınması, hane içindeki farklılıkların göz ardı edilmesi gibi nedenlerle, Türkiye’de kadın yoksulluğunun boyutları istatistiksel olarak anlaşılamamaktadır. Kadın yoksulluğu söz konusu olduğunda, kadınlara ilişkin veriler daha çok işgücü piyasasına katılım sağlandığı ölçüde derlenebilmekte, kadın istihdamı oranları veya bu alanda yapılan niteliksel araştırmaların ortaya koydukları deneyimlere bakılmaktadır. Niteliksel çalışmalar ile, yoksulluğun derinliğine ilişkin farklı deneyimler ortaya konsa da, yoksulluğun yaygınlığına ilişkin sonuçlara ulaşmak mümkün olamamaktadır (Şener, 2009).

Tarım kesimindeki kadınların üretime katılım düzeyleri, ailenin sahip olduğu arazi ve hayvan varlığına, gelire ve ürün desenine göre değişmektedir. Ancak, tarımda mekanizasyon düzeyi arttıkça kadın tarımsal üretimden kopmakta ve çalışma potansiyeli ev kadınlığına yönelmektedir. Az topraklı ailelerde kadınlar mevsimlik işçilik basta olmak üzere bitkisel ve hayvansal üretimin her aşamasına katılmaktadır (Gülçubuk, 1999).

Kırsal alanda kadının emek yoğunluğu sadece tarımsal üretimde değil, aynı zamanda hane içinde de çok yüksektir. Hane içi istihdam bağlamında ücretsiz aile işçisi konumunda olan kadın ve genç kızlar ağır bir iş yüküne sahiptirler. Kadınlar, ev temizliği, yemek yapımı, çamaşır yıkama ve su taşıma gibi rutin işlerin yanı sıra tarla, bağ-bahçe işleri, odun taşıma, ekmek yapma, hayvan bakımı gibi yüksek efor gerektiren ve bir hayli zaman alan işleri de yapmak durumundadır. Kentsel alanda maddi durumu ve gelir düzeyi daha iyi olan ve bu nedenle çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi gibi elektrikli ev aletlerini kullanabilen, yüzdesel oranı oldukça düşük olan kadınlar ile kıyaslandığında kırsal genelindeki kadınlar bir anlamda “ağır işçi” statüsüne girmektedirler.

Tarımda is gücünü nakde çeviren kadın oranı oldukça sınırlıdır. Nakde çevrilebilen is gücü, ev kadınları arasında bağ-bahçe ve tarlada çalışarak elde edilen ürünün pazarlanması seklindedir. Geleneksel düşünce tarzı ve bunun sonucunda şiddetle hissedilen erkek ve topluluk baskısı nedeniyle kadın ve genç kızlar arasında bir işyerinde emeğini kiralama olgusu neredeyse yok gibidir. Bu kategoriye giren kiralama sekli, hanesi ile mevsimlik işçiliğe giden kadınlar, dul kalması nedeniyle ev geçimini üstlenen kadınlarda ve göç sebebiyle kente gelmiş hanelerin genç kızları arasında gözlenmektedir. Ancak, bu da oransal olarak çok yüksek değildir (Fazlıoğlu, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- GEREÇ VE METOD

3.1.Gereç

Araştırma alanı olarak Konya ilinde mevcut 29 ilçeden gelişmişlik bakımından 24. sırada yer alan Hadim ilçesi belirlenmiştir. Çalışmanın ana materyalini anket soru kâğıdı ve Hızlı Kırsal Değerlendirme yolu ile elde edilecek birincil veriler oluşturmaktadır. Aynı zamanda ulusal ve bölgesel düzeydeki raporlar, araştırmalar ve istatistiklerden ikincil veriler olarak yararlanılmıştır.

3.2.Metod

3.2.1 Örnek sayısının belirlenmesinde kullanılan metod

Çalışma alanı olarak, verilerin kolay ve doğru bir şekilde toplanabilmesi, kırsal alanda biyo çeşitliliğinin çok olması, farklı bölgelerde yaşayan insanların bir arada bulunmasının (mikroklima alanı ve normal alan) sağladığı karşılaştırma kolaylığı, Hadim ilçesinin gelir kaynakları içerisinde küçük ölçekli ticari faaliyetler dışında meyvecilik ve hayvancılık faaliyetlerinin ilk sıralarda yer alması gibi nedenlerden dolayı Konya ilinin Hadim ilçesi seçilmiştir. Ayrıca Konya ili içerisinde Hadim ilçesi toplam 29 ilçe (Merkez 3 ilçe 1 ilçe olarak değerlendirilmiştir) içerisinde gelişmişlik bakımından 24. sırada bulunmaktadır. Ayrıca Devlet Planlama Teşkilatı ilçe gelişmişlik indeksi içerisinde toplam 858 ilçe içerisinde 615. sırada yer almaktadır. Gelişmişlik açısından geri sıralarda bulunan Hadim ilçesinde yapılacak bu çalışma yoksulluğun boyutunun belirlenmesi, tarımda görelî yoksulluk sınırının hesaplanması ve yoksulluğun toplumsal cinsiyet dengesi üzerindeki etkisinin açıkça görülebilmesi açısından da örnek teşkil etmektedir.

Araştırma alanı olan Konya ili Hadim ilçesinde araştırmanın yürütüleceği alanların belirlenmesinde “Gayeli Örnekleme” yönteminden faydalanılmıştır. Bunun için öncelikle Hadim ilçesinin tarımsal, coğrafi ve iklimsel karakterleri göz önüne alınarak araştırma alanında faaliyet gösteren başta Hadim İlçe Tarım Müdürlüğü olmak üzere

diğer tarımsal kuruluşlar ile birlikte farklı agro-ekolojik bölgelerin belirlenmesi için görüşülmüş ve sonuçta Hadim ilçesinde Merkez ve Aladağ bölgesi olmak üzere farklı iki agro-ekolojik bölgenin olduğu görülmüştür. Bu bölgeler özellikle iklim bakımından farklılık göstermekte olup, Aladağ Bölgesi Göksu Irmağı'nın oluşturduğu vadiyi kapsamakta ve mikro klima özelliği taşımaktadır. Buna göre çalışmadan elde edilen verilerin karşılaştırılmasında ve köy seçimlerinde bu iki farklı agro-ekolojik bölge dikkate alınmıştır.

Konya ili Hadim ilçesinde araştırmanın yürütüleceği köylerin belirlenmesinde “Gayeli Örneklem” yöntemi kullanılarak 13 köy seçilmiştir. Gayeli örneklem yönteminde köylerin seçiminde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)’ne ve Veteriner Kayıt Sistemi (TURKVET)’ne kayıtlı çiftçi sayısı, toplam arazi büyüklüğü, arazinin sulu kuru olması ve köylerin deniz seviyesinden olan yükseklikleri dikkate alınmıştır. Çalışmada gayeli örneklem yöntemi ile köyler seçildikten sonra İlçe Tarım Müdürlüğü’nden elde edilen 2008 yılı ÇKS verilerinden yararlanarak işletme büyüklükleri belirlenmiş ve işletme büyüklükleri incelendiğinde homojen bir dağılım olmadığından ve varyasyon katsayısının %45’in üzerinde olmasından dolayı “Tesadüfi Tabakalı Örneklem Yöntemi”nden yararlanılarak her tabakada görüşülecek ÇKS’ ye ve/veya TURKVET’e kayıtlı çiftçi sayıları belirlenerek örneklem yapılmıştır. Yapılan örneklemeye göre tabakalar, çiftçi sayıları ve yerleşim yerinin yüksekliği Tablo 3.1 de verilmiştir.

Tablo 3.1 incelendiğinde Hadim ilçesinde mevcut 28 yerleşim yerinden 13 adedinin örnek olarak seçildiği görülmektedir. Belirlenen bu 13 yerleşim yerindeki toplam çiftçi sayısı ilçe toplamının %81,72 sini oluşturmaktadır. Ayrıca Hadim ilçesinde bulunan yerleşim yerlerinin ortalama yüksekliği 1.354 m. iken, seçilen örnekteki yerleşim yerlerinin ortalama yüksekliği 1.339 m. dir. Seçilen bu köylerdeki ÇKS’ ye kayıtlı olan işletmeler arazi genişliklerine göre sıralanarak araştırmanın ana çerçevesi oluşturulmuştur. Bu ana çerçevede Varyasyon Katsayısı %40’dan büyük olduğundan dolayı örnek hacmi belirlemede “Tesadüfi Tabakalı Örneklem” Yöntemi kullanılmıştır.

Tablo-3.1: Örnekleme Sonucu Seçilen Köyler, Tabakalar ve Örnek Hacmi

No	BUCAK ADI	KÖY ADI	0-25		61-+		Toplam
			Yükseklik	Dekar	26-60 Dekar	Dekar	
1	ALADAĞ	BADEMLİ	982	102	46	-	148
2	ALADAĞ	GÖYNÜKKIŞLA	1152	26	90	60	176
3	ALADAĞ	YAĞCI	1152	27	46	5	78
4	ALADAĞ	DÜLGERLER	1192	11	30	13	54
5	MERKEZ	KORUALAN	1439	67	26	3	96
6	MERKEZ	DEDEMLİ	1445	81	17	4	102
7	ALADAĞ	AŞAĞIEŞENLER	1452	42	70	4	116
8	MERKEZ	BOLAT	1453	100	46	1	147
9	MERKEZ	MERKEZ	1671	90	41	8	139
10	MERKEZ	YALINÇEVRE	1544	24	30	4	58
11	MERKEZ	BAĞBAŞI	1273	5	4	-	9
12	ALADAĞ	GAZİLER	1101	17	44	9	70
13	ALADAĞ	YUKARIEŞENLER	1552	12	39	8	59
ÖRNEKLEME ÇERÇEVESİ TOPLAM İŞLETME ADEDİ			----	451	589	212	1.252
ÖRNEK HACMİ			----	45	50	17	112
ORTALAMA			1339				

Tabakalı örneklemede her tabakadaki işletme sayıları aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996; Yamane, 2001).

$$n = \frac{N \sum N_h S_h^2}{N^2 \cdot D^2 + \sum N_h S_h^2}$$

N = Popülasyondaki işletme sayısını,

N_h = h tabakasındaki işletme sayısını,

S_h² = h tabakasının varyansını,

D² = d²/z² değeri olup,

d = kitle ortalamasından müsaade edilen hata miktarını,

Z = hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki Z değerini ifade etmektedir.

İşletmelerin gruplara ayrılmasında 3 tabaka kullanılmıştır. Bunlar 0-25 dekar, 26-60 dekar ve 61 üzeri dekar araziye sahip tarım işletmeleridir. Her tabakanın varyasyon katsayısı %40'ın altında olarak hesaplanmıştır. Örneklemeye sonucuna göre 1. tabakada 45, 2. tabakada 50 ve 3. tabakada ise 17 işletme olmak üzere toplamda 112 işletme ile görüşülmüştür. Her işletmede işletme sahibi erkek ve kadınlara ayrı ayrı anket soru formları uygulanmıştır.

3.2.2 Verilerin toplanması ve analizinde uygulanan metod

Araştırma alanı olarak tanımlanan Konya ili Hadim ilçesinde örneklemeye sonucu belirlenen tarım işletmelerinin üretim stratejilerinin belirlenmesinde işletmelerin refah düzeyi ile ilgili konumlarına göre analizleri yapılmıştır. Bunun için ÇKS ve/veya TURKVET'e kayıtlı üreticiler ile amaca uygun olarak hazırlanan anket soru kağıtları yüz yüze doldurulmuş, ayrıca araştırmanın yürütüldüğü köy ve/veya kasabalarda köyün ve/veya kasabanın idari amiri olan muhtar (ve/veya azalar) ve/veya belediye başkanları (ve/veya muhtarlar, meclis üyeleri) ile birlikte Hızlı Kırsal Değerlendirme (HKD) yapılarak "Köy Bilgi Formu" doldurulmuştur. Köy bilgi formları ile köyün genel yapısı ortaya konulmaya çalışılarak uygulanacak analizler için ön veri tabanı oluşturulmuştur.

HKD kırsal alanlardaki değişimin hızlanması ve yerinde bilgi gereksiniminden ortaya çıkmıştır (Beebe, 1995; Anonymous, 1997). Zaman açısından avantajlı olduğu için kısa zamanda kabul gören yöntem olmuştur (Chambers, 2002; Beebe, 1995; Wilkins vd., 2004; Due and Temu, 2000; Takasaki 2000). Standart bilgi toplama ve analiz tekniklerinin insanları sıkmaya başlaması, zaman kaybettirmesi ve pahalı olması nedeniyle, yerel halkın bizzat yer aldığı ve konu hakkında bilgi edindiği HKD yöntemi cazip hale gelmiştir (Wilkins vd., 2004; Chambers, 1992). HKD yöntemi yüksek maliyetli çok sayıda ankete reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır (Chambers, 2002; Gülçubuk 2000). Birçok yönü ile geleneksel yöntemlerden ayrılır. Sonuca çabuk ulaşılması, zaman açısından ve maliyet olarak avantajlı olması, gelenekleri tanınması, bilgiyi kullanma ve değerlendirme başarısı ve kırsal değerlendirme yapısına uygunluğu yöntemi geliştirmiş ve kısa zamanda kabul görmesine neden olmuştur (Chambers, 2002;

Beebe, 1995; Wilkins vd., 2004; Due and Temu, 2000). Yöntem inceleme, insanlarla tanışma, soru sorma, dinleme, tartışma, problemi saptama, çözüm, fırsatlar ve haritalama şeklinde yürütülmektedir (Chambers, 1992; Chambers, 2002).

Araştırma alanı içerisinde belirlenen köylerde görüşülen işletmelerde aile reisi olan erkek ve eşi ile doldurulan amaca uygun hazırlanan anket soru kâğıtları bilgisayarda önce Excel'e aktarılmış daha sonra istatistiki analizler SPSS 15.00 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Köy bilgi formlarından elde edilen veriler ilçenin iklim yönünden farklılık arz eden 2 önemli merkezine (Aladağ Bölgesi ve Merkez Bölgesi), üretim sistemlerine (kuru tarım sistemi, sulu tarım sistemi) ve yerleşim yerinin coğrafi konumuna göre (1300 m üzeri alanlar dağlık, 1300 m aşağısı alanlar ise ovalık) analiz edilmiştir. Coğrafi konumun sınırlandırılmasında araştırmacının gözlemleri ve deneyimi ile bölgede faaliyet gösteren ilgili kuruluşlarla yapılan değerlendirmeler rol oynamıştır. Üretim sisteminde kuru ve sulu tarım üretim sisteminin belirlenmesi toplam arazi üzerinden yapılmış, toplam bitkisel üretim gelirinin %50'si ve üzerinde hangi üretim sisteminden elde edilmişse yerleşim yeri o üretim sistemine dahil edilmiştir.

Araştırmada sözel bazı faktörlerin birbirleri ile kıyaslanabilmesi ve faktörler arası sayısal farklılıkların görülebilmesi için nicel değerler 10 üzerinden puan sistemi ile puanlanmıştır. Puanlama yöntemi her kritere önem sırasına göre puan atanmasına dayalı bir yöntemdir. Çalışmada "Aritmetik Dizi İle Ağırlıklandırma" yöntemi izlenerek puanlama yapılmıştır (Barutçugil 2002).

Anket yolu ile araştırma bölgesinden toplanan "evet-hayır" gibi 2 veya daha çok cevaplı kategorik verilerin analizlerinde Ki-Kare Analizi, Likelihood Ratio ve Linear By Linear Association analizlerinden yararlanılmıştır. "Ki-Kare" analiz yöntemi özellikle sosyal bilimler alanındaki çalışmalarda yaygın olarak kullanılan bir analiz yöntemidir. "Ki-Kare" analiz yöntemi verilerin sunuluş biçimine göre "Ki-Kare uygunluk testi" ve "Ki-Kare bağımsızlık testi" olmak üzere iki ana gruba ayrılır. "Ki-Kare" analiz yöntemi sadece ilişkilerin saptanmasında değil, aynı zamanda değişkenler arasındaki farklılıkların belirlenmesinde de kullanılmaktadır. "Ki-Kare" analiz yöntemi, frekans

dağılımları üzerinden işlem yapan bir yöntemdir. İki değişkenin birbirlerinden bağımsız olması aralarında bir ilişkinin bulunmadığı anlamına gelir. "Ki-Kare" testi değişkenlerin bağımsızlığını ölçmede yaygın olarak kullanılır. Öte yandan "Ki-Kare" analiz yöntemi iki değişken arasındaki ilişkinin şiddeti konusunda oldukça sınırlı bilgi verir (www.istatistikanaliz.com, 2011).

İncelenen işletmelerde işgücü, mevcut nüfusun yaşı ve cinsiyeti dikkate alınarak erkek işgücü birimine (EİB) ve Eşdeğer Kişi (EK) dönüştürülmüştür. EİB çevrilmesinde Tablo 3.2 (Erkuş vd. 1995)ve EK'ye çevirmede ise Tablo 3.3'deki katsayılar esas alınmıştır (Anonim, 2008). Eşdeğer kişi dönüştürülmesinde FAO'nun eşdeğer kişi ölçeği dikkate alınmıştır.

Tablo-3.2: Erkek İşgücü Birimi ve Eşdeğer Kişiye Çevirmede Kullanılan Katsayılar

Yaş	Erkek	Kadın
0 - 6	-	-
7 - 14	0,50	0,50
15 - 49	1,00	0,75
50 - +	0,75	0,50

Kaynak: Erkuş vd. 1995

Tablo-3.3: FAO'nun Farklı Demografik Grupların Minimum Kalori İhtiyaçları Hesaplanmasına Dayanan Eşdeğer Kişi Ölçeği

Demografik Grup	α katsayısı
Küçük çocuk (5 yaş altı)	0,64
Çocuk (5-17)	1,00
Çalışma yaşında erkek (18-39)	1,00
Çalışma yaşında kadın (18-39)	0,84
Emeklilik yaşında erkek (40+)	0,88
Emeklilik yaşında kadın (40+)	0,76

Kaynak: Anonim, 2008

Bu hesaplamada devamlı hastalık, eğitim ve askerlik nedeni ile çalışamayan günler dikkate alınmamıştır. Çiftçi ailesinin işletmede çalıştığı işgünü, inceleme bölgesi için belirlenen tarlada çalışılabilir gün sayısı ile işletmelerin sahip oldukları erkek işgücünün çarpılması sureti ile hesaplanmıştır. Çalışmada potansiyel EİG'nin hesaplanmasında 1 kişinin en fazla yılda 280 gün çalışacağı dikkate alınmıştır (Açıl ve Köylü, 1971).

Çalışmada göreceli yoksulluğun belirlenmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Göreceli yoksulluk sınırı eşdeğer kişi başına gelirin ortanca değerinin %50'si alınarak hesaplanmıştır. Araştırmada yoksulluğu ölçmek amacıyla yoksulluk oranı, yoksulluk açığı indeksi, Sen indeksi ve Foster-Greer-Thorbecke ölçüsü kullanılmıştır. Gelir dağılımının ölçümünde ise Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı ölçütlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmada işletmelerin var olan sermaye unsurlarını uygulanabilir aktivite grupları arasında ($i=1, \dots, N$) tahsis ederek stokastik gelir çevresinde faydalarını maksimize etmek istedikleri farz edilmektedir. Tercih edilen farklı uygulama aktivitelerine kaynak tahsis etme farklı bir gelir dağılımı oluşturmaktadır ki buda refah terminolojisi içerisinde sıraya konulabilir. Diğerleri ile karşılaştırıldığında daha düşük getirisi olan işletme stratejisine adapte olmuş işletmeler, diğer işletmelerin seçimlerine oranla seçeneklerini sınırlayan kısıtla karşı karşıya kalmak zorundadır. Çünkü bu işletmeler daha üstün olan alternatife girdikleri zaman, hiçbir işletme stokastik olarak üstün olan bir dağılımı serbest olarak seçmiş olmayacaktır. Düşük getirili işletme stratejisinin ve bunu seçen işletmelerin tanımı bu yüzden yoksulluğun azaltılması politikası için hedef önlemler bakımından kritik bir öneme sahiptir (Brown vd., 2006).

Buna formüsel olarak baktığımız zaman;

$$y_i = f_i(A_i) + \varepsilon_i \quad (1)$$

Burada f_i işletmenin faaliyette bulunduğu her bir i faaliyetinde işletme sermayesi A_i ile ilgili artış fonksiyonu olup, her bir i aktivesinden elde edilen stokastik getiri Y_i ve

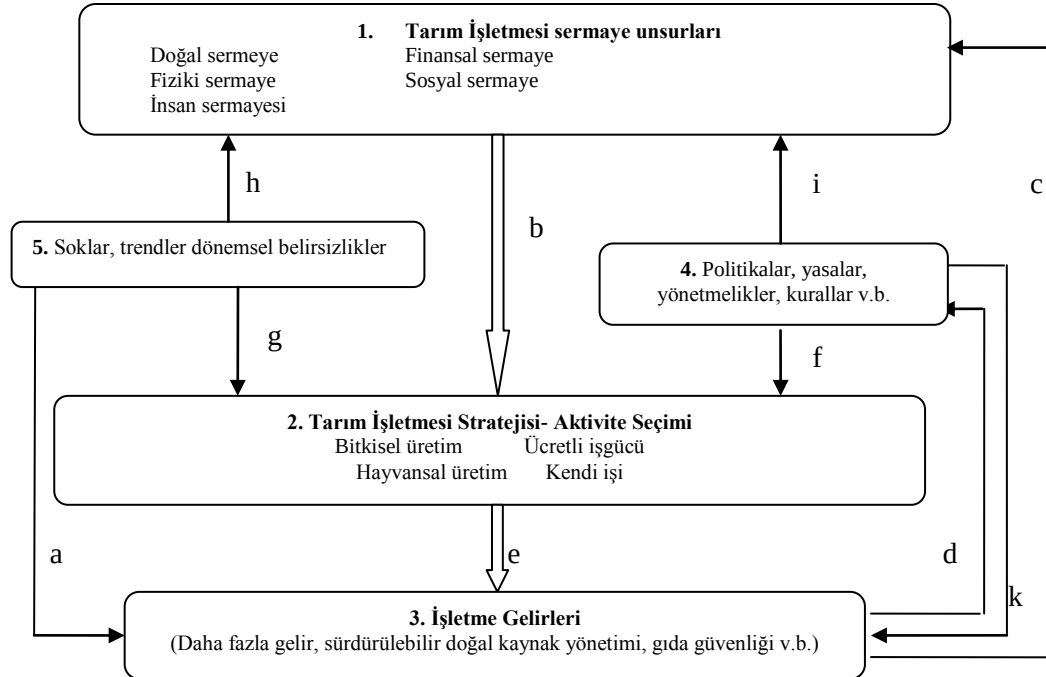
hata terimi ε_i den oluşmaktadır. İşletmenin toplam geliri $Y = \sum_i Y_i$ dir.

Tarım işletmelerinin stratejilerinin belirlenmesinde ve işletmelerin stratejilerini belirlemede etkili olan faktörler hakkında daha geniş bir görüşe sahip olmak için daha geniş bir işletme strateji literatürü kullanılmış ve analizlerde “sürdürülebilir hane halkı yaklaşımı” benimsenmiştir. Hane halkı yaklaşımı insanların toplum içindeki durumunu şekillendiren farklı elementleri, bu durumu etkileyen faktörleri ve bu faktörler arasındaki ilişkileri vurgulayan bir yaklaşımdır. İnsanların sermayelerine, şoklara karşı dayanabilme durumlarına, politika ve insanların önceliklerini yansıtan kurumsal yapıya öncelik vermektedir. Hane halkı çerçevesi hane halkının 5 sermayesi üzerinde yoğunlaşmaktadır (doğal, insan, fiziki, sosyal ve finansal sermaye) (Reardon ve Vosti, 1995; Hussein ve Nelson, 1998; Scoones, 1998; Bebbington, 1999; Anonymous, 2001/B; Winters vd., 2002). Bu yaklaşım işletmelerin sahip oldukları veya erişebildikleri bu kaynaklara bağlı olarak farklı stratejileri takip edebilme durumlarını tartışmaktadır.

İşletme stratejilerinin belirlenmesinde işletmelerin seçimlerini etkileyen bağımlı değişkenler ile ilgili basit bir çerçeve aşağıdaki şekilde sunulmaktadır. Şekil 3.1’in ortasındaki başlık altında çalışmanın konusu olan işletmelerin stratejileri verilmektedir. Bu yapıya bağlı olarak, işletmelerin takip ettiği belirli bir aktivite veya aktiviteler topluluğu işletmenin sermaye unsurları ile koşullandırılması “b” ile gösterilmektedir. Gelir çeşitlendirilmesi ve işletmelerin aktivite seçimi ile ilgili bir çok çalışma yapısal ve ampirik çalışmalardaki gibi benzer bir nedensellik ilişkisi içeren bir yol takip etmiştir (Reardon vd.,1992; Reardon ve Vosti, 1995; Dercon ve Krichnan, 1996; Dercon, 1998; Ellis, 1998; Bebbington, 1999; Coomes vd., 2004; Ellis ve Freeman, 2004; Jansen vd., 2006a; Jansen vd., 2006b). Chayanovian geleneği takip edildiğinde bazı yazarlar hane halkının demografik özelliklerine dikkat etmişler ve konuyu işletmelerin aktivite seçimlerinin modellenmesinde ayrı bir şekilde işlemişlerdir, örneğin Coomes vd. (2004). Burada, hane halkı demografisi insan sermayesinin içerisine dahil edilmiştir.

İşletmelerin aktivite seçiminde birçok dışsal faktörde bulunmaktadır. Bu faktörler şoklar, politikalar ve teknolojilerdir (f ve g). Bu faktörler aynı zamanda işletme varlıklarını da etkilemektedir (h ve i). Örneğin sel ve yangın gibi doğal felaketler çevresel kaynaklara erişimi değiştirebilir. Bir işletme tarafından seçilen spesifik bir aktivite işletmenin gıda, para ve sürdürülebilir doğal yönetim gibi çıktılarını oluşturabilir (3 numaralı başlık). Ortaya çıkan çıktılar sermaye unsurlarını etkileyebilir. Örneğin, işletme varlıkları üzerine yatırımlar, doğal kaynakların korunması gibi. Bu yüzden işletme varlıkları çıktıların etkilerinden dışsal olarak etkilenmektedir (c). Bu yapı bize dinamikler ve dışsal faktörler konusunda genel bir tanım vermesine rağmen, veri kısıtlılığı gibi nedenler ile çalışmada sadece işletme varlıklarının işletmelerin stratejilerinin belirlenmesindeki statik rolü araştırılmıştır. İşletmelerin stratejilerin oluşmasındaki belirleyiciler ile ilgili araştırmalar sık sık kullanılmaktadır (Dercon ve Krichnan, 1996; Jansen vd., 2006a; Brown vd., 2006).

Şekil-3.1: İşletme Stratejilerinin Belirlenmesinde İşletmelerin Sermaye Unsurları

Çalışmada işletmelerin gelir kaynakları belirlenmiştir. İşletmenin gelir kaynaklarının belirlenmesinde işletmenin kendi işgücü değeri net gelirden çıkarılmamıştır. İşgücü pazarının olmadığı veya zayıf olduğu ve alternatif fırsatların kısıtlı olduğu yerlerdeki alanlarda çalışan yoksul kırsal haneler için, işgücü zamanının fırsat maliyeti hesaplamak oldukça güçtür. Bu yüzden net gelir aile işgücü masrafını da içine almaktadır. (Ellis, 1998; Cavendish, 2002; Twine vd., 2003; Fisher, 2004; Naraian vd., 2005).

Tarım işletmelerinin gelirleri belirlenirken 5 gelir unsuru ve bunun için 2009 yılı işletme faaliyet sonuçları göz önüne alınmıştır. Bunlar;

- ✓ Net bitkisel üretim değeri: Net bitkisel üretim değerinin belirlenmesinde işletmenin ürettiği ürünlerden elde edilen mahsulün pazar değerinden, bu ürünlerin üretiminde kullanılan girdilerin (gübre, toprak işleme, tohum, işgücü vb.) çıkarılması ile elde edilmiştir.
- ✓ Net hayvansal üretim değeri: Net hayvansal üretim değerinin belirlenmesinde işletmenin 1 yıl içinde ürettiği hayvansal ürünler, Prodükatif Demirbaş Kıymet Artışı (PDKA) dikkate alınacak ve üretimde kullanılan girdiler (veteriner, ilaç, yem, işgücü vb.) gelirden düşülerek net hayvansal üretim değeri hesaplanmıştır.
- ✓ İşletme dışı gelir: İşletme dışı gelir kapsamında ücretli yapılan işletme dışı faaliyetler, işletme dışı ticari yapılan faaliyetler, işletme dışı üretimler gibi gelir getirici faaliyetler değerlendirilmiştir.
- ✓ Diğer aile üyelerinden elde edilen gelirler; İşletmelerin gelirlerinin hesaplanmasında dışarıda yaşayan aile fertlerinin göndermiş olduğu paralar, gelir getirici unsurlar ve işletmenin almış olduğu yardım ve gelir getirici unsurlar dikkate alınacaktır. Ayrıca işletmenin dışarıdaki aile fertlerine göndermiş olduğu para ve benzeri unsurlar bu gelirden düşülmüştür.
- ✓ Diğer gelirler; Yukarıda belirtilen 4 gelir unsuruna ilave olarak bazı tarım işletmelerinin bu gelir kaynakları dışında farklı alanlardan gelir elde edebilecekleri düşünülmüştür. Bu gelir kaynakları arasında faiz getirisi, arazinin

dışarı kiralanması ile elde edilen gelirler gösterilebilir. Bu tür kaynaklardan elde edilen gelirler bu sınıflandırma içinde değerlendirilmiştir.

Çalışmada Tesadüfi Fayda Modeli (random utility models (RUM)) yaklaşımından yararlanılmıştır (Train, 2003). Bu modelde işletmelerin aktivitelerini seçerken faydalarını maksimize etmeye çalıştıkları farz edilmektedir. Örneğin işletmeler J kadar alternatif arasından n ($n = 1, \dots, N$) kadar aktiviteyle uğraşmaktadır. U_{nj} , J alternatif arasından işletmenin seçtiği n kadar aktivitenin faydasını göstermektedir. Tarım işletmesi i faaliyetini ancak $U_{ni} > U_{nj}$, $\forall j = i$ olduğu zaman tercih etmektedir. RUM modeline göre işletmenin j faaliyetinde elde ettiği fayda (U_{nj}) 2 unsura (V_{nj} ve ε_{nj}) ayrıştırılabilir. Bu unsurlar içinde V_{nj} , U_{nj} nin bir parçasıdır ve işletmelerin seçtikleri faaliyetlerin gözlenen niteliklerini temsil etmekte olup X_{nj} $\forall j$ olarak gösterilmektedir. Bazı işletmelerin spesifik nitelikleri ise H_n ve ε_{nj} olarak gösterilmekte olup bu tesadüfi davranış seçimini gösteren tesadüfi dağılım, hatanın ölçümü ve V_{nj} içinde yer almayan hatayı etkileyen gözlenemeyen özelliklerdir. Fayda fonksiyonu aşağıdaki şekilde yazılabilir.

$$U_{nj} = V_{nj} + \varepsilon_{nj} \forall j$$

$$\dots = V(X_{nj}, H_n) + \varepsilon_{nj}$$

P_{nj} ($j=1-4$) tarım işletmelerinin aktivite seçimi ile ilgili seçimlerini göstermektedir. $J=1$ işletmelerin gelirlerinin tarıma az bağlı olduğunu, $j=2$ işletme gelirlerinin tarıma orta derece bağlı olduğunu, $j=3$ işletme gelirlerinin tarıma yüksek derecede bağlı olduğunu, $j=4$ ise işletme gelirlerinin tarıma çok yüksek derecede bağlı olduğunu göstermektedir. Faydanın gözlenemeyen kısmını oluşturan (ε_n) ise alternatifler arasında bağımsız olarak dağılmaktadır.

Multinomial Logit Model (Train, 2003) aşağıda verilmiştir.

$$P_{nj} = \frac{e^{(\beta X_{nj} + \gamma H_{nj})}}{\sum_{j=1}^4 e^{(\beta X_{jj} + \gamma H_{jj})}}$$

Multinomial Logit Model her aktivite için tekrar yazılırsa ($j \neq$ aktivite 1)

$$P_{nj, j=1} = \frac{e^{(\beta X_{nj} + \gamma H_{ji})}}{1 + \sum_{j=2}^4 e^{(\beta X_{nj} + \gamma H_{nj})}}$$
$$P_{n1} = \frac{1}{1 + \sum_{j=1}^4 e^{(\beta X_{nj} + \gamma H_{nj})}}$$

Bu model maximum likelihood metodu kullanılarak tahmin edilebilir. Bağımsız değişken olarak belirlenen 4 karakter ankette dikkate alınacak doğal, insan, fiziki, sosyal ve finansal sermaye unsurları içindeki değişkenlerden seçilenler ile tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Toplumsal cinsiyet (gender), kadın ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller öğrenilmiş davranış ve beklentilere işaret etmek için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2003). Toplum içerisinde kadınlar ve erkeklerin üstlendikleri roller ve aile içindeki statüleri farklılık taşımaktadır. Bu tarım sektörü içinde geçerlidir. Tarım ile uğraşan işletmelerde kadının ailede ve aile dışında işletmenin stratejisini belirlemede önemli bir rol taşımaktadır. Bu nedenle araştırma alanında kadının rolünü ve konumunu belirlemek yoksulluğun kadınlar üzerindeki etkisini ortaya koymak, gelir dağılımında kadının işletme içindeki yerini belirlemek ve kadının işletme içindeki statüsünü ortaya koymak için toplumsal cinsiyet analizinden yararlanılmıştır. Toplumsal Cinsiyet Analizi (An Analytical Framework for Gender Analysis)'nde Harward Uluslararası Kalkınma Enstitüsü'nün yaklaşımı olan Toplumsal Cinsiyet Rolü yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım üç unsurdan oluşmaktadır (Overholt vd. 1985; FAO, 1992, Kutlar ve Özçatalbaş 2008). Bunlar;

1. Faaliyetler profili,
2. Kaynaklar-faydalar profili ve
3. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profilidir.

Bu yöntem ile tarım işletmelerinde çalışan aile bireylerinden kadınların ve erkeklerin işletme içindeki faaliyetleri sistematik olarak ortaya konulmaktadır. Böylece işletmedeki aile bireylerinin nerede, ne zaman, hangi işi yaptığı tespit edilmekte,

buradan elde edilen bulgular doğrultusunda da bireylerin ihtiyaçlarına cevap verecek tarımsal yayım çalışmaları programlanmaktadır. Ayrıca işletmenin sahip olduğu kaynakların kullanım hakkının kime ait olduğu ve kimlerin faydalandığı, işletmenin kalkınmasını sınırlayıcı faktörlerin neler olduğu tespit edilmektedir.

Kadının aile içi ve dışı görevi, işletme gelirine katkısı, tarımdaki payı, kaynaklara ulaşabilme ve değerlendirebilme, kapasitelerini arttırma ve geliri refaha dönüştürebilme olanakları gibi konularda yoğunlaşılmış ve elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

İşletmelerin sermaye yapıları incelenirken toprak sermayesinin tespit edilmesinde bölgedeki alım satım değeri esas alınmıştır. Bina sermayesini kıymetlendirmede yeni inşa edilen binalar için beyan edilen maliyet bedeli esas alınmış, eski binalar ise mevcut durumları ve yıpranma süreleri dikkate alınarak yeniden inşa bedeline göre hesaplanmıştır. Hayvan sermayesinin tespitinde ise, işletmedeki hayvan varlığı ırk, yaş ve verim durumuna göre piyasa değeri üzerinden değerlendirilmiştir. Alet makine sermayesi, yeni olanlarda satın alma bedeli, eskiler ise yarayışlılık durumlarına göre alım satım değeri üzerinden kıymetlendirilmiştir (Erkuş, 1979).

İşletmelerin yıllık faaliyet sonuçlarının analizinde; İşletmelerde gayrisafi üretim değeri, tarımsal faaliyet sonucunda elde edilen bitkisel ve hayvansal ürün miktarlarının, ifti eline geçen ürün fiyatları ile çarpılması ile bulunan değere, bitki ve hayvan sermayesindeki prodüktif değer artışlarının (PDKA) ilave edilmesi ile saptanmıştır (Açıl ve Demirci, 1984). PDKA, hayvan hareketlerine neden olan doğum, ölüm, ağ değiştirme, hayvan alımı, satımı, tüketimi gibi faktörler dikkate alınarak hesaplanmıştır. Buna göre;

$$PDKA = (\text{Sene sonu sürü kıymeti} + \text{Satılan hayvanların değeri} + \text{Kesilen hayvanların değeri}) - (\text{Sene başı sürü kıymeti} + \text{Satın alınan hayvan değeri})$$
 (Kıral vd.,1999).

Gayrisafi hasıla ise, gayri safi üretim değerine işletme dışı tarımsal gelir ve ikamet edilen konutların kira karşılıklarının ilave edilmesi ile bulunmuştur. İşletme dışı tarımsal gelirin hesaplanmasında ise işletmecinin beyanı esas alınmış olup, işletmeye ait alet ve

makine ile aile işgücünün, işletme dışındaki tarımsal işlerde çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirin toplamından oluşmaktadır.

Toplam değişen masraflar, gayrisafi üretim değerinden çıkarılarak brüt kar, toplam işletme masrafları gayrisafi hasıladan çıkarılarak saf hasıla belirlenmiştir (Açıl ve Demirci, 1984).

Tarımsal gelir, işletmecinin başarı düzeyinin ölçülmesinde kullanılan en önemli kriterlerden biri olup, saf hasılaya aile işgücü ücret karşılığının eklenmesi ve bunların toplamından ödenen arazi kiralari ve ortakçılık payları ile borç faizlerinin çıkarılması ile tespit edilmiştir (Kıral ve Rehber, 1986).

İşletmelerin yıllık faaliyet sonuçlarının analizinde; Gayri Safi Üretim Değeri, Gayri Safi Hasıla, İşletme Masrafları, Brüt Kar, Saf Hasıla, Tarımsal Gelir ve Toplam Aile geliri gibi göstergeler hesaplanarak, belirlenen sonuçlar Lorenz Eğrisi çizilerek ve Gini Oranı hesaplanarak değerlendirme yapılmıştır.

İşletmelerde GSÜD, tarımsal faaliyet sonucunda elde edilen bitkisel ve hayvansal ürün miktarlarının, çiftçi eline geçen ürün fiyatları ile çarpılması ile bulunan değere, bitki ve hayvan sermayesindeki prodüktif değer artışları ilave edilerek belirlenmiştir.

GSH ise, GSÜD' ne işletme dışı tarımsal gelir ve ikamet edilen konutların kira karşılıkları eklenerek hesaplanmıştır. Konut kira karşılığının belirlenmesinde, cari kira değeri ile bina değeri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada taş ve betonarme binalarda bina değerinin %5'i, kerpiç ve ahşap binalarda ise, bina değerinin %10'u kira karşılığı olarak alınmıştır. İşletme dışı tarımsal gelirin hesaplanmasında ise, işletmecilerin beyanı esas alınarak, işletmeye ait alet ve makine ile aile işgücünün, işletme dışındaki tarımsal işlerde çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirin toplamından oluşmaktadır (Kıral ve ark. 1999).

Brüt Kar, Bitkisel ve hayvansal GSÜD toplamından bu üretim faaliyetleri için yapılan toplam değişen masrafların çıkarılmasıyla hesaplanmıştır(Kıral ve ark. 1999)..

Saf Hasıla, Gayri Safi Üretim Değerinden üretim masraflarının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır(Kıral ve ark. 1999)..

Tarımsal Gelir, işletmecinin başarı düzeyinin ölçülmesinde kullanılan en önemli kriterlerden biri olup, saf hasılaya aile işgücü ücret karşılığının eklenmesi ve bunların toplamından ödenen arazi kiralari ve ortakçılık payları ile borç faizlerinin çıkarılmasıyla elde edilmiştir. Borç faizlerinin hesaplanmasında T.C. Ziraat Bankasıncı 2010 üretim yılında verilen tarımsal işletme kredisi faizi dikkate alınmıştır (Kıral ve ark. 1999)..

Toplam Aile Geliri işletmeci ve aile bireyleri tarafından bir yıl içerisinde elde edilen gelirdir. İşletme içi ve işletme dışı tarımsal gelir ile tarım dışı elde edilen gelirleri kapsamaktadır (Kıral ve ark. 1999)..

Hayvanlar için amortisman hesabında, belli bir yaşa kadar hayvanlarda değeri artışı olduğundan, genç hayvanlarda amortisman hesaplanmamıştır. Verim döneminde irat ve iş hayvanları için amortisman tabi değeri, hayvanların damızlık değerinden kasaplık değeri çıkarılıp ekonomik ömüre bölünerek hesaplanmıştır (Kıral ve Rehber, 1986).

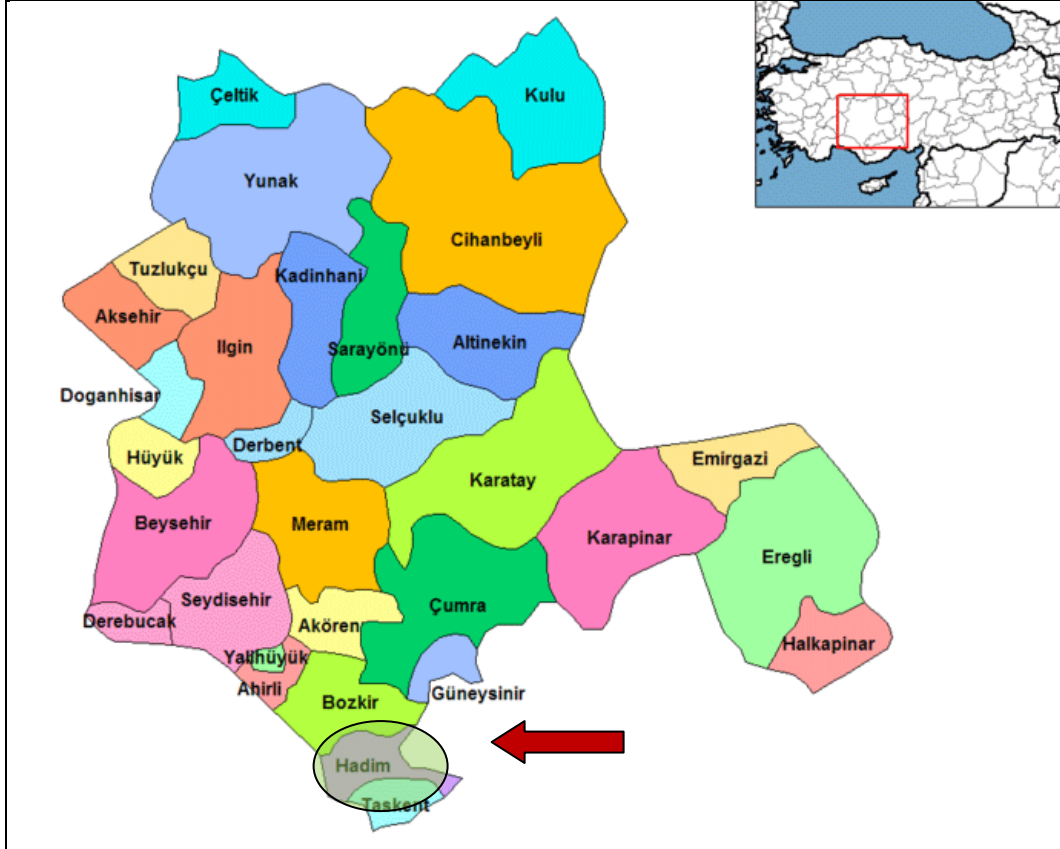
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM-ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1 Araştırma Bölgesine İlişkin Genel Bilgiler

4.1.1 Araştırma alanının coğrafi yapısı ve iklimi

Hadim ilçesi 37° K, 33° D koordinatlarında yer alan ilçe, Orta Toroslar'da bir vadi üzerine konumlanmıştır. Konya il merkezine 128 kilometre uzaklıkta bulunan ilçe, Akdeniz kıyı şeridi ile Konya ovasını birbirinden ayıran Batı Toros sıra dağlarının doğu kısmında Taşeli platosunun tepeleri arasındaki dar vadilerde kurulmuş 1530 rakım ve 921 km² yüzölçüme sahiptir. İlçe doğusunda Karaman, batısında Bozkır, güneyinde Taşkent, güneybatısında Alanya ve kuzeyinde Güneysınır ile sınırlıdır. Hadim coğrafi olarak Akdeniz Bölgesi'nde yer almasına rağmen Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini tam olarak göstermemektedir. Bu bakımdan Karasal iklim ve Akdeniz iklimi arasında geçiş özelliği gösterir. Aladağ Vadisinde Akdeniz iklimi hüküm sürerken Hadim ilçe merkezi ve yakın çevresi karasal iklimin etkisi altında kalmaktadır. Bu bölgede hüküm süren karasal iklim, Konya ikliminden farklı özelliklere sahiptir. Bu farklılık Hadim' in sahip olduğu ortalama 1500 m. yükseklikten ileri gelmekte olup yazların daha serin geçmesine ve Konya'dan daha fazla yağış almasına sebep olmaktadır (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Şekil-4.1: Konya İl ve Hadim İlçe Haritası

Kaynak: <http://www.hadim.bel.tr>, 2011

İlçenin yıllık yağış ortalaması 654 mm, yağış miktarı ise 410,4 mm olarak tespit edilmiştir. İlçeye bağlı Aladağ bölgesi mikroklima iklim özelliği ile daha ılıman bir iklime sahiptir. Hadim'in içinde bulunduğu bölgede yağışların mevsimlere dağılışı gözden geçirildiğinde en kurak mevsimin yaz, en yağışlı mevsimin kış olduğu görülmektedir. Yağışların yaklaşık %50,2'si kış mevsiminde gerçekleşir. Yağışlar; bahar aylarında yağmur, kış aylarında kar şeklinde düşmektedir. Kar yağışlı günlerin ortalaması 28 gündür. Yine ortalama verilere göre yılın altı ayında (yoğun olarak Ocak ve Şubat aylarında) kar yağışı görülmektedir. (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Yaz mevsiminin ortalama düşük sıcaklıkları 11 ile 14 derece arasında değişmektedir. Ortalama sıcaklıkların en yüksek olduğu aylar Temmuz ve Ağustos

aylarıdır. Sıcaklık değerleri eylül ayından itibaren düşmektedir. Sıfırın altında olan sıcaklık değerleri Şubat ayından itibaren sürekli bir yükselme göstererek Temmuz ayında maksimum değere ulaşmaktadır. En düşük sıcaklık değerlerini gerçekleştirdiği Ocak ayında başlayan don olayları kış mevsimi boyunca devam etmektedir. İlçede nispi nem oranı da % 58 olarak ölçülmüştür. Nispi nemin aylara dağılışında en düşük nem miktarı Ağustos ayında (%44), nispi nemin en yüksek olduğu aylar ise Aralık ayında (%74) olarak tespit edilmiştir. Bu bölgede vadi sisteminin uzanışına uymamakla birlikte birbirine ters iki rüzgar yönünün hakim olduğu görülmektedir. Hadim’de rüzgârlar genelde kuzeydoğudan esmekle birlikte lodos güneyden, poyraz ise kuzeyden eser (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Önemli dağları ise; Geyik dağı (2588 rakım), Akdağ, Büyük Eyre Dağı, Çekiç Dağı, Hacı Baba Dağı, Haydar Dağı, Kara Dağ, Karakuş Dağları, Kızıl Dağ ve Yıldız dağıdır. Görmeye değer Yerköprü şelalesinin bulunduğu Göksu nehri en önemli akarsuyudur (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

4.1.2 Araştırma alanının sosyal yapısı

Tarihçesi; Hadim’in bulunduğu bölge; 2. yy. kadar Selçukluların elinde kalmıştır. Daha sonra Karamanoğulları’nın eline geçmiştir. 1465 de Fatih Sultan Mehmet, Karamanoğulları Beyliği’ni ortadan kaldırdıktan sonra bu bölge Osmanlı Devleti’nin hâkimiyetine girmiştir (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011)

Hadim, Ebu Said Muhammed Hadimi dönemine kadar küçük bir köy olarak kalmıştır. Ancak Hadimi ile birlikte büyümeye ve ünü Osmanlı ülkesine yayılmaya başlamıştır. Hadimi zamanında Hadim, bölgenin ilim ve irfan merkezlerinden biri olmuştur. Osmanlı kaynaklarında Hadim'den bahsedilirken Hadim'in, İstanbul, Bursa, Konya, Kayseri gibi büyük ulema yetiştiren beldeler arasında sayılması ilçenin o dönemdeki önemini göstermektedir (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011)

Hadim daha sonraki tarihlerde yapılan idari bölüşümde birkaç kez kaza ve nahiye merkezi olmuştur. 1901 yılında bucak olarak Karaman'a bağlanan Hadim, 1926 yılından sonra ilçe olmuştur. Halen Konya iline bağlı ilçe konumundadır. Hadim; sözlük anlamı

itibariyle: Hizmet eden, hizmet edici, yarayan ve yarar anlamlarına gelmektedir (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011)

Nüfus; 2010 yılı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre ilçenin nüfusu 16.894 kişi olarak belirlenmiştir. Bu nüfusu oluşturan 3.258 kişi ilçe merkezinde, 13.636 kişi ilçeye bağlı köy ve kasabalarda yaşamaktadır. Son yapılan nüfus sayımında 24-40 yaş arası erkek nüfusu oranının düştüğü göze çarpmaktadır. Bununla sebebi; ilçede gelir seviyesinin düşüklüğü, işsizlik ve iyi bir yaşama özlem duyma gibi çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerle genç nüfusun büyük bir kısmının, çevre ve diğer iş merkezi büyük şehirlere göç etmiş olmasından kaynaklanmaktadır (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011)

Yüzölçümü bakımından Hadim Konya ilinin 15. ilçesidir. Konya ili nüfus yoğunluğu 57'dir. İlçe nüfus yoğunluğu 65 tir. Buna göre nüfus yoğunluğu açısından ise ortalamanın üzerindedir. Hadim ilçesine bağlı 36 köyün, % 56' sı toplu, % 27' si dağınık, % 17' si seyrek köy tipinde olup, % 3' ü nehir kenarında, % 61' i sırtta, % 11' i vadide, % 25' i etekte kurulmuştur. Köylerin % 33' ü orman bitişiği, % 67' si orman içindedir (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

İlçe genelinde okuryazar oranı % 98'dir. Okuma yazma bilmeyenleri yaş ortalaması 65-70 yaşın üzerindeki kadın nüfus teşkil eder (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Tablo-4.1: 2010 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) Göre Hadim İlçesi Nüfusu

Bölge Adı	Erkek	Kadın	Toplam
Merkez	1.650	1.608	3.258
Merkez Bucağı	4.885	4.845	9.730
Aladağ Bucağı	1.905	2.001	3.906
TOPLAM	8.440	8.454	16.894

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>, 2011/b

İdari Durum; İlçe merkezi dağınık denebilecek bir yerleşim düzeninde olup, Aşağıhadim, Taşpınar, Armağanlar ve Hocalar olmak üzere dört mahalleden oluşmuştur.

Mahalleler arası meskûn olmayıp, ekili-dikili, hali araziler ve makilerle kaplı büyük boşluklarla birbirinden ayrılmışlardır. İlçeye bağlı Korualan, Bağbaşı, Bolat, Dedemli, Göynükkışla, Bademli ve Yalınçevre isimli 7 kasaba, Aşağı Eşenler, Aşağı Kızılkaya, Beyreli, Çiftepınar, Fakılar, Gülpınar, Oduncu, Sarnıç, Kalınağıl, Gaziler, Yağcı, Yelmez ve Yukarı Eşenler isimli 13 tane köy bulunmaktadır. Köyler ve kasabalar toplu yerleşim düzeninde olup, mezra şeklinde küçük yerleşim yerleri bulunmamaktadır (<http://tr.wikipedia.org>, 2011).

Eğitim; İlçe merkezinde 2 İlköğretim, 1 Endüstri Meslek Lisesi, 1 Ticaret Meslek Lisesi, 1 Çok Programlı Lise, Yaygın eğitim kurumu olarak Halk Eğitim Merkezi ve Selçuk Üniversitesi Hadim Meslek Yüksekokulu (Harita Kadastro, Dış Ticaret ve Makine Ressamlığı Bölümü) bulunmaktadır (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011)

Bölge genelinde ilköğretim bazında toplam 15 okul mevcuttur. Bu okullar da: 1060 kız, 1100 erkek olmak üzere toplam 2160 öğrenci bulunmaktadır. Ayrıca bölgenin tüm köyleri de taşınalı eğitime tabi tutulmaktadır. Taşınalı eğitime tabi tutulan ilköğretim sayısı 20 iken, taşınan öğrenci sayısı 388 kişidir (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Ulaşım ve Altyapı Durumu; İlçedeki tüm köy ve kasabaların elektriği mevcut olup, İlçe merkezinden karayolu ile Konya iline(Konya-Hadim arası 128 km) ve Taşkent, Sarıveliler, Ermenek, Bozkır, Seydişehir, Beyşehir ilçelerine ulaşım yaz-kış rahatlıkla sağlanmaktadır. Ayrıca Hadim'den Mersin'e (350 km.) Alanya'ya (90 km.) karayolu ile ulaşımında mevcuttur. İlçede yolu olmayan köy ve kasaba bulunmamasıyla birlikte tüm köy ve kasabalarda telefon mevcuttur (<http://www.hadim.org.tr>, 2011).

Sağlık; İlçe genelinde 1 adet devlet hastanesi, 6 adet sağlık ocağı ve 2 adet sağlık evi olmak üzere toplam 9 adet sağlık hizmeti veren devlet kuruluşu bulunmaktadır. İlçe merkezinde ise 1 adet sağlık ocağı ve 1 adet devlet hastanesi bulunmaktadır (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Turizm; İlçe doğal güzellikleri, temiz havası, soğuk kaynak ve maden suları, ormanları, yaylaları ve doğal, temiz gıdası ile kirlenen denizden, havadan ve şehirlerin gürültüsünden kurtulup dinlenmek ve sıhhatin korunması bakımından yerli ve yabancı turistler için, son orman ve yayla turizmi açısından elverişlidir. Göksu vadisi üzerinde

Yerköprü şelalesi görmeye değer yerlerdendir. Yine şelale ile aynı yörede bulunan Kara su denilen kükürtlü suya sahip bir kaynağın cilt hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir. Ayrıca İlçede bulunan Hz. Hadimi'nin türbesi inanç turizmi açısından önem taşımaktadır.

4.1.3 Araştırma alanının ekonomik yapısı

Hadim ve çevresi ekonomi bakımından Konya ilçelerine baktığımızda gelişmemiş bir ekonomiye sahiptir. Bölge halkı genel anlamda ticaretle uğraşmakta olup, daha çok bunu bölge dışında gerçekleştirmektedir. Yöre halkı ise genelde küçük işletmeler şeklinde ticaret olayını gerçekleştirmektedir. Azda olsa hayvancılık yeni gelişen tarımla ayakta durmaya çalışmaktadır. Coğrafyanın zorlu, ulaşımın sıkıntılı olması gibi nedenlerle sanayi, uygun arazilerin ve sulama suyunun azlığı gibi nedenlerle tarım, yatırım ve destekleme azlığı yanında mera ıslahı ve yem bitkisi ekilmemesinden dolayı da hayvancılık gelişmemiştir (Anonim, 2010/a).

Tarımsal Yapı; Bölgenin arazi darlığı ve sulama olanaklarının olanaksızlığı nedeniyle tarım üretimi yetersiz, sebzeçilik ise geridir. Yörenin toplam tarım arazisi 230.000 dekar olmasına rağmen, işlenen tarım arazisi, 75.000 dekadır. Bölgenin coğrafi yapısı ve iklimi tahıl üretimine izin vermemekle birlikte bazı bölgelerde yapılmaktadır. Bölge meyvecilikte ön plana çıkarken sebze üretimi yaz aylarında ancak halkın kendi kullanımını karşılamaktadır. Meyvecilikte elma üretimi yerini kiraz üretimine bırakırken son dönemlerde Aladağ bölgesinde üzüm, şeftali ve antep fıstığı üretimi gelişmektedir (Anonim, 2010/a).

İlçe genelindeki araziler daha çok engebeli, dağlık ve miras nedeniyle parçalı olması sebebiyle yeter büyüklükte (ekonomik büyüklük) arazi miktarı azdır. Son zamanlarda ekonomik anlamda meyveciliğin özellikle kiraz yetiştiriciliğinin artması nedeniyle az miktarda olan yeter büyüklükteki arazilerden yüksek miktarda gelir elde edilmeye başlanmıştır. Az miktarda olan yeter büyüklükteki tarım arazilerinde ekonomik anlamda yetiştiricilik yapılmakta ve birim alandan yüksek miktarda gelir

alınmaya başlanmıştır. Buda yöredeki çiftçilerinin ekonomik ve sosyal imkanlarının artması açısından önem arz etmektedir (Anonim, 2010/a).

İlçede 0-20 dekar arazi işleyen üreticilerin oranı %34,9, 21-50 dekar arasında arazi işleyen çiftçilerin oranı % 55,3, 51-100 dekar arası arazi işleyen çiftçilerin oranı ise %9,5'dir. 101 dekar ve üstünde arazi işleyen çiftçilerin oranı ise sadece %0,3'dür. Üreticilerin sahip oldukları arazi parça sayısı ise ortalama 12'dir. Görüldüğü üzere araziler hem çok parçalı hem de yeterli genişliğe sahip değildir (Anonim, 2010/a).

İlçe merkez ve köylerinde yaklaşık 5000 aile yaşamakta olup, bunların % 80'i olan 4000 aile tarımla uğraşmaktadır. Tarımla uğraşan ailelerin büyük bir kısmının da başka bir düzenli geliri yoktur (Anonim, 2010/a).

İlçede tarımsal mekanizasyon kullanımı da geri durumdadır. Traktör sayısı çok az olup, bazı köylerde hiç bulunmamaktadır. Arazi işleme ve hasat işleri hayvan ve insan işgücü ile yapılabilmektedir. Gübre kullanımı ve zirai ilaç kullanımı da henüz yeterli seviyede değildir. Ancak İlçe Tarım Müdürlüğü'nce yapılan çiftçi toplantıları, zirai mücadele çalışmaları ve diğer faaliyetlerle bu konularda önemli gelişmeler sağlanmaktadır (Anonim, 2010/a).

Bütün bu olumsuzluklara rağmen 500 metreden başlayan 1900 metrelere kadar tarımsal faaliyet yapılabilen İlçede belli başlı ürünlerin yetiştirilme alanları ve ekonomik katkıları çok önemlidir. Konya Merkez ve 28 ilçesi içinde: Sofralık üzüm, Kurutmalık üzüm ve şeftali ekiliş ve üretiminde ilk sırada yer almaktadır. Kiraz üretiminde ise ekiliş olarak il genelinde Akşehir ve Ereğli ilçeleri ile birlikte en önemli yerlerden birisidir. 2008 yılında ortalama 3000 ton kiraz üretimi gerçekleşmiş olup, ortalama 4-5 TL/kg fiyatla satılan ürün üretici için önemli bir gelir ve ülke içinde önemli ölçüde döviz kaynağı olmaktadır (Anonim, 2010/a).

İlçenin mikroklima özelliği gösteren Aladağ bölgesinde incir, nar, Antep fıstığı gibi ürünler dahil diğer meyve türleri rahatlıkla yetişebilmektedir. İlçenin meyvecilik yapılan yüksek kesimleri ile alçak kesimleri arasında yaklaşık 1000 metre yükselti bulunmaktadır. Buda meyvecilikte erkencilik ile geçcilik özelliklerini bünyesinde toplamaktadır. İlçe genelinde eskiden beri bağcılık, ceviz yetiştiriciliği son 20 yıldır da

elma ile kiraz yetiştiriciliği hâkim olmaktadır. Bölge iklim özelliği, yüksekliği, toprak yapısı gibi doğal faktörler yönünden meyvecilik açısından çok avantajlı olup desteklenmesi gerekmektedir (Anonim, 2010/a).

İlçe genelinde yaklaşık 25.000 dekarlık tarım arazisinde kiraz üretimi yapılmakta olup yaklaşık olarak 800.000 meyve ağacı mevcuttur. Mevcut kiraz alanlarının %90'ı sulanmaktadır. Su genelde bazı yerlerde yetersiz olup bölgeye yapılacak yeni sulama göletleri, bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu meyve ağaçlarının yaklaşık 1/3 tam verim çağında, 1/3'ü 2-3 yıl içinde verim aşamasına gelecek olup yaklaşık 1/3'ü ise fidan aşamasındadır. İlçenin yıllık üretimi yaklaşık olarak 3.000 tondur. İlçede kiraz satışı özel tüccarların aracılığı ile yapılmakta olup, kirazın hemen kısa sürede pazarlaması gerekmektedir. İlçede soğuk hava deposu mevcut değildir. Yapılacak bir soğuk hava deposu kiraz ihracatı açısından önem arz etmektedir (Anonim, 2010/a).

İlçe genelinde yaklaşık 40.000 dekarlık tarım arazisinde 8.000.000 adet asma çubuğunda üzüm yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yıllık 6.400 ton üzüm üretimi yapılmaktadır. Mevcut bağ alanının %20 si sulanmaktadır. Diğer alanlarda sulu tarıma geçilmesi durumunda yıllık üretim 2 katına çıkacaktır. Üretilen üzümler kurutmalık ve pekmez yapımında kullanılmaktadır. Sofralık üzüm çeşitlerinin tesis edilmesi teşvik edilmektedir (Tablo 4.2).

İlçede ceviz yetiştiriciliği genel anlamda az olup kiraz üretimine alternatif olarak teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Özellikle ceviz bitkisinin daha az bakım ve su istemesi neticesinde desteklenmesi önem arz etmektedir (Anonim, 2010/a).

İlçenin yüzölçümü 921.000 dekar olup, bunun 250.000 dekarı kültür arazisidir. Kültür arazileri toplamının % 16'sını ise sulanabilir araziler oluşturmaktadır (Tablo 4.2).

Tablo-4.2: Hadim İlçesi Arazi Miktarı ve Hayvan Sayısı Dağılımı

Hadim İlçesi Arazi ve Ürün Dağılımı												
Tarla Bitkileri				Meyve			Harap Bağ ve Kullanılmayan Atıl Tarım Arazileri (Da.)					
Ürün Adı		Ekiliş Alanı (Da.)		Ürün Adı	Alan (Da.)	Ağaç Sayısı						
Buğday		5.000		Kiraz	25.000	800.000						
Arpa		300		Bağ	40.000	8.000.000						
Yem Bitkisi		250		Şeftali	1.200	45.000						
Patates		1.350		Elma	1.100	30.000						
Nohut		2.500		Diğerleri	1.500							
Sarımsak		250		Sulu	36.800		Sulu	0				
Soğan		150		Kuru	32.000		Kuru	122.800				
Nadas		5.000		Toplam	68.800		Toplam	122.800				
Diğer		1.050		Sebze			Çayır-Mera (Da.)					
Boş Tarla		1.650										
Sulu		1.750		Sulu	900		Sulu	0				
Kuru		15.750		Kuru	0		Kuru	40.000				
Toplam		17.500		Toplam	900		Toplam	40.000				
Toplam Sulu Tarım Arazisi (Da.)				39.450	Toplam Sulu Kültür Arazisi (Da.)				39.450			
Toplam Kuru Tarım Arazisi (Da.)				47.750	Toplam Kuru Kültür Arazisi (Da.)				210.550			
Toplam Tarım Arazisi (Da.)				87.200	Toplam Kültür Arazisi (Da.)				250.000			
Hadim İlçesi Hayvan Sayısı Dağılımı												
Sığır				Koyun	Keçi	K.Baş Toplam	Kanatlı			Arı		
Yerli	Melez	Saf	Toplam				Tavuk	Hindi	Diğer	Fenni kovan	Kütük kovan	
1140	1031	455	2626	4692	4119	8.811	7140	45	106	8.350	850	

Kaynak: Anonim, 2010/a, Hadim İlçe Tarım Müdürlüğü 2010 Yılı Brifing Raporu.

İlçede hayvancılık küçük aile işletmesi şeklindedir. İlçenin Alanya sınırında yüksek alpin meraları mevcut olup, Alanya ilçesine bağlı köylerden gelen yaylacılar hayvancılık ile uğraşmaktadır. Hayvan yetiştiriciliği her geçen yıl azalma göstermektedir. Bunda, köylerden göçün yaygın olması, mera alanlarının daralması veya bakımsız kalmasından dolayı yok olması ve ormanlar üzerindeki baskıdan dolayı yasal sınırlamalar başlıca sebep olarak sayılabilir. Bölgeye baktığımızda hayvancılık, özellikle küçükbaş hayvancılık için müsait olmasına rağmen, gelişmemiştir. Hayvan

sayısı ve üretimi ancak bölge halkına yetecek durumdadır. Ormanlara zarar vermesinden dolayı kıl keçisinin yasaklanması ve yerine her hangi bir alternatif hayvancılığın gelişmemesi de üretimin düşmesine sebep olmaktadır. Kışların uzun sürmesi, yem olanaklarının kısıtlı olması, meraların ıslah edilmemesi gibi sebepler de ahır besiciliğini pek uygun kılmamaktadır. Arazi yapısının uygun olmaması, yem bitkilerinin ekilmemesi, üretilen sütü işleyecek mandıraların olmaması ve dışarıdaki mandıralara ulaştırmamanın güçlüğü gibi nedenlerle bölge halkı bu üretime sıcak bakmamaktadır. İlçede 2008 yılı ikinci 6 aylık aşılama ve sağlık taraması verilerine göre hayvan varlığı 9.699 dur. Bunun 2.626'sı büyükbaş, 7.140'ı küçükbaş hayvandır. İlçede 8.350 fenni kovan ve 850 eski usul kovan (karakovan) mevcuttur. Gezgin arıcılıkta kovan başına bal üretimi 40 kg'ın üzerine çıkmaktadır (Anonim, 2010/a).

İlçede birçok bitki yetişiyor olsa da üretim alanları ve ekonomikliği dikkate alındığında bu sayının oldukça sınırlı olduğu görülebilir. Bağcılık ve meyveciliğe uygun iklimi ve toprak yapısı bu alanlara yatırımı zorunlu kılmaktadır. Özellikle meyvecilikte yüksek rakımın getirdiği avantajla son turfanda üretimi yapılabilmekte, ürünün Pazar değeri en üst noktaya çıktığında pazara arz edilebilmektedir (Anonim, 2010/a).

İlçede 2008 yılında üretimi yapılan ürünleri ve üretim miktarlarını şöyle sıralayabiliriz: Hububat üretimi 3750 ton, meyve üretimi 8520 ton, yemelik baklagil üretimi 285 ton, Sofralık üzüm üretimi 1824 ton, kuru üzüm üretimi 12220 ton civarında olması beklenmektedir (Anonim, 2010).

İlçede Bağbaşı kasabasında 1 adet, Dedemli kasabasında da 2 olmak üzere 3 adet alabalık yetiştirme tesisi bulunmaktadır. 2008 yılında 16 ton alabalık üretimi yapılmıştır (Anonim, 2010/a).

İlçede 1 Birlik, 2 Sulama Kooperatifi ve 5 de Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bulunmaktadır. Bunlar (Anonim, 2010/a);

Birlikler

1-Hadim Sert Çekirdekli Meyve Yetiştiricileri Tarımsal Birliği

Sulama Kooperatifleri

1- Aşağıeşenler Sulama Kooperatifi

2- Dülgerler Sulama Kooperatifi

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri

1- Eşenler Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

2- Çiftepınar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

3- Yalınçevre Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

4- Bağbaşı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

5- Dülgerler Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

6- Kardelen Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

Sanayi; İlçe merkezi ve çevresinde büyük veya küçük herhangi bir işletme bulunmamaktadır. Bölgeye has üretimler olmasına rağmen bunlarda küçük işletmelerden öteye gidememiştir. İşleri büyüyenler ise il merkezinde bu büyümeyi gerçekleştirmektedir. Sanayinin gelişmemesinde özellikle merkeze uzaklığı ile beraber yol şartlarının zor olması ve daha ekonomik taşıma araçlarının (deniz ve demir yolu gibi) uzak olması etkili olmaktadır (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

Ticaret; Maliyenin 2005 yılı kayıtlarına göre, Hadim ve çevresinde; 292 kişi ticaretle uğraşmaktadır. Bunun yaklaşık olarak 100 kadarı ilçe merkezinde bulunmaktadır. Bu ticarethanelerin, 8'i limited şirket, 14'ü kooperatif, 197'si basit usul ve 73'ü de gerçek usul yapıya sahiptir (<http://www.hadim.bel.tr>, 2011).

BEŞİNCİ BÖLÜM-ARAŞTIRMA BULGULARI

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

5.1 Araştırma Bölgesinde İncelenen Yerleşim Yerlerine İlişkin Bulgular

5.1.1 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinin demografik özellikleri

Araştırma alanı olarak belirlenen Konya ili Hadim ilçesinde toplamda 13 köyünde doldurulan köy genel bilgi anketleri sonucu elde edilen veriler ışığı altında araştırmanın yürütüldüğü alanın genel bir profili belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ana amacı olan yoksulluğun belirlenmesi ve yoksulluğu etkileyen sebeplerin ortaya konulması, her ne kadar ailenin kendi özelliklerinden kaynaklanıyor olsa da yaşanan çevre ve nüfusun yapısı yoksulluk olgusunu ortaya çıkaran bir sebep olabilmektedir. Bu nedenle kırsal alandaki nüfusun öncelikle yaşadıkları çevrenin ortaya konulması ve konunun anlaşılması açısından önemli olabilmektedir.

Yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, aile yapısı, hane büyüklüğü gibi demografik özellikler kırsal alanda sosyal yapının ortaya konulması açısından önemli parametrelerdir. Bu nedenle araştırma alanında yerleşim yerlerindeki nüfusun demografik özellikleri ilçenin iklim yönünden farklılık arz eden 2 önemli merkezine (Aladağ Bölgesi ve Merkez Bölgesi), üretim sistemlerine (kuru tarım sistemi, sulu tarım sistemi) ve yerleşim yerinin coğrafi konumuna göre (1300 m üzeri alanlar dağlık, 1300 m aşağısı alanlar ise ovalık) incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Tablo 5.1 incelendiğinde hem üretim bölgesine hem de üretim sistemlerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre nüfusun cinsiyetlere göre dağılımı değişmemektedir. Araştırma alanında kadın nüfus oranının erkek nüfus oranından daha fazla olduğu ve bu oranın Aladağ üretim bölgesi ve ovalık alanlarda diğer alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo-5.1: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Nüfusun Cinsiyete, Üretim Bölgesine, Üretim Sistemine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Erkek Nüfus Sayısı		Kadın Nüfus Sayısı		Toplam Nüfus	
			Adet	%	Adet	%	Adet	%
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Sistemi	480	50,00	480	50,00	960	100,00
		Sulu Tarım Sistemi	673	43,82	863	56,18	1.536	100,00
		Ortalama	1.153	46,19	1.343	53,81	2.496	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Sistemi	475	48,47	505	51,53	980	100,00
		Ortalama	475	48,47	505	51,53	980	100,00
		Kuru Tarım Sistemi	955	49,23	985	50,77	1.940	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Sistemi	673	43,82	863	56,18	1.536	100,00
		Ortalama	1.628	46,84	1.848	53,16	3.476	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Sistemi	400	44,44	500	55,56	900	100,00
		Ortalama	400	44,44	500	55,56	900	100,00
		Kuru Tarım Sistemi	1.000	50,00	1.000	50,00	2.000	100,00
	Dağlık	Sulu Tarım Sistemi	3.686	47,12	4.136	52,88	7.822	100,00
		Ortalama	4.686	47,71	5.136	52,29	9.822	100,00
		Kuru Tarım Sistemi	1.400	48,28	1.500	51,72	2.900	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Sistemi	3.686	47,12	4.136	52,88	7.822	100,00
		Toplam	5.086	47,44	5.636	52,56	10.722	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Sistemi	880	47,31	980	52,69	1.860	100,00
		Sulu Tarım Sistemi	673	43,82	863	56,18	1.536	100,00
		Ortalama	1.553	45,73	1.843	54,27	3.396	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Sistemi	1.475	49,50	1.505	50,50	2.980	100,00
		Sulu Tarım Sistemi	3.686	47,12	4.136	52,88	7.822	100,00
		Ortalama	5.161	47,78	5.641	52,22	10.802	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Sistemi	2.355	48,66	2.485	51,34	4.840	100,00
		Sulu Tarım Sistemi	4.359	46,58	4.999	53,42	9.358	100,00
		Ortalama	6.714	47,29	7.484	52,71	14.198	100,00

Sosyal çalışmalarda demografik faktörler içerisinde bir diğer önemli faktör ise nüfusun yaşlara göre dağılımıdır. Nüfusun yaşlara göre dağılımı bölgede aktif nüfusun varlığını belirlemede, yaşlı ve genç nüfus ayrımı yapmada önem teşkil etmektedir. Yaş piramidinin tabanının geniş olması bölgede aktif bir yapının bulunduğu ve iş potansiyelinin daha fazla olduğunun da bir göstergesidir. Toplumda nüfus piramidinde yaşlı nüfusun oranının diğer gruplara göre yükselmesi özellikle gelirin oluşmasında kayıplar ortaya çıkaracağından gelir yoksulluğunun artmasına neden olabilmektedir. Bu durum yaşlı nüfusunun fazla olduğu bölgede göç olgusunun daha fazla olabileceği

sonucuna da götürebilir. Tablo 5.2’de nüfusun yaşlara göre dağılımının üretim bölgelerine, üretim sistemine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde 50 yaş ve üzerindeki nüfusun bölgede yaklaşık %30’lar civarında olduğu görülebilir. 50 ve üzeri yaş nüfusun özellikle Aladağ bölgesinde daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve aradaki farklılık ise istatistiki olarak önemli bulunmuştur. TÜİK 2001 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Konya ili Belde ve Köyler ortalamasında 15 yaş altı nüfus toplam nüfusun %33,19’u 65 yaş ve üzeri nüfus ise % 6,16 hesaplanırken bu rakam İl ve İlçe merkezlerinde sırası ile %30,72, %4,48 olarak hesaplanmıştır (<http://www.tuik.gov.tr>). Buradan kırsal alanda çocuk nüfusun yıldan yıla azaldığı ve yaşlı nüfusun ise arttığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-5.2: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Nüfusun Yaşa, Üretim Bölgesine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	15 Yas Altı Nüfus		15-50 Yaş Arası Nüfus		50 Yaş üzeri Nüfus		Toplam Nüfus	
			Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	200	20,83	88	9,17	672	70,00	960	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	379	24,67	851	55,40	306	19,92	1.536	100,00
		Ortalama	579	23,20	939	37,62	978	39,18	2.496	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	352	35,92	378	38,57	250	25,51	980	100,00
		Ortalama	352	35,92	378	38,57	250	25,51	980	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	552	28,45	466	24,02	922	47,53	1.940	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	379	24,67	851	55,40	306	19,92	1.536	100,00
		Ortalama	931	26,78	1.317	37,89	1.228	35,33	3.476	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	300	33,33	400	44,44	200	22,22	900	100,00
		Ortalama	300	33,33	400	44,44	200	22,22	900	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	800	40,00	500	25,00	700	35,00	2.000	100,00
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	1.715	21,93	3.957	50,59	2.150	27,49	7.822	100,00
		Ortalama	2.515	25,61	4.457	45,38	2.850	29,02	9.822	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	1.100	37,93	900	31,03	900	31,03	2.900	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	1.715	21,93	3.957	50,59	2.150	27,49	7.822	100,00
		Ortalama	2.815	26,25	4.857	45,30	3.050	28,45	10.722	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	500	26,88	488	26,24	872	46,88	1.860	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	379	24,67	851	55,40	306	19,92	1.536	100,00
		Ortalama	879	25,88	1.339	39,43	1.178	34,69	3.396	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	1.152	38,66	878	29,46	950	31,88	2.980	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	1.715	21,93	3.957	50,59	2.150	27,49	7.822	100,00
		Ortalama	2.867	26,54	4.835	44,76	3.100	28,70	10.802	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	1.652	34,13	1.366	28,22	1.822	37,64	4.840	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	2.094	22,38	4.808	51,38	2.456	26,24	9.358	100,00
		Ortalama	3.746	26,38	6.174	43,48	4.278	30,13	14.198	100,00

Kırsal alanda yoksulluğun nedenlerinden biri de bireylerin eğitim durumudur. Durum daha da derinleştirilip cinsiyetler arası eğitim durumu şekline getirilebilir. Tablo 5.3 ve tablo 5.4’de araştırma alanı içinde nüfusun cinsiyetlere göre eğitim durumlarının üretim bölgesi, üretim sistemi ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre dağılımları verilmiştir. Burada dikkat çeken en önemli unsur kadın ve erkek nüfusun eğitim durumu olup erkeklerin kadınlara göre eğitim durumlarının her iki üretim bölgesinde de daha iyi durumda olduklarıdır. Araştırma sonuçlarına göre her iki üretim bölgesinde nüfusun yaklaşık %80’i ilk ve ortaokul mezunudur. Okuryazar olmayan

erkek ve kadın nüfusun oranı Merkez üretim bölgesinde daha fazladır. Her iki üretim bölgesinde okuma yazma bilmeyen kadın nüfus oranı okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranına göre daha yüksektir. Okuma yazma bilmeyen kadın nüfusun oranının yüksekliği ilçede kırsal alanda kadınların erkeklere göre daha dezavantajlı oldukları anlamına gelmektedir. Bu durum kadınların yoksulluklarının devam etmesinde etkili bir faktördür.

Kadınlar eğitim seviyesi bakımından dezavantajlı grup oluşturmalarının yanı sıra kadın ve erkeklerin özellikle dağlık alanlarda en az bir ilköğretim kurumunu bitirme durumları ovalık ve alanlara göre daha düşük düzeydedir. Ovalık alanlarda kadınların bir ilköğretim kurumu bitirme oranı % 95,67 iken bu oran dağlık alanlarda %93,51, erkeklerde ise bu oranlar sırası ile %98,39 ve %96,72 olarak hesaplanmıştır. Buradan kadınların eğitim konusunda dezavantajlı grup oluşturmalarının yanı sıra erkeklerinde kırsal alanda coğrafi yönden kötü şartlarda eğitim konusunda sıkıntı çektikleri sonucuna ulaşılabilir Araştırma alanında kuru ve sulu üretim sistemlerine göre kadın ve erkeklerin eğitim durumları arasındaki farklılık istatistiki olarak önemli bulunmamıştır. Burada her iki üretim sisteminde kadın ve erkeklerin eğitim olanaklarından yararlanma düzeylerinin aynı olduğu söylenebilir.

Tablo-5.3: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Kadın Nüfusun Eğitim Durumunun, Üretim Bölgesine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Okuma Yazması Olmayan Kadın Sayısı		Okuma Yazması Olan Kadın Sayısı		İlk/İlköğretim Mezunu Kadın Sayısı		Lise Mezunu Kadın Sayısı		Üniversite/Y.Okul Mezunu Kadın Sayısı		Toplam Kadın Sayısı	
			Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	20	4,48	419	93,95	-	-	7	1,57	446	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	15	1,87	19	2,37	757	94,39	9	1,12	2	0,25	802	100,00
		Ortalama	15	1,20	39	3,13	1.176	94,23	9	0,72	9	0,72	1.248	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	20	4,44	4	0,89	420	93,33	6	1,33	-	-	450	100,00
		Ortalama	20	4,44	4	0,89	420	93,33	6	1,33	-	-	450	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	20	2,23	24	2,68	839	93,64	6	0,67	7	0,78	896	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	15	1,87	19	2,37	757	94,39	9	1,12	2	0,25	802	100,00
		Ortalama	35	2,06	43	2,53	1.596	93,99	15	0,88	9	0,53	1.698	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	10	2,18	10	2,18	408	89,08	30	6,55	-	-	458	100,00
		Ortalama	10	2,18	10	2,18	408	89,08	30	6,55	-	-	458	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	100	11,47	40	4,59	725	83,15	2	0,23	5	0,57	872	100,00
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	99	2,57	73	1,90	2.624	68,17	933	24,24	120	3,12	3.849	100,00
		Ortalama	199	4,22	113	2,39	3.349	70,94	935	19,81	125	2,65	4.721	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	110	8,27	50	3,76	1.133	85,19	32	2,41	5	0,38	1.330	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	99	2,57	73	1,90	2.624	68,17	933	24,24	120	3,12	3.849	100,00
		Ortalama	209	4,04	123	2,37	3.757	72,54	965	18,63	125	2,41	5.179	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	10	1,11	30	3,32	827	91,48	30	3,32	7	0,77	904	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	15	1,87	19	2,37	757	94,39	9	1,12	2	0,25	802	100,00
		Ortalama	25	1,47	49	2,87	1.584	92,85	39	2,29	9	0,53	1.706	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	120	9,08	44	3,33	1.145	86,61	8	0,61	5	0,38	1.322	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	99	2,57	73	1,90	2.624	68,17	933	24,24	120	3,12	3.849	100,00
		Ortalama	219	4,24	117	2,26	3.769	72,89	941	18,20	125	2,42	5.171	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	130	5,84	74	3,32	1.972	88,59	38	1,71	12	0,54	2.226	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	114	2,45	92	1,98	3.381	72,69	942	20,25	122	2,62	4.651	100,00
		Ortalama	244	3,55	166	2,41	5.353	77,84	980	14,25	134	1,95	6.877	100,00

Tablo-5.4: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Erkek Nüfusun Eğitim Durumunun Üretim Bölgesine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Okuma Yazması Olmayan Erkek Sayısı		Okuma Yazması Olan Erkek Sayısı		İlk/İlköğretim Mezunu Erkek Sayısı		Lise Mezunu Erkek Sayısı		Üniversite/Y.Okul Mezunu Erkek Sayısı		Toplam Sayı
			Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	410	89,52	35	7,64	13	2,84	458
		Sulu Tarım Bölgesi	3	0,49	-	-	496	80,78	97	15,80	18	2,93	614
		Ortalama	3	0,28	-	-	906	84,51	132	12,31	31	2,89	1.072
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	6	1,39	5	1,16	413	95,60	8	1,85	-	-	432
		Ortalama	6	1,39	5	1,16	413	95,60	8	1,85	-	-	432
		Kuru Tarım Bölgesi	6	0,67	5	0,56	823	92,47	43	4,83	13	1,46	890
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	3	0,49	-	-	496	80,78	97	15,80	18	2,93	614
		Ortalama	9	0,60	5	0,33	1.319	87,70	140	9,31	31	2,06	1.504
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	10	2,79	10	2,79	228	63,69	100	27,93	10	2,79	358
		Ortalama	10	2,79	10	2,79	228	63,69	100	27,93	10	2,79	358
		Kuru Tarım Bölgesi	100	11,49	20	2,30	737	84,71	3	0,34	10	1,15	870
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	5	0,15	18	0,53	1.870	55,10	1.251	36,86	250	7,37	3.394
		Ortalama	105	2,46	38	0,89	2.607	61,14	1.254	29,41	260	6,10	4.264
		Kuru Tarım Bölgesi	110	8,96	30	2,44	965	78,58	103	8,39	20	1,63	1.228
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	5	0,15	18	0,53	1.870	55,10	1.251	36,86	250	7,37	3.394
		Ortalama	115	2,49	48	1,04	2.835	61,34	1.354	29,29	270	5,84	4.622
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	10	1,23	10	1,23	638	78,19	135	16,54	23	2,82	816
		Sulu Tarım Bölgesi	3	0,49	-	-	496	80,78	97	15,80	18	2,93	614
		Ortalama	13	0,91	10	0,70	1.134	79,30	232	16,22	41	2,87	1.430
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	106	8,14	25	1,92	1.150	88,33	11	0,84	10	0,77	1.302
		Sulu Tarım Bölgesi	5	0,15	18	0,53	1.870	55,10	1.251	36,86	250	7,37	3.394
		Ortalama	111	2,36	43	0,92	3.020	64,31	1.262	26,87	260	5,54	4.696
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	116	5,48	35	1,65	1.788	84,42	146	6,89	33	1,56	2.118
		Sulu Tarım Bölgesi	8	0,20	18	0,45	2.366	59,03	1.348	33,63	268	6,69	4.008
	Ortalama	124	2,02	53	0,87	4.154	67,81	1.494	24,39	301	4,91	6.126	

Araştırma bölgesinde incelenen bir diğer konu ise ailelerin kız çocuklarının özellikle ilköğretimden sonra okutma isteklilikleridir. Tablo 5.5’de yerleşim yerlerinin üretim bölgelerine, üretim sistemine ve coğrafi şekillerine göre ailelerin kız çocuklarını okutma istekliliklerine ait yüzde dağılımlar gösterilmiştir. Tablo 5.5 incelendiğinde araştırma bölgesi ortalamasında kız çocuklarının okutulmasına yönelik eğilim %88,85 olarak belirlenmiştir. Kız çocuklarının okutulmalarına yönelik eğilim üretim bölgelerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre değişmemekle birlikte üretim sistemlerine göre incelendiğinde sulu tarım bölgelerinde kuru tarım bölgelerine göre okutma istekliliği daha yüksek olup aradaki farklılık istatistiki olarak önemli bulunmuştur.

Tablo-5.5: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Kız Çocuklarının Eğitime Yönelik Eğilim Durumunun Üretim Bölgelerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Kız Çocuklarının Okumasına Yönelik Eğilim (%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	50,00
		Sulu Tarım Bölgesi	91,25
		Ortalama	83,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	80,00
		Ortalama	80,00
		Kuru Tarım Bölgesi	70,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	91,25
		Ortalama	82,14
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	80,00
		Ortalama	80,00
		Kuru Tarım Bölgesi	100,00
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	100,00
		Ortalama	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	90,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	100,00
		Ortalama	96,67
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	65,00
		Sulu Tarım Bölgesi	91,25
		Ortalama	82,50
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	86,67
		Sulu Tarım Bölgesi	100,00
		Ortalama	94,29
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	78,00
		Sulu Tarım Bölgesi	95,63
		Ortalama	88,85

5.1.2.Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde hane halkının yapısal durumu

Yoksulluk kapsamında incelenmesi gereken bir diğer konuda; hane halkı büyüklüğüne göre hanelerin yoksulluk oranlarıdır. Bilindiği üzere; hane halklarının, yaşamlarını asgari standartlara göre (gıda ve gıda dışı ihtiyaçlar açısından) sürdürebilmeleri için gerekli olan tüketim harcamalarını gerçekleştirebilme potansiyelleri, yoksulluk sınırını belirlemede genel bir kriter olarak kabul edilmektedir. Türkiye'deki yoksulluk yaş ve hane halkının kompozisyonuyla yakından bağlantılıdır; çocuklar ile çocuklu aileler ortalamadan daha yoksuldur. Yoksulluk, üç fertle başladığında eklenen her hane halkı ferdiyle birlikte monoton olarak artış göstermektedir. Büyük hane halkları daha küçük hane halklarına oranla daha yoksuldur, bunun nedeni ise eklenen hane halkı fertlerinin yoksulluk oranı daha yüksek olan çocuklar olmasıdır. Çocuksuz ya da sadece bir tane çocuğu olan hane halklarının yoksulluk oranları ortalamanın üstündedir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a).

Hane halkında yaşlıların bulunmasıyla hane halkının yoksulluğu arasında da bir ilişki söz konusudur, ancak bu ilişki hane halkındaki ek çocuk sayısının etkisi kadar belirgin değildir. Hane halkında fazladan bir tane daha yaşlı ferdin bulunması yoksulluk riskini büyük ölçüde artırmamasına rağmen, iki ya da daha fazla yaşlının olması riski artırmaktadır. Yaşla ilişkisi dikkate alındığında, daha küçük çocuklar daha yoksuldur, aktif yaştaki yetişkinler ortalama olarak daha az yoksuldur, yaşlılar yetişkinlere oranla daha yoksul olmalarına karşın çocuklar kadar yoksul değildir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a).

Türkiye İstatistik Kurumuna ait yoksulluk çalışmasında hanehalkı bazında baktığımızda 2009 yılında hanehalkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 9,65 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı % 40,05 olarak hesaplanmıştır. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentsel yerlerde oturanlar için yoksulluk riski % 25,21 iken kırsal yerlerde bu oran % 54,06'dır.

Araştırma bölgesinde yapılan çalışma sonucunda üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre hane sayısı, toplam nüfus, hanedeki birey sayısı ve dul yaşayan nüfusun sayısı Tablo 5.6'da gösterilmiştir. Tablo 4.6 incelendiğinde ortalama yerleşim yeri başına düşen hane sayısının 338 olduğu ve ortalama nüfusun 1.092 kişi ve hanedeki ortalama birey sayısının ise 3,85 olduğu belirlenmiştir. Her yerleşim yerindeki ortalama dul sayısı toplam nüfus içindeki oranı ise %6,73 olduğu belirlenmiştir. TÜİK 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonucunda Konya ili belde ve köyler ortalamasında hane halkı genişliği 5,56 kişi bulunurken bu rakam il ve ilçe merkezlerinde 4,43 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan istatistiki analizler sonucu hanedeki ortalama birey sayısı bakımından üretim bölgeleri, üretim sistemleri ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre istatistiki olarak önemli bir fark bulunmaz iken her köydeki hane sayısı, toplam nüfus ve dul sayısı bakımından üretim bölgeleri, üretim sistemleri ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre istatistiki olarak önemli farklılıklar bulunmuştur. Özellikle araştırma bölgesi içerisinde Aladağ bölgesine ait yerleşim yerlerinde yerleşim yeri başına düşen hane sayısı, toplam nüfus ve dul nüfusun sayısının Merkez bölgedeki yerleşim yerlerine göre daha az olduğu, bu durumun ovalık alanlardaki yerleşim yerinde, dağlık alanlara göre aynı olduğu ve üretim sistemlerine göre ise istatistiki olarak önemli bir farklılık arz etmediği belirlenmiştir. Hane başı birey sayısının ise incelenen yerleşim yerlerinde ortalama 3,85 kişi olarak belirlenmiş olması, bölgede hane halkının geniş aile bireylerinden oluşmadığını göstermektedir.

Tablo-5.6: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Hane Halkı Yapısının Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Hanedeki							
			Hane Sayısı		Toplam Nüfus		Ortalama Birey Sayısı		Dul Sayısı	
			Sayı	Ort.	Sayı	Ort.	Sayı	Ort.	Sayı	Ort.
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	250	250	960	960	4	4,00	45	45
		Sulu Tarım Bölgesi	474	119	1.536	384	13	3,25	103	26
		Toplam	724	145	2.496	499	17	3,40	148	30
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	350	175	980	490	8	4,00	83	42
		Toplam	350	175	980	490	8	4,00	83	42
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	600	200	1.940	647	12	4,00	128	43
		Sulu Tarım Bölgesi	474	119	1.536	384	13	3,25	103	26
		Toplam	1.074	153	3.476	497	25	3,57	231	33
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	300	300	900	900	4	4,00	50	50
		Toplam	300	300	900	900	4	4,00	50	50
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	450	450	2.000	2000	5	5,00	300	300
		Sulu Tarım Bölgesi	2.575	644	7.822	1956	16	4,00	375	94
		Toplam	3.025	605	9.822	1964	21	4,20	675	135
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	750	375	2.900	1450	9	4,50	350	175
		Sulu Tarım Bölgesi	2.575	644	7.822	1956	16	4,00	375	94
		Toplam	3.325	554	10.722	1787	25	4,17	725	121
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	550	275	1.860	930	8	4,00	95	48
		Sulu Tarım Bölgesi	474	119	1.536	384	13	3,25	103	26
		Toplam	1.024	171	3.396	566	21	3,50	198	33
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	800	267	2.980	993	13	4,33	383	128
		Sulu Tarım Bölgesi	2.575	644	7.822	1956	16	4,00	375	94
		Toplam	3.375	482	10.802	1543	29	4,14	758	108
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	1.350	270	4.840	968	21	4,20	478	96
		Sulu Tarım Bölgesi	3.049	381	9.358	1170	29	3,63	478	60
		Toplam	4.399	338	14.198	1092	50	3,85	956	74

Yoksulluk olgusu hanedeki birey sayısı kadar hanenin yapısı ile de ilgilidir. Hane halkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 15,98 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran % 9,86'ya düşmektedir. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise % 24,48 olarak tahmin

edilmiştir. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk riski % 8,47 iken kırsal yerlerde bu oran % 39,71'dir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a).

Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde aile yapısının üretim bölgelerine, üretim sistemi ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına dağılımı Tablo 5.7' de gösterilmiştir. Tablo 5.7 incelendiğinde araştırma alanındaki yerleşim yerlerinin aile yapısının çoğunlukla çocuklu çekirdek ailelerden oluştuğu görülmektedir. Özellikle Aladağ bölgesindeki yerleşim yerlerinde çocuksuz ve çocuklu çekirdek aile oranı daha fazla iken Merkez bölgede ise geniş ailelerin oranı daha fazladır. Üretim bölgelerine göre aile yapısındaki farklılık ise istatistiki olarak önemli bulunmuştur.

Tablo-5.7: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Hane Halkı Yapısının Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Coğrafi Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Tek Yaşayan Aile Sayısı		Çocuksuz Çekirdek Aile Sayısı		Çocuklu Çekirdek Aile Sayısı		Geniş Aile Sayısı		Hane Sayısı	
			Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	10	4,00	230	92,00	10	4,00	250	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	---	---	212	44,73	255	53,80	7	1,48	474	100,00
		Toplam	---	---	222	30,66	485	66,99	17	2,35	724	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	60	17,14	275	78,57	15	4,29	350	100,00
		Toplam	---	---	60	17,14	275	78,57	15	4,29	350	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	70	11,67	505	84,17	25	4,17	600	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	---	---	212	44,73	255	53,80	7	1,48	474	100,00
		Toplam	---	---	282	26,26	760	70,76	32	2,98	1.074	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	60	20,00	190	63,33	50	16,67	300	100,00
		Toplam	---	---	60	20,00	190	63,33	50	16,67	300	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	200	44,44	125	27,78	125	27,78	450	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	200	7,77	435	16,89	1.425	55,34	515	20,00	2.575	100,00
		Toplam	200	6,61	635	20,99	1.550	51,24	640	21,16	3.025	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	260	34,67	315	42,00	175	23,33	750	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	200	7,77	435	16,89	1.425	55,34	515	20,00	2.575	100,00
		Toplam	200	6,02	695	20,90	1.740	52,33	690	20,75	3.325	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	70	12,73	420	76,36	60	10,91	550	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	---	---	212	44,73	255	53,80	7	1,48	474	100,00
		Toplam	---	---	282	27,54	675	65,92	67	6,54	1.024	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	260	32,50	400	50,00	140	17,50	800	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	200	7,77	435	16,89	1.425	55,34	515	20,00	2.575	100,00
		Toplam	200	5,93	695	20,59	1.825	54,07	655	19,41	3.375	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	330	24,44	820	60,74	200	14,81	1.350	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	200	6,56	647	21,22	1.680	55,10	522	17,12	3.049	100,00
		Toplam	200	4,55	977	22,21	2.500	56,83	722	16,41	4.399	100,00

5.1.3. Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde göç durumu

Kırsal alanda yoksulluğu tetikleyen bir başka faktör ise göçtür. Göçün yoğun oluşu özellikle yerleşim yerlerindeki nüfusun azalmasına buna bağlı olarak ta yerleşim yerindeki gelirin düşmesine neden olmaktadır. Yoksulluk bir diğer deyişle kırsaldan kentsel kaymaktadır. Bu nedenle araştırma bölgesinde göç olgusunun durumu ve göç eden veya köy/kasaba dışında yaşayan ailelerin köy/kasaba ile bağlantıları, bu ailelerin tarımsal varlıkları ve bu varlıkların kullanılma durumları araştırılmıştır. Tablo 5.8’de üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerlerinin coğrafi yapılarına göre göç eden hane sayısı ile ilgili dağılımlar sunulmuş ve istatistiki analizleri yapılmıştır. Tablo 5.8 incelendiğinde göç eden hane sayısının üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerlerinin coğrafi yapılarına göre farklılık arz etmediği oluşan farklılığın ise istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Göç olgusunu yerleşim yerinde yaşayan hane sayısı ile ilişkilendirdiğimizde ise özellikle ovalık olarak nitelendirdiğimiz alanlarda göçü daha fazla olduğu ve yerleşim yerinde yaşayan hane sayısının ortalama 6,35 katı kadar daha dışarıda hanenin olduğu belirlenmiştir. Özellikle bu bölgedeki göçün fazla olmasının en büyük nedeni olarak arazi şartları gösterilebilir. Ovalık olarak nitelendirilen yerlerin büyük bir kısmını Aladağ bölgesindeki yerleşim yerlerinin oluşturması ve bu bölgenin araştırma alanının içerisindeki ulaşım konusunda en sıkıntılı yerler olması bu yerlerin bölgede dezavantajlı bölümünün oluşturmasına neden olmaktadır.

Tablo 5.8 Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Göç Eden Hane Sayısının Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Hane Sayısı		Göç Eden Hane Sayısı		Göç eden hane sayısı/Toplam hane sayısı
			Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	250	250	750	750	3,00
		Sulu Tarım Bölgesi	474	119	1.515	379	6,27
		Toplam	724	145	2.265	453	5,62
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	350	175	600	300	2,43
		Toplam	350	175	600	300	2,43
		Kuru Tarım Bölgesi	600	200	1.350	450	2,62
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	474	119	1.515	379	6,27
		Toplam	1.074	153	2.865	409	4,71
		Kuru Tarım Bölgesi	300	300	3.000	3000	10,00
Merkez	Ovalık	Toplam	300	300	3.000	3000	10,00
		Kuru Tarım Bölgesi	450	450	250	250	0,56
		Sulu Tarım Bölgesi	2.575	644	3.092	773	1,25
	Dağlık	Toplam	3.025	605	3.342	668	1,11
		Kuru Tarım Bölgesi	750	375	3.250	1625	5,28
		Sulu Tarım Bölgesi	2.575	644	3.092	773	1,25
	Toplam	Toplam	3.325	554	6.342	1057	2,60
		Kuru Tarım Bölgesi	550	275	3.750	1875	6,50
		Sulu Tarım Bölgesi	474	119	1.515	379	6,27
Ortalama	Ovalık	Toplam	1.024	171	5.265	878	6,35
		Kuru Tarım Bölgesi	800	267	850	283	1,81
		Sulu Tarım Bölgesi	2.575	644	3.092	773	1,25
	Dağlık	Toplam	3.375	482	3.942	563	1,49
		Kuru Tarım Bölgesi	1.350	270	4.600	920	3,68
		Sulu Tarım Bölgesi	3.049	381	4.607	576	3,76
	Toplam	Toplam	4.399	338	9.207	708	3,73

Araştırma alanında göçün yıllara göre dağılımına bakıldığında üretim bölgeleri ile göçün yaşandığı tarihler arasında bir ilişki bulunmamıştır. Dolayısıyla göç tarihi ile ilgili dağınık bir yapı mevcut olup özellikle belirli bir tarihte daha yoğun yaşandığını gösteren bir belirti bulunmamaktadır. Göç bölgede dinamik yapıda olup devam eden bir olgudur.

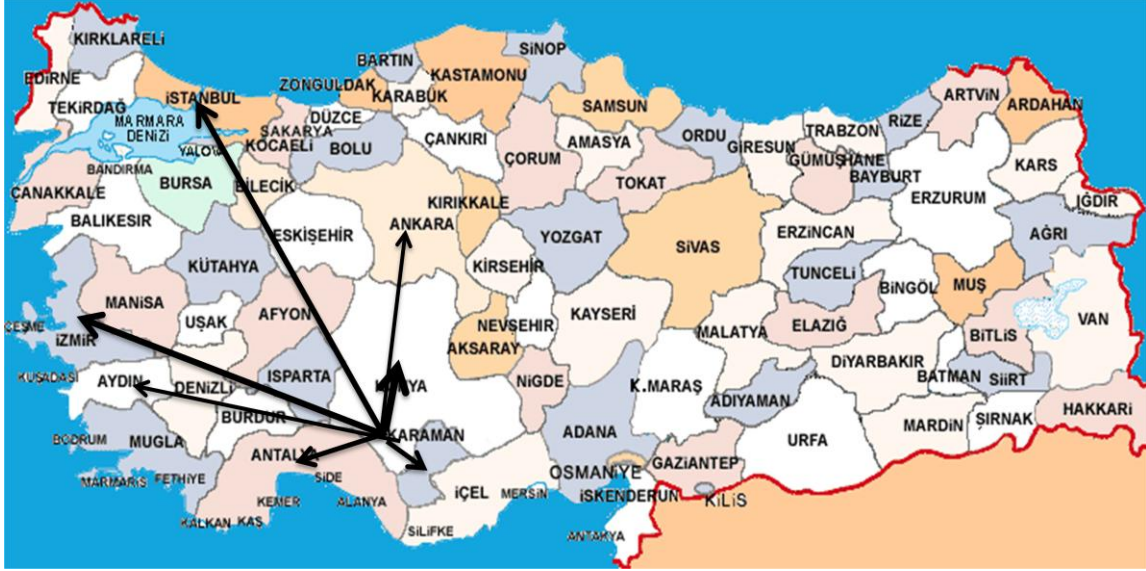
Göç olgusu Türkiye’de kırsal alanlarda yaşanan sıkıntıların başında gelmektedir. Göçün birçok nedeni olabileceği gibi göçün oluşturduğu sosyo-ekonomik problemlerin çözümüne yönelik yaklaşımlar Türkiye’nin kırsal kalkınma stratejisi içerisinde de önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’nin Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Belgesi’ndeki stratejik amaçların ikisi doğrudan kırsal nüfusun yerinde tutulmasına ve istihdamına yönelik faaliyetlerdir. Stratejik Amaç 2’de “İnsan Kaynaklarının, Örgütlenme Düzeyinin ve Yerel Kalkınma Kapasitesinin Geliştirilmesi” insana yönelik yatırımların artırılarak, Stratejik Amaç 3’ de “Kırsal Alan Fiziki Altyapısının Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Arttırılması” kurumsal yapının geliştirilerek göç olgusunun azaltılmasına yönelik hedefler olarak belirlenmiştir (<http://sgb.tarim.gov.tr/mevzuat/YPK/20060204-9-2.pdf>, 2011).

Göç olgusunu tetikleyen etmenlerin belirlenmesi göçün azaltılmasına yönelik önlemlerin alınmasında önemli bir adım olacaktır. Bu nedenle araştırma bölgesinde göç eden hanelerin göç etme nedenlerinin başında geçim sıkıntısı ve iş bulma konusunun olduğu belirlenmiştir. Söz konusu bu nedenler üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre değişmemektedir. Buradan bölgede işsizlik ve geçim sıkıntısı gibi sorunların olduğunu söylemek mümkündür. Bölgenin 1980 yılı öncesi önemli bir bağcılık üretim alanının oluşu ve 1980’li yıllarda bağlarda önemli bir zararlı olan flokseranın yayılması sonucu bağ alanlarında meydana gelen kuruma ve bağların bitme noktasına gelişi göçü tetikleyen bir başka unsur olmuştur.

Araştırma alanında göçün dinamik bir yapıda olması ve sürekliliğinin devam etmesi göç eden nüfusun niteliğinin bilinmesini önemli kılmaktadır. Göç eden nüfusun niteliği incelendiğinde %61,54’ünün genç nüfus olduğu saptanmıştır. Genç nüfus dışında göç eden diğer nüfusun ise belirgin bir özelliği bulunmamaktadır.

Araştırma alanında incelenen bir diğer nokta ise göç eden hanelerin göç ettikleri alanların belirlenerek nüfus hareketliliğinin hangi alanlara doğru olduğunun belirlenmesidir. Göç yerleri başta Konya ve Karaman olmak üzere İstanbul, İzmir ve Antalya’dır.

Şekil-5.1: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Göçün En Fazla Olduğu İller

Göç ile ilgili bir diğer önemli konu ise göç eden hanelerin sahip oldukları tarımsal varlıkları değerlendirme şekilleridir. Bu nedenle araştırma bölgesinde hanelerin ortalama %42,19'unun göç ettikleri yerleşim yerinde tarımsal arazileri mevcut olup, bunların toplam tarım arazisi içindeki oranı %23,78'dir.

5.1.4 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde arazi varlığı ve üretim deseni

Araştırma bölgesinde incelenen bir diğer unsur ise arazi varlığıdır. Kırsal alanda yaşayan hane halkının geçimini sağlamada bitkisel üretim faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle incelenen yerleşim yerlerinde arazi varlığı ve bu arazinin kullanım durumu önemli bir göstergedir. Hadim ilçesi Konya ili içerisinde coğrafi yapısı göz önüne alındığında tarımsal arazinin en kısıtlı olduğu yerleşim yerlerinden biridir. Bu nedenle arazi varlığı bölge için bir kat daha fazla önem kazanmaktadır. Çalışmanın yürütüldüğü yerleşim yerlerinde üretim bölgelerine göre arazinin kuru ve sulu olarak dağılımı incelendiğinde araştırma bölgesinin toplam arazi varlığının yaklaşık %60'ının

kuru alanlardan, %40'ının ise sulu alanlardan oluştuğu görülebilir. Üretim bölgelerine göre yerleşim yeri başına düşen arazi miktarının en fazla olduğu alanlar Aladağ Bölgesi'dir. Her ne kadar Aladağ bölgesindeki yerleşim yeri başına düşen arazi miktarı fazla olsa da bu bölgede kuru arazi varlığı Merkez bölgedeki yerleşim yerlerine göre daha fazladır. Üretim bölgelerine göre yerleşim yeri başına düşen kuru arazi miktarının farklı olduğu ve yapılan istatistik analiz sonucu bu farklılığın önemli olduğu belirlenmiştir.

Tarım arazisi varlığının kuru ve sulu tarım sistemlerine göre dağılımı incelendiğinde ise kuru tarım sisteminde arazilerin %80,09'unun kuru arazilerden oluştuğu sulu tarım sisteminde ise arazilerin %50,67'inin sulu alanlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tarım arazisinin yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre dağılımı incelendiğinde her iki coğrafi şekilde de arazinin kuru ve sulu olarak dağılımında istatistiki olarak önemli bir fark bulunmamıştır. Yapılan analiz sonucuna göre ovalık olarak nitelendirilen yerleşim yeri başına düşen kuru ve sulu arazi miktarı ile dağlık olarak nitelendirilen yerlerdeki sulu ve kuru arazi miktarı aynıdır.

Sonuç olarak araştırma alanı içerisindeki yerleşim yerlerinde kuru tarım sisteminin hakim olduğu, özellikle Göksu nehrinin yakınındaki ve Mavi Tünel hattı üzerindeki alanlarda yoğun olmak üzere sulu tarım sistemlerinin olduğu ve araştırma alanında son yıllarda İl Özel İdaresi başta olmak üzere damlama sulama yatırımlarının yapılmasıyla birlikte sulu tarım alanlarında artışların olduğu ve bu artışların devam edeceği söylenebilir. Araştırma alanındaki kuru ve sulu tarım arazilerinin üretim bölgesi, yerleşim yerinin coğrafi yapısı ve üretim sistemine göre dağılımları Tablo 5.9'da sunulmuştur. Tablo 5.9 incelendiğinde kuru tarım alanlarının merkezin ovalık kısımları ile Aladağ bölgesinin dağlık alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo-5.9: Araştırma Alanında İncelenen Yerleşim Yerlerinde Toplam Tarım Arazisinin Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Şekline Göre Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Toplam Kuru Alan (Da)		Toplam Sulu Alan (Da)		Toplam Alan (Da)	
			Ortalama	Oran(%)	Ortalama	Oran(%)	Ortalama	Oran(%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	8.550	83,41	1.700	16,59	10.250	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	5.540	56,39	4.285	43,61	9.825	100,00
		Ortalama	6.142	61,98	3.768	38,02	9.910	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	7.008	77,69	2.013	22,31	9.020	100,00
		Ortalama	7.008	77,69	2.013	22,31	9.020	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	7.522	79,76	1.908	20,24	9.430	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	5.540	56,39	4.285	43,61	9.825	100,00
		Ortalama	6.389	66,17	3.266	33,83	9.656	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	1.295	97,52	33	2,48	1.328	100,00
		Ortalama	1.295	97,52	33	2,48	1.328	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	3.192	76,73	968	23,27	4.160	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	3.288	40,74	4.781	59,26	8.069	100,00
		Ortalama	3.268	44,85	4.019	55,15	7.287	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	2.244	81,76	501	18,24	2.744	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	3.288	40,74	4.781	59,26	8.069	100,00
		Ortalama	2.940	46,70	3.354	53,30	6.294	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	4.923	85,03	867	14,97	5.789	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	5.540	56,39	4.285	43,61	9.825	100,00
		Ortalama	5.334	62,91	3.146	37,09	8.480	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	5.736	77,51	1.664	22,49	7.400	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	3.288	40,74	4.781	59,26	8.069	100,00
		Ortalama	4.337	55,73	3.445	44,27	7.782	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	5.410	80,09	1.345	19,91	6.756	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	4.414	49,33	4.533	50,67	8.947	100,00
		Ortalama	4.797	59,19	3.307	40,81	8.104	100,00

Tarım arazisinin kısıtlı olduğu araştırma bölgesinde kısıtlı arazide yetiştirilen ürün kompozisyonu önem taşımaktadır. Kuru tarım sisteminin hakim olduğu alanların fazla oluşu ve coğrafi yapı bölgede bitkisel üretim faaliyetini kısıtlayan en önemli etmenlerin başında gelmektedir. İlin en ağır iklim şartlarının olduğu bölgede aynı zamanda

Aladağ bölgesindeki mikroklima araştırma bölgesindeki üretim desenindeki farklılıkları belirlemede önemli bir faktördür. Bölgede meyvecilik bitkisel üretim faaliyetlerinde ilk sırada gelmektedir. Araştırma bölgesinin geçmişi incelendiğinde bölgenin eski zamanlarda bağcılık faaliyetleri bakımından önemli bir tarihe sahip oluşu ve hala bağ alanlarının bulunması, kiraz üretim faaliyetlerinin son 10 yıl içerisinde önemli bir gelişme kaydetmesi, özellikle bağcılık ve kiraz konusunda İl Özel İdaresi başta olmak üzere çeşitli destekleme faaliyetlerinin bölgede kırsal kalkınma yatırımları adı altında yürütülmesi, özellikle Aladağ bölgesinde şeftali yetiştiriciliğinin yapılması, yine Aladağ bölgesinde yabani antepfıstığı ağaçlarının bulunması ve bunların aşılınması ve Antep fıstığı üretimi ile ilgili girişimlerin bulunması bölgenin tarla bitkileri ağırlıklı üretim deseninden çok meyveciliğe dayalı bir üretim yapısının olduğunu göstermektedir.

Araştırma bölgesinde tarımla uğraşan işletmelerin çoğunun geçimlik tarımla uğraşması üretim deseninin meyvecilik dışındaki faaliyetlerin çoğunlukla ticari amaç olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Örneğin hububat tarımında yetiştirilen buğday, endüstri bitkileri içerisinde patates ve karışık sebzeçilik üretim faaliyetinin çoğunlukla aile tüketimine yönelik olarak yapıldığı tespit edilmiştir.

Üretim deseninin kuru ve sulu tarım alanlarında üretim bölgelerine göre değişimleri incelendiğinde her iki üretim bölgesinde ana üretim faaliyetinin meyvecilik olduğu görülebilir. Kuru üretim bölgelerinde yapılan meyvecilik faaliyetinin tamamına yakını bağ alanlarından oluşmaktadır. Sulu tarım alanlarında yapılan meyvecilik faaliyetinde ise kiraz, bağ, şeftali önemli meyve türlerindendir. Bölge olarak özellikle Aladağ bölgesi merkez bölgeye göre meyve üretim alanı açısından daha fazla alana sahiptir. Araştırma bölgesinde kuru alanların %41,16'sı, sulu alanların ise %86,51'i çeşitli meyve ağaçları ile kaplıdır. Meyvecilik faaliyeti dışında bir diğer ürün grubunu hububat oluşturmaktadır. Hububat üretimi çoğunlukla kuru tarım alanlarında yapılmakta olup hububat içerisinde ana ürün buğdaydır. Baklagil üretimi daha çok hububat ile münavebeye girilerek arazinin nadasa bırakılmayıp nohut üretiminin yapılması şeklinde olmaktadır. Bölgenin en önemli baklagil bitkisi nohuttur ve kuru alanlarda yetiştirilmektedir. Toplam kuru alanların 2,18'i baklagil bitkileri ile

değerlendirilmektedir. Sebzeçilik faaliyeti karışık sebzeçilik şeklinde olup domates, biber, patlıcan, salatalık gibi ürünlerin üretilmesiyle gerçekleşmektedir. Mevcut sulu arazinin %6,70'i sebze üretim alanlarından oluşmaktadır.

Bölgede en dikkat çekici husus nadasa bırakılan ve/veya kullanılmayan alanlardır. Sulu tarımın yapıldığı alanlarda nadasa bırakılan ve/veya kullanılmayan alan miktarı çok az iken bu miktar kuru tarım alanlarında daha yüksek düzeye ulaşmaktadır. Merkeze bağlı yerleşim yerlerinde arazilerin yarısından fazlasının nadas ve/veya kullanılmayan boş arazilerden oluştuğu bu oranın ise Aladağ bölgesinde %40 civarında olduğu görülebilir. Kuru arazi üzerinde üretim faaliyetinin ekonomik olmaması, bu arazilerin düz alanlardan çok yamaç ve eğimli araziler üzerinde olması, arazilere ulaşmadaki sıkıntılar, işgücü sorunu, arazilerin parçalı oluşu, hissedarların ve/veya arazi sahiplerinin bu arazilerle ilgilenmek istememesi arazilerin boş ve/veya nadasa bırakılmasındaki en önemli faktörlerdir.

İncelenen yerleşim yerlerinde üretim deseninin hububatın ovalık alanların kuru arazilerinde dağlık alanlara göre daha fazla yetiştirildiği, dağlık alanlarda kuru arazilerin nadasa bırakılmasının ovalık alanlara göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Üretim sistemlerine göre yapılan üretim deseni dağılımı incelendiğinde ise kuru tarım sisteminin bulunduğu kuru tarım alanlarında bağ (meyvecilik), hububat ve nohut (baklagil) ağırlıklı bir yapı bulunurken sulu alanları meyve ve sebze alanları ile kaplıdır. Sulu tarım sisteminde ise ürün çeşitliliği biraz daha fazladır. Sulu tarım sisteminin kuru alanları bağ (meyvecilik) ve hububat alanları ile sulu arazileri ise meyve, sebze ve patates (endüstri bitkileri) alanları ile kaplıdır.

Tablo 5.10 ve Tablo 5.11'de üretim bölgelerine, yerleşim yerinin coğrafi yapısına ve üretim sistemlerine göre kuru ve sulu arazi üzerindeki ürün gruplarının dağılımı detaylı olarak gösterilmiştir. Sonuç olarak tarımsal arazi kullanımı bakımından arazinin tümünün etkin olarak kullanılmadığı araştırma bölgesi meyvecilik (özellikle bağ ve kiraz) yönünden önemli bir yerleşim alanıdır. Bölgedeki sulu alanların özellikle damlama sulama sistemine geçiş ile artmaya başlaması ve meyveciliği geliştirmeye

yönelik uygulanan kırsal kalkınma projeleri bölgeyi meyve üretimi yönünde teşvik etmiş ve gelişmesini sağlamıştır.

Tablo-5.10: Araştırma Bölgesinde Üretim Bölgelerinde, Coğrafi Şekil ve Üretim Sistemine Göre Kuru Tarım Alanlarında Ürün Gruplarının Üretim Alanı Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Kuru Hububat Ekilen Alan (Da)		Kuru Baklagil Ekilen Alan (Da)		Kuru Yem Bitkileri Ekilen Alan (Da)		Kuru Meyvecilik Alan (Da)		Kuru Sebzecilik Alan (Da)		Kuru Boş/Nadas Alanı (Da)		Toplam Kuru Alan (Da)		
			Ort.	Oran(%)	Ort.	Oran(%)	Ort.	Oran(%)	Ort.	Oran(%)	Ort.	Oran(%)	Ort.	Oran(%)	Ort.	Oran(%)	Genel (%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	2.550	29,82	1.000	11,70	-	-	5.000	58,48	-	-	-	-	8.550	100,00	83,41
		Sulu Tarım Bölgesi	525	9,48	0	-	-	-	2.125	38,36	-	-	2.890	52,17	5.540	100,00	56,39
		Ortalama	930	15,14	200	3,26	-	-	2.700	43,96	-	-	2.312	37,64	6.142	100,00	61,98
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	8	0,11	-	-	-	-	4.000	57,08	-	-	3.000	42,81	7.008	100,00	77,69
		Ortalama	8	0,11	-	-	-	-	4.000	57,08	-	-	3.000	42,81	7.008	100,00	77,69
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	855	11,37	333	4,43	-	-	4.333	57,61	-	-	2.000	26,59	7.522	100,00	79,76
		Sulu Tarım Bölgesi	525	9,48	-	-	-	-	2.125	38,36	-	-	2.890	52,17	5.540	100,00	56,39
		Ortalama	666	10,43	143	2,24	-	-	3.071	48,07	-	-	2.509	39,26	6.389	100,00	66,17
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	150	11,58	-	-	50	3,86	1.020	78,76	75	5,79	-	-	1.295	100,00	97,52
		Ortalama	150	11,58	-	-	50	3,86	1.020	78,76	75	5,79	-	-	1.295	100,00	97,52
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	487	15,26	358	11,22	-	-	1.347	42,20	-	-	1.000	31,33	3.192	100,00	76,73
		Sulu Tarım Bölgesi	88	2,66	-	-	-	-	450	13,69	-	-	2.750	83,65	3.288	100,00	40,74
		Ortalama	167	5,12	72	2,19	-	-	629	19,26	-	-	2.400	73,43	3.268	100,00	44,85
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	319	14,20	179	7,98	25	1,11	1.184	52,75	38	1,67	500	22,29	2.244	100,00	81,76
		Sulu Tarım Bölgesi	88	2,66	-	-	-	-	450	13,69	-	-	2.750	83,65	3.288	100,00	40,74
		Ortalama	165	5,60	60	2,03	8	0,28	695	23,63	13	0,43	2.000	68,04	2.940	100,00	46,70
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	1.350	27,43	500	10,16	25	0,51	3.010	61,15	38	0,76	-	-	4.923	100,00	85,03
		Sulu Tarım Bölgesi	525	9,48	-	-	-	-	2.125	38,36	-	-	2.890	52,17	5.540	100,00	56,39
		Ortalama	800	15,00	167	3,12	8	0,16	2.420	45,37	13	0,23	1.927	36,12	5.334	100,00	62,91
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	167	2,92	119	2,08	-	-	3.116	54,32	-	-	2.333	40,68	5.736	100,00	77,51
		Sulu Tarım Bölgesi	88	2,66	-	-	-	-	450	13,69	-	-	2.750	83,65	3.288	100,00	40,74
		Ortalama	122	2,81	51	1,18	-	-	1.592	36,72	-	-	2.571	59,29	4.337	100,00	55,73
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	640	11,84	272	5,02	10	0,18	3.073	56,81	15	0,28	1.400	25,88	5.410	100,00	80,09
		Sulu Tarım Bölgesi	306	6,94	-	-	-	-	1.288	29,17	-	-	2.820	63,89	4.414	100,00	49,33
		Ortalama	435	9,06	104	2,18	4	0,08	1.974	41,16	6	0,12	2.274	47,40	4.797	100,00	59,19

Tablo-5.11: Araştırma Bölgesinde Üretim Bölgelerinde, Coğrafi Şekil ve Üretim Sistemine Göre Sulu Tarım Alanlarında Ürün Gruplarının Üretim Alanı Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Sulu Hububat Ekilen Alan (Da)	Sulu Endüstri Bitkileri Ekilen Alan (Da)	Sulu Baklagil Ekilen Alan (Da)	Sulu Yem Bitkileri Alan (Da)	Sulu Meyvecilik Alan (Da)	Sulu Sebzecilik Alan (Da)	Toplam Sulu Boş/Nadas Alanı (Da)	Toplam Sulu Alan (Da)	Toplam Alan (Da)	Genel %
			Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)	Ort. Oran(%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Sulu Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	288	6,01	188	3,92	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	230	5,72	150	3,73	-	-	-	-	-	-
		Kuru Tarım Bölgesi	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	288	6,01	188	3,92	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	192	5,71	125	3,73	-	-	-	-	-	-
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Sulu Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Sulu Tarım Bölgesi	288	6,01	188	3,92	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	164	4,77	107	3,11	-	-	-	-	-	-
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Sulu Tarım Bölgesi	144	3,17	94	2,07	-	-	-	-	-	-
		Ortalama	88	2,67	58	1,74	-	-	-	-	-	-
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 5.12’de arazi varlığı bakımından kuru tarım arazilerin fazla olduğu araştırma bölgesinde bitkisel üretim gelirinin nasıl oluştuğu değerlendirilmiştir. Bitkisel üretim alanlarından elde edilen gayri safi üretim değerinin üretim bölgelerine göre dağılımı incelendiğinde, araştırma alanının bitkisel üretimden elde edilen gayri safi üretim değerinin %79,61’inin sulu alanlardan, %20,39’unun ise kuru tarım alanlarından oluştuğu görülebilir. Özellikle sulu tarım alanlarında kiraz gibi ticari değeri yüksek ürünler bu değer oluşmasında önem arz etmektedir. Üretim bölgeleri açısından her ne kadar merkez alandaki yerleşim yerlerinde sulu alanlardan elde edilen bitkisel üretim gelirinin Aladağ bölgesine göre yüksek görünse de aradaki farklılık istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Kuru tarım alanlarının fazla olduğu araştırma bölgesinde sulu alanlardan elde edilen toplam bitkisel üretim gelirin daha fazla olduğu söylenebilir. Buradan araştırma bölgesi için sulu tarım sistemlerinin uygulandığı bir bölge olarak nitelendirilmesinin yanlış olmayacağı sonucu çıkarılabilir. Özellikle kuru ve sulu tarım sisteminde elde edilen gelirlerin birbirlerinden istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşması bu ifadeyi doğrulamaktadır. Elde edilen bitkisel üretim gelirinin sulu tarım sisteminde daha fazla oluştuğu sulu tarım alanlarında oluşan gelirin kuru tarım alanlarına göre genel ortalama 3,90 kat daha fazla olduğu görülebilir.

Bitkisel üretim gelirinin coğrafi yapıya göre dağılımı incelendiğinde, oluşan gelirin araştırma bölgesinin coğrafi yapısına göre değişmediği aradaki farklılıkların ise istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Buna göre her iki coğrafi bölgede de sulu alanlardan elde edilen bitkisel ürün geliri kuru alanlardan daha fazladır.

Tablo 5.12’de araştırma alanında bitkisel üretimden elde edilen gelirin üretim bölgelerine, yerleşim yerinin coğrafi yapısına ve üretim sistemlerine göre dağılımı gösterilmiştir. Sonuç olarak bölgenin kuru tarım alanlarının sulu tarım alanlarına göre 1,45 kat daha fazla olmasına rağmen sulu tarım alanlarından elde edilen gelir kuru tarım alanlarından elde edilen gelirden 3,90 kat daha yüksektir. Buradan bölgede sulama sistemlerine yönelik yapılan yatırımların bölgenin toplam gayri safi bitkisel üretim değerinin artmasında önemli bir rol oynayacağı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-5.12: Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Yapısına Göre Bitkisel Üretim Geliri Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Yerleşim Yeri		Yerleşim Yeri		Yerleşim Yeri	
			Başına Kuru Alan		Başına Sulu Alan		Başına Toplam	
			Geliri (TL)		Geliri (TL)		Gelir (TL)	
			Ortalama Oran(%)	Ortalama Oran(%)	Ortalama Oran(%)	Ortalama Oran(%)	Ortalama Oran(%)	
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	602.600	53,21	530.000	46,79	1.132.600	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	96.063	13,67	606.494	86,33	702.556	100,00
		Ortalama	197.370	25,03	591.195	74,97	788.565	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	453.130	74,65	153.907	25,35	607.036	100,00
		Ortalama	453.130	74,65	153.907	25,35	607.036	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	502.953	64,30	279.271	35,70	782.224	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	96.063	13,67	606.494	86,33	702.556	100,00
		Ortalama	270.444	36,71	466.255	63,29	736.699	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	71.250	99,72	203	0,28	71.453	100,00
		Ortalama	71.250	99,72	203	0,28	71.453	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	492.697	51,91	456.450	48,09	949.147	100,00
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	37.963	2,29	1.616.317	97,71	1.654.280	100,00
		Ortalama	128.909	8,52	1.384.344	91,48	1.513.253	100,00
		Kuru Tarım Bölgesi	281.974	55,26	228.327	44,74	510.300	100,00
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	37.963	2,29	1.616.317	97,71	1.654.280	100,00
		Ortalama	119.300	9,37	1.153.654	90,63	1.272.953	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	336.925	55,97	265.102	44,03	602.027	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	96.063	13,67	606.494	86,33	702.556	100,00
		Ortalama	176.350	26,36	492.696	73,64	669.046	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	466.319	64,67	254.754	35,33	721.073	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	37.963	2,29	1.616.317	97,71	1.654.280	100,00
		Ortalama	221.544	17,66	1.032.790	82,34	1.254.334	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	414.561	61,56	258.893	38,44	673.454	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	67.013	5,69	1.111.406	94,31	1.178.418	100,00
		Ortalama	200.685	20,39	783.516	79,61	984.201	100,00

Kuru tarım alanlarının yoğun olduğu araştırma bölgesinde oluşan bitkisel üretim değerinde hangi ürün gruplarının etkisinin olduğunu belirlemek için ürün gruplarının dekar başına gelirleri incelenmiştir. Tablo 5.13’de kuru tarım alanlarında yetiştirilen ürün gruplarının verileri sunulmuş olup Tablo 5.13 incelendiğinde Aladağ bölgesinin kuru alanlarında hububat ve baklagilin birim alana geliri daha yüksek iken Merkez bölgede kuru alanda meyveciliğin birim alana geliri yüksek bulunmuştur. Meyvecilik

faaliyetinden elde edilen gelirin meyve cins ve yaşı göre çok değişken olduğu ve kuru alanlarda özellikle bağ alanların fazla olduğu düşünüldüğünde her iki bölgeyi çok yıllık bitkiler yönünden karşılaştırmak yanılabilir. Merkez bölgede hububat, baklagil ve meyve üretiminin yanı sıra sebze ve yem bitkileri üretiminin olması merkez bölgede yerleşim yerlerinin ürün çeşitliliğinin daha fazla olduğunu göstermektedir.

Üretim sistemleri açısından dekar başına bitkisel üretim gelirleri incelendiğinde kuru tarım alanlarında sulu tarım sistemlerinin fazla yaygın olmaması, üretilen ürün grubunun ise sadece hububat ve meyve ile sınırlı oluşu, meyve üretimi yapılan alanların ise daha çok yeni kurulan kiraz bahçelerinden oluşması ve dikilen fidanların ekonomik açıdan uygun verim çağına tam olarak ulaşmamış olması karşılaştırma yapmayı güçleştirmektedir. Fakat kuru tarım sisteminde kuru tarım alanlarının ekonomik değerlendirilmesinde mevcut üretim desenlerinin bölgede üreticilere ekonomik bir kazanç sağlama konusunda yeterli olmadığı söylenebilir. Buradan özellikle bu alanlarda geçimlik tarımın ön plana çıktığı ve ekonomik kazanç sağlamaya yönelik faaliyetlerin olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Kuru tarım alanlarında yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre elde edilen bitkisel ürün geliri karşılaştırıldığında dağlık alanlarda özellikle bağcılık faaliyetine bağlı üretim sisteminin hakim olduğu, ovalık alanlarda ise farklı ürün gruplarının olmasına rağmen geçimlik tarıma yönelik faaliyetlerin yoğun olduğu söylenebilir.

Üretim bölgeleri, coğrafi yapı ve üretim sistemlerine göre dekar başına bitkisel üretim gelirin gösterildiği Tablo 5.13’de dağlık kuru alanlarda önceden kalan eski bağ alanlarının getirisinin diğer ürün gruplarına göre fazla olduğu, diğer ürün gruplarının ise gerek üretim bölgelerine gerekse üretim sistemleri ve coğrafi yapıya göre geçimlik tarıma yönelik üretildiği daha detaylı görülebilir.

Tablo-5.13: Kuru Tarım Alanlarında Üretim Bölgelerine, Coğrafi Şekil ve Üretim Sistemlerine Göre Ürün Gruplarında Dekara Elde Edilen Gelir (TL)

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Birim Alana Kuru Hububat Geliri (TL/da)	Birim Alana Kuru Y. Bitkileri Geliri (TL/da)	Birim Alana Kuru Baklagil Geliri (TL/da)	Birim Alana Kuru Meyvecilik Geliri (TL/da)	Birim Alana Kuru Sebzecilik Geliri (TL/da)	Birim Alana Toplam Gelir(TL/da)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	52,00	-	120,00	70,00	-	70,48
		Sulu Tarım Bölgesi	67,50	-	-	36,88	-	29,84
		Ortalama	62,33	-	120,00	43,50	-	37,97
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	58,53	-	-	90,38	-	50,33
		Ortalama	58,53	-	-	90,38	-	50,33
		Kuru Tarım Bölgesi	55,27	-	120,00	83,59	-	57,05
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	67,50	-	-	36,88	-	29,84
		Ortalama	61,38	-	120,00	56,90	-	41,50
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	45,00	375,00	-	33,82	150,00	55,02
		Ortalama	45,00	375,00	-	33,82	150,00	55,02
		Kuru Tarım Bölgesi	63,18	-	62,23	326,39	-	154,35
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	33,86	-	-	77,78	-	12,05
		Ortalama	48,52	-	62,23	202,08	-	40,51
		Kuru Tarım Bölgesi	54,09	375,00	62,23	180,11	150,00	104,69
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	33,86	-	-	77,78	-	12,05
		Ortalama	47,34	375,00	62,23	146,00	150,00	42,93
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	48,50	375,00	120,00	51,91	150,00	62,75
		Sulu Tarım Bölgesi	67,50	-	-	36,88	-	29,84
		Ortalama	58,00	375,00	120,00	41,89	150,00	40,81
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	60,85	-	62,23	169,05	-	85,00
		Sulu Tarım Bölgesi	33,86	-	-	77,78	-	12,05
		Ortalama	51,86	-	62,23	146,23	-	43,32
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	54,68	375,00	91,12	122,20	150,00	76,10
		Sulu Tarım Bölgesi	56,29	-	-	45,06	-	20,95
		Ortalama	55,37	375,00	91,12	83,63	150,00	42,16

Kuru tarım alanlarının fazla olduğu buna rağmen sulu alandan elde edilen gelirin fazla olmasından dolayı sulu tarım sisteminin yoğun olduğu araştırma bölgesinde üretim bölgelerine göre sulu tarım alanlarından dekar başına elde edilen gelir Tablo 5.14’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde özellikle Aladağ bölgesinde meyve ve sebzeçilik faaliyetlerini yoğun olduğu görölmektedir. Birim alanda sebzeçilik faaliyetinden dekar başına gelirin birbirine yakın olduğu üretim bölgelerinde meyvecilik faaliyetinden elde edilen gelir birim alanda Merkez bölgede yüksek görünmektedir. Bunda çok yıllık bitkilerinin yaşlarının farklı olması etkili bir faktördür. Özellikle kiraz yetiştiriciliğinin Merkez bölgede başlayıp Aladağ bölgesine doğru yayılması yaş konusunda kirazın Aladağ bölgesinde daha genç oluşu, Aladağ bölgesinde bağcılık faaliyetinde son yıllarda yapılan yeni yatırımlar ve yeni asma anaçlarının dikimi birim alandan elde edilen gelirin düşük olmasında etkili faktörlerdendir.

Sulu tarım alanlarında birim alandan elde edilen gelirin doğal olarak sulu tarım alanlarında sulu tarım sisteminde fazla olduğu ve üretim deseninin geniş bir yelpazeye sahip olduğu görülebilir. Dağlık alanda ürün yelpazesinin daha geniş olduğu, bunda etkili olan faktörün ise bu bölgelerde yaşayan insanların ekonomik getirinin yanı sıra özellikle geçimlik tarım faaliyetleri düşünmesi gösterilebilir. Dağlık alanlarda yaşayan insanlar bu nedenle ovalık alanlarda yaşayan insanlar gibi meyve ve sebze yetiştiriciliğine yoğunlaşmaktan ziyade hububat, endüstri bitkileri (özellikle patates) ve hayvanları için yem bitkilerine de kendi ihtiyaçlarını karşılamak için önem vermektedir.

Tablo 5.14’den de görüleceği üzeri sulu tarım alanlarında araştırma bölgesinin Aladağ üretim bölgesi meyve ve sebze üretimi ile uğraşırken, Merkez bölge’nin özellikle dağlık kesiminin üretim deseni farklı ürün gruplarından oluşmaktadır. Buradaki önemli olan unsurun sulu tarım alanlarında dağlık alanların üretim deseninde çeşitlemeye gitmesinde geçimlik faaliyetin bu alanlarda ön plana çıkmasından kaynaklandığıdır. Diğer alanlarda sulu tarım alanları ticari faaliyette kullanımı önem kazanmakta ve bu alanlar bağ ve kiraz başta olmak üzere diğer çok yıllık meyve türlerinin yetiştirilmesi ile değerlendirilmektedir.

Tablo-5.14: Suru Tarım Alanlarında Üretim Bölgelerine, Coğrafi Şekil ve Üretim Sistemlerine Göre Ürün Gruplarında Dekara Elde Edilen Gelir (TL/Da)

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Birim Alana Sulu Hububat Geliri (TL/da)	Birim Alana Sulu End. Bitkileri Geliri (TL/da)	Birim Alana Sulu Y. Bitkileri Geliri (TL/da)	Birim Alana Sulu Meyvecilik Geliri (TL/da)	Birim Alana Sulu Sebzecilik Geliri (TL/da)	Birim Alana Sulu Toplam Gelir (TL/da)	Birim Alana Toplam Gelir (TL/da)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	311,76	-	311,76	110,50
		Sulu Tarım Bölgesi	-	-	-	139,41	333,33	143,92	80,59
		Ortalama	-	-	-	173,88	333,33	177,49	86,57
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	41,06	300,00	61,10	52,48
		Ortalama	-	-	-	41,06	300,00	61,10	52,48
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	131,30	300,00	144,66	71,82
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	-	-	-	139,41	333,33	143,92	80,59
		Ortalama	-	-	-	135,93	320,00	144,24	76,83
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	6,15	-	6,15	53,80
		Ortalama	-	-	-	6,15	-	6,15	53,80
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	150,00	508,33	450,00	471,54	228,16
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	80,46	400,00	-	402,59	300,00	358,34	200,42
		Ortalama	80,46	400,00	150,00	423,74	337,50	380,98	205,97
		Kuru Tarım Bölgesi	-	-	150,00	257,24	450,00	238,85	140,98
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	80,46	400,00	-	402,59	300,00	358,34	200,42
		Ortalama	80,46	400,00	150,00	354,14	337,50	318,51	180,61
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	-	158,96	-	158,96	82,15
		Sulu Tarım Bölgesi	-	-	-	139,41	333,33	143,92	80,59
		Ortalama	-	-	-	145,93	333,33	148,93	81,11
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	150,00	196,82	350,00	197,91	111,04
		Sulu Tarım Bölgesi	80,46	400,00	-	402,59	300,00	358,34	200,42
		Ortalama	80,46	400,00	150,00	314,40	325,00	289,59	162,12
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	-	-	150,00	181,67	350,00	182,33	99,49
		Sulu Tarım Bölgesi	80,46	400,00	-	271,00	316,67	251,13	140,51
		Ortalama	80,46	400,00	150,00	236,64	327,78	224,67	124,73

5.1.5 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde hayvansal üretim durumu

Hayvancılık faaliyeti kırsal alanda yaşayan aileler için önemli gelir kaynaklarının başında gelmektedir. Özellikle hayvancılık faaliyetinin bitkisel üretim faaliyeti gibi çevre şartlarından etkilenme olasılığının daha düşük olması ve likidite bakımından kolay dönüştürülebilmesi ve özellikle geçimlik tarımsal faaliyetlerle uğraşan ailelerin hayvansal protein ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir kaynak olması tarımla uğraşan toplumlar için bu faaliyeti önemli kılmaktadır. Araştırma bölgesinde ırklara göre büyükbaş hayvan varlığı, küçükbaş hayvan varlığı ve arıcılık işletme bilgilerinin üretim bölgeleri bazında dağılımları Tablo 5.15’de verilmiştir. Hayvancılık faaliyetinin üretim bölgelerinin yanı sıra üretim sistemlerine göre dağılımı incelendiğinde kuru ve sulu tarım sisteminde yerleşim yeri başına düşen büyükbaş, küçükbaş ve arıcılık ile uğraşan işletme sayısı başında farklılık görünmez iken özellikle büyükbaş hayvanların ırk dağılımında farklılıklar göze çarpmaktadır. Kuru tarım sisteminde yerleşim yeri başına düşen yerli hayvan sayısı daha fazla iken sulu tarım sisteminde yerli hayvanların yerini melez hayvanların aldığı görülmektedir. Buradan sulu tarım sisteminin olduğu yerlerde hayvanların ıslahında bir değişimin olduğu söylenebilir.

Hayvancılık faaliyetinin durumunun incelendiği araştırma bölgesinde özellikle büyükbaş hayvancılık ve bunun içinde de süt sığırcılığı ön plana çıkmaktadır. Arazinin yapısı göz önüne alındığında koyunculuk faaliyetinden çok keçi yetiştiriciliğinin ve arıcılık faaliyetinin uygun olabileceği düşünülen bölgede süt sığırcılığı geçimlik faaliyetlerin uygulandığı bölge için önemli bir yetiştiricilik dalı olarak görülmektedir. Özellikle merkez bölgede dağlık olarak nitelendirilen Bolat ve Dedemli gibi kasabalarda hem işletme hem de büyükbaş hayvan sayısının fazlalığı göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra Aladağ bölgesinin dağlık alanı olarak nitelendirilen Göynükkışla ve Yukarıeşenler yerleşim yerleri küçükbaş hayvan yetiştiriciliği özellikle keçi yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı yerlerdir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15 Araştırma Bölgesinde Üretim Bölgelerine, Coğrafi Şekil ve Üretim Sistemlerine Göre Hayvan Sayısının Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	B.Baş İşletme Sayısı	Kültür B.Baş Sayısı	Melez B.Baş Sayısı	Yerli B.Baş Sayısı	Toplam B.Baş Sayısı	K.Baş İşletme Sayısı	Koyun Sayısı	Keçi Sayısı	Arı İşletme Sayısı	Kovan Sayısı
			Adet	Baş	Baş	Baş	Baş	Adet	Baş	Baş	Adet	Adet
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	20	-	5	35	40	20	200	300	5	200
		Sulu Tarım Bölgesi	19	-	41	-	41	3	20	23	3	50
		Ortalama	19	-	33	7	40	6	56	78	3	80
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	33	-	75	15	90	20	50	425	6	205
		Ortalama	33	-	75	15	90	20	50	425	6	205
		Kuru Tarım Bölgesi	28	-	52	22	73	20	100	383	5	203
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	19	-	41	-	41	3	20	23	3	50
		Ortalama	23	-	45	9	55	10	54	177	4	116
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	50	10	-	140	150	7	600	1.000	15	300
		Ortalama	50	10	-	140	150	7	600	1.000	15	300
		Kuru Tarım Bölgesi	250	-	-	300	300	1	0	100	10	300
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	122	9	224	4	237	6	375	465	152	700
		Ortalama	147	7	179	63	249	5	300	392	124	620
		Kuru Tarım Bölgesi	150	5	-	220	225	4	300	550	13	300
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	122	9	224	4	237	6	375	465	152	700
		Ortalama	131	8	149	76	233	5	350	493	106	567
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	35	5	3	88	95	14	400	650	10	250
		Sulu Tarım Bölgesi	19	-	41	-	41	3	20	23	3	50
		Ortalama	24	2	28	29	59	7	147	232	5	117
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	105	-	50	110	160	13	33	317	7	237
		Sulu Tarım Bölgesi	122	9	224	4	237	6	375	465	152	700
		Ortalama	114	5	149	49	204	9	229	401	90	501
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	77	2	31	101	134	13	180	450	8	242
		Sulu Tarım Bölgesi	70	4	132	2	139	4	198	244	78	375
		Ortalama	73	3	93	40	137	8	191	323	51	324

5.1.6 Araştırma bölgesinde tarımsal arazisi olmayan haneler ve geçim kaynakları

Kırsal alanda tarım işletmelerinde yoksulluğun incelendiği araştırma bölgesinde yalnız hayvancılık yapan işletmelerin bulunmaması hiç arazisi olmayan hanelerin direk olarak tarımsal faaliyetlerle uğraşmayan aileler olarak tanımlamamıza olanak vermektedir. Hiç arazisi olmayan işletmeler araştırmamızın kapsamı içerisinde olmayıp bunların oranının bilmek tarımsal faaliyetin bölgede yaşayan haneler için ne kadar önemli olduğunu göstermede temel noktalardan biridir. Kırsal alanda bu tür işletmelerin geçim kaynakları bize bölgede alternatif gelir kaynakları açısından da bilgi verecektir. Tablo 5.16'da arazisi olmayan hanelerin sayısı ve yerleşim yerindeki hanelere oranının üretim bölgelerine göre dağılımı sunulmuştur. Tablo 5.16 incelendiğinde öncelikle Merkez bölgede yer alan yerleşim yerlerinin Aladağ bölgesindeki yerleşim yerlerine göre daha kalabalık olduğu söylenebilir. Tarım arazisi olmayan haneler araştırma bölgesinde yaşayan hanelerin %6,24'ünü oluşturmaktadır. Bu oran özellikle kuru tarım sisteminin hakim olduğu dağlık alanlarda fazlalaşırken, sulu tarım sisteminin hakim olduğu yerlerde azalmaktadır. Tarım arazisi olmayan hanelerin toplam haneler içindeki oranının düşüklüğü ticari anlamda tarımsal faaliyetin yapılmadığı bölgede tarımsal faaliyetler sonucu elde edilen gelirin aile geçiminde önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 5.16 Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Yapısına Göre Tarım Arazisi Olmayan Hanelerin Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Hane Sayısı (A) Sayı	Arazisi Olmayan Hane Sayısı (B) Sayı	Oran (B/A*100) Oran (%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	250	19	7,60
		Sulu Tarım Bölgesi	119	3	1,00
		Ortalama	145	6	2,32
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	175	40	14,81
		Ortalama	175	40	14,81
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	200	33	12,41
		Sulu Tarım Bölgesi	119	3	1,00
		Ortalama	153	16	5,89
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	300	20	6,67
		Ortalama	300	20	6,67
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	450	100	22,22
		Sulu Tarım Bölgesi	644	18	2,73
		Ortalama	605	34	6,63
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	375	60	14,44
		Sulu Tarım Bölgesi	644	18	2,73
		Ortalama	554	32	6,64
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	275	20	7,13
		Sulu Tarım Bölgesi	119	3	1,00
		Ortalama	171	8	3,04
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	267	60	17,28
		Sulu Tarım Bölgesi	644	18	2,73
		Ortalama	482	36	8,97
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	270	44	13,22
		Sulu Tarım Bölgesi	381	10	1,87
		Ortalama	338	23	6,24

Tarım arazisi olmayan hanelerin geçim kaynakları bölgede kırsal alanda bu tür ailelerin nasıl hayatlarını idame ettirdikleri konusunda fikir vermekte ve alternatif iş kollarının çeşitliliğini göstermektedir. Arazisi olmayan hanelerin geçim kaynakları içerisinde en önemlileri, tarım ve tarım dışı alanlarda yevmiyecilik yapma (düzensiz bir gelir), aile büyükleri ile birlikte yaşama, yoksulluk yardımları ile geçimini sürdürme şeklinde sıralanmaktadır. Bu geçim kaynaklarının üretim bölgelerine göre dağılımı incelendiğinde üretim bölgelerine göre geçim kaynaklarının değiştiği özellikle Aladağ bölgesinde arazisi olmayan hanelerin geçim kaynakları arasında 65 yaş maaşı ve memur olma durumu gösterilirken, Merkez bölgede, tarım ve tarım dışı alanlarda yevmiyecilik yapma ve aile büyüklerinin yanında yaşayarak geçimini sağlama ön planda gelmektedir.

Üretim sistemi yönünden incelendiğinde ise, her iki sistemde de arazisi olmayan hanelerin geçim kaynaklarının aynı olduğu, tarım ve tarım dışı alanlarda yevmiyecilik yapma, aile büyüklerinin yanında yaşayarak geçimini sağlama ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma fonlarından yararlanma unsurlarının ailelerin en önemli gelir kaynaklarını oluşturduğu belirlenmiştir

Ovalık alan köyleri ve dağ köyleri yönünden incelendiğinde coğrafi yönden farklı her iki bölgede yaşayan ve arazisi olmayan hanelerin geçim kaynaklarının değişmediği, her iki bölgede de tarım ve tarım dışı alanlarda yevmiyecilik yapma ve aile büyüklerinin yanında yaşayarak geçimini sağlama unsurlarının ailelerin en önemli gelir kaynaklarını oluşturduğu belirlenmiştir.

5.1.7 Araştırma Bölgesinde İncelenen Yerleşim Yerlerinde Büyük Çiftçi Niteliğindeki Haneler ve Arazi Varlıklarının Dağılımı

Araştırma bölgesinde incelenen bir diğer konu ise arazi sahipliği içerisinde yerleşim yeri içerisinde büyük çiftçi olarak nitelendirilen hanelerin dağılımlarıdır. Kırsal alanda toplum içerisinde büyük çiftçilerin varlığı ve bunların arazi miktarının bilinmesi yerleşim yerinde tarımla uğraşan haneler arasında arazinin dağılımının gözlemlenebilmesi için önemlidir. Arazinin tarım işletmeleri arasında homojen mi yoksa heterojen mi bir dağılım olduğunun bilinmesi, belirli bir grubun tarımsal üretim sistemi

içerisinde büyük bir ağırlığının olup olmadığının bilinmesi ve bu ağırlığın oranının hesaplanması kırsal alanda tarımla uğraşan toplumlarda yerleşim yerinde oluşan tarımsal gelirin nasıl olduğunu anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle Tablo 5.17’de büyük işletmelerin yerleşim yeri içerisindeki dağılımları gösterilmiştir.

Araştırmada ele alınan büyük işletme kavramı, yerleşim yerinde arazi büyüklüğü açısından insanların diğer tarımla uğraşan hanelere göre bu büyük bir işletmedir diyebildiği haneler göz önüne alınmıştır. Araştırma bölgesinde yerleşim yeri başına düşen tarımla uğraşan hane sayısının özellikle Merkez bölgede daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu rakama göç eden ve hala araştırma bölgesi içerisinde arazileri bulunan hanelerde dahil edilmiştir. Araştırma bölgesi ortalamasında hanelerin %3,10’u büyük işletmelerden oluşmakta olup bu işletmelerin sahip oldukları arazi miktarı yerleşim yerlerinin toplam arazisinin %10,48’ine karşılık gelmektedir. Genel ortalama hane başına düşen ortalama arazi miktarı Aladağ bölgesindeki 40,13 da, Merkez bölgede ise 8,60 da’dır. Bölgede dikkat çeken bir başka nokta ise arazilerin küçük ve parçalı oluşudur. Araştırma bölgesi ortalaması işletme başına ortalama 11 parça arazi düştüğü ve arazilerin ortalama büyüklüğünün 3,66 da olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bölgesinde bölgenin kendi içerisinde büyük işletme olarak nitelendirilen büyük arazi sahibi işletmelerin bulunduğu ve bu işletmelerin araştırma bölgesi ortalamasında 92 da/işletme arazilerinin oldukları belirlenmiştir. Özellikle üretim bölgesi açısından büyük işletme sayısı ve oranlarında farklılıklar arz etmesine rağmen üretim sistemleri ve coğrafi yapı açısından büyük işletmelerin dağılımında istatistiki olarak önemli farklılıklar tespit edilememiştir. Araştırma bölgesinin genelindeki coğrafi yapı büyük arazi varlıklarını engellemekte, büyük işletme olarak nitelendirilen hanelerde bile arazi parçalılığının büyük olduğu görülmektedir. Bu arazi parçalılığında miras yoluyla bölünme ve arazi yapısı etkili faktörlerdir. Düz arazilerin bulunmasındaki zorluklar bölgede ekonomik anlamda bitkisel üretim faaliyeti yapılmasını da etkileyen faktörlerdendir. Ortalama yerleşim yeri başına düşen parsel genişliğinin 0,20 da-9,13 da arasında değiştiği araştırma bölgesinde Aladağ bölgesinde özellikle ovalık alanlarda büyük işletmelerin daha fazla olduğu söylenebilir (Tablo 5.17).

Tablo-5.17: Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Yapısına Göre Yerleşim Yeri Başına Ortalama Büyük Çiftçi Sayısı ve Arazi Varlığı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Sayı	Da	Sayı	Oran (%)	Da	Oran (%)	Da	Da	Sayı	Da	Da
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	381	10.250	4	1,05	550	5,37	137,50	26,90	35	25,73	0,77
		Sulu Tarım Bölgesi	256	9.825	14	8,66	1.125	15,84	97,22	47,05	9	44,37	9,13
		Ortalama	281	9.910	12	7,14	1.010	13,75	107,29	43,02	14	40,64	7,46
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	240	9.020	5	3,57	400	13,20	80,00	32,89	15	30,65	2,31
		Ortalama	240	9.020	5	3,57	400	13,20	80,00	32,89	15	30,65	2,31
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	287	9.430	5	2,73	450	10,59	108,75	30,90	21	29,01	1,79
		Sulu Tarım Bölgesi	256	9.825	14	8,66	1.125	15,84	97,22	47,05	9	44,37	9,13
		Ortalama	269	9.656	10	6,12	836	13,59	101,83	40,13	14	37,79	5,99
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	3.280	1.328	1	0,03	40	3,01	40,00	0,40	2	0,39	0,20
		Ortalama	3.280	1.328	1	0,03	40	3,01	40,00	0,40	2	0,39	0,20
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	500	4.160	---	---	---	---	---	8,32	8	8,32	1,04
		Sulu Tarım Bölgesi	964	8.069	12	1,35	813	9,51	92,94	10,72	10	9,95	1,11
		Ortalama	871	7.287	10	1,08	650	7,61	92,94	10,24	9	9,63	1,10
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	1.890	2.744	1	0,02	20	1,51	40,00	4,36	5	4,36	0,62
		Sulu Tarım Bölgesi	964	8.069	12	1,35	813	9,51	92,94	10,72	10	9,95	1,11
		Ortalama	1.273	6.294	8	0,90	548	6,84	82,35	8,60	8	8,09	0,95
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	1.831	5.789	3	0,54	295	4,19	88,75	13,65	19	13,06	0,49
		Sulu Tarım Bölgesi	256	9.825	14	8,66	1.125	15,84	97,22	47,05	9	44,37	9,13
		Ortalama	781	8.480	10	5,96	848	11,96	93,83	35,92	12	33,93	6,25
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	327	7.400	3	2,38	267	8,80	80,00	24,70	12	23,21	1,88
		Sulu Tarım Bölgesi	964	8.069	12	1,35	813	9,51	92,94	10,72	10	9,95	1,11
		Ortalama	691	7.782	8	1,79	579	9,20	90,35	16,71	11	15,63	1,44
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	928	6.756	3	1,64	278	6,96	85,83	20,28	15	19,15	1,32
		Sulu Tarım Bölgesi	610	8.947	13	5,01	969	12,67	94,78	28,88	9	27,16	5,12
		Ortalama	732	8.104	9	3,71	703	10,48	92,09	25,58	11	24,08	3,66

5.1.8 Araştırma Bölgesinde İncelenen Yerleşim Yerlerinde Üreticilerin Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) Kayıtlı Olma Durumu

Araştırma bölgesinde yürütülen çalışmada yer alan en önemli unsurlardan biri üreticilerin ÇKS'ye kayıtlı olma durumudur. Yalnız hayvancılıkla uğraşan tarım işletmelerinin tespit edilememesi bölgede 2 tür işletmenin varlığını ortaya çıkarmaktadır. Bunlar bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yapan işletmeler, ya da sadece bitkisel üretimde bulunan işletmeler. Her iki durumda da eğer işletmenin tarımsal arazisi var ise ÇKS'ye kayıtlı olması beklenmektedir. Türkiye'de ÇKS'nin uygulanmasında yaşanan en büyük problemlerden biri bu sisteme kayıtların gönüllülük esasına dayanmasıdır. ÇKS'ye kayıt olan üreticiler devletin tarımsal işletmeler için uyguladığı tüm desteklerden yararlanabilmekte ve bu işletmeler tarım işletmesi olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle ÇKS'ye kayıtlı arazi miktarının gerçeği yansıtabilmesi için üreticilerin kendine ait ve/veya kiraladıkları arazilerinin tümünü beyan etmeleri gerekmektedir. Fakat Türkiye'de ÇKS'ne dayalı üretici kayıtlarının kesin sonuçlar ifade ettiklerini söylemek yanlış olur. Çünkü kullanıldığı halde değişik nedenler ile beyan edilmeyen arazilerin olduğu bilinmektedir. Kırsal alanda tarım ile uğraşan kesimin ana popülasyonu oluşturduğu bu çalışmada ÇKS'ye kayıtlı arazi miktarını bilmek çalışmanın yönlendirilmesi açısından faydalı olacaktır.

ÇKS'ne kayıtların tarım politikası oluşturmada önemli olacağı düşünüldüğünde araştırma bölgesindeki durumu ortaya koymak kaçınılmaz olmaktadır. Tablo 5.18'de araştırma bölgesindeki yerleşim yerlerinde ÇKS'ye kayıtlı olan ve kayıtlı olmayan yaklaşık arazi miktarları belirlenmeye çalışılarak ortaya konulmuştur. Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde ortalama yerleşim yeri başına 3.073 dekar arazinin ÇKS'ye kayıtlı olduğu fakat ÇKS'ye kayıtlı olan arazinin 2,60 katı kadar arazinin ise ÇKS'ye kayıtlı olmadığı tahmin edilmektedir. Yerleşim yerlerindeki arazilerin ÇKS'ye kayıt olma durumlarının üretim sistemlerine göre dağılımı incelendiğinde ise sulu tarım sisteminde yer alan yerleşim yerlerindeki arazilerin ÇKS'ye kayıt olma durumlarının kuru tarım sisteminde yer alan yerleşim yerlerindeki üreticilere göre düşük olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bölgesinde ÇKS'ne arazi kayıtlı olma durumunun çok düşük olduğu söylenebilir. Özellikle Merkez bölgenin ovalık kısmını oluşturan Bağbaşı kasabası ve Merkez bölgenin dağlık alanlarında ÇKS'ne kayıt oranının düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.18).

Tablo-5.18: Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Yapısına Göre Üreticilerin ÇKS'ye Kayıt Olma Durumları

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	ÇKS'ye Kayıtlı Arazi Miktarı (Da) (A)	ÇKS'ye Kayıtlı Olmayan Arazi Miktarı (Da) (B)	Oran (B/A)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	9.313	937	0,10
		Sulu Tarım Bölgesi	3.224	6.601	2,16
		Ortalama	4.442	5.468	1,75
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	3.272	5.748	1,59
		Ortalama	3.272	5.748	1,59
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	5.286	4.144	1,09
		Sulu Tarım Bölgesi	3.224	6.601	2,16
		Ortalama	4.108	5.548	1,70
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	175	1.153	6,59
		Ortalama	175	1.153	6,59
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	3.233	927	0,29
		Sulu Tarım Bölgesi	1.948	6.121	3,75
		Ortalama	2.205	5.082	3,06
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	1.704	1.040	3,44
		Sulu Tarım Bölgesi	1.948	6.121	3,75
		Ortalama	1.867	4.427	3,65
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	4.744	1.045	3,34
		Sulu Tarım Bölgesi	3.224	6.601	2,16
		Ortalama	3.731	4.749	2,56
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	3.259	4.141	1,16
		Sulu Tarım Bölgesi	1.948	6.121	3,75
		Ortalama	2.510	5.272	2,64
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	3.853	2.903	2,03
		Sulu Tarım Bölgesi	2.586	6.361	2,96
		Ortalama	3.073	5.031	2,60

ÇKS'ye kayıt olmamanın nedenleri bölgede kayıtlı üretimi teşvik etmek için alınacak en önemli adımlardan biridir. Bu nedenle araştırma bölgesinde yerleşim yerlerindeki muhtar/aza/belediye başkanı/meclis üyeleri/ileri gelenler ile yapılan görüşmeler neticesinde ÇKS'ye kayıt olmama nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenlerin en başında arazilerin küçük olması gösterilmiştir. Arazilerin küçük olması üreticilerin küçük arazileri için yapacakları masraflar, (Ziraat Odası çiftçi belgesi ücreti, dosya masrafı vb.) araziden elde edecekleri destek miktarından fazla olmakta ve bu nedenle insanlar arazilerini ÇKS'ye kaydettirmek istememektedirler. Bir diğer neden ise üreticilerin araziyi kaydettirmek için uğraşmak istememeleri, önemsememeleri olarak gösterilmiştir. Eğer arazinin sağlayacağı destek miktarı az ise üretici parça parça olan arazisini kaydettirmek için zaman ayırmak istememektedir. Arazi sahiplerinin yerleşim yerinde yaşamaması, miras yolu ile parçalanmış, yerleşim yerinde arazisi olan, yada mevsimlik gelip giden sürekli araştırma bölgesinde yaşamayan, bu nedenle arazisini işlemeyen yada mevsimlik işleyenler arazilerin ÇKS'ne kaydettirmeme nedenlerinden bir başkasını oluşturmaktadır.

5.1.9 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde 2000-2010 yılları arasında bitkisel ve hayvansal üretimde meydana gelen değişim durumu

Araştırma bölgesinde bitkisel ve hayvansal üretimde meydana gelen değişimler bölgenin tarımsal faaliyet konusunda yeniliklere olan açıklığı, makro konjonktürden etkilenme düzeylerini ve ilerisi için yapılacak olan planların alt yapısını oluşturması açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle araştırma bölgesinde son 10 yılda (2000-2010 yılları arasında) tarımda meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin nedenleri bitkisel ve hayvansal üretim olarak ayrı ayrı üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre ortaya konulmuştur.

Bölgede son 10 yıl içerisinde bitkisel üretim faaliyetinde meydana gelen değişimlerin başında yeni bitki türlerinin yetiştirilmeye başlanması gösterilmiştir. 15-20 yıllık bir geçmişi olan kiraz üretim faaliyeti bölge için yeni bir bitki türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son 10 yıl içerisinde birçok alanda kiraz fidanları

dikilmeye başlanarak üretime geçilmiş olup bu alanlar yıllar bazında artış göstermektedir. Bölgede bitkisel üretimde meydana gelen bir diğer yenilik ise sulama sistemlerinde olmuştur. Damlama sulama sistemleri birçok alanda tesis edilmeye başlanmıştır. Şüphesiz bu gelişimde İl Özel İdare başta olmak üzere yapılan kırsal kalkınma yatırımları ve devletin tarım politikası içerisinde sıfır faizli damlama sulama kredileri etkili olmuştur. Bir diğer gelişme de tarımsal kredi kullanımındaki artışlardır. Üreticilerin kredi kullanımının artması (hayvancılık kredileri, damlama sulama kredileri, mekanizasyon kredileri vb) üretim faaliyetlerini arttırmış, yeni üretim sistemlerine geçiş ve teknoloji kullanımında artış meydana gelmiştir. Tarımsal kredi kullanımının artışı bir yandan iyi olmasına karşın dikkat edilmez ise ilerisi için bir sorun oluşturabilme olasılığı nedeniyle üzerinde durulması gereken hususlardan biridir. Tarımsal faaliyetlerin veya diğer aile ihtiyaçlarının tarımsal kredilere göre faiz oranı yüksek tüketici kredileri ile karşılanmak istenmesi gelir düzeyi düşük bölge için büyük bir risktir. Bölgede bitkisel üretimde meydana gelen bir diğer değişiklik ise birim alana kullanılan gübre artışıdır. Kiraz ve bağ gibi üretim dallarının tekrar canlanmaya başlaması kimyasalların kullanımının da artışına yol açmıştır (Tablo 5.19).

Tablo-5.19: Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Yapısına Göre 2000-2010 Yılları Arasında Bitkisel Üretimde Meydana Gelen Değişimlerin Dağılımı (%)

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Yeni Ürünler Yetiştirilmeye Başlandı	Yeni Çeşitler Kullanılmaya Başlandı	Kuraklık Üretimi Olumsuz Etkiledi	Tarımsal Teknoloji Düzeyi Arttı	Birim Başına Gübre Kullanımı Arttı	Birim Başına Gübre Kullanımı Aynı	Tarımsal Kredi Kullanan Üretici Sayısı Arttı	Bitkisel Üretim Geliri Düştü	Damlama Sulamaya Geçildi	Sebze Üretimi Bitti	Toplam
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	33,33	33,33	---	---	---	---	---	---	33,33	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	20,00	10,00	10,00	15,00	10,00	5,00	10,00	---	20,00	---	100,00
		Ortalama	21,74	13,04	8,70	13,04	8,70	4,35	8,70	---	21,74	---	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	10,00	10,00	20,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	---	100,00
		Toplam	10,00	10,00	20,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	---	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	15,38	15,38	15,38	7,69	7,69	7,69	7,69	7,69	15,38	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	20,00	10,00	10,00	15,00	10,00	5,00	10,00	---	20,00	---	100,00
		Ortalama	18,18	12,12	12,12	12,12	9,09	6,06	9,09	3,03	18,18	---	100,00
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	33,33	---	---	---	---	33,33	---	33,33	---	---	100,00
		Ortalama	33,33	---	---	---	---	33,33	---	33,33	---	---	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	---	---	33,33	---	---	33,33	---	33,33	---	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	14,29	9,52	---	14,29	19,05	---	19,05	4,76	14,29	4,76	100,00
		Ortalama	12,50	8,33	4,17	12,50	16,67	4,17	16,67	8,33	12,50	4,17	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	16,67	---	16,67	---	---	33,33	---	33,33	---	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	14,29	9,52	---	14,29	19,05	---	19,05	4,76	14,29	4,76	100,00
		Ortalama	14,81	7,41	3,70	11,11	14,81	7,41	14,81	11,11	11,11	3,70	100,00
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	33,33	16,67	---	---	---	16,67	---	16,67	16,67	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	20,00	10,00	10,00	15,00	10,00	5,00	10,00	---	20,00	---	100,00
		Ortalama	23,08	11,54	7,69	11,54	7,69	7,69	7,69	3,85	19,23	---	100,00
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	7,69	7,69	23,08	7,69	7,69	15,38	7,69	15,38	7,69	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	14,29	9,52	---	14,29	19,05	---	19,05	4,76	14,29	4,76	100,00
		Ortalama	11,76	8,82	8,82	11,76	14,71	5,88	14,71	8,82	11,76	2,94	100,00
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	15,79	10,53	15,79	5,26	5,26	15,79	5,26	15,79	10,53	---	100,00
		Sulu Tarım Bölgesi	17,07	9,76	4,88	14,63	14,63	2,44	14,63	2,44	17,07	2,44	100,00
		Ortalama	16,67	10,00	8,33	11,67	11,67	6,67	11,67	6,67	15,00	1,67	100,00

Bitkisel üretim faaliyetinin yanı sıra hayvancılık faaliyetinde meydana gelen değişimlerde bölge için önem arz etmektedir. Bu nedenle yapılan görüşmelerde hayvancılık faaliyetinde son 10 yılda meydana gelen değişimler ve nedenleri incelenmiştir. Görüşülen tüm yerleşim yerlerinde gerek büyükbaş hayvan varlığında gerekse küçükbaş hayvan varlığında son 10 yıl içinde azalma meydana geldiği belirtilmiştir. Türkiye'deki hayvan istatistikleri ve son 10 yıl içinde Türkiye hayvancılık politikaları izlendiğinde bölgenin makro konjonktürden fazlası ile etkilendiği söylenebilir. Her iki üretim faaliyetinde meydana gelen azalmaların değişimlerin nedenlerini bilmek alınacak önlemlerin oluşmasında ve stratejilerin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığının azalmasındaki ortak en önemli sorun kullanılan girdilerin pahalı oluşu ve hayvansal ürünlerin satış fiyatının düşük oluşudur. Aslında bu sorunlar sadece bölge için değil Türkiye'nin hayvancılık alanındaki sorunlarının başında gelmektedir. Oluşturulacak bir tarım politikası hem üreticiyi hem de tüketiciyi memnun etmek zorundadır. Bu nedenle önlemlerin alınırken her iki kesim de göz önünde tutulmalıdır. Bölgedeki küçükbaş hayvan varlığının büyük bir kısmını keçi oluşturmaktadır. Orman bölgesi oluşu ve keçi yetiştiriciliğinin bu bölgede yasaklanması üreticilerin mağduriyetinin en önemli nedenini oluşturmaktadır. Keçi yetiştiriciliğinin bölgedeki insanların gelir kaynakları arasında ilk sıralarda yer alması, alternatif bir politika oluşturmadan bunun yasaklanması insanların yoksullaşmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin insan işgücü gerektiren zahmetli bir iş olduğu düşünüldüğünde genç nüfusunun çoğunluğunu göç ile kaybetmiş olan bölge için uğraşılması zor bir faaliyet dalı olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu nedenle araştırma alanındaki üreticilerin hayvancılık faaliyeti özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile uğraşmak istememesi bölgede hayvancılığın azalmasını tetikleyen başka bir nedendir.

5.1.10 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde işletme tiplerinin dağılımı

Araştırma bölgesinde 3 tip işletme yer almaktadır. Bunlar yalnız bitkisel üretim ile uğraşan işletmeler, yalnız hayvancılık faaliyeti ile uğraşan işletmeler ve karışık işletmeler (hayvancılık ve bitkisel üretimi birlikte yapan işletmeler) şeklinde sıralanabilir. İşletme tiplerinin farklı oluşu üreticilerin tarımsal faaliyeti sürdürürken kendilerini risklere karşı korumak için aldıkları önlemlerin bir göstergesidir. Bu nedenle araştırmanın yürütüldüğü bölgede işletme tipleri araştırılmış ve sonuçlar üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre Tablo 5.31’de sunulmuştur. Buna göre araştırma bölgesinde sadece hayvancılık ile uğraşan işletmelerin bulunmadığı, işletmelerin %72,13’ünün sadece bitkisel üretim faaliyetinde bulunan, %27,87’sinin ise hem bitkisel hem de hayvancılık faaliyetini birlikte yürüten karışık işletmeler olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde karışık işletmelerin özellikle Merkez bölgedeki yerleşim yerinde yoğunlaştığı, Aladağ bölgesindeki yerleşim yerlerinde sadece bitkisel üretim faaliyeti ile uğraşan işletmelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kuru tarım sisteminde yalnız bitkisel üretim faaliyeti ile uğraşan işletmelerin oranı %75,77 iken bu oran sulu tarım sisteminde %72,13 olarak hesaplanmıştır.

Yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre araştırma bölgesindeki işletme tiplerinin dağılımları incelendiğinde özellikle dağlık alanlarda karışık işletmelerin daha yoğun olduğu görülmektedir. İşletme tiplerinin dağılımına bakıldığında bölgedeki ve özellikle dağlık alanlardaki yerleşim yerlerinde bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerinin birlikte yapılma durumunun diğer bölgelere göre daha yoğun olduğu belirlenmiştir. Her ne kadar karışık işletmeler bu bölgelerde daha yoğun olsa da araştırma bölgesinde hakim işletme tipi sadece bitkisel üretim ile uğraşan işletmelerdir. Yalnız hayvancılık faaliyetini yapan işletmelere rastlanılmaması ise karşılaşılan ilginç sonuçlardan biridir. Buradan bölgede tarımla uğraşan her işletmede çok küçük de olsa arazi varlığının olduğu ve bunu geçimlik ihtiyaçlar için değerlendirdiği sonucu çıkarılabilir. Dağlık alanların özellikle küçükbaş hayvancılığa uygun olması, büyükbaş hayvanların ise

büyük işletme tipinde değil de küçük geçimlik işletmelerde bulundurulmak isteği bu alanlardaki karışık işletmelerin yoğunluğunu açıklamaktadır.

Araştırma bölgesinin tanımlanmasında hangi üretim dalının bölge için önemli olduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır. Bölgede özellikle sadece bitkisel üretim ile uğraşan işletmelerin ağırlıkta olması bölge hakkında fikir vermesine rağmen görüşülen yöneticilerin kendi bölgeleri tanımlamaları istenildiğinde araştırma bölgesinin %61,53'ünün bitkisel üretim ağırlıklı bir geçim kaynağına sahip olduğu tespit edilmiştir. Geriye kalan kısımda ise %7,69 oranında sadece hayvansal üretimin, %7,69'u ise hem bitkisel hem de hayvansal üretimin yerleşim yerinin ana geçim kaynağını oluşturduğu belirlenmiştir. Yerleşim yerinin %23,09'luk kısmının ana gelir kaynağını tarım dışı faaliyetler oluşturmaktadır. Buradan bölgenin %76,91'inin gelir kaynağını tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır denilebilir. Yerleşim yerinin dağlık veya ovalık alanda bulunması geçim kaynaklarını etkileme durumu araştırıldığında her ne kadar dağlık alanlarda tarım dışı geçim kaynakları fazla gibi görünse de yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre geçim kaynakları değişmemektedir.

5.1.11 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde yöre insanı profili

İnsan profili ve insanların toplum içerisindeki birbirleri ile olan ilişkileri dayanışma, yardımseverlik, çalışkanlık gibi unsurlar yoksulluğun azaltılmasında önemli bir sosyal faktördür. Birlikteliğin kuvveti de beraberinde getirdiği, dayanışma ve yardımlaşmanın kültürümüzün bir parçası olduğu ve var olanın yok olana her zaman yardım ettiği bir geçmişe sahip olan Anadolu kültüründe yoksullukta paylaşarak azalmıştır. Bu nedenle çalışılan bölgede insan profili belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bölgesindeki yerleşim yerlerinin %69,23'ünde hala birlikte çalışma ve dayanışma olgusunun yoğun olduğu, %30,77'sinde daha çok dayanışma ve yardımlaşmanın uzağında kalan bir toplumun yaşadığı görülmektedir. Üretim sistemlerinin farklı oluşunun yerleşim yerlerindeki insan profili üzerine etkisi olup

olmadığı incelendiğinde ise yapılan ki-kare analizi sonucunda her iki üretim sisteminde de insan profilinin birbirine benzer olduğu belirlenmiştir.

Yerleşim yerlerinin coğrafi yapısının farklı oluşunun yerleşim yerlerindeki insan profili üzerine etkisi olup olmadığı incelendiğinde ise her iki coğrafi bölgede de insan profilinin birbirine benzer olduğu belirlenmiştir.

5.1.12 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde gelir gruplarına göre hane sayısının dağılımı

Araştırmanın ana amacını oluşturan kırsal alanda tarımda yoksulluğun belirlenmesi her ne kadar objektif unsurlar dikkate alınarak hesaplanırsa da subjektif değerlendirmeler yoksulluğun tespit edilmesi ve ön teorilerin oluşması için önemlidir. Yoksullukta subjektif kriterler ile yapılan değerlendirmelerin bölgeden bölgeye değişebilir nitelikte olması karşılaştırmalar konusunda soruna yol açsa da toplumun içinde bulunduğu durumu kendi değerlendirmeleri ile tanımlamak üzerinde çalışılan örnek hakkında bilgi alınması açısından önemlidir. Bu değerlendirmelerin subjektif kriterler göz önüne alınarak yapıldığı düşünüldüğünde yoksulluğun her yerleşim yerinde farklı algılanabileceği varsayımının göz ardı edildiği düşünülmelidir. Buradaki yaklaşım yerleşim yerlerinde insanların yoksul, normal ve zengin olarak ayırt edilebilme durumunda yüzdelik dağılımların nasıl olabileceği konusunda yörede yaşayanlardan genel bir fikir edinebilmektir. Araştırma bölgesinde hanelerin %58,79'unun subjektif kriterlere göre yoksulluk sınırının altında yaşadığı belirlenmiştir. Bu oranın üretim bölgelerine göre değiştiği yoksul hanelerin Merkez bölgedeki yerleşim yerlerinde yaşayan hanelerde daha yoğun olduğu görülmektedir.

Köy Genel Bilgi anket soru formları sonucunda araştırma bölgesinde yerleşim yerlerinde toplam hanelerin %93,41'inin tarım ile uğraştığı ve bu hanelerin %52,66'sının yoksul olduğu belirlenmiş iken, söz konusu oranın Merkez bölgedeki yerleşim yerlerinde daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Bir diğerkriter olan tarımla uğraşanhanelerin hayatından memnun olma durumudur. Memnuniyet sübjektif bir kriter olup yoksulluk ölçümlerinde memnuniyet bir kriter olarak ele alınabilir. Hanelerin hayatından memnun olup olmama durumu aynı zamanda ilerisi için beklenti ve umutlarını da etkilemektedir. Memnuniyetin değişken bir unsur olduğu ve yoksulluk kadar başka faktörlerinde memnuniyeti etkileyeceği düşünüldüğünde hayattan olan memnuniyetsizliği sadece yoksulluğun sonucu olarak görmemek gerekir. Araştırma bölgesinde tarımla uğraşanhanelerin hayattan olan memnuniyet durumu incelendiğinde yerleşim yerindeki tarımla uğraşanhanelerin sadece %12,29'unun hayatından memnun olduğu belirtilmiştir. Bu oranının çok düşük olması bölgede insanların psikolojik olarak yaşam şartlarından olumsuz etkilendiği ve bu etmenlerin araştırılmasının önemli olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Üretim sistemlerine göre yerleşim yerindeki hanelerin gelir dağılımı incelendiğinde ise her iki üretim sisteminde yer alan yerleşim yerindeki hanelerin benzer özellikler gösterdikleri söylenebilir.

Yerleşim yerinin coğrafi yapısı gelir dağılımında teorik olarak farklılık beklenen bir unsurdur. Tablo 5.20 incelendiğinde dağlık alanlarda yaşayan hanelerin ovalık alanda yaşayan hanelere göre yoksulluk oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ovalık alanda bulunan yerleşim yerlerinde yaşayan haneler içerisinde tarımla uğraşanhanelerin oranı daha yüksek iken tarımla uğraşıp yoksul olan hanelerin oranı dağlık bölgelerde daha fazladır. Sonuç olarak Merkez bölge başta olmak üzere her iki bölgenin dağlık alanlarında yoksulluğun daha yoğun olduğu, araştırma bölgesindeki hanelerin %90'dan fazlasını tarımla uğraşanhanelerin oluşturduğu ve bölgede tarımla uğraşan ve hayatından memnun olana hanelerin oranının çok düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo-5.20: Üretim Bölgelerine, Üretim Sistemlerine ve Yerleşim Yerinin Coğrafi Yapısına Göre Hanelerin Gelir Grupları Bazında Dağılımı

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Fakir Hane Sayısı		Normal hane Sayısı		Zengin Hane Sayısı		Toplam Hane Sayısı		Toplam Tarımla Uğraşan Hane Sayısı		Tarımla Uğraşan ve Yoksul Olan Hane Sayısı		Hayatından Memnun Hane Sayısı	
			Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	215	86,00	25	10,00	10	4,00	250	100,00	220	88,00	175	79,55	10	4,55
		Sulu Tarım Bölgesi	87	18,35	285	60,13	102	21,52	474	100,00	474	100,00	87	18,35	255	53,80
		Toplam	302	41,71	310	42,82	112	15,47	724	100,00	694	95,86	262	37,75	265	38,18
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	224	64,00	116	33,14	10	2,86	350	100,00	280	80,00	165	58,93	10	3,57
		Toplam	224	64,00	116	33,14	10	2,86	350	100,00	280	80,00	165	58,93	10	3,57
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	439	73,17	141	23,50	20	3,33	600	100,00	500	83,33	340	68,00	20	4,00
		Sulu Tarım Bölgesi	87	18,35	285	60,13	102	21,52	474	100,00	474	100,00	87	18,35	255	53,80
		Toplam	526	48,98	426	39,66	122	11,36	1074	100,00	974	90,69	427	43,84	275	28,23
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	177	59,00	117	39,00	6	2,00	300	100,00	280	93,33	5	1,79	50	17,86
		Toplam	177	59,00	117	39,00	6	2,00	300	100,00	280	93,33	5	1,79	50	17,86
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	440	97,78	10	2,22	---	---	450	100,00	350	77,78	350	100,00	---	---
		Sulu Tarım Bölgesi	1.443	56,04	1.056	41,01	76	2,95	2575	100,00	2.505	97,28	1.382	55,17	180	7,19
		Toplam	1.883	62,25	1.066	35,24	76	2,51	3025	100,00	2.855	94,38	1.732	60,67	180	6,30
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	617	82,27	127	16,93	6	0,80	750	100,00	630	84,00	355	56,35	50	7,94
		Sulu Tarım Bölgesi	1.443	56,04	1.056	41,01	76	2,95	2575	100,00	2.505	97,28	1.382	55,17	180	7,19
		Toplam	2.060	61,95	1.183	35,58	82	2,47	3325	100,00	3.135	94,29	1.737	55,41	230	7,34
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	392	71,27	142	25,82	16	2,91	550	100,00	500	90,91	180	36,00	60	12,00
		Sulu Tarım Bölgesi	87	18,35	285	60,13	102	21,52	474	100,00	474	100,00	87	18,35	255	53,80
		Toplam	479	46,78	427	41,70	118	11,52	1024	100,00	974	95,12	267	27,41	315	32,34
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	664	83,00	126	15,75	10	1,25	800	100,00	630	78,75	515	81,75	10	1,59
		Sulu Tarım Bölgesi	1.443	56,04	1.056	41,01	76	2,95	2575	100,00	2.505	97,28	1.382	55,17	180	7,19
		Toplam	2.107	62,43	1.182	35,02	86	2,55	3375	100,00	3.135	92,89	1.897	60,51	190	6,06
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	1.056	78,22	268	19,85	26	1,93	1350	100,00	1.130	83,70	695	61,50	70	6,19
		Sulu Tarım Bölgesi	1.530	50,18	1.341	43,98	178	5,84	3049	100,00	2.979	97,70	1.469	49,31	435	14,60
		Toplam	2.586	58,79	1.609	36,58	204	4,64	4399	100,00	4.109	93,41	2.164	52,66	505	12,29

Araştırma bölgesinde yoksul hanelerin yoksul olma nedenleri incelenmiş buna göre bölgede yoksul hanelerin yoksulluklarının nedenleri yeterli arazi veya hayvan varlığının olmaması, aileden gelen yoksulluk (kişilerin bunu öyle kabul etmesi), tembellik (özellikle yoksulluk yardımı almak için iş yapmama), eşi ölen bayanların kendi başlarına tarımsal üretimi yapamaması, tarımsal üretim yapmasına engel olacak kadar sağlık problemlerinin olması, kuru arazi miktarının fazla olması (Maliyetin yüksek gelirin az olması) başlıca nedenler arasında sayılabilir.

5.1.13 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde 4 kişilik bir ailenin ihtiyaç duyduğu aylık gelir miktarı

Araştırma bölgesinde araştırılan bir başka konu ise şu anki mevcut durum ile normal bir yaşantının sağlanması için 4 kişilik bir ailenin ihtiyaç duyduğu aylık gelir miktarıdır. Tablo 5.21 incelendiğinde araştırma bölgesinde normal bir geçim için 4 kişilik bir ailenin en az 956 TL/ay gelire ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir. Bu günlük 7,97 TL/kişi (5,31\$/kişi¹) olarak hesaplanmış olup TÜİK'in yoksulluk sınırı olarak baz aldığı 4,30\$/kişi ye yakın bir değerdir.

TÜİK 2009 yılı için 4 kişilik bir ailenin aylık yoksulluk sınırını 825 TL olarak belirlemiş olup, bu değer çalışmanın yürütüldüğü araştırma bölgesindeki 956 TL/ay ile örtüşmektedir. Araştırma alanında hanelerin ihtiyaç duyduğu aylık gelir miktarı üretim bölgelerine, üretim sistemlerine ve yerleşim yerinin coğrafi yapısına göre değişmemektedir.

¹ 1\$=1,50 TL olarak alınmıştır.

Tablo-5.21: Araştırma Bölgesinde Üretim Bölgesi, Üretim Sistemi ve Coğrafi Şekle Göre 4 Kişilik Bir Aile İçin Aylık Gerekli Olan Gelir (TL/Ay)

Üretim Bölgesi	Coğrafi Şekil	Üretim Sistemi	Normal Bir Geçim İçin Gerekli Aylık Gelir Miktarı (TL/Ay)
Aladağ	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	1.000
		Sulu Tarım Bölgesi	925
		Ortalama	940
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	900
		Ortalama	900
		Kuru Tarım Bölgesi	933
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	925
		Ortalama	929
Merkez	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	750
		Ortalama	750
		Kuru Tarım Bölgesi	1.000
	Dağlık	Sulu Tarım Bölgesi	1.044
		Ortalama	1.035
		Kuru Tarım Bölgesi	875
	Toplam	Sulu Tarım Bölgesi	1.044
		Ortalama	988
Toplam	Ovalık	Kuru Tarım Bölgesi	875
		Sulu Tarım Bölgesi	925
		Ortalama	908
	Dağlık	Kuru Tarım Bölgesi	933
		Sulu Tarım Bölgesi	1.044
		Ortalama	996
	Toplam	Kuru Tarım Bölgesi	910
		Sulu Tarım Bölgesi	984
		Ortalama	956

5.1.14 Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde alt yapı durumu

Yerleşim yerinde altyapının durumu o bölgede yaşayan insanların kamu hizmetlerinden yararlanma durumunu gösteren önemli bir ölçüttür. Yoksulluğun yoksunlukla bağdaştırıldığı düşünüldüğünde altyapıdan yoksun yerlerde yoksulluğun daha fazla olması beklenebilir. Altyapı eksik alanlarda yaşam kalitesi düşecek insanların hayattan olan memnuniyetleri de azalacaktır. Bu alanlarda gelir ne kadar yüksek olursa olsun yaşam kalitesi artmadıkça yoksullukta azalmayacaktır. Araştırma bölgesinde altyapının durumu olarak birden fazla değişken birlikte incelenerek değerlendirilmeye

alışılmıştır. Bu değişkenler arasında araştırma bölgesinde okulun yeterli olup olmadığı, caminin yeterli olup olmadığı, sağlık hizmetlerinin yeterli olup olmadığı, tarım danışmanının varlığı, elektrik durumu, kanalizasyon durumu, içme suyu durumu, cep telefonunun çekme durumu ve yerleşim yerinin yol durumu sayılabilir

Araştırma bölgesinde yerleşim yerlerinin alt yapısını belirlemede kullanılan değişkenlerden biri camidir. Cami toplumun din hizmetlerine ulaşmasını sağlamada önemli bir faktördür. Bölgede toplumun din hizmetlerine ulaşma konusunda sıkıntı olup olmadığı incelenmiş ve yerleşim yerlerinin %76,92'sinde bu hizmetin yeterli şekilde ulaştırıldığı tespit edilmiştir.

Altyapı hizmetleri içerisinde en önemlilerinden biri de okuldur. Özellikle kırsal alanda yerleşim yerlerinde okul durumu ve kalitesi toplumun eğitiminin sağlanmasında, bilinçli ve çalışkan bireylerin yetişmesinde önemlidir. Yoksulluk ve eğitim arasında negatif bir ilişki olduğu düşünöldüğünde kırsal alanda altyapı hizmetlerinde öncelikle ele alınması gereken konuların başında eğitim hizmetleri gelmektedir. Araştırma bölgesinde yerleşim yerlerinin eğitim hizmetleri konusundaki düşönceleri incelendiğinde %61,54'ünde ilköğretim düzeyinde yeterli eğitim imkanı sağlanmaktadır. Bölgede taşımali eğitim sisteminin uygulandığı düşünöldüğünde, bölgenin coğrafi yapısının çokta iyi olmaması özellikle kış şartlarında taşımali eğitimin yapılmasını zorlaştırmaktadır. Her ne kadar yerleşim yerlerinin yarsından fazlasında eğitim imkanlarının yeterli olduğu belirtilse de yerleşim yerlerinin %38,46'sı eğitime ulaşmanın yeterli olmadığını belirtmiştir.

Bir diğer kamu hizmeti ise sağlık hizmetleridir. Kırsal alanda sağlık hizmetlerine ulaşım hayati, önem taşımaktadır. Özellikle coğrafi yapının kötü olduğu alanlarda çevre ve arazi şartları birleştğinde sağlık hizmetleri bir kat daha önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırma yöresinde altyapı konusunda yerleşim yerlerinin sağlık hizmetlerini yeterli şekilde alıp alamadıkları, sağlık hizmetlerine ulaşmada problemlerinin olup olmadıkları sorulmuş ve yerleşim yerlerinin %61,54'ünde sağlık hizmetlerine ulaşmada sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesinin bir tarım toplumu olması bölgede tarımın bilinçli olarak yapılmasını sağlayacak ve insanları yönlendirebilecek bir yapının oluşmasını elzem kılmaktadır. İlçe Tarım Müdürlüklerinin bu görevi üstlendiği, bu noktada üreticileri yönlendirme ve her köye/kasabaya erişme noktasında sorunlar yaşayabilmektedir. Bu nedenle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ilk olarak 2001 yılında yürürlüğe koyduğu ve daha sonra yıldan yıla büyüttüğü tarım danışmanlığı sistemi tam da bu noktada İlçe Tarım Müdürlüklerinin etkinliğini arttırmada önemli bir adım olmuştur. Bu nedenle tarım danışmanlığı bir yerleşim yerinde altyapı konusunda değerlendirilebilecek bir kriterdir. Araştırmanın yürütüldüğü Hadim ilçesinde 2011 yılı itibari ile toplam 10 adet tarım danışmanı bulunmaktadır. Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinde araştırmanın yürütüldüğü 2009-2010 yılı itibari ile %53,85'inde tarım danışmanı bulunduğu belirtilmiştir. Özellikle sulu tarım sisteminin uygulandığı yerleşim yerlerinde Tarım danışmanlarının bulunduğu, kuru tarım sistemlerinde çoğunlukla tarım danışmanının olmadığı görülmektedir.

Altyapı konusunda incelenen bir diğer önemli altyapı hizmeti ise kanalizasyondur. Özellikle kırsal alanda yaşanan en büyük sıkıntıların başında kanalizasyon gelmektedir. Yaşam kalitesinin artırılmasında ve çevre kirliliğinin önlenmesinde kanalizasyon önemli bir ayrıntıdır. Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinin %53,85'inde kanalizasyon sistemi yok veya yetersizdir. Bu durum üretim bölgelerine göre farklılık göstermemektedir. Her iki üretim bölgesinde kanalizasyon konusundaki durum birbirine benzemektedir.

Araştırma bölgesinde incelenen yerleşim yerlerinin tamamında sağlıklı içme suyu ve elektrik bulunmaktadır. Bölgenin sadece yaylalarında yaşayan kesiminde elektrik ve içme suyu sorunu görülebilmektedir. Asıl yerleşim yerlerinde elektrik ve sağlıklı içme suyu sıkıntısı bulunmamaktadır.

Özellikle kentsel alanlarda internetin yoksulluğun azaltılmasında bir araç olabileceği ve gelirin düşük olduğu alanlarda internet kullanımının yüksek olduğu konusunda araştırmalar bulunmaktadır. İnternet çağımızda insanların çevrelerinden

haberdar olma ve bazen de fırsatları gelire çevirebilmek için bir araç olarak kullanılabilir. Bu nedenle altyapı konusunda araştırılan bir diğer hizmet ise internettir. Yerleşim yerlerinin internete ulaşabilmesi ile ilgili yapılan araştırmada yerleşim yerlerinin %84,62'sinde internet olduğu belirlenmiştir.

Araştırma alanında incelenen yerleşim yerlerinde incelenen bir başka altyapı unsuru ise yerleşim yerlerinin ulaşımını sağlayan yol durumlarıdır. Araştırma bölgesinde yolun kalitesi ulaşım etkisi göz önüne alınarak 10'luk puan skalasına göre bölgede ortalama yol puanı 7 olarak belirlenmiştir. Üretim sistemlerinin farklı oluşu yolun kalitesinde etkili bir faktör olarak belirlenmiştir. Özellikle dağlık kuru alanlarda bu kendini daha çok hissettirmektedir. Kuru tarım sisteminde yol için verilen puan 3,50 iken bu değer sulı tarım sistemindeki yerleşim yerleri için 6,19 olarak hesaplanmıştır. Yolun kalitesi özellikle Aladağ bölgesindeki kuru tarım alanlarında kendini daha fazla hissettirmekte ve bu bölgedeki ulaşımında özellikle kış aylarında ciddi sorunlar yaşanabilmektedir.

5.2. Araştırma Bölgesinde İncelenen İşletmelere İlişkin Bulgular

Konya ili Hadim ilçesi kırsal alanda tarım ile uğraşan işletmelerin yoksulluk durumunu belirlemeyi konu alan bu çalışmanın en önemli paydaşını ÇKS ve/veya TÜRKVET'e kayıtlı tarım işletmeleri oluşturmaktadır. Bu bölümde, araştırma bölgesinde örnekleme metodu ile belirlenen 112 adet tarım işletmesi ile 2009-2010 üretim dönemi dikkate alınarak yapılan görüşmeler sonucu elde edilen soru formlarının incelenen işletmelere ilişkin verileri analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde ise iki farklı kriter dikkate alınmıştır. Bu kriterlerden biri, işletmelerin büyüklüklerine göre yapılan tabakalandırma sonucu oluşturulan 3 farklı gruptur. Bu gruplardan 1. grup, 0,01-20,00 dekar arası araziye sahip olan tarım işletmelerinden, 2. grup, 20,01-50,01 dekar arası araziye sahip olan tarım işletmelerinden ve 3. grup ise, 50,01 dekar ve üzeri araziye sahip olan tarım işletmelerinden oluşmaktadır. Diğer bir kriter ise araştırma bölgesinin coğrafi ve iklimsel yapısından kaynaklanan gruplandırmadır. Buna göre araştırma

bölgesi Aladağ Bölgesi ve Merkez Bölge olmak üzere iki ayrı gruba ayrılarak elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

5.2.1. İncelenen işletmelerin hanehalkı nüfus yapısı

İşletmeler ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerden birincisini işletmelerin sosyo-ekonomik özelliklerini belirleyen veriler oluşturmaktadır. İşletmelerin sosyo-ekonomik özelliklerinin başında hane halkı nüfus yapısı, cinsiyet dağılımı, yaş dağılımı ve öğrenim düzeyi gelmektedir. Söz konusu özellikler işletmelerin yürüttükleri faaliyeti yönlendirme ve planlamada etkili olabilecek unsurlardır.

Sosyo-ekonomik faktörlerin başında işletmelerin demografik özellikleri yer alır. İncelenen demografik özelliklerden biri hanehalkı nüfus yapısıdır. 2000 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus sayımlarına göre Türkiye'nin ortalama hanehalkı nüfus sayısı 4,50 iken bu rakam Konya ili için 4,97'dir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/c). Oğuz vd. (2010)'nin Konya ilinde yaptıkları yoksullukla ilgili çalışmada, Göller Tarım Havzası'nda ortalama hane başına nüfusun 3,64 olduğu belirlenmiştir. Araştırma alanında hane başı nüfusun cinsiyete göre dağılımı yerleşim bölgelerine göre Tablo 5.22'de verilmiştir. Tablo 5.22'den görüleceği üzere, hanedeki ortalama birey sayısı 5,09 kişi olup, bu değer yerleşim yeri bölgesine göre incelendiğinde Merkez bölge 5,23 kişi ile ortalama birey sayısının üstünde yer alırken, Aladağ bölgesi ise 4,94 kişi ile ortalama birey sayısının altındadır. Ayrıca incelenen işletmelerin ortalama hanehalkı büyüklüğünün, Türkiye'nin ortalama hane halkı büyüklüğü olan 4,50'nin ve Konya ilinin ortalama hanehalkı büyüklüğü olan 4,97'nin üstünde olduğu da görülmektedir.

Nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında işletmeler ortalamasında hanehalkı nüfusunun %53,83'ünü erkek, %46,17'sini de kadın nüfus oluşturmaktadır. Merkez bölgedeki hane halkı genişliği 5,23 iken bu değer Aladağ bölgesindeki yerleşim yerlerinde 4,98 olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.22).

Tablo 5.22 İncelenen İşletmelerdeki Hanehalkı Birey Sayısının Cinsiyete ve Yerleşim Yeri Bölgesine Göre Dağılımı

Yerleşim Bölgeleri	Erkek Birey Sayısı		Kadın Birey Sayısı		Toplam Birey Sayısı	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Merkez Bölgesi	2,70	51,63	2,53	48,37	5,23	100,00
Aladağ Bölgesi	2,77	55,62	2,22	44,38	4,98	100,00
Ortalama	2,74	53,83	2,35	46,17	5,09	100,00
F Değeri	0,07		1,94		0,46	

İncelenen işletmelerde hanehalkı nüfusunun cinsiyete ve tabakalara göre dağılımına bakıldığında Tablo 5.23’den görüleceği üzere, işletme genişliği arttıkça hanehalkı birey sayısı da artmaktadır. Nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında tabakalar arasında istatistiki olarak %95 güven sınırında önemli bir farklılık göze çarpmamaktadır. Her üç tabakada da erkek ve kadın birey sayısı ile ortalama birey sayısı ise birbirine benzemektedir. Tabakalar arası cinsiyet ve hanehalkı büyüklüğü farklılık gösteren bir özellik değildir.

Tablo 5.23 İncelenen İşletmelerdeki Hanehalkı Birey Sayısının Cinsiyete ve Gruplara Göre Dağılımı

Arazi Grupları	Erkek Birey		Kadın Birey		Toplam Birey	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1. Grup	2,65	52,58	2,39	47,42	5,04	100,00
2. Grup	2,80	56,00	2,20	44,00	5,00	100,00
3. Grup	2,82	51,55	2,65	48,45	5,47	100,00
Ortalama	2,74	53,83	2,35	46,17	5,09	100,00
F Değeri	0,18		0,92		0,40	

Araştırma sonuçlarına göre incelenen işletmelerde hanehalkı nüfusunun cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında hanehalkı nüfusunun %53,86’sını erkek, %46,14’ünü de kadın nüfus oluşturmaktadır. Tablo 5.24’de 15-49 yaş arasındaki aktif nüfusun %55,96’lık oran ile toplam nüfusun en önemli bölümünü oluşturması dikkat

çeken bir diğer özelliktir. Bu verilere dayanarak işletmelerde hanehalkı nüfusunun genç bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla tarımsal üretim faaliyeti için gerekli işgücünün yabancı işgücüne çok gerek kalmadan aile işgücü tarafından karşılanabileceği sonucuna varılabilir. Yapılan ki-kare analiz sonucunda yaş ve cinsiyetler arasında istatistiki açıdan önemli bir ilişki bulunmaması araştırma bölgesinde bu dinamik yapının kadın ve erkek için aynı oranda geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca dikkati çeken diğer bir husus ise, 50 yaş ve üzerindeki yaşlı nüfusun yaklaşık %19'luk oransal bir paya sahip olduğudur. Oğuz vd. (2010) yaptıkları çalışmada, Konya ili Göller Tarım Havzası'nda nüfusun yaşa göre dağılımlarını incelemiş sonuç olarak 50 ve üzeri yaş grubundaki bireylerin toplam nüfusun %32,44'ünü oluşturduğunu bildirmişlerdir. Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin nüfus yapısı yaş grupları açısından incelendiğinde bazı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Köy genel bilgi anketlerinde 50 ve üzeri yaş nüfusun bölge nüfusunun yaklaşık %30'luk bir kesimini kapsadığı belirlenirken, işletme anketleri sonuçlarına göre aynı değerin yaklaşık %19 olarak hesaplanması, tarım işletmelerinde orta yaşlı nüfusun bulunduğunu göstermektedir.

Tablo-5.24: İncelenen İşletmelerdeki Bireylerin Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1-6 yaş	30	9,77	30	11,41	60	10,53
7-14 yaş	43	14,01	40	15,21	83	14,56
15-49 yaş	173	56,35	146	55,51	319	55,96
50 yaş ve üzeri	61	19,87	47	17,87	108	18,95
Toplam	307	100,00	263	100,00	570	100,00
χ^2 : 0,817		S.D.: 3	P: 0,845		H ₀ : Kabul	

İncelenen işletmelerdeki hanehalkının yaş durumunun yerleşim yeri bölgesi ve gruplara göre dağılımına bakıldığında 15-49 yaş grubunun önemi ortaya çıkmakla birlikte bu grubu 50 ve üzeri yaştaki yaşlı nüfus potansiyelinin takip etmesi dikkate değer bir bulgudur. Ayrıca yerleşim bölgelerine göre nüfusun yaş gruplarına göre dağılımının istatistikî olarak önemli olduğu belirlenmiştir (Tablo 5.25). Merkezde aktif

nüfusun oranının yüksek olması burada yer alan yerleşim birimlerinin Merkeze ve Konya'ya ulaşımının daha kolay olması ile ilişkilendirilebilir.

Tablo-5.25: İncelenen İşletmelerdeki Bireylerin Yaşlarının Yerleşim Yeri Bölgesine Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Merkez Bölge		Aladağ Bölgesi		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1-6 yaş	12	4,88	48	14,81	60	10,53
7-14 yaş	30	12,20	53	16,36	83	14,56
15-49 yaş	153	62,20	166	51,23	319	55,96
50 yaş ve üzeri	51	20,73	57	17,59	108	18,95
Toplam	246	100,00	324	100,00	570	100,00
χ : 18,510	S.D.: 3		P: 0,000		H ₀ : Red ϕ : 0,180	

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımının gruplar arasında farklı olup olmadığı incelendiğinde ise, aktif nüfusun gruplar büyüdükçe düştüğü fakat genç nüfusun oranının ise arttığı belirlenmiştir. Buda arazi büyüklüğü ile nüfusunu dağılımı arasında aynı yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Arazi büyüklüğünün artması tarımsal faaliyetlerin artmasına ve buna bağlı olarak daha fazla işgücü gereksinimine yol açmaktadır. Gruplar arttıkça genç nüfusun artması bu ihtiyacın sonucu olarak görülebilir (Tablo 5.26).

Tablo-5.26: İncelenen İşletmelerdeki Bireylerin Yaşlarının Gruplara Göre Dağılımı

Yaş Grupları	1. Grup		2. Grup		3. Grup		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1-6 yaş	15	6,47	29	11,84	16	17,20	60	10,53
7-14 yaş	27	11,64	40	16,33	16	17,20	83	14,56
15-49 yaş	145	62,50	129	52,65	45	48,39	319	55,96
50 yaş ve üzeri	45	19,40	47	19,18	16	17,20	108	18,95

Toplam	232	100,00	245	100,00	93	100,00	570	100,00
	χ : 13,692	S.D.: 6	P: 0,033	H ₀ : Red		ϕ : 0,155		

5.2.2. İncelenen işletmelerde hanehalkı öğrenim düzeyi

İncelenen işletmelerde 7 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yerleşim yeri bölgesine göre öğrenim durumuna bakıldığında, işletmeler ortalaması olarak nüfusun %97,40'ı okur-yazar olup, okuma-yazma bilmeyen nüfus Merkez Bölgede Aladağ'a göre daha fazladır. Merkezde %15,95'i lise mezunu iken bu oran Aladağ bölgesinde %4,48 olarak bulunmuştur. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda ise bir eğitim kurumundan mezun olma ile yerleşim yeri arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki olduğu ve Merkez bölgedeki nüfusun öğrenim düzeyinin Aladağ bölgesinde yaşayan nüfusun öğrenim düzeyinden daha yüksek olduğu söylenebilir (Tablo 5.27). Eğitim altyapısının Merkez bölgede Aladağ'a göre daha iyi olması bu sonucu etkileyen faktör olarak gösterilebilir.

Tablo-5.27: İncelenen İşletmelerdeki 7 Yaş Üzeri Nüfusun Öğrenim Durumunun Yerleşim Yeri Bölgesine Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Merkez Bölge		Aladağ Bölgesi		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Okuma yazma yok	10	4,31	3	1,12	13	2,60
Okuma yazma var	16	6,90	30	11,19	46	9,20
İlkokul/Ortaokul	163	70,26	222	82,84	385	77,00
Lise	37	15,95	12	4,48	49	9,80
Yüksekokul	2	0,86	1	0,37	3	0,60
Üniversite ve üzeri	4	1,72	0	0,00	4	0,80
Toplam	232	100,00	268	100,00	500	100,00
	χ : 31,733	S.D.: 5	P: 0,000	H ₀ : Red	ϕ : 0,252	

İncelenen işletmelerde 7 ve üzeri yaştaki nüfusun öğrenim durumunun gruplara göre dağılımına bakıldığında işletme büyüklüğü arttıkça hanede okuma yazma bilmeyen nüfusun kalmadığı belirlenmiştir. Ortalama işletme nüfusunun %77,00'si ilkokul-ortaokul mezunu iken %9,80'i lise mezunudur. Yapılan Ki-kare analizi sonucunda bir eğitim kurumundan mezun olma ile işletme genişliklerinden oluşan gruplar arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Her ne kadar küçük araziye

sahip olan işletme grubunda okuma yazma bilmeyen nüfus fazla olsa da genel dağılım açısından gruplar arası öğrenim düzeyi birbirine benzemektedir. Buradan işletme büyüklüğünün öğrenim düzeyi üzerinde etkisinin istatistiki olarak önemli olmadığı sonucu çıkarılabilir (Tablo 5.28).

Tablo-5.28: İncelenen İşletmelerdeki 7 Yaş Üzeri Nüfusun Öğrenim Durumunun Gruplara Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	1. Grup		2. Grup		3. Grup		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Okuma yazma yok	6	2,82	7	3,33	0	---	13	2,60
Okuma yazma var	15	7,04	20	9,52	11	14,29	46	9,20
İlkokul/Ortaokul	166	77,93	161	76,67	58	75,32	385	77,00
Lise	21	9,86	20	9,52	8	10,39	49	9,80
Yüksekokul	2	0,94	1	0,48	0	---	3	0,60
Üniversite ve üzeri	3	1,41	1	0,48	0	---	4	0,80
Toplam	213	100,00	210	100,00	77	100,00	500	100,00
χ^2 : 8,642		S.D.: 10		P: 0,566		H ₀ : Kabul		

İncelenen işletmelerdeki okuma yazma bilmeyen nüfusun yaklaşık %70'ini kadınlar oluştururken geri kalan %30'u ise erkek nüfustur. Kadın nüfusun %85,46'sı İlkokul/ortaokul mezunu iken aynı rakam erkeklerin %70'ine karşılık gelmektedir. Lise mezunlarının ise %87,76'sını erkek nüfus oluştururken %12,24'ünü kadınlar teşkil etmektedir. Ayrıca erkek ve kadın nüfusun bir eğitim kurumundan mezun olma durumlarına göre yapılan Ki-kare analizi sonucunda cinsiyetlere göre istatistiki olarak önemli bir ilişki bulunmuştur (Tablo 5.29). Buna göre bölgede öğrenim düzeyi açısından erkekler kadınlara göre daha iyi durumda olup, eğitim imkanlarından daha fazla yararlandıkları söylenebilir. Taşınmalı eğitim sisteminin bölgede yaygın oluşu ve kız çocuklarının temel öğrenim düzeyinden sonra lise ve üzeri öğrenimlerini tamamlamak için farklı merkezlere aileleri tarafından gönderilmek istenilmemesi etkili faktörler arasında sayılabilir.

Tablo-5.29: İncelenen İşletmelerdeki 7 Yaş Üzeri Nüfusun Öğrenim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Okuma yazma yok	4	1,47	9	3,96	13	2,60
Okuma yazma var	29	10,62	17	7,49	46	9,20
İlkokul/Ortaokul	191	69,96	194	85,46	385	77,00
Lise	43	15,75	6	2,64	49	9,80
Yüksekokul	2	0,73	1	0,44	3	0,60
Üniversite ve üzeri	4	1,47	---	---	4	0,80
Toplam	273	100,00	227	100,00	500	100,00
χ : 33,400	S.D.: 5	P: 0,000	H_0 : Red		φ : 0,258	

5.2.3. İncelenen işletmelerde işgücü kullanımı

Üretim faktörlerinden olan emek (işgücü) ve müteşebbisin kaynağını oluşturan nüfus varlığı ile ekonomik kalkınma arasında çok yakın bir ilişki söz konusudur. Ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamında nüfusun niceliği kadar niteliğinin bir göstergesi olan işgücünün kullanım etkinliği de önemlidir. Doğada bulunan kaynaklar hemen kullanılacak durumda olmadığından, bu kaynaklardan faydalanabilmek ve sermayenin oluşumu için, üretim faktörlerinden işgücüne ihtiyaç vardır. İşgücü bu nedenle üretimin aktif bir elemanı olarak kabul edilmektedir (Şahin ve Miran, 2008). Bu nedenle tarım işletmelerinde işgücünün varlığı kadar hangi alanlarda kullanıldığı önemlidir. İncelenen işletmelerde işgücü varlığı EİB (Erkek İşgücü Birimi) olarak Tablo 5.44 ve 4.45’de verilmiştir. Buna göre işgücü varlığına bakıldığında merkez bölgede 3,71 EİB mevcut iken, bu miktar Aladağ bölgesinde 3,12 EİB olarak hesaplanmıştır. İşletmeler ortalamasında ise bu miktar 3,37 EİB olmaktadır. Yapılan analiz sonucunda Merkez bölgede yer alan işletmelerde EİB’nin Aladağ bölgesine göre daha yüksek olduğu ve bunun istatistiki olarak önemli olduğu belirlenmiştir (Tablo 5.30). EİB’nin hesaplanmasında toplam hane halkı genişliğinin etkili olduğu düşünülürse Merkez

bölgedeki hanehalkı genişliğinin Aladağ bölgesindeki işletmelere göre yüksek olması, EİB'nin Merkez bölgede daha fazla olmasının nedenini açıklamaktadır.

Gruplar açısından bakıldığında ise sırası ile EİB, 3,50, 3,25 ve 3,37 olarak hesaplanmış ve gruplar arası var olan EİB'nin birbirine benzediği aradaki farklılığın ise istatistiki olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerdeki mevcut işgücünün kullanıldığı alana bakıldığında aile işgücünün tamamının tarımda kullanıldığı görülebilir. İşletme dışı tarımda işgücü kullanımı ise yok denecek kadar azdır (Tablo 5.31).

Açıl ve Köylü (1971) senede 1 EİB'nin oluşabilmesi için 260-300 güne ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada Potansiyel EİG hesaplayabilmek için bir kişinin hastalık, tatil, askerlik vb. zaruri durumlar göz ardı edildiğinde 280 gün çalışması gerektiği dikkate alınmıştır. İşletmelerde kullanılabilen aile işgücünün erkek iş günü cinsinden miktarı, işletme büyüklük grubu itibari ile sırasıyla 980 EİG, 910 EİG, 942 EİG olup, işletmeler ortalaması 943 EİG'dir. İşletmede ve işletme dışında çalışılan aile işgücü miktarı toplanarak toplam EİG sayısı bulunmuştur. Bu değer işletmede mevcut kullanılabilir EİG'den çıkarılarak işletmelerin kullanılmayan atıl işgücü hesaplanmıştır. Buna göre, Merkezde Aladağ'a göre atıl EİG daha fazla iken gruplara göre bakıldığında işletme genişliği arttıkça atıl EİG'nin azaldığı dikkat çekmektedir. İşletmeler ortalaması olarak ise atıl aile işgücü oranı %46,56 olarak bulunmuştur (Tablo 5.30 ve 4.31).

İşgücü kullanımı ile ilgili bir diğer bulgu ise kadın işgücü kullanımıdır. Tablo 5.30 ve 5.31 incelendiğinde kadın işgücünün daha çok işletme içi tarımsal faaliyetlerde kullanıldığı görülürken, işletme dışı tarımsal ve tarım dışı faaliyetlerde erkek işgücü yoğun olarak kullanılmaktadır. İşletmede tarımda kadın işgücü kullanımının Merkez bölgedeki işletmelerde daha yoğun olarak kullanıldığı görülmekte olup aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olduğu belirlenmiştir. Buradan kadınların tarımsal faaliyete katılımının Merkez bölgedeki yerleşim yerlerinde daha fazla olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo-5.30: İncelenen İşletmelerde İşgücü Kullanımının Yerleşim Yeri Bölgesine Göre Dağılımı

Yerleşim Bölgeleri	Hanedeki Erkek İşgücü Birimi (EİB)			İşletmede Tarımda İşgücü Kullanımı (EİG)			İşletme Dışı Tarımda İşgücü Kullanımı (EİG)			Tarım Dışında İşgücü Kullanımı (EİG)			Toplam EİG	Potansiyel EİG	Atıl EİG
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam			
Merkez Bölgesi	2,22	1,49	3,71	210,96	165,57	376,53	179,63	---	179,63	15,11	1,12	16,22	572,38	1039,57	467,19
Aladağ Bölgesi	1,95	1,17	3,12	245,17	99,39	344,56	93,23	0,01	93,24	15,92	1,50	17,42	455,22	874,46	419,24
Toplam	2,06	1,31	3,37	230,81	127,16	357,97	129,49	---	129,49	15,58	1,34	16,92	504,39	943,75	439,36
F Değeri	1,75	5,77**	5,17**	1,37	9,80***	0,59	0,01	0,12	0,02	6,32**	0,72	6,32**	4,64**	5,17**	0,72

* %90 güven sınırında önemli, ** %95 güven sınırında önemli, *** %99 güven sınırında önemli

Tablo-5.31: İncelenen İşletmelerde İşgücü Kullanımının Gruplara Göre Dağılımı

Arazi Grupları	Hanedeki Erkek İşgücü Birimi (EİB)			İşletmede Tarımda İşgücü Kullanımı (EİG)			İşletme Dışı Tarımda İşgücü Kullanımı (EİG)			Tarım Dışında İşgücü Kullanımı (EİG)			Toplam EİG	Potansiyel EİG	Atıl EİG
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam			
1. Grup	2,12	1,38	3,50	202,07	131,51	333,58	157,93	---	157,93	18,42	0,98	19,40	510,90	980,00	469,10
2. Grup	2,05	1,20	3,25	236,89	132,73	369,62	99,50	0,01	99,51	15,71	1,07	16,79	485,91	910,00	424,09
3. Grup	1,96	1,41	3,37	291,09	99,34	390,43	138,99	---	138,99	7,50	3,09	10,59	540,01	942,94	402,94
Toplam	2,06	1,31	3,37	230,81	127,16	357,97	129,49	---	129,49	15,58	1,34	16,92	504,39	943,75	439,36
F Değeri	0,16	0,97	0,39	2,21	0,59	0,55	0,48	0,91	0,20	1,23	0,64	1,23	0,24	0,39	0,32

* %90 güven sınırında önemli, ** %95 güven sınırında önemli, *** %99 güven sınırında önemli

5.2.4. İncelenen işletmelerde hane halkı sosyal güvenlik durumu

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nda "herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliğı sağlayacak gerekli önlemleri alır ve teşkilatı kurar" ifadesi bulunmaktadır (Md.60). Buna göre herkesin toplumsal risklerden korunması ve geleceğı güvenle bakabilmeleri için devletin sosyal güvenlik mevzuatı oluşturması, sosyal sigorta ve sosyal yardım örgütleri kurması veya kurdurması gerekecektir. Türkiye'de en kalabalık kesim olan tarım sektörü, sanayi ve hizmetler sektörüne göre sosyal güvenlik sistemine daha geç bir dönemde alınmıştır. Birçok ülkede kırsal kesimde sosyal güvenlik ile özel hayat ve sağık sigortası uygulaması, Türkiye'den çok daha uzun yıllar önce gündeme gelmiştir. Ülkemizde sosyal güvenlik, çalışma esasına dayanmakta olup, çalışmayan ve bunların yakınları, genel olarak sosyal güvenceden yoksun olduklarından, bu kesimin sorunları yeşil kart uygulaması gibi araçlarla çözümlenmeye çalışılmaktadır (Tanrıvermiş, 2005).

31.05.2006 tarihinde kabul edilen 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağık Sigortası Kanunu bütün hükümleri ile 01.10.2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş ve 2925 sayılı Kanunun bir kısmını, 2926 sayılı Kanunun ise tamamını yürürlükten kaldırmıştır. Böylece, tarım kesiminde bir hizmet akdine bağılı olmaksızın kendi ad ve hesabına faaliyet gösterenler doğrudan 5510 sayılı Kanun hükümlerine tabi iken, bir hizmet akdine bağılı olarak geçici veya sürekli olarak faaliyet gösteren tarım işçileri 2925 ve 5510 sayılı Kanun hükümlerine tabidir. 5510 sayılı Kanun bakımından tarım işçilerinin tabi olduğı hukuki rejim tarım işçisinin içinde bulunduğı sınıfa göre farklılık göstermektedir. Çünkü 5510 sayılı Kanun tarım işçilerini sosyal güvenlik bakımından "sürekli (daimi) tarım işlerinde çalışan tarım işçileri" ve "süreksiz (geçici) tarım işlerinde çalışan tarım işçileri" olmak üzere ikiye ayırmakta; tarımda kendi ad ve hesabına faaliyet gösterenleri ise ayrı bir şekilde değerlendirmektedir (Kılıç, 2010).

Sosyal Güvenlik Kurumunun 2009 yılı faaliyet raporu incelendiğinde Konya ilinde 5510 sayılı yasa kapsamında sigortalı olan nüfusun toplam nüfusa oranı %41,20'dir. Toplam sigortalı nüfusun ise ancak %0,48'i tarım sigortalısıdır. Bu oran Türkiye'de sırası ile %47,58 ve %0,51'dir (Anonim, 2011). Bu nedenle sosyal güvenlik bölgedeki kalkınmışlığında bir göstergesidir.

Görüşülen işletmelerdeki yöneticilerin sosyal güvencesinin olup olmadığı, sosyal güvencesi var ise hangisi olduğu belirlenmiş ve Tablo 5.46’da verilmiştir. İşletme yöneticilerinin yaklaşık %23’ünün sosyal güvencesinin olmadığı tespit edilmiştir. Sosyal güvence olarak ise %32,63’lük bir oranla yeşil kart ilk sırada yer alırken bunu %19,47’lik oranla Bağkur ve %15,61 ile SSK izlemektedir. Sosyal güvenlik durumu ile yerleşim yeri arasında farklılık olup olmadığı incelendiğinde ise Merkez bölgede bireylerin sosyal güvenlik durumlarının Aladağ bölgesine göre daha az olduğu görülmekle birlikte aradaki fark istatistiki olarak önemli bulunmuştur. Aladağ bölgesinde Yeşil Karta sahip işletmelerin oranının Merkez bölgedeki işletmelere göre yaklaşık iki katı olması bu durumda etkili olabilecek faktör olarak görülmektedir. Bu durum Aladağ bölgesinde yoksul nüfusun Merkez bölgedeki işletmelere göre daha fazla olduğunun bir göstergesidir. Aladağ bölgesinde sosyal güvenlik ihtiyacı Yeşil Kart uygulaması ile karşılanmaya çalışılırken, Merkez bölgede farklı sosyal güvenlik sistemine bağlı işletmelerin daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 5.32).

Tablo-5.32: İşletmelerdeki Bireylerin Sosyal Güvenlik Durumunun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Sosyal Güvenlik Durumu	Merkez Bölge		Aladağ Bölgesi		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Sosyal güvenlik yok	71	28,86	62	19,14	133	23,33
Emekli Sandığı	36	14,63	15	4,63	51	8,95
SSK	35	14,23	54	16,67	89	15,61
Bağkur	54	21,95	57	17,59	111	19,47
Yeşilkart	50	20,33	136	41,98	186	32,63
Toplam	246	100,00	324	100,00	570	100,00
χ^2 : 43,294	S.D.: 4		P: 0,000		H ₀ : Red ϕ : 0,276	

Sosyal güvenlik ile ilgili işletmelerin davranışlarına işletme büyüklüğünün etkili olup olmadığı incelendiğinde ise, grup arttıkça herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olunma ile ilgili oranın arttığını, sosyal güvencesi olmayan işletmelerin oranının azaldığı saptanmıştır. Diğer bir husus ise küçük ölçekli arazi varlığına sahip işletmelerin bulunduğu 1. Gruptaki işletmelerin %11,64’ünün Emekli Sandığı’na bağlı olduğudur (Tablo 5.33). Bu ise bölgede küçük ölçekli tarımsal

faaliyette çalışan memur (belediye çalışanı) ve emekli memurların önemli bir orana sahip olduğu, tarımsal faaliyetin aile içi ihtiyaçlar karşılamak amaçlı yapıldığının bir göstergesidir.

Tablo-5.33: İncelenen İşletmelerdeki Bireylerin Sosyal Güvenlik Durumunun Gruplara Göre Dağılımı

Sosyal Güvenlik Durumu	1. Grup		2. Grup		3. Grup		Toplam	
	Say 1	Oran (%)	Say 1	Oran (%)	Say 1	Oran (%)	Say 1	Oran (%)
Sosyal güvenlik yok	64	27,59	47	19,18	22	23,66	133	23,33
Emekli Sandığı	27	11,64	19	7,76	5	5,38	51	8,95
SSK	40	17,24	32	13,06	17	18,28	89	15,61
Bağkur	30	12,93	60	24,49	21	22,58	111	19,47
Yeşilkart	71	30,60	87	35,51	28	30,11	186	32,63
Toplam	232	100,00	245	100,00	93	100,00	570	100,00
χ^2 : 18,864	S.D.: 8		P: 0,016		H ₀ : Red		ϕ : 0,182	

5.2.5. İncelenen işletmelerde bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetine ilişkin bulgular

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde yerleşim yeri bölgesine göre arazi varlığına bakıldığında Merkezde 728,45 dekar toplam üretim alanının 482,45 dekarını sulu, 246,00 dekarını kuru alanlar oluşturmaktadır. İşletme başına ortalama 10,26 dekar sulu alan düşerken 5,23 dekar kuru alan düşmektedir. Aladağ bölgesi için ise 2.380,00 dekar toplam üretim alanının 1.064,50 dekarı sulu, 1.315,50 dekarını kuru alandan oluşmaktadır. İşletme başına ortalama 16,38 dekar sulu alan düşerken 20,24 dekar kuru alan düşmektedir. Arazi varlığının %30,10'unu verimli ve çok verimli alanlar oluştururken, %25,75'ini verimsiz ve çok verimsiz alanlar teşkil etmektedir (Tablo 5.34). Verimsiz alanlar Merkez bölgede daha fazla yer tutmaktadır. Merkez bölgede özellikle Bağbaşı ve Bolat yerleşim yerlerinde tarımsal arazinin büyük bir kısmının Mavi Tünel Projesi kapsamında baraj altında kalmış olması hem işletme başına düşen arazi miktarının azalmasında hem de verimsiz arazinin oransal payının artmasında etkili olmuştur. Özellikle Aladağ bölgesindeki Göksu Vadisi'nin bulunduğu yerleşim yerlerinde verimli arazinin fazla oluşu ve

tarımsal potansiyelin yüksek oluşu bölgedeki tarımsal faaliyetin yoğun olarak yapılmasında etkili olmaktadır.

Tablo-5.34: İncelenen İşletmelerdeki Toplam Arazi Varlığının Üretim Şekli, Arazi Nevi ve Yerleşim Yeri Bölgelerine Göre Dağılımı

Yerleşim Yeri Bölgeleri	Üretim Şekli	Arazinin Nevi	Toplam Üretim Alanı (Da)	İşletme Başına Ortalama Üretim Alanı (Da)	Oran (%)
Merkez Bölgesi	Sulu	Çok Verimli	16,00	0,34	3,32
		Verimli	156,50	3,33	32,44
		Normal	245,45	5,22	50,88
		Verimsiz	64,50	1,37	13,37
		Toplam	482,45	10,26	100,00
	Kuru	Verimli	35,00	0,74	14,23
		Normal	112,50	2,39	45,73
		Verimsiz	98,50	2,10	40,04
		Toplam	246,00	5,23	100,00
	Toplam	Çok Verimli	16,00	0,34	2,20
		Verimli	191,50	4,07	26,29
		Normal	357,95	7,62	49,14
		Verimsiz	163,00	3,47	22,38
		Toplam	728,45	15,50	100,00
Aladağ Bölgesi	Sulu	Çok Verimli	99,00	1,52	9,30
		Verimli	566,00	8,71	53,17
		Normal	386,50	5,95	36,31
		Verimsiz	13,00	0,20	1,22
		Toplam	1.064,50	16,38	100,00
	Kuru	Verimli	63,00	0,97	4,79
		Normal	628,00	9,66	47,74
		Verimsiz	540,50	8,32	41,09
		Çok Verimsiz	84,00	1,29	6,39
		Toplam	1.315,50	20,24	100,00
	Toplam	Çok Verimli	99,00	1,52	4,16
		Verimli	629,00	9,68	26,43
		Normal	1.014,50	15,61	42,63
		Verimsiz	553,50	8,52	23,26
		Çok Verimsiz	84,00	1,29	3,53
		Toplam	2.380,00	36,62	100,00
Toplam	Sulu	Çok Verimli	115,00	1,03	7,43
		Verimli	722,50	6,45	46,70
		Normal	631,95	5,64	40,85
		Verimsiz	77,50	0,69	5,01
		Toplam	1.546,95	13,81	100,00
	Kuru	Verimli	98,00	0,88	6,28
		Normal	740,50	6,61	47,42
		Verimsiz	639,00	5,71	40,92
		Çok Verimsiz	84,00	0,75	5,38
		Toplam	1.561,50	13,94	100,00
	Toplam	Çok Verimli	115,00	1,03	3,70
		Verimli	820,50	7,33	26,40
		Normal	1.372,45	12,25	44,15
		Verimsiz	716,50	6,40	23,05
		Çok Verimsiz	84,00	0,75	2,70
		Toplam	3.108,45	27,75	100,00
F Değeri			9,228***		

*** %99 güven sınırında önemli

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde arazi gruplarına göre arazi varlığına bakıldığında 1. grubun 410,95 dekar toplam üretim alanının 316,95 dekarını sulu, 94 dekarını kuru alanlar oluşturmaktadır. İşletme başına ortalama 7,04 dekar sulu, 2,09 dekar kuru ortalama olarak ise 9,13 dekar alan düşmektedir. 2. grubun 1.504,5 dekar toplam üretim alanının 767 dekarı sulu 737,5 dekarı kuru alandan oluşmaktadır. İşletme başına ortalama 15,34 dekar sulu alan düşerken 14,75 dekar kuru, ortalama ise 30,09 dekar alan düşmektedir. 3. grubun 1.193 dekar toplam üretim alanının 463 dekarı sulu, 730 dekarı kuru alandan oluşmaktadır. İşletme başına ortalama 27,24 dekar sulu alan düşerken 42,94 dekar kuru, ortalama ise 70,18 dekar alan düşmektedir. İşletme büyüklüğü arttıkça hem verimli hem de verimsiz arazinin toplam arazi içindeki oransal payının arttığı görülmektedir (Tablo 5.35).

Tablo-5.35: İncelenen İşletmelerdeki Toplam Arazi Varlığının Üretim Şekli, Arazi Nevi ve Arazi Gruplarına Göre Dağılımı

Arazi Grupları	Üretim Şekli	Arazinin Nevi	Üretim Alanı	İşletme Başına Ortalama Üretim Alanı (Da)	Oran (%)
1. Grup	Sulu	Çok Verimli	28,00	0,62	8,83
		Verimli	149,50	3,32	47,17
		Normal	129,95	2,89	41,00
		Verimsiz	9,50	0,21	3,00
		Toplam	316,95	7,04	100,00
	Kuru	Verimli	15,00	0,33	15,96
		Normal	69,00	1,53	73,40
		Verimsiz	10,00	0,22	10,64
		Toplam	94,00	2,09	100,00
	Toplam	Çok Verimli	28,00	0,62	6,81
		Verimli	164,50	3,66	40,03
		Normal	198,95	4,42	48,41
		Verimsiz	19,50	0,43	4,75
		Toplam	410,95	9,13	100,00
2. Grup	Sulu	Çok Verimli	26,00	0,52	3,39
		Verimli	329,00	6,58	42,89
		Normal	344,00	6,88	44,85
		Verimsiz	68,00	1,36	8,87
		Toplam	767,00	15,34	100,00
	Kuru	Verimli	45,00	0,90	6,10
		Normal	368,00	7,36	49,90
		Verimsiz	298,50	5,97	40,47
		Çok Verimsiz	26,00	0,52	3,53
		Toplam	737,50	14,75	100,00
	Toplam	Çok Verimli	26,00	0,52	1,73
		Verimli	374,00	7,48	24,86
		Normal	712,00	14,24	47,32
		Verimsiz	366,50	7,33	24,36
		Çok Verimsiz	26,00	0,52	1,73
		Toplam	1.504,50	30,09	100,00

Tablo-5.35: (Devam) İncelenen İşletmelerdeki Toplam Arazi Varlığının Üretim Şekli, Arazi Nevi ve Arazi Gruplarına Göre Dağılımı

Arazi Grupları	Üretim Şekli	Arazinin Nevi	Üretim Alanı	İşletme Başına Ortalama Üretim Alanı (Da)	Oran (%)
3. Grup	Sulu	Çok Verimli	61,00	3,59	13,17
		Verimli	244,00	14,35	52,70
		Normal	158,00	9,29	34,13
		Toplam	463,00	27,24	100,00
	Kuru	Verimli	38,00	2,24	5,21
		Normal	303,50	17,85	41,58
		Verimsiz	330,50	19,44	45,27
		Çok Verimsiz	58,00	3,41	7,95
		Toplam	730,00	42,94	100,00
	Toplam	Çok Verimli	61,00	3,59	5,11
		Verimli	282,00	16,59	23,64
		Normal	461,50	27,15	38,68
		Verimsiz	330,50	19,44	27,70
		Çok Verimsiz	58,00	3,41	4,86
		Toplam	1.193,00	70,18	100,00
Toplam	Sulu	Çok Verimli	115,00	1,03	7,43
		Verimli	722,50	6,45	46,70
		Normal	631,95	5,64	40,85
		Verimsiz	77,50	0,69	5,01
		Toplam	1.546,95	13,81	100,00
	Kuru	Verimli	98,00	0,88	6,28
		Normal	740,50	6,61	47,42
		Verimsiz	639,00	5,71	40,92
		Çok Verimsiz	84,00	0,75	5,38
		Toplam	1.561,50	13,94	100,00
	Toplam	Çok Verimli	115,00	1,03	3,70
		Verimli	820,50	7,33	26,40
		Normal	1.372,45	12,25	44,15
		Verimsiz	716,50	6,40	23,05
		Çok Verimsiz	84,00	0,75	2,70
		Toplam	3.108,45	27,75	100,00
F Değeri			35,563***		

* %90 güven sınırında önemli, ** %%95 güven sınırında önemli, *** %99 güven sınırında önemli

Toprak, tarımsal faaliyette işletmenin kuruluş yeridir ve üretimde bulunabilmek için temel şarttır. Türkiye’deki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu yalnız kendi arazisini işletmektedir. Kalan kesim ise; başkasından arazi tutup başkasına arazi vermeyenler, yalnız kira-ortakçılık ile arazi işletenler ve diğer şekillerde arazi işletenlerden oluşmaktadır (Bülbül ve Beşparmak, 2002). Kira ve ortakçılıkla arazi işleyen işletmelerin sayısı oldukça düşüktür (Yılmaz vd., 2006). Türkiye genelinde olduğu gibi mevcut illerde işletmelerin büyük bir çoğunluğu,

kendi mülk arazilerini işlemektedirler. Türkiye’de kendi arazisini işleten işletmelerin oranı %81,34’dür (Anonim, 2010/b).

İncelenen işletmelerin ortalama arazi varlıkları ve mülkiyet durumları; toplam işletme arazisi büyüklüğü, mülk arazi ve kiraya tutulan arazi çerçevesinde değerlendirilerek Tablo’ de verilmiştir. Tablo’dan görüleceği üzere işletme başına düşen toplam işletme arazisi yerleşim yerine göre değişiklik göstermektedir. Toplam arazi varlığı bakımından büyük ölçekte faaliyet gösteren işletme sayısının en fazla olduğu bölge Aladağ bölgesidir. İşletmelerin sahip oldukları arazi miktarının Konya ortalaması olan 93 dekar ve Türkiye ortalaması olan 61,01 dekarın oldukça altında olduğu görülmektedir. İncelenen işletmelerden merkezde ortakçılığa rastlanmazken Aladağ bölgesinde az da olsa ortakçılık yapılmaktadır. İşletmelerin büyük bir çoğunluğu kendi mülk arazisini işlerken çok olmamakla birlikte kiracılığa da yer verilmektedir. İşletmeler ortalaması olarak toplam 3.108,45 dekar arazinin 3.001,95 dekarını öz mülk, 95,50 dekarını kiraya tutulan arazi, 11 dekarını da ortakçılıkla işletilen arazi oluşturmaktadır. Yani işletmelerin sahip olduğu arazinin %96,5’ini öz mülk araziler oluşturmaktadır (Tablo 5.36).

Tablo-5.36: İşletmelerdeki Arazi Mülkiyetinin Yerleşim Yerine Göre Dağılımı

Yerleşim Yeri Grupları	Mülkiyet	Üretim Şekli	Toplam Üretim Alanı (Da)	İşletme Başına Ortalama Üretim Alanı (Da)	
Merkez Bölgesi	Özmülk	Sulu	461,45	9,82	
		Kuru	246,00	5,23	
		Toplam	707,45	15,05	
	Kira	Sulu	21,00	0,45	
		Toplam	21,00	0,45	
	Toplam	Sulu	482,45	10,26	
		Kuru	246,00	5,23	
		Toplam	728,45	15,50	
	Aladağ Bölgesi	Özmülk	Sulu	1033,50	15,90
Kuru			1261,00	19,40	
Toplam			2294,50	35,30	
Kira		Sulu	23,00	0,35	
		Kuru	51,50	0,79	
		Toplam	74,50	1,15	
Ortak		Sulu	8,00	0,12	
		Kuru	3,00	0,05	
		Toplam	11,00	0,17	
Toplam		Sulu	1064,50	16,38	
		Kuru	1315,50	20,24	
		Toplam	2380,00	36,62	
Toplam		Özmülk	Sulu	1494,95	13,35
			Kuru	1507,00	13,46
			Toplam	3001,95	26,80
	Kira	Sulu	44,00	0,39	
		Kuru	51,50	0,46	
		Toplam	95,50	0,85	
	Ortak	Sulu	8,00	0,07	
		Kuru	3,00	0,03	
		Toplam	11,00	0,10	
	Toplam	Sulu	1546,95	13,81	
		Kuru	1561,50	13,94	
		Toplam	3108,45	27,75	
F Değeri		10,181***			

* %90 güven sınırında önemli, ** %%95 güven sınırında önemli, *** %99 güven sınırında önemli

İncelenen işletmelerin arazi mülkiyet durumunun arazi gruplarına göre dağılımına bakıldığında 1. grup işletmelerin %99'unun arazi mülkiyeti kendisine ait olup, geri kalan %1'ini ise kiracılık oluşturmaktadır. 2. grup işletmelerde arazilerin %97,2'si öz mülk iken %2,1'ini kira, %0,5'ini ortakçılık oluşturmaktadır. 3. grup işletmelerde %94,8'i öz mülk %4,9'u kira %0,2'si ortakçılıkla işletilen araziler oluşturmaktadır (Tablo 5.37).

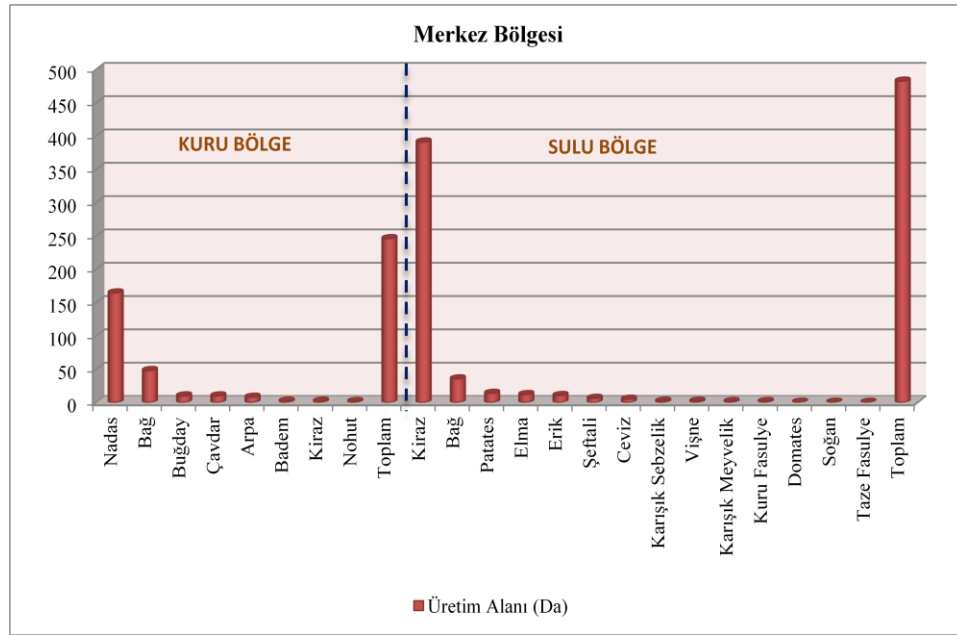
4.37: İncelenen İşletmelerde Arazi Mülkiyetinin Arazi Gruplarına Göre Dağılımı

Arazi Grupları	Mülkiyet	Üretim Şekli	Toplam Üretim Alanı (Da)	İşletme Başına Ortalama Üretim Alanı (Da)
1. Grup	Özmülk	Sulu	316,95	7,04
		Kuru	90,00	2,00
		Toplam	406,95	9,04
	Kira	Kuru	4,00	0,09
		Toplam	4,00	0,09
	Toplam	Sulu	316,95	7,04
		Kuru	94,00	2,09
		Toplam	410,95	9,13
2. Grup	Özmülk	Sulu	731,00	14,62
		Kuru	732,50	14,65
		Toplam	1.463,50	29,27
	Kira	Sulu	28,00	0,56
		Kuru	5,00	0,10
		Toplam	33,00	0,66
	Ortak	Sulu	8,00	0,16
		Toplam	8,00	0,16
	Toplam	Sulu	767,00	15,34
		Kuru	737,50	14,75
		Toplam	1.504,50	30,09
3. Grup	Özmülk	Sulu	447,00	26,29
		Kuru	684,50	40,26
		Toplam	1.131,50	66,56
	Kira	Sulu	16,00	0,94
		Kuru	42,50	2,50
		Toplam	58,50	3,44
	Ortak	Kuru	3,00	0,18
		Toplam	3,00	0,18
	Toplam	Sulu	463,00	27,24
		Kuru	730,00	42,94
		Toplam	1.193,00	70,18
Ortalama	Özmülk	Sulu	1.494,95	13,35
		Kuru	1.507,00	13,46
		Toplam	3.001,95	26,80
	Kira	Sulu	44,00	0,39
		Kuru	51,50	0,46
		Toplam	95,50	0,85
	Ortak	Sulu	8,00	0,07
		Kuru	3,00	0,03
		Toplam	11,00	0,10
	Toplam	Sulu	1.546,95	13,81
		Kuru	1.561,50	13,94
		Toplam	3.108,45	27,75

İncelenen işletmelerde üretim desenine bakıldığında anketin uygulandığı tarih itibarıyla toplam işletme arazisinin %29,41’inde kiraz, %26,27’sinde bağ, %26,94’ünde nadas/boş, %7,37’sinde buğday, %3,58’inde şeftali, %2,95’inde elma ve geri kalan %3,48’inde ise karışık meyve-sebzelik ve tarla ürünleri bulunmaktadır (Şekil 5.2-5.4).

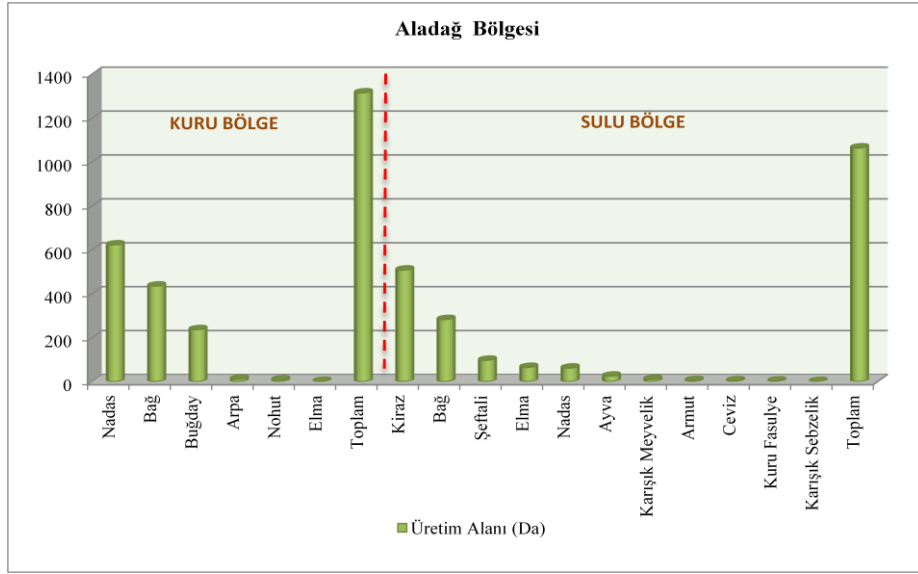
İncelenen işletmelerden merkezde yer alan işletmelerin üretim desenine bakıldığında kuru alanlarda nadasın öncelik taşıdığı, bunu bağcılığın izlediği görülmektedir. Sulu alanlarda ise kiraz ilk sırada yer alırken bunu bağ ve karışık meyvelik izlemektedir (Şekil 5.2).

Şekil-5.2: Merkez Bölgedeki İşletmelerin Tarımsal Üretim Deseni

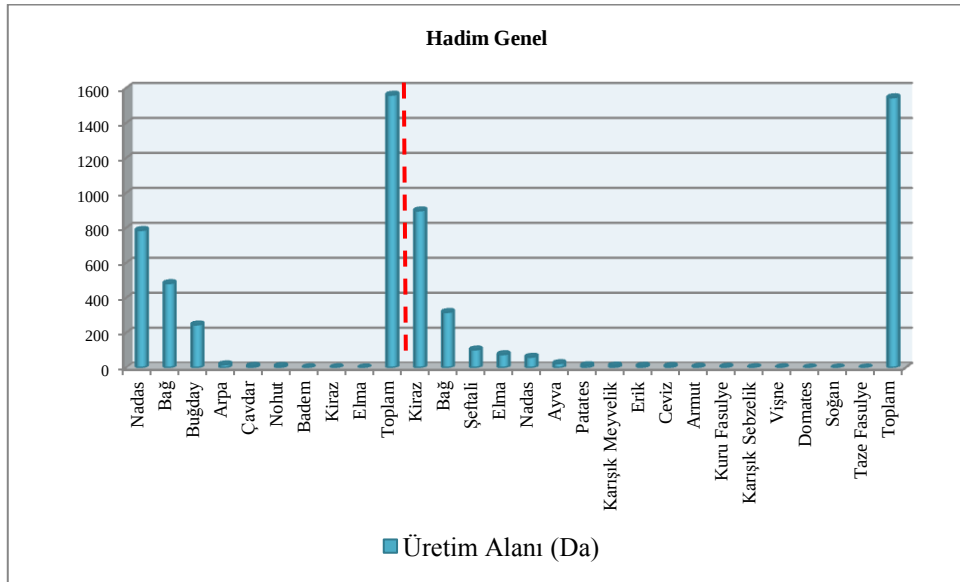
İncelenen işletmelerden Aladağ bölgesinde yer alan işletmelerin üretim desenine bakıldığında, kuru alanlarda nadas, bağ ve buğdayın üretim deseninde öncelikli faaliyetler olduğu görülmektedir. Aladağ bölgesinin sulu alanlarında ise kiraz ilk sırada yer alırken bunu bağ ve şeftali izlemektedir (Şekil 5.3).

Şekil-5.3: Aladağ Bölgesindeki İşletmelerin Tarımsal Üretim Deseni

Hadim genelinde yer alan işletmelerin üretim desenine bakıldığında kuru alanlarda nadas, bağ ve buğdayın öncelikli faaliyetler olduğu görülmekle beraber, sulu alanlarda ise kiraz ilk sırada yer alırken bunu bağ, şeftali ve elma izlemektedir (Şekil 5.4).

Şekil-5.4: Araştırma Bölgesindeki İşletmelerin Genel Tarımsal Üretim Deseni

Araştırma bölgesinde bitkisel üretim dışında yürütülen en önemli tarımsal faaliyet hayvancılıktır. Bölge küçükbaş hayvancılık ve arıcılık için coğrafi şartlar açısından elverişli iken son yıllarda büyükbaş hayvancılık açısından da önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Arıcılık faaliyeti önemli bir geçim kaynağı olup, Merkez bölgedeki işletmelerde daha yoğun olarak gözlemlenmiştir. Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde ortalama hayvan sayısının büyük baş hayvan birimi (BBHB) cinsinden miktarları Tablo 5.38’de verilmiştir. Tablo 5.38’den görüleceği üzere toplam 52,23 BBHB’ne sahip olan işletmelerden %52,42’si Merkezde, %47,57’si Aladağ da bulunmaktadır.

Tablo-5.38: İşletmelerdeki Hayvan Varlığının BBHB Cinsinden Yerleşim Yeri Gruplarına Göre Dağılımı

Yerleşim Yeri Grupları	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayısı	Arı Kovanı Sayısı	Toplam BBHB	Toplam İşletme Sayısı	İşletme Başına BBHB
Merkez Bölgesi	0,70	24,00	40,60	27,38	47	0,58
Aladağ Bölgesi	1,17	6,00	9,00	24,85	65	0,38
Ortalama	0,89	12,92	35,33	52,23	112	0,47
F Değeri	0,563					

Arazi gruplarına göre bakıldığında ise %27,09’u 1. grupta, %48,78’i 2. grupta, %24,12’si 3. grupta yer almaktadır. İşletmelerde mevcut BBHB cinsinden hayvan varlığının yerleşim yerine ve arazi gruplarına göre istatistiki olarak %95 güven sınırında değişmediği tespit edilmiştir (Tablo 5.39).

Tablo-5.39: İşletmelerdeki Hayvan Varlığının BBHB Cinsinden Arazi Gruplarına Göre Dağılımı

Arazi Grupları	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayısı	Arı Kovanı Sayısı	Toplam BBHB	Toplam İşletme Sayısı	İşletme Başına BBHB
1. Grup	0,65	5,43	16,33	14,15	45	0,31
2. Grup	0,95	21,67	79,50	25,48	50	0,51
3. Grup	1,23	---	4,00	12,6	17	0,74
Ortalama	0,89	12,92	35,33	52,23	112	0,47
F Değeri	0,664					

5.2.6. İncelenen işletmelerin fiziki sermaye unsurları

İşletmeler üretim faaliyetinde bulunurken farklı girdi kaynaklarından yararlanır. Bu kaynaklar “Sürdürülebilir Geçim Yaklaşımı (Sustainable Livelihood Aproach)” olarak adlandırılan (Carney, 1998). “İnsan Sermayesi, Fiziki Sermaye, Finansal Sermaye, Doğal Sermaye ve Sosyal Sermaye” olarak beş grupta toplanabilir. Bu başlık altında doğal sermaye ve insan sermayesi unsurları incelendikten sonra diğer bir sermaye grubu olan fiziki sermaye unsuru içerisinde işletmenin sahip olduğu alet ekipman, bina, hayvan, toprak, ulaştırma vasıtaları ve oturan binaya yani yaşam şartlarına ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Fiziki sermaye unsurları işletmenin temel altyapısını ve geçimini sürdürmesini destekleyici unsurlardır. Bu nedenle yoksulluğun temel çekirdeğini oluşturmaktadır. Hayvan sahibi olma, alet-ekipman sahibi olma gibi unsurlar işletmenin refahı ile ilgilidir (Anonymous, 2001/b). Tablo incelendiğinde ele alınan fiziki sermaye unsurlarından sadece alet-ekipman varlığı değerinin istatistiki olarak önemli bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer sermaye unsurlarından hayvan sermayesi, ulaştırma vasıtaları sermayesi, taşınmaz mülkiyet sermayesi ve toprak sermayesi unsurlarının bölgelere göre istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılık oluşturmaları söylenebilir. Arazi grupları açısından incelendiğinde ise, toprak sermayesi, ulaştırma vasıtaları ve alet-ekipman sermayesi unsurlarının arazi gruplarına göre değiştiği, arazi grupları arttıkça bu sermaye unsurlarının arttığı görülmektedir (Tablo 5.40).

Tablo-5.40: İncelenen İşletmelerin Fiziki Sermaye Durumuna İlişkin Bulgular

Yerleşim yeri Grupları	Arazi Grupları	İşletme Başına Hayvan Sermayesi (TL)	İşletme Başına Toprak Sermayesi (TL)	İşletme Başına Taşınmaz Mülkiyet Değeri (Bina, Arsa, Meyvelik vb.) (TL)	İşletme Başına Ulaştırma Vasıtaları Değeri (TL)	İşletme Başına Alet Ekipman Sermayesi (TL)
Merkez Bölgesi	1. Grup	1.430	41.028	13.188	5.392	500
	2. Grup	6.936	99.632	4.786	5.443	2.357
	3. Grup	8.000	97.500	5.000	40.000	2.000
	Toplam	3.210	59.686	10.511	6.144	1.085
Aladağ Bölgesi	1. Grup	931	18.423	2.500	2.308	1.615
	2. Grup	1.397	49.165	2.167	1.875	2.194
	3. Grup	3.094	98.305	10.406	6.938	4.703
	Toplam	1.722	55.113	4.262	3.208	2.696
Ortalama	1. Grup	1.286	34.498	10.100	4.501	822
	2. Grup	2.948	63.296	2.900	2.874	2.240
	3. Grup	3.382	98.257	10.088	8.882	4.544
	Toplam	2.346	57.032	6.884	4.440	2.020
T Değeri Bölgeler arası		1,098	0,349	1,548	1,588	-2,290**
F Değeri Tabakalar arası		0,865	6,325***	1,611	2,489*	6,274***

* %90 güven sınırında önemli, ** %%95 güven sınırında önemli, *** %99 güven sınırında önemli

Fiziki sermayenin bir diğer bölümünü ise işletme ailesinin içerisinde bulunduğu şartlar ve bunların dağılımları oluşturmaktadır. Fiziki yaşam koşulları ailelerin refahını gösteren önemli bir kriterdir. Bu nedenle ele alınan sermaye unsurlarından fiziki sermaye içerisinde aile yaşam koşulları tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlama içerisinde ailenin yaşadığı konut ve mevcut fiziki altyapı özellikleri önemli bir yer tutmaktadır. Tablo 5.41 ve 5.42’de incelenen işletmelerin araştırma bölgelerine ve arazi gruplarına göre yaşadıkları konuta ilişkin bazı özellikler verilmiştir. Yerleşim yeri bölgelerine göre; sadece konut içinde içme suyuna sahip olma durumu, bahçeye ve telefon hattına sahip olma durumlarının farklılık oluşturduğu görülmektedir. Merkez bölgedeki işletmelerin konutlarında bahçeye ve telefona sahip olma durumları Aladağ bölgesine göre daha fazladır. Arazi gruplarına göre değişim incelendiğinde ise arazi grupları arttıkça işletmelerin internete sahip olma özelliğinin arttığı belirlenmiştir. Ayrıca hanelerin kapalı garaja sahip olma durumu da arazi grupları arttıkça artmaktadır.

Tablo-5.41: İşletme Ailesinin Yaşadıkları Konuta İlişkin Fiziki Altyapı Durumunun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Oturlan Konutun Özellikleri		Merkez Bölgesi		Aladağ Bölgesi		Toplam		Ki-Kare - Likelihood Ratio
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
Oturduğu Konutun İçinde Banyo Bulunma Durumu	Var	45	95,74	58	89,23	103	91,96	1,57
	Yok	2	4,26	7	10,77	9	8,04	
Oturduğu Konutun İçinde Tuvalet Bulunma Durumu	Var	41	87,23	49	75,38	90	80,36	2,43
	Yok	6	12,77	16	24,62	22	19,64	
Oturduğu Konutta Devamlı Sıcak Su Bulunma Durumu	Var	18	38,30	30	46,15	48	42,86	0,69
	Yok	29	61,70	35	53,85	64	57,14	
Oturduğu Konutta İçme Suyu Bulunma Durumu	Var	45	95,74	65	100,00	110	98,21	3,52*
	Yok	2	4,26	0	---	2	1,79	
Oturduğu Konutun İçinde Mutfak Bulunma Durumu	Var	45	95,74	64	98,46	109	97,32	0,76
	Yok	2	4,26	1	1,54	3	2,68	
Oturduğu Konutta Kapalı Garaj Bulunma Durumu	Var	4	8,51	5	7,69	9	8,04	0,03
	Yok	43	91,49	60	92,31	103	91,96	
Oturduğu Konutun Bahçesi Olma Durumu	Var	24	51,06	21	32,31	45	40,18	3,992**
	Yok	23	48,94	44	67,69	67	59,82	
Oturduğu Konutta Telefon Hattı Bulunma Durumu	Var	28	59,57	22	33,85	50	44,64	7,31***
	Yok	19	40,43	43	66,15	62	55,36	
Oturduğu Konutta İnternet Hattı Bulunma Durumu	Var	5	10,64	5	7,69	10	8,93	0,29
	Yok	42	89,36	60	92,31	102	91,07	

Tablo-5.42: İşletme Ailesinin Yaşadıkları Konuta İlişkin Fiziki Altyapı Durumunun Arazi Gruplarına Göre Dağılımı

Oturulan Konutun Özellikleri		1. Grup		2. Grup		3. Grup		Toplam		Ki-Kare - Likelihood Ratio
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
Oturduğu Konutun İçinde Banyo Bulunma Durumu	Var	41	91,11	46	92,00	16	94,12	103	91,96	0,16
	Yok	4	8,89	4	8,00	1	5,88	9	8,04	
Oturduğu Konutun İçinde Tuvalet Bulunma Durumu	Var	36	80,00	41	82,00	13	76,47	90	80,36	0,21
	Yok	9	20,00	9	18,00	4	23,53	22	19,64	
Oturduğu Konutta Devamlı Sıcak Su Bulunma Durumu	Var	16	35,56	22	44,00	10	58,82	48	42,86	2,42
	Yok	29	64,44	28	56,00	7	41,18	64	57,14	
Oturduğu Konutta İçme Suyu Bulunma Durumu	Var	43	95,56	50	100,00	17	100	110	98,21	3,70
	Yok	2	4,44	--	---	---	---	2	1,79	
Oturduğu Konutun İçinde Mutfak Bulunma Durumu	Var	43	95,56	49	98,00	17	100	109	97,32	1,47
	Yok	2	4,44	1	2,00	---	---	3	2,68	
Oturduğu Konutta Kapalı Garaj Bulunma Durumu	Var	5	11,11	1	2,00	3	17,65	9	8,04	5,60*
	Yok	40	88,89	49	98,00	14	82,35	103	91,96	
Oturduğu Konutun Bahçesi Olma Durumu	Var	18	40,00	21	42,00	6	35,29	45	40,18	0,20
	Yok	27	60,00	29	58,00	11	64,71	67	59,82	
Oturduğu Konutta Telefon Hattı Bulunma Durumu	Var	21	46,67	22	44,00	7	41,18	50	44,64	0,33
	Yok	24	53,33	28	56,00	10	58,82	62	55,36	
Oturduğu Konutta İnternet Hattı Bulunma Durumu	Var	1	2,22	6	12,00	3	17,65	10	8,93	5,27*
	Yok	44	97,78	44	88,00	14	82,35	102	91,07	

5.2.7. İncelenen işletmelerin finansal sermaye unsurları

Finansal sermaye unsurları ise işletmenin parasal değerini gösteren bir özelliktir. İşletmenin gelir durumu ve gelir kaynakları ile işletmenin yapmış olduğu harcama ve üretim masrafları bu sermaye unsuru içerisinde gösterilmektedir. Ayrıca finansal sermaye unsurları sonucu elde edilen veriler yoksulluk analizi bölümünde kullanılacak parasal değeri vermektedir. Bu nedenle finansal sermaye unsurları iki grupta incelenmiştir. Bunlardan biri elde edilen gelirin kaynaklarına göre dağılımının gösterildiği işletmenin gelir unsurları, diğeri ise gelirin harcama kaynaklarına göre dağılımının gösterildiği işletmenin masraf unsurlarıdır.

5.2.7.1. İncelenen işletmelerin gelir durumları

2009-2010 üretim yılı süresince işletmelerin elde ettikleri gelirin kaynakları tablo'da sunulmuştur. Buna göre gelir kaynakları “Tarımsal Gelir ve “Tarım Dışı Gelir” olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Tarımsal gelirin ana kaynaklarını “Bitkisel Üretim Değişen Masrafları”, “Hayvansal Üretim Değişen Masrafları”, “Prodüktif Demirbaş Kıymet Artışı (PDKA)” ve “Aile İşgücü Ücret Karşılığı” oluşturmaktadır. Ayrıca işletmeler arası karşılaştırma yapmak ve işletmenin başarı kriterlerini ölçmek ve için Gayri Safi Hasıla (GSH) ve Safi Hasıla (SH) faktörleri hesaplanmış ve tablo 5.43’de verilmiştir.

Araştırmanın kapsamını oluşturan Hadim ilçesi kırsal alanda faaliyet gösteren tarım işletmelerinin gelir kaynaklarının başında tarımsal gelir unsurları gelmektedir. Tarımsal gelir, müteşebbisin öz sermaye rantı ile kendisi ve aile fertlerinin çalışmaları karşılığı elde ettikleri ücretin toplamından meydana gelmektedir. Tarımsal gelir, müteşebbisin gerçek gelirini ortaya koyması ve onun öz sermaye varlığında bir eksilme meydana gelmeksizin, harçayabileceği miktarı göstermesi bakımından önemlidir. Saf hasıla, işletmelerin başarılarını tespit etmekte objektif bir kriter olmakla beraber, çiftçi ailesinin gerçek gelirini tam olarak göstermemektedir. Zira, saf hasılanın hesaplanmasında işletmelerin yalnız kendi mülk arazilerini işledikleri ve borçsuz oldukları varsayıldığından, arazi kirası karşılıkları ve işletmede kullanılan yabancı sermayenin faiz giderleri saf hasıla içinde bulunmaktadır. Bu durumda, saf

hasılaya göre başarılı görünen bir çiftçi, saf hasılanın büyük bir bölümünü kiracılık masrafları ve borç faizleri olarak ödemiş olabilir. Bu nedenle, tarımsal gelir müteşebbisin başarısını tespit etmek için kullanılan iyi bir ölçü olarak kabul edilmektedir (Bülbül, 1979). Araştırma sonucunda incelenen işletmelerin bölge ortalamasına göre tarımsal geliri işletme başına 17.287 TL/yıl olarak tespit edilmiştir. Tarımsal gelirin işletmelerin bulunduğu yerleşim bölgelerine göre istatistiki olarak önemli miktarda değişmediği tespit edilirken, arazi gruplarına göre doğrusal olarak arttığı hesaplanmıştır. Gruplar arasında tarımsal gelirin farklı oluşu grupların işletme büyüklüğü ile doğru orantılı oluşundan kaynaklanmaktadır. Bölgeler arası tarımsal gelirin değişmemesi ise tarımsal yapının her iki bölgede birbirine benzediğinin bir göstergesidir (Tablo 5.43).

Tarımsal geliri oluşturan en önemli unsurlardan biri olan gayri safi üretim değeri (GSÜD), işletmenin bir üretim dönemi içinde iktisadi faaliyeti sonucu elde ettiği yeni malların değeri ile üretilen malların yeniden değerlendirilmesi ve mübadelesi yolu ile meydana gelen kıymet artışlarını içerir (Erkuş ve Demirci, 1985). İncelenen işletmelerde GSÜD, bitkisel üretim değeri, hayvansal üretim değeri ve prodüktif demirbaş kıymet artışlarından elde edilmiştir. GSÜD bölgeler arasında önemli bir farklılık göstermez iken, tabakalar arasında sadece işletme ölçeğinden kaynaklanan Bitkisel GSÜD değerinin istatistiki olarak önemli bir farklılık oluşturduğu görülebilir. Hayvancılık GSÜD her iki coğrafi bölgede ve tabakalar arasında istatistiki olarak önemli bir farklılık arz etmemektedir. Burada dikkati çeken önemli bir nokta ise PDKA değerinin yüksekliğidir. Araştırmanın yürütüldüğü dönemde Türkiye’de hayvancılık ve et konusunda yaşanan sorunlar PDKA değerinin yüksek olmasında en önemli faktör olmaktadır (Tablo 5.43).

Gayrisaf hasıla (GSH), bir üretim döneminde elde edilen GSÜD’ne işletme dışı tarımsal gelir ve konut kira karşılığının da eklenmesi ile bulunmaktadır (ERKUŞ vd., 1995). GSH değeri bölgeler arasında farklılık arz etmez iken tabakalar arasında istatistiki olarak önemli bir farklılık göstermektedir (Tablo 5.43).

Saf hasıla, tarım işletmelerinin öz ve yabancı yatırım sermayelerinin geliri olarak tanımlanmaktadır ve tarım işletmelerinin başarısını en doğru biçimde tespit etmeye ve işletmeler arası mukayeseye imkan veren bir gösterge olarak nitelendirilmektedir. Aktif sermaye olarak da adlandırılabilen yatırım sermayesinin

geliri olan saf hasıla; işletmelerin gayrisafi hasıla değerinden, bu değeri elde etmek için yaptıkları toplam işletme masrafları düşülerek bulunmaktadır. Bu şekilde hesaplanan saf hasıla pozitif olduğu durumlarda olumlu, negatif olduğu durumlarda ise olumsuz bir saf hasıladan söz edilmektedir. Ancak saf hasılanın sadece pozitif olması işletmenin başarısı için yeterli sayılmamakta belli bir seviyede (kredi-borç ve ortakçılık-kira gibi yabancı sermayeye ödenen bedelleri de karşılayabilecek seviyenin üzerinde) olması da gerekmektedir (Açıl ve Demirci, 1984). Saf hasılanın hesaplanmasında; işletmelerin borçsuz, kiracılık ve ortakçılıkla arazi işlemediği kabul edilmektedir. Böylelikle işletmeler arası mukayesede, mülkiyet durumu ve arazi tasarrufu farklılıkları ortadan kaldırılarak, işletmeler aynı baza getirilmektedir (Erkuş ve Demirci, 1985). SH değeri bölgeler arasında farklılık arz etmez iken tabakalar arasında istatistiki olarak önemli bir farklılık göstermektedir (Tablo 5.43).

İşletmelerin toplam gelirini oluşturan bir başka unsur ise “Tarım Dışı Gelir”dir. İşletmelerin tarım dışı gelirini birçok kaynak oluşturmaktadır. Araştırma alanında işletmelerin tarım dışı geliri toplam gelirin önemli bir parçasını oluşturduğu görülmektedir. Bölgeler ortalamasında toplam gelir içerisinde tarım dışı gelirin oranı %35,80 olarak hesaplanmıştır. Mazid vd. (2008)’in Konya ilinde buğday tarımına yer veren tarım işletmeleri ile yaptıkları çalışmada bu oranı %5,2 olarak hesaplamışlardır. Bölgede incelenen işletmelerin tarım dışı aktivitelerden elde ettikleri gelirin toplam gelir içinde payının yüksek olması, bölgedeki tarımsal faaliyetin getirisinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Bölgede tarımsal faaliyetin getirisinin düşük olmasının birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önemlileri, bölgenin coğrafi yapısının tarımsal faaliyetler için uygun bir ortam oluşturmaması, sulama kaynakları ve imkanlarının yeterli olmaması, hayvancılık faaliyetleri içerisinde küçükbaş hayvancılıkta özellikle keçi yetiştiriciliğinin bölge coğrafyasına uygun olmasına rağmen, keçilerin ormana tahribatı nedeni ile getirilen sınırlandırmalar ve ailelerin küçükbaş üretim faaliyetini zahmetli olarak görmesi nedeni ile uğraşmak istememeleri, tarımsal üretim için uygun olmayan topografyanın fazla oluşu, üretilen ürünün pazarlamasında yaşanan sıkıntılar ve lojistik desteğin ulaştırılması konusunda yaşanan problemlerdir. Ayrıca, bölgede göç olgusunun fazla oluşu ve genç nüfusun tarımsal aktiviteler

dışındaki işlerde çalışma isteği, tarım dışı gelirin fazla olmasında etkili faktörlerdendir (Tablo 5.43).

Tablo-5.43: İncelenen İşletmelerin Finansal Sermaye Kavramı İçinde Gelir Durumları

Üretim Bölgesi	Merkez Bölge				Aladağ Bölgesi				Ortalama				T Değeri Bölgeler Arası	F Değeri Gruplar Arası
Arazi Grupları	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama		
Toplam Tarımsal Gelir (TL)	15.627	22.817	27.120	18.013	11.209	12.566	30.716	16.763	14.350	15.437	30.505	17.287	0,27	3,163**
• Toplam Bitkisel GSÜD (TL)	6.376	12.881	7.500	8.337	4.852	5.757	27.524	10.934	5.936	7.752	26.346	9.844	-0,532	4,566**
• Toplam Hayvansal Üretim Geliri (TL)	608	2.237	4.800	1.183	115	305	1.157	477	466	846	1.371	773	1,448	0,91
• Toplam PDKA(TL)	705	2.877	2.225	1.384	538	783	1.478	905	657	1.369	1.522	1.106	0,695	0,596
• Toplam GSH (TL)	8.949	19.608	15.725	12.268	6.785	7.641	30.836	13.180	8.324	10.992	29.947	12.797	-0,179	4,633**
• Toplam SH (TL)	2.739	8.915	-2.100	4.475	3.555	425	18.984	5.619	2.974	2.802	17.744	5.139	-0,264	3,266**
• Toplam İşletmede Kullanılan Aile İşgücü Ücret Karşılığı (TL)	12.888	13.912	29.700	13.551	7.658	12.164	11.760	11.164	11.377	12.654	12.815	12.165	1,374	0,315
• İşletme Dışı Tarımsal Gelir (TL)	684	844	0	717	923	508	388	561	753	602	365	627	0,48	0,33
Toplam Tarım Dışı Gelir (TL)	9.622	12.321	13.250	10.503	6.960	6.876	15.485	9.012	8.853	8.401	15.354	9.638	0,632	2,229
Toplam Gelir (TL)	25.249	35.138	40.370	28.516	18.169	19.442	46.201	25.774	23.203	23.837	45.858	26.925	0,441	3,601**

5.2.7.2. İncelenen işletmelerin gider durumları

Finansal sermaye başlığı altında incelenen bir diğer faktörler grubu ise işletmenin gider durumlarıdır. İşletmenin giderleri işletme masrafları, konut kira bedeli ve hayatın idamesinin sağlanmasına yönelik yapılan diğer harcamalar şeklinde gruplandırılmıştır. Bir üretim dönemi içinde gayrisaf hasılanın elde edilmesi için çiftçinin işletmesine yatırdığı aktif sermayenin faizi hariç yapmış olduğu her türlü masraflar toplamı, işletme masraflarını oluşturmaktadır (Erkuş, 1979). Bu araştırmada söz konusu masraflar; değişen ve sabit masraflar olarak incelenmiş ve daha sonra toplu halde değerlendirilmiştir. İncelenen işletmelerde bitkisel ve hayvansal üretimde değişen masraflar toplamı ve dağılımı tabloda verilmiştir. Tablo 5.44 incelendiğinde tabakalar arasında bitkisel üretim değişen masraflarının istatistiki olarak önemli bir fark oluşturması beklenen bir durumdur. Sabit masrafların ise tabakalar arasında istatistiki olarak önemli şekilde değişmediği, fakat bölgeler arasında değiştiği tespit edilmiştir. Sabit masrafların özellikle Merkez bölgedeki işletmelerde yüksek olması amortisman değerlerinin yüksek olmasından ileri gelmektedir.

İşletmenin gider kalemlerinden bir diğeri ise üretim masrafları dışında mevcut olan ailenin yaşamını idamesi için gerekli olan gıda ve gıda dışı harcamalarının yer aldığı “Diğer Harcamalar” kalemidir. Diğer harcamaların yerleşim yerlerine ve arazi tabakalarına göre dağılımı incelendiğinde araştırma bölgesi içerisinde değerlendirdiğimiz Merkez ve Aladağ bölgelerinde işletmeler arasında üretim dışı diğer harcamaların birbirine benzediği, aradaki farklılığın ise istatistiki olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 5.44).

Tabakalar arasında harcamaların dağılımına bakıldığında ise istatistiki olarak önemli bir farklılık görülmektedir. 3. Grup da yer alan işletmelerin 1. ve 2. Grup da yer alan işletmelere göre daha fazla harcama yaptıkları belirlenmiştir. Bunun en büyük nedeni ise bu grupta yer alan işletmelerin diğer gruptaki işletmelere göre daha fazla kredi kullanmasından kaynaklanmaktadır. 1. Grup da yer alan işletmelerin üretim dışı harcamalarının %6,68’ini, 2. Grup da yer alan işletmelerin üretim dışı harcamalarının %17,59’unu ve 3. Grup da yer alan işletmelerin ise üretim dışı harcamalarının %35,39’unu kredi ödemeleri oluşturmaktadır (Tablo 5.44).

Tablo-5.44: İşletmelerin Finansal Sermaye Kavramı İçinde Gelir Durumları

Üretim Bölgesi	Merkez Bölge				Aladağ Bölgesi				Ortalama				T Değeri Bölgeler Arası	F Değeri Gruplar Arası
Arazi Grupları	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Ortalama		
İşletme Masrafları (TL)	6.210	10.693	17.825	7.793	3.230	7.216	11.852	7.560	5.349	8.190	12.204	7.658	0,199	9,409***
• Bitkisel Üretim Değişen Masrafları (TL)	3.295	6.904	10.669	4.527	2.194	5.570	8.901	5.715	2.977	5.943	9.005	5.216	-1,485	18,494***
• Toplam Hayvansal Üretim Değişen Masrafları (TL)	721	1.325	3.486	960	147	436	873	486	555	685	1.026	685	1,165	0,298
• Toplam Sabit Masraflar (TL)	2.195	2.464	3.670	2.306	889	1.210	2.078	1.360	1.817	1.561	2.172	1.757	2,700***	0,856
Konut Kira Bedeli (TL)	576	769	1.200	646	356	289	291	303	512	424	344	447	3,389***	0,725
Toplam Diğer Harcamalar (TL)	9.451	13.649	17.800	10.879	9.351	8.335	15.295	10.251	9.422	9.823	15.442	10.515	0,369	3,256**

5.3 Araştırma Bölgesinde İncelenen İşletmelerde Yoksulluk Analizi

Yoksulluk, az gelişmiş veya gelişmemiş ülke ayırımı tanımayan küresel bir olgu olmakla beraber kişilere, içinde bulunulan topluma, çevreye ve koşullara bağlı olarak değişebilmektedir. Yoksullukla mücadelede etkin bir politika izlenebilmesi için olgunun zaman ve mekana bağlı olarak, ne gibi özellikler gösterdiğinin belirlenmesi ve ölçülmesi gerekmektedir (Duman, 2008). Yoksulluk kavramının tanımı yapılırken karşılaşılan güçlükler, aynı zamanda yoksulluğun ölçülmesine de yansımaktadır. Yoksulluğa ilişkin birçok tanımın bulunmasına paralel olarak, yoksulluğun ölçülmesine ilişkin yöntemler de farklılık göstermektedir. Yoksulluk ölçümünde dikkate alınması gereken başlıca adımlar vardır (Cafri, 2009). Bunlar;

- ✓ Refah göstergesini tanımlamak,
- ✓ Yoksulluk sınırı olarak bilinen, yoksul ve yoksul olmayanı birbirinden ayıran minimum standart göstergeyi belirlemek,
- ✓ Yoksulluk ölçütlerini hesaplayıp, özet istatistikleri çıkarmak.

Yoksulluk genel olarak niceliksel çalışmalar bazında mutlak ve göreceli yoksulluk olmak üzere iki kavram ile değerlendirilir. Her iki kavram da, sayısal bir sınırı göstermektedir. Bu sınırı belirlemek için de, gelir seviyesi kavramı kullanılmaktadır. Gelir seviyesi, birçok ekonomik ve sosyal göstergenin parasal toplamı olan bir göstergedir. Yoksulluğu gelir seviyesi ile açıklamak, ancak geliri oluşturan sosyal ve ekonomik göstergelerin ortaya konulması ile açıklanmaktadır. Bu nedenle yapılacak ilk iş, gelir seviyesini oluşturan etmenlerin (diğer bir deyişle ekonomik ve sosyal göstergelerin) ortaya çıkarılmasıdır. Yani yoksulluk sınırı olarak kabul edilen gelir seviyesi altında yaşayanların kimler olduğunun tespitini yapmak gerekmektedir. Yoksulların hangi toplumsal kesimlerden oluştuğunun belirlenmesi ile uygulanan ekonomik büyüme modellerinin, genel anlamda hangi toplumsal kesimleri hesaba katmadığı veya nerelerde etkisiz olduğu açığa çıkmış olacaktır. Uygulanan bu modeller ile yoksulluk arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması gereklidir (Dansuk, 1997). Yoksulluk ölçümünde, en yaygın yöntem olarak ekonomik refah üzerine odaklanılmıştır. Ekonomik refahın ölçümü genellikle hanehalkı tüketim harcamasına veya hanehalkı gelirine dayalıdır (Ravallion, 1992).

Çalışmada yoksulluk analizleri gelire dayalı olarak hesaplanmıştır. Bu nedenle yoksulluk hesaplarında göreceli yoksulluk dikkate alınmıştır.

5.3.1 Eşdeğer kişi ölçeği

Yoksulluk sınırının doğru belirlenebilmesi için, hanehalkı tüketiminde ölçek ekonomisinin dikkate alınması gerekmektedir. Hanehalkı ölçek ekonomisi, tüketimde çeşitli sebeplerden ortaya çıkabilir. Birincisi, hanehalkı içerisinde bazı malların herkese ait olmasıdır. Bir hanehalkı üyesinin bir malı tüketimi, diğer üyenin aynı malı kullanımını dışlamayacaktır. Malların paylaşımı önemli ölçüde kişi başına maliyetin azalmasına yol açacaktır. İkinci olarak, mal ve hizmet üretiminin de hanehalkı ölçeğine göre artan getirili olabilmesidir. Örneğin, ek bir birey bulunması halinde yemek pişirmenin zaman maliyeti göreceli olarak daha az olacaktır, toplam zaman ve masrafı hanehalkı genişliği arttıkça azalacaktır. Maliyetin azalmasına hanehalkı genişliğinin artmasıyla pahalı yiyeceklerin ikamesinin satın alınması veya dışarıda yemeye son verilmesi de yol açabilmektedir (Nelson, 1988). Ayrıca hanedeki bazı harcamaların (konut, elektrik, su, ısınma, vb.) hanehalkı büyüklüğünden bağımsız ortak harcamalar olması, kişi başına düşen maliyetin azalmasına yol açacaktır. Hanehalkı, tüketimde ölçek ekonomisinden yararlandığından dolayı her ilave hanehalkı üyesinin aileye getirdiği ek harcama hanehalkı üyesinin demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu durumda farklı yaş bileşeni, hane genişliği ve tüketim kalıbına sahip hanelerin yoksulluk sınırı da farklı olacaktır (Deaton ve Paxson, 1998). Yoksulluk sınırının, farklı bileşendeki ve genişlikteki hanehalkına göre uyarlanması için, tüm hanehalkı üyelerinin yetişkin eşdeğer ölçeğine göre dönüştürülmesi ve hanelerin kaç eşdeğer fertten meydana geldiğini ortaya koyan katsayıların yani eşdeğerlik ölçeğinin hesaplanması gerekmektedir. Böylece farklı genişlik ve bileşenlerdeki (yetişkin ve çocuk sayısı itibarıyla) hanehalkı arasında karşılaştırmalar yapmak mümkün hale gelmiş olacaktır. Bu çalışmada ise eşdeğerlik ölçeği; FAO eşdeğerlik katsayısı dikkate alınarak hesaplanmıştır. Kişi başı gelirin hesaplanmasında her bir bireyin cinsiyet ve yaşa göre eşdeğerlik ölçeği değeri hesaplanmıştır. FAO'nun farklı demografik grupların minimum kalori ihtiyaçları hesaplanmasına dayanan ölçeğinde,

en yüksek değere sahip olan çalışma yaşındaki erkeğin minimum kalori ihtiyacı esas alınıp, diğer grupların hesaplanmasında bu değer kullanılmıştır. α katsayısı ve bağlı olduğu demografik gruplar aşağıda verilmiştir (Tablo 5.45).

Tablo-5.45: FAO'nun Farklı Demografik Grupların Minimum Kalori İhtiyaçları Hesaplanmasına Dayanan Eşdeğer Kişi Ölçeği

Demografik Grup	α katsayısı
Küçük çocuk (5 yaş altı)	0,64
Çocuk (5-17)	1,00
Çalışma yaşında erkek (18-39)	1,00
Çalışma yaşında kadın (18-39)	0,84
Emeklilik yaşında erkek (40+)	0,88
Emeklilik yaşında kadın (40+)	0,76

Kaynak:Anonim, 2008

FAO eşdeğerlik ölçeğine göre araştırma bölgesindeki hane halkı verileri eşdeğer kişi sayısına çevrilmiş ve Tablo 5.46'da sunulmuştur. Tablo 5.46 incelendiğinde Merkez bölge hane halkı eşdeğer kişi sayısı 4,70 iken bu değer Aladağ bölgesinde 4,46 ve bölge ortalamasında ise 4,56 olarak hesaplanmıştır. Arazi gruplarına göre incelendiğinde ise sırası ile eşdeğer kişi sayısı 4,51, 4,50 ve 4,87 olarak tespit edilmiştir.

Tablo-5.46: İncelenen İşletmelerde Toplam Hane Halkı Nüfusunun Cinsiyetlere Göre Eşdeğer Kişi Denklikleri

Üretim Bölgesi	Arazi Grupları	Erkek Hane Halkı Genişliği (Kişi)	Kadın Hane Halkı Genişliği (Kişi)	Toplam Hane Halkı Genişliği (Kişi)	Erkek Eşdeğer Kişi Sayısı	Kadın Eşdeğer Kişi Sayısı	Toplam Eşdeğer Kişi Sayısı
Merkez Bölgesi	1. Grup	2,66	2,44	5,09	2,50	2,08	4,58
	2. Grup	2,79	2,71	5,50	2,63	2,31	4,94
	3. Grup	3,00	3,00	6,00	2,88	2,24	5,12
	Ortalama	2,70	2,53	5,23	2,55	2,15	4,70
Aladağ Bölgesi	1. Grup	2,62	2,23	4,85	2,44	1,89	4,33
	2. Grup	2,81	2,03	4,83	2,64	1,69	4,33
	3. Grup	2,81	2,63	5,44	2,63	2,23	4,86
	Ortalama	2,77	2,22	4,98	2,60	1,86	4,46
Ortalama	1. Grup	2,64	2,38	5,02	2,48	2,02	4,51
	2. Grup	2,80	2,22	5,02	2,64	1,86	4,50
	3. Grup	2,82	2,65	5,47	2,64	2,23	4,87
	Ortalama	2,74	2,35	5,09	2,58	1,98	4,56

5.3.2 Yoksulluk sınırı

Çalışmanın yürütüldüğü alanda yoksulluk sınırının hesaplanmasında görelî yoksulluk (relative poverty) değeri kullanılmıştır. Genellikle farklı ülkelerin karşılaştırılmasında kullanılan görelî yoksullukta, toplumun ortalama gelir düzeyi temel alınarak bu gelir düzeyinin belli bir oranı yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Görelî yoksulluk, kişinin bir toplumsal varlık olmasından hareket etmekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir. Bu durumda, belli bir toplumda kabul edilebilir minimum tüketim düzeyinin altında geliri olanlar görelî yoksul olarak tanımlanmaktadır. Görelî yoksullukta, ulusal gelir dağılımında nüfusun en düşük p yüzdesinden itibaren gelir düzeyi kesilmekte ve p yüzdesinin seçimi keyfî alınmaktadır yani bu yüzdenin neden seçildiği açık değildir. Gelişmekte olan ülkelerde p % 40'dır. Avrupa Birliği'nde dikkate alınan ölçüm ortanca gelirin % 60'ı iken; OECD, yoksulluk sınırı olarak ülkelerin ortanca gelirinin % 50'sini almaktadır (Şengül, 2004). Ayrıca TÜİK'in yoksulluk hesaplarında da medyan gelirin %50'si dikkate alınmaktadır (Ensari, 2010). Çalışmada yoksulluk sınırının hesaplanmasında OECD ve TÜİK gibi medyan gelirin %50'si dikkate alınmıştır.

Bu çalışmada FAO eşdeğerlik ölçeği kullanılarak yapılan hesaplama sonucu eşdeğer kişi başına yoksulluk sınırı 2.656 TL/yıl olarak hesaplanmıştır. Söz konusu değer Merkez bölgede 1.804 TL/yıl, Aladağ bölgesinde 2.919 TL/yıl, 1. Grup işletmelerde 2.410 TL/yıl, 2. Grup işletmelerde 2.812 TL/yıl ve 3. Grup işletmelerde ise 3.517 TL/yıl olarak hesaplanmıştır. Tablo 5.61 incelendiğinde özellikle Merkez bölgede işletme başına düşen ortalama gelir Aladağ bölgesine göre yüksek olsa da, yoksulluk sınırı Aladağ bölgesinden daha düşüktür. Bunun nedeni olarak Aladağ bölgesinin gelir dağılımındaki dengesizlik gösterilebilir. Gelir dağılımındaki bu dengesizlik ileriki bölümlerde Şekil 4.5'de gösterilen Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı'ndan da görülmektedir. Ayrıca bölgeler arasında işletmelerin hane halkı genişliği ve işletme başına sulu alan varlığı incelendiğinde Merkez bölgedeki işletmelerin Aladağ bölgesindeki işletmelere göre hane halkı genişliği yüksek, sulu arazi varlığı düşüktür. Bu faktörlerin tarımda ve bölgede yoksulluğu tetikleyebilecek önemli faktörlerden oldukları düşünüldüğünde Merkez bölgedeki yoksulluk sınırının

Aladağ bölgesindeki tarım işletmelerinin yoksulluk sınırına göre düşük olması beklenen bir durumdur (Tablo 5.47).

İşletme gruplarına göre yapılan yoksulluk analizlerinde yoksulluk sınırının gruplara göre arttığı görülmektedir. Yoksulluk sınırının altında kalan ailelerin kendi içindeki oranının özellikle 3. gruptaki işletmelerde diğer işletme gruplarına göre yüksek çıkması gelir dağılımı ile ilişkili olan bir durumdur. İleriki bölümlerde şekil 4.5'te gösterilen lorenz eğrisi ve gini katsayıları 3. gruptaki gelir dağılımının diğer gruplara göre daha dengesiz olduğunu göstermektedir. Buda 3. gruptaki işletmelerde kendi yoksulluk sınırının altında kalan işletme oranının yüksek olmasına sebebiyet vermektedir. Buna benzer bir durum satın alma gücü paritesine göre 1\$, 2,15\$ ve 4,30\$ karşılaştırmalarında da görülmektedir. Teorik olarak 1. Gruptaki işletmelerin bu sınırların altında kalma oranı diğer gruplara göre daha yüksek beklenirken bu oran 2. Gruptaki işletmelerde özellikle 4,30\$ sınırında yüksek çıkmıştır. Gelir dağılımındaki dengesizliğin bir başka örneğini gösteren bir durum olan bu sonuç 2. Gruptaki bazı işletmelerin o yılki eşdeğer kişi başına olan gelirlerinin düşük olmasının bir sonucudur. Buda bu işletmelerin dikkate alınan sezonda iş başarı oranının düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

TÜİK'in verilerine göre 2009 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 287 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL olarak tahmin edilmiştir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a). Çalışmada 4 kişilik aile (Eşdeğer kişi) için yoksulluk sınırı 873 TL olarak belirlenmiş olup, bulunan bu değer TÜİK rakamları ile paralellik göstermektedir (Tablo 5.47).

Dünyada ve TÜİK tarafından yapılan yoksulluk analizleri ile karşılaştırmalarda yoksulluk sınırı olarak kişi başı günlük gelir olarak satın alma gücü paritesi bazında 1\$, 2,15\$ ve 4,30\$ dikkate alınmaktadır. Araştırma bölgesinde ise yoksulluk oranını belirlemede 1\$, 2,15\$ ve 4,30\$ sınırları kullanılarak yoksul hane oranı bulunmuştur. Tablo incelendiğinde genel ortalamada günlük kişi başı 1\$'ın altında yaşayan hane bulunmaz iken, 2,15\$'ın altında yaşayan hane oranı %0,89, 4,30\$ için ise %5,36 olarak belirlenmiştir. TÜİK 2009 yılı yoksulluk analizi verileri incelendiğinde ise bu oranlar Türkiye için sırası ile %0,00 %0,22 ve %4,35, kırsal bölge için ise %0,00, %0,63 ve %11,92 olarak hesaplanmıştır. Türkiye'nin harcama esaslı göreceli yoksulluk sınırının altında kalan yoksul hane oranı genelde %15,12, kırdada ise %34,20'dir

(Tablo 5.47). Rakamlar incelendiğinde TÜİK’in kırsal alanlar için tespit ettiği yoksulluk oranının araştırma bölgesi yoksulluk oranı ile benzeştiği görülebilir. Buradan yoksulluğun kırdada daha şiddetli yaşandığı ve araştırma bölgesinde ise Merkez bölgede yer alan işletmelerde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-5.47: Araştırma Bölgesinde Yoksulluk Sınırı ve Dağılımı

Değişkenler	Merkez Bölge	Aladağ Bölgesi	1. Grup	2. Grup	3. Grup	Bölge Ortalaması
İşletme Başına Düşen Ortalama Gelir (TL)	28.516	25.774	23.203	23.837	45.858	26.925
Eşdeğer Kişi Başına Ortalama Gelir (TL)	6.344	6.914	5.785	5.601	12.189	6.675
İşletme Başına Ortanca Gelir (TL)	19.768	22.418	29.501	14.846	36.018	18.485
Eşdeğer Kişi Başına Ortanca Gelir (TL)	3.607	5.838	4.820	5.624	7.035	5.312
Yoksulluk Sınırı (TL/Eşdeğer Kişi)	1.804	2.919	2.410	2.812	3.517	2.656
Toplam Hane Sayısı (Sayı)	47	65	45	50	17	112
Yoksulluk Çizgisi Altında Kalan Hane Sayısı (Sayı)	6	10	5	11	5	20
Günlük 1\$ ² Altında Kalan İşletme Sayısı	---	---	---	---	---	---
Günlük 1\$ Altında Kalan İşletme Oranı (%)	---	---	---	---	---	---
Günlük 2,15\$ Altında Kalan İşletme Sayısı	1	---	---	1	---	1
Günlük 2,15\$ Altında Kalan İşletme Oranı (%)	2,13	---	---	2,00	---	0,89
Günlük 4,30\$ Altında Kalan İşletme Sayısı	4	2	2	4	---	6
Günlük 4,30\$ Altında Kalan İşletme Oranı (%)	8,51	3,08	4,44	8,00	---	5,36

² 2010 yılı TÜİK verilerine göre satın alma gücü paritesi 1\$= 0,982 TL olarak dikkate alınmıştır.

5.3.3 Yoksulluk indeksleri

Yoksulluk sınırının belirlenmesinden sonraki aşama, yoksullar arasında kim daha iyi, kim en yoksul şeklinde bir analiz yapabilmek amacıyla, yoksulluk ölçütlerinin hesaplanmasıdır. Yoksulluk ölçütleri, yoksulluğun boyutunu belirlemek üzere özet istatistikler sunmaktadır. Yoksulluk literatüründe yaygın olarak kullanılan endeksler; yoksul kişi oranı (kafa sayısı yoksulluk endeksi), yoksulluk açığı endeksi, Sen endeksi ve Foster, Greer ve Thorbecke (FGT) yoksulluk endeksidir.

Tablo 5.48’de araştırma bölgesinde yapılan çalışma sonucu hesaplanan yoksulluk indeksleri gösterilmiştir. Tablo 5.48 incelendiğinde her bölge ve her işletme gruplarına göre ayrı ayrı hesaplanan yoksulluk sınırları baz alındığında Aladağ bölgesinde yoksulluk sınırı altında yaşayan hanelerin oranının yüksek olduğu görülmektedir. Buradan bölgede merkez bölgeye göre gelir dağılımında eşitsizliğin daha fazla olduğu söylenebilir. Gruplar arasına bakıldığında ise yoksul işletme oranı açısından 3. grupta yoksulluk sınırı altında kalan işletme oranının yüksek oluşu bu grupta gelir dağılımı dengesizliğinin daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Yoksulluk oranı yoksullukla ilgili bilgileri yeterli bir şekilde vermediğinden dolayı, yoksullukla ilgili diğer indeksleri incelemek gereklidir. Bunlardan biri de yoksulluk açığı endeksi olup, bu indeks yoksulluğun derinlemesine analizini sağlamakla birlikte bölgede yoksulluğun giderilmesi için transfer edilmesi gerekli kaynağı da göstermektedir. Yoksulluk Açığı İndeksine göre yoksulluğun giderilmesi için transfer edilmesi gerekli kaynak oranı Merkez bölgedeki işletmelerde daha fazladır. Buna göre yoksulluğun Merkez bölgedeki işletmelerde daha fazla yaşandığını söylemek mümkündür. Aynı durum arazi grupları açısından da geçerlidir. Yoksulluk derinlik olarak 1. ve 2. grup işletmelerde daha fazla olup bu gruptaki işletmeler için gerekli transfer kaynağı daha fazla olmaktadır. Sen indeksine göre yoksullar arasındaki gelir dağılımı eşitsizliği en az % 5,53 ile Aladağ bölgesinde ve %4,60 ile 1. grup işletmelerde görülmektedir. FGT indeksine göre; Merkez bölge (%6,39) ve 1. grup işletmeler (%6,48) yoksulluk sınırına en yakın yerlerde, Aladağ bölgesi ve 3. grup işletmeler ise % 8,60 ve %16,97 ile yoksulluk sınırının en alt kısımlarında yoğunlaşmışlardır.

Tablo-5.48: Araştırma Alanından Elde Edilen Yoksulluk İndeksleri

Gruplar	Yoksul Kişi Oranı (%)	Yoksulluk Açığı İndeksi (%)	Sen Yoksulluk İndeksi (%)	Foster-Greer ve Thorbecke Yoksulluk İndeksi (%)	Toplam Yoksulluk İçindeki Payı (%)
Merkez Bölge	12,77	33,61	6,03	6,39	20,00
Aladağ Bölgesi	15,38	26,97	5,53	8,60	80,00
1. Grup	11,11	27,78	4,60	6,48	35,00
2. Grup	22,00	36,70	10,11	9,77	55,00
3. Grup	29,41	25,98	10,23	16,97	10,00
Bölge Ortalaması	17,86	29,63	7,55	9,75	100,00

5.3.4 Lorenz eğrisi ve gini katsayısı

Gelir bölüşümü eşitsizliğinin çizim ile gösterilmesinde kullanılan Lorenz eğrisi, Amerikalı istatistikçi Max Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Lorenz eğrisi, gelir bölüşümü çalışmalarında yaygın olarak kullanılan ve bazı gelir dağılımı eşitsizliği ölçülerinin hesaplanmasında temel alınan grafik ile gösterim şeklidir. Eğriyi oluşturabilmek için bireyler veya hane halkaları gelirlerinin büyüklüğüne göre en küçükten başlayarak büyüğe doğru sıralanmaktadır. Lorenz eğrisinin yatay ekseninde bu şekilde sıralanmış birey veya hane halkalarının nüfusunun birikimli yüzde payları, dikey ekseninde ise bu birey veya hane halkalarının elde ettikleri gelirin birikimli yüzde payları yer almaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010).

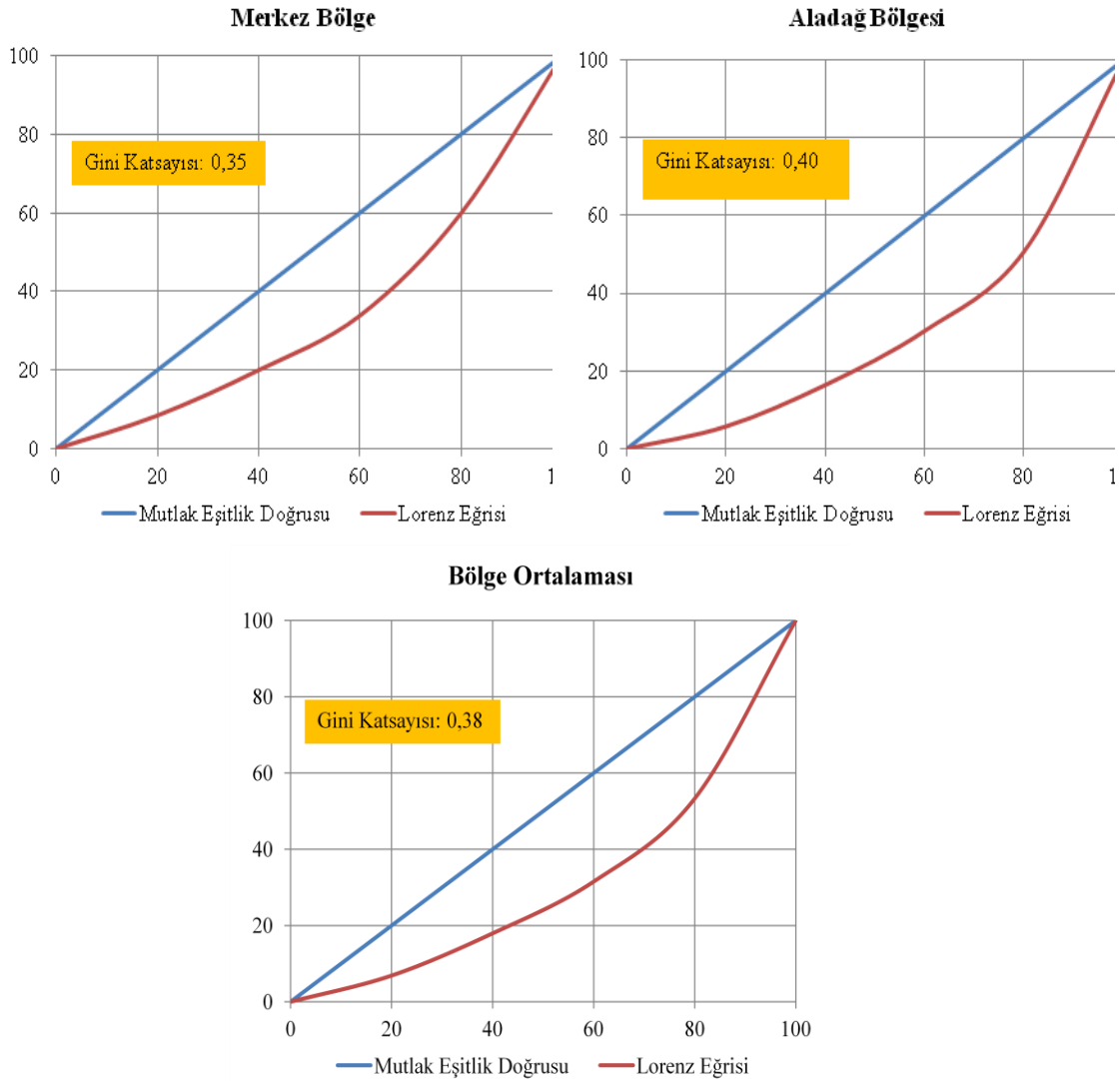
Gelir bölüşümü eşitsizliğinin en yaygın olarak kullanılan ölçütü olan Gini katsayısı, İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından geliştirilmektedir. Lorenz eğrisi gösteriminden elde edilen Gini katsayısı, eşitsizlik düzeyini tek bir sayı ile ifade ederek çeşitli gelir bölüşümlerinin karşılaştırılmasına olanak vermekle birlikte farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Gini katsayısı görsel ve kolay anlaşılır bir şekilde Lorenz eğrisi gösteriminde eş bölüşüm doğrusu ve Lorenz eğrisi arasında kalan alanın, eş bölüşüm doğrusu altında kalan üçgenin alanına oranı olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile Gini katsayısı, Lorenz eğrisi ile eşit dağılım

doğrusu arasındaki alanın 45 derecelik eğri altında kalan üçgen alana oranıdır (Öztürk ve Göktolga, 2010).

Gini katsayısının değeri sıfır ile bir arasında değişmektedir. Gelir bölüşümü dengesizlikleri azaldıkça katsayının değeri sıfıra, arttıkça bire yaklaşmaktadır. Gini katsayısının değeri gelir düzeyinin büyüklüğüne değil, farklı gelir düzeyleri arasında kalan kimselerin sayısına bağlı bulunmaktadır. Gini katsayısının artması eşitsizliğin arttığını, azalması ise eşitsizliğin azalması anlamına gelmektedir. Gini katsayısı sıfır ile bir arasında değer almakta olup, bu katsayı ne kadar yüksek ise gelir bölüşümü de o kadar hakça paylaşımdan uzak olmaktadır. Gini katsayısı 0 ise, gelir eşit olarak dağılmaktadır. Gini katsayısı 1 ise gelir bölüşümünde tam eşitsizlik vardır. Çalışmada ele alınan işletmelerin eşdeğer kişi başına düşen toplam gelirleri üzerinden Lorenz Eğrileri araştırma bölgeleri ve arazi gruplarına göre oluşturularak Gini katsayıları hesaplanmıştır.

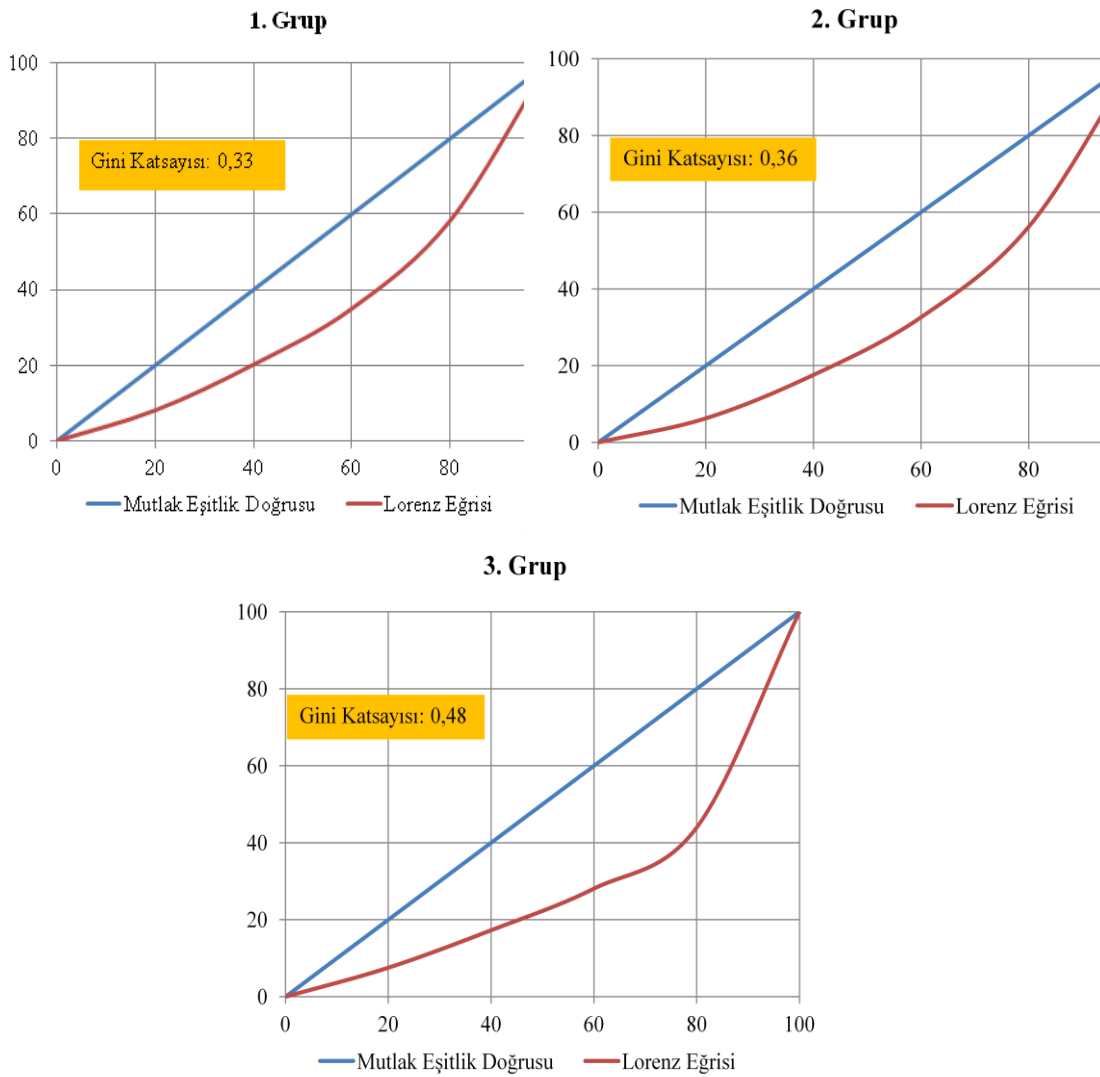
Bölgelere göre Lorenz Eğrileri ve Gini katsayıları şekilde sunulmuştur. Şekil 5.5 incelendiğinde Aladağ bölgesinde Merkez bölgeye göre gelir dağılımı adaletsizliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bölgeler ortalamasında Gini katsayısı 0,38 olarak hesaplanmıştır.

Şekil-5.5: Araştırma Bölgesinde Yerleşim Yerlerine Göre Lorenz Eğrileri ve Gini Katsayıları

Arazi gruplarına göre gelir dağılımına bakıldığında ise gelir dağılımının dengesiz olduğu arazi grubunun 3. grupta yer aldığı görülmektedir. 3. grup işletmeler için hesaplanan Gini katsayısı 0,48 olup, söz konusu katsayı 1. grup işletmeler için 0,33, 2. grup işletmeler için ise 0,36 olarak hesaplanmıştır (Şekil 5.6).

Şekil-5.6: Araştırma Bölgesinde Gruplara Göre Lorenz Eğrileri ve Gini Katsayıları

5.3.5 İncelenen işletmelerin sermaye unsurlarının yoksulluk durumuna göre dağılımı

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin geliri üzerinden yapılan göreceli yoksulluk sınırına göre işletmeler yoksul, orta yoksul, orta iyi ve iyi olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Yapılan gruplamalara göre ele alınan işletmelerdeki incelenen sermaye unsurlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 5.49’da sunulmuştur. Tablo 5.49 ayrıca her bir gelir grubunda bulunan işletmelerin ortalama değerlerini gösterdiği için özellikle yoksul gruptaki işletmelerin ortalama değerleri bir işletmenin

yoksulluk sınırının altında olmaması için sahip olması gerekli minimum değerler hakkında da bilgi vermektedir.

Tablo 5.49 incelendiğinde ilk olarak insan sermayesi unsurları görülmektedir. İnsan sermayesi unsurları içerisinde işletmenin mevcut hane halkı sayısı ve mevcut işgücü kullanım durumu ile ilgili bilgiler görülmektedir. Gelir gruplarında gelir iyileştikçe mevcut hane halkı sayısının düştüğü göze çarpmaktadır. Bu da yoksullukla hane halkı büyüklüğü arasında ters bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Bir diğer unsur ise işgücü kullanımıdır. İşgücü kullanımının gelir gruplarına göre durumu incelendiğinde gelir grubunda üst tabakada bulunan işletmelerde, yoksul işletmelere göre mevcut işgücünün daha etkin kullanıldığı görülmektedir (Tablo 5.49).

Diğer bir sermaye unsuru ise doğal sermayedir. Doğal sermayede işletmelerin mevcut arazi potansiyelleri ve bunların dağılımları görülmektedir. Doğal sermaye unsurları incelendiğinde gelir arttıkça işletme büyüklüğünün arttığı, buna bağlı olarak ta sulu arazinin toplam işletme arazisi içindeki oranının da yükseldiği görülmektedir. Buradan geliri iyi olan işletmelerin arazisinin büyük bir kısmının sulu araziden oluştuğu söylenebilir. Ayrıca geliri iyi olan işletmelerde meyvecilik ile uğraşılan alan yükselmekte ve meyveciliğin gelirdeki payı da artmaktadır. Yoksul ailelerin ortalama 26,91 dekar arazisi mevcut olup bunun 11,25 dekarı sulu arazidir. Bu arazinin %60'a yakını ise meyveciliğe ayrıldığı görülmektedir (Tablo 5.49).

Diğer bir sermaye unsur ise fiziki sermayedir. Fiziki sermayenin en önemli unsurunu hayvan varlığı oluşturmaktadır. Tablo incelendiğinde geliri durumu iyileştikçe işletmede hayvan varlığının arttığı görülmektedir (Tablo 5.49).

Finansal sermaye unsurları incelendiğinde ise yoksul işletmelerde birim başına düşen tarımsal gelirin diğer işletme gruplarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Buda bu işletmelerin üretim etkinliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca gelir durumu iyileştikçe hayvansal üretimin tarımsal gelir içindeki payı yükselmektedir. Bunun yanı sıra tüm gelir gruplarında tarım dışı gelir %33-43 arası değişmektedir. Buda bölgede tarım dışı gelirlerin büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Tarım dışı gelir içerisinde maaşlar en büyük payı almaktadır (Tablo 5.49).

Yoksulluğun diğ er bir boyutu ise sosyal boyutudur. Sosyal sermaye unsurlarının gelir durumuna göre dağılımı incelendiğinde ise gelir durumu iyileştikçe hanelerin toplum içindeki statülerinin de iyileştii görülmektedir. Yoksul işletmelerde genelde toplum içinde orta düzey ve hiçbir şeye karışmayan kişiler yaşarken, gelir durumu arttik a sosyal statünün lider ve  nder kişilere doğru kaydii belirlenmiştir. Ayrıca yoksul işletmelerin büyük çoğunluğu sübjektif yoksulluk sınıflandırmasında da yoksul ve orta olarak görürken, gelir arttik a işletmelerin daha çok orta sınıfta k meleştii görülmüştür. Ayrıca sosyal sermaye unsuru olarak alınan aile reisinin sosyal güvence durumu önemli bir faktör olarak görülmektedir. Yoksul ve orta yoksul sınıfta sosyal güvencesi olmayan ve Yeşil Karta sahip aile sayısı çoğunlukta iken gelir arttik a sosyal güvencesi olan ailelerin oranı artmakta, Yeşil Kart yerini Bağkur’a bırakmaktadır. Diğ er sosyal sermaye unsurları arasında ise gelir gruplarına göre önemli farklılıklar bulunmamaktadır (Tablo 5.49).

Tablo-5.49: Sermaye Unsurlarının Yoksulluk Durumuna Göre Dağılımı

Sermaye Unsurları	Yoksul	Orta Yoksul	Orta İyi	İyi	Toplam
İnsan Sermayesi					
• Erkek Hane Halkı Genişliği (Kişi)	3,45	2,67	2,61	2,44	2,74
• Kadın Hane Halkı Genişliği (Kişi)	2,75	2,81	1,97	1,84	2,35
• Toplam Hane Halkı Genişliği (Kişi)	6,20	5,47	4,58	4,28	5,09
• Erkek Eşdeğer Kişi Sayısı	3,30	2,49	2,44	2,29	2,58
• Kadın Eşdeğer Kişi Sayısı	2,36	2,42	1,62	1,49	1,98
• Toplam Eşdeğer Kişi Sayısı	5,66	4,92	4,06	3,79	4,56
• Tarımda EİG Kullanımı	255,60	349,58	390,69	411,40	357,97
• İşletme Dışı Tarımda EİG Kullanımı	15,75	15,28	28,39	6,00	16,92
• Tarım Dışında EİG Kullanımı	37,47	141,16	155,30	154,32	129,49
• Toplam EİG Kullanımı	308,82	506,01	574,37	571,72	504,39
• Potansiyel EİG	1078,00	1015,00	882,90	809,20	943,75
• Atıl EİG	769,19	508,99	308,53	237,48	439,36
Doğal Sermaye					
• Toplam Özmülk Arazi (Da)	24,88	25,74	27,14	29,46	26,80
• Toplam Kiralanan Arazi (Da)	2,03	0,94	0,52	0,20	0,85
• Toplam Ortak Arazi (Da)	---	0,31	---	---	0,10
• Toplam Sulu Arazi (Da)	11,25	10,34	16,51	17,52	13,81
• Toplam Kuru Arazi (Da)	15,65	16,65	11,15	12,14	13,94
• Toplam Nadas Alanı (Da)	6,68	9,06	5,48	8,80	7,58
• Toplam Hububat Alanı (Da)	4,08	3,36	1,32	1,30	2,46
• Toplam Baklagil Alanı (Da)	0,05	0,15	---	0,32	0,13
• Toplam Yumru Bitkiler Alanı (Da)	0,08	0,31	0,05	---	0,13
• Toplam Meyvecilik Alanı (Da)	15,98	14,11	20,74	19,24	17,42
• Toplam Sebzecilik Alanı (Da)	0,05	---	0,06	---	0,03
• Toplam Üretim Alanı (Da)	26,90	26,99	27,65	29,66	27,75
• Toplam Hububat Geliri (TL)	195	195	85	65	136
• Toplam Baklagil Geliri (TL)	10	45	0	75	33
• Toplam Yumru Bitkiler Geliri (TL)	50	89	39	0	48
• Toplam Meyvecilik Geliri (TL)	2.630	3.659	8.081	24.308	9.308
• Toplam Sebzecilik Geliri (TL)	193	608	84	296	319
• Toplam Bitkisel GSÜD (TL)	3.078	4.595	8.289	24.744	9.844

Tablo 5.49 (Devam) Sermaye Unsurlarının Yoksulluk Durumuna Göre Dağılımı

Sermaye Unsurları	Yoksul	Orta Yoksul	Orta İyi	İyi	Toplam
Fiziki Sermaye					
• Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	0,15	0,25	0,55	0,88	0,46
• Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	0,60	0,72	0,32	4,80	1,50
• Arı Kovanı Sayısı (Adet)	0,45	0,14	1,26	6,36	1,89
• Toplam BBHB	0,13	0,25	0,44	1,07	0,47
Finansal Sermaye					
• Toplam Tarımsal Gelir (TL)	7.033	10.211	17.738	35.123	17.287
Bitkisel Üretim Geliri (TL/Da)	202	266	241	208	235
Hayvansal Üretim Geliri (TL/BBHB)	17	178	213	294	185
PDKA (TL/BBHB)	143	247	367	596	339
İşletme Dışı Tarımsal Gelir (TL)	508	497	1.147	264	627
Aile İşgücü Ücret Karşılığı (TL)	8.006	10.138	14.425	15.612	12.165
• Toplam Tarım Dışı Gelir (TL)	3.590	7.573	8.966	18.282	9.638
Prim ve Destekler (TL)	217	248	486	486	361
Maaşlar (TL)	1.668	4.957	5.394	7.465	5.050
Ticari Gelirler (TL)	600	0	361	4.178	1.140
Düzensiz Gelir (TL)	927	1.445	881	664	1.022
Diğer Gelirler* (TL)	177	924	1.844	5.489	2.064
• Toplam Gelir (TL)	10.623	17.784	26.704	53.404	26.925
Sosyal Sermaye					
• Tarım Tecrübesi (Yıl)	25,90	23,78	28,94	23,68	25,56
• Toplum İçindeki Statü					
Lider (Kişi)	0	4	4	5	13
Önder (Kişi)	2	4	5	1	12
Orta Düzey (Kişi)	8	23	14	13	58
Hiçbir şeye karışmaz (Kişi)	10	5	8	6	29
• Köyde İkamet Durumu					
Köyde İkamet Ediyor	20	35	31	24	110
Köyde İkamet Etmiyor	0	1	0	1	2
• Sübjektif Yoksulluk					
Yoksul	10	7	3	1	21
Orta	10	25	27	19	81
Zengin	0	4	1	5	10
• Konut Size mi Ait ?					
Evet	19	35	30	25	109
Hayır	1	1	1	0	3
• Aile Reisi Sosyal Güvence Durumu					
Sosyal Güvence Yok	4	5	6	0	15
Emekli Sandığı	2	3	4	4	13
SSK	3	8	7	4	22
Bağkur	0	8	8	12	28
Yeşil Kart	11	12	6	5	34

*Kira gelirleri, faiz, dışarıdan gönderilen para, vb.

5.3.6 İncelenen işletmelerin gelirini etkileyen faktörlerin ekonometrik analizi

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde yoksulluk durumlarına etkili olabileceği düşünülen değişkenler dikkate alınarak, aşamalı (stepwise) regresyon yöntemi ile çok sınıflı (multinomial) logit model uygulaması gerçekleştirilmiştir. Olabilirlik oranı (likelihood ratio, LR) bakımından tespit edilen en uygun modelin tahmin sonuçları Tablo 5.50’de sunulmuştur.

Tablo 5.50 incelenen değişkenlerin işletmelerin yoksulluk durumu üzerindeki etkisine ilişkin verileri içermektedir. Öyle ki; belirlenen önem düzeyinde istatistik bakımından anlamlı bulunan pozitif katsayılı değişkenler, incelenen yoksulluk düzeyinin olma olasılığının referans yoksulluk düzeyine (İyi Durumda Olan İşletmeler) göre daha fazla olduğunu ifade ederken, istatistik bakımından anlamlı negatif katsayılı değişkenler, incelenen yoksulluk düzeyinin olma olasılığının referans yoksulluk düzeyine göre daha az olduğunu ifade eder.

Model tahmin sonuçlarının yer aldığı tabloda diğer bilgilerin yanı sıra, katsayı değerlerinin (B), bağımsız değişkenlerin incelenen olayın gerçekleşme olasılığı üzerindeki etkilerini belirlemesine karşılık, tahmin sonuçlarının değerlendirilmesinde yorumun daha kolay olması nedeniyle $\exp(B)$ değerinin kullanılması, daha yaygın bir uygulamadır.

Olasılık oranı (*Odds Ratio*) olarak ele alınan her bir parametrenin $\exp(B_i)$ değeri, diğer değişkenler sabit kalmak şartıyla, bağımlı değişkenin (Y) bağımsız değişkenin (X_i) etkisiyle kaç kat daha fazla ya da % kaç oranda fazla gözlenme olasılığına sahip olduğunu belirtir. B_i katsayısının önemliliği aynı zamanda $\exp(B_i)$ ’nin de önemliliği olarak değerlendirilir (Özdamar, 1999).

İşletmelerin yoksulluk seviyesinin belirlenmesinde etkili olabileceği düşünülen değişkenlere ilişkin söz konusu özellikler dikkate alınarak, aşamalı regresyon yöntemi ile elde edilen modelin uygun model olup olmadığı, olabilirlik oranı (LR) testi ile sınanmıştır. Bu testte ' H_0 : Tüm katsayılar (sabit terim hariç) sıfıra eşit' hipotezi test edilmiştir. Elde edilen χ^2 değerine ilişkin P değeri belirlenen önem düzeyinden ($\alpha=0.05$) küçük olduğundan ($0,002<0,05$), H_0 hipotezi reddedilmiş ve söz konusu değişkenlerle oluşturulan modelin oluşturulabilecek en uygun model olduğuna karar verilmiştir.

Diğer yandan, modelin uyumunun iyiliği testinde ‘H₀: Model verilere iyi uyum göstermektedir’ hipotezi test edilmiştir. Bu amaçla elde edilen Pearson χ^2 değerine ilişkin P değeri belirlenen önem düzeyinden ($\alpha=0.05$) büyük olduğundan ($0.199>0.05$), H₀ hipotezi kabul edilmiş ve oluşturulan modelin gerçek verilere iyi uyum gösterdiğine hükmedilmiştir.

Son olarak, doğrusal regresyon modellerinde belirlilik katsayısı (R^2), bağımlı değişkendeki değişimin model tarafından açıklanan oranını vermektedir. Bağımlı değişkenin nitel özellik taşıdığı tercih modellerinde, doğrusal regresyon modelindekiyle aynı özelliklere sahip tek bir R^2 'nin hesaplanması, mümkün olamamaktadır. Onun yerine, McFadden (1974), Cox ve Snell (1989) ve Nagelkerke (1991) tarafından önerilen, gölge (pseudo) R^2 değerleri hesaplanmaktadır. Ancak bunlar daha çok aynı veri setiyle tahmin edilen farklı modellerden, hangisinin en iyi olduğunun belirlenmesinde kullanılmaktadır. Bu çalışmada, farklı modellerin karşılaştırılması söz konusu olmamasına rağmen bu R^2 değerleri, fikir edinilmesi amacıyla sunulmuştur.

Tablo 5.50’de yer alan Denklem 1 (Yoksul İşletmeler) dikkate alındığında toplam hane halkındaki artışın yoksulluğu arttırdığı görülmektedir. Bunun yanı sıra hayvan varlığının olması ve sayısının artışı hanedeki yoksulluğu azaltıcı yönde etki yapmaktadır. Aile reisinin yaşının artması tecrübeyi de beraberinde getireceği düşünüldüğünde geliri arttırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Dikkat çeken en önemli nokta tarımsal gelirin toplam gelir içindeki payıdır. Bölgede bitkisel üretimli bir tarımsal sistem olduğundan işletmede toplam gelir içinde tarımsal gelirin oranı yüksek olan işletmelerin yoksulluk olgusu ile daha fazla karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir. Yoksulluk olgusu azaltmada tarım dışı gelir büyük bir rol oynamaktadır. Bir diğer değişken ise üretim bölgesi değişkenidir. Yapılan analiz sonucunda modelde üretim bölgesi değişkeni Aladağ bölgesinde yoksul olma olasılığının Merkez bölgeye göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Her ne kadar bölgelerin kendi içlerinde yoksulluk sınırları hesaplandığında Eşdeğer kişi başına gelir açısından Aladağ bölgesi Merkez bölgeye göre yüksek olmasına rağmen gelir dağılımında Aladağ bölgesinde daha fazla dengesizliğin bulunması sonuçların Aladağ bölgesine aleyhine gelişmesindeki en önemli faktördür.

Tablo-5.50: Çok Sınıflı (Multinomial) Logit Model Tahmin Sonuçları

Yoksulluk Durumu*	Değişkenler	B	Std. Hata	Wald	SD	P	Exp(B)	Exp(B) İçin %95 Güven Aralığı	
Yoksul (Denklemler 1)	Sabit	-11,054	3,804	8,443	1	0,004			
	Toplam Hane Halkı Genişliği (Kişi)	0,742	0,261	8,069	1	0,005	2,100	1,259	3,505
	Toplam İşletme Başına Hayvan Sayısı (BBHB)	-1,077	0,724	2,217	1	0,137	0,341	0,082	1,406
	Aile Reisinin Yaşı	-0,078	0,042	3,488	1	0,062	0,925	0,853	1,004
	Atıl İşgücünün Potansiyel işgücü İçerisindeki Oranı-Bağımlılık (%)	0,106	0,024	20,066	1	0,000	1,112	1,062	1,165
	Tarımsal gelirin Toplam gelir içindeki oranı (%)	0,037	0,016	5,009	1	0,025	1,037	1,005	1,071
	Üretim Bölgesi (1-Merkez Bölge, 2-Aladağ Bölgesi)	1,943	0,918	4,478	1	0,034	6,979	1,154	42,200
Orta (Denklemler 2)	Sabit	-1,415	2,136	0,439	1	0,508			
	Toplam Hane Halkı Genişliği (Kişi)	0,291	0,152	3,673	1	0,055	1,338	0,993	1,803
	Toplam İşletme Başına Hayvan Sayısı (BBHB)	-0,380	0,169	5,094	1	0,024	0,684	0,491	0,951
	Aile Reisinin Yaşı	-0,023	0,025	0,878	1	0,349	0,977	0,931	1,026
	Atıl İşgücünün Potansiyel işgücü İçerisindeki Oranı-Bağımlılık (%)	0,026	0,012	4,696	1	0,030	1,026	1,002	1,050
	Tarımsal gelirin Toplam gelir içindeki oranı (%)	0,014	0,010	1,930	1	0,165	1,014	0,994	1,033
	Üretim Bölgesi (1-Merkez Bölge, 2-Aladağ Bölgesi)	0,421	0,554	0,577	1	0,448	1,523	0,514	4,515
Diğer Testler				χ^2	s.d.	p	Cox and Snell	Nagelkerke	McFadden
Modelin uygunluğunun testi			LR testi	12,139	2	0,002			
Uyumun iyiliğinin testi			Pearson	170,167	210	0,980			
Gölge (Pseudo) R ²							0,433	0,509	0,298

*Referans noktası olarak “iyi durumda olan işletmeler” seçilmiştir.

5.4. Araştırma Bölgesinde İncelenen İşletmelerde Kadın ve Erkeklerin Yoksulluktan Etkilenmeleri ve Toplumsal Cinsiyet Analizi

Yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğu, sadece tek bir faktörün etkisi ile oluşan bir kavram olmadığı bilinmektedir. Yoksulluğun etkilediği alanlar ve yoksulluğu tetikleyen unsurların ayrıca analiz edilmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalarda gerek kalkınmada gerekse yoksulluğun azaltılmasında dezavantajlı grupların öncelikle dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Kadınlar da bu dezavantajlı gruplar içerisinde gösterilen önemli bir gruptur. Yoksulluğun nasıl deneyimlendiği, boyutları, yoksullukla başa çıkma stratejileri ve yoksullukla mücadeleyle ilişkin alınacak önlemler, toplumsal cinsiyetle yakından ilişkilidir. Kadınlar ve erkeklerin bir toplumdaki farklı cinsiyet rolleri, sahip oldukları hakların ve kaynaklara erişimlerinin farklı olması nedenleriyle, yoksulluk sorununun irdelenmesi sürecinde kadın yoksulluğunun ayrıca analiz edilmesi gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet analizinin en önemli boyutu şüphesiz kadındır. Kadının dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldığı kalkınma çalışmalarında kalkınmanın toplumsal cinsiyet boyutu ile ele alınmasına sık rastlanılmaktadır. Çalışmanın kırsal alanda yürütüldüğü düşünüldüğünde kırsal alanda kadın ve gençlere yönelik faaliyetler üretebilmek için onların mevcut durumunu genel olarak ortaya koymak gereklidir. Her kültür, bölge ve koşulların sorun ve ihtiyaçları farklı bir yapı gösterebilir ancak bazı temel unsurların değişmediği görülmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir husus da kadının yaptığı işin erkeğin yaptığı işe kıyasla daha az değerli kabul edilmesidir. Bu durum istatistiklere de yansımakta ve kırsal alanda yaşayan kadınlara ilişkin sınırlı veriye rastlanmaktadır. Tüm bunların yanında kent kadınlarına dönük daha yoğun çalışmalar olmasına rağmen kırsalda yaşayan kadınlar odaklı çalışma ve araştırmaların da daha sınırlı olduğu göze çarpmaktadır (Gülçubuk vd., 2010).

Literatürde toplumsal cinsiyet ve yoksulluk analizi ile mikro düzeyde hane içinde kaynakların, gelirin ve işlerin bölüşümünü belirleyen güç ilişkileri incelenmektedir. Bunun nedeni, kadınların yoksulluğu deneyimlemelerindeki farklılığın hane içindeki konumlarından kaynaklanmasıdır (Şener, 2009). Toplumsal cinsiyet ve yoksulluğun mezo düzeyde analizinde, hane dışında kadınlar ve

erkeklerin kaynak ve fırsatlara erişimlerinin farklılaşması, toplumsal normlar incelenmektedir. Üçüncü analiz düzeyi ise, hanelerin içinde şekillendiği ekonomik, sosyal ve siyasal yapılanmadır (Çağatay, 1998). Toplumsal cinsiyet ve yoksulluk yaklaşımının en önemli özelliği, yoksulluğu anlamada ve yoksullukla mücadeleye ilişkin stratejilerin geliştirilmesinde erkeklerin de hesaba katılmasıdır. Böylelikle, kadın ve yoksulluk yaklaşımının tek boyutluluğu ve kadın sorunu olarak algılanmasının ötesine geçilmiştir. Ayrıca bu yaklaşım sayesinde, kadın ve erkeklerin kaynaklara erişimindeki farklılıklar ortaya çıkarılırken, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ne kadar önemli olduğu vurgulanmakta ve kadın yoksulluğunun nasıl yeniden üretildiği anlaşılabilmektedir (Ecevit, 2003).

Yoksulluğun özündeki toplumsal eşitsizlikler sonucu oluşan cinsiyet eşitsizliği yüzünden kadınlar, toplumsal eşitsizliklerden daha fazla etkilenmekte; fırsat eşitliklerini, kültürel ve toplumsal değerler karşısında yitirmekte ve yoksulluğu daha derin ve yoğun olarak hissetmektedirler. Böylece hem kadın, hem beraberinde yoksul, hem de ekonomik açıdan kocasına bağımlı olması yüzünden kadınların yoksulluğunun giderilemezliği gündeme gelmektedir (Anonim, 2001)

Kadın yoksulluğuna ayrıca önem atfetmenin gerektiği görüşlerinin temelinde, kadınların yoksulluk oranının erkeklerden yüksek olduğu ve mevcut yoksulluğun kadınlar tarafından daha ağır yaşandığı gerçekleri yatmaktadır. 1990’lardan itibaren yoksulluk araştırmaları, hane içi ilişkilerin de dikkate alınmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu boyut, kadınların yoksulluğu yaşama biçimlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin değerlendirilmesidir. Toplumsal cinsiyet analizinin yapılması sonucunda kadınların yoksulluğu erkeklerden daha ağır değil ama daha farklı yaşadığına ilişkin görüşler de bulunmakla birlikte, hane içi ilişkiler açısından bu farklılığın anlaşılması gerekmektedir (Uçar, 2011).

Tüm toplumlarda cinsiyet; işbölümü, gelir, eğitim, kamusal mal ve hizmetlerin dağıtımında önemli bir rol oynamaktadır. Çoğu toplumlarda kadın erkeklere göre daha uzun çalışmasına karşın, daha az kazanca, eğitime, krediye, bilgiye, teknolojiye sahiptir. Cinsiyet eşitsizlikleri; hem onların sahip oldukları hakları için bir kalkınma sorunudur, hem de yoksulluğun önemli bir boyutudur. Cinsiyet tabanlı güç ilişkileri, erkeklerin yaptıklarından daha zorlu ve farklı yoksulluk deneyimi anlamına gelir. Cinsiyet ve yoksulluk arasındaki nedensel ilişki tek yönlü değildir. Cinsiyet ilişkileri;

makro ekonomi politikaları ve onların sonuçları arasında arabuluculuk yapar. Özellikle; kadınların kalkınma performansına (başarımına) etkisi vardır ve bu yüzden yoksulluk ve yoksullukla savaşımları çalışmaları için önemlidir (Anonim, 2001).

Çalışmanın bu bölümünde hane içerisinde kadın ve erkeğin yoksulluktan etkilenme biçimlerine ilişkin bulgular toplumsal cinsiyet analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

5.4.1. Kadın ve erkeğe ilişkin demografik bulgular

Yaş, cinsiyet ve eğitim gibi demografik özellikler sosyal araştırmalarda incelenen konu üzerinde etkisi olabilecek en önemli temel unsurlardır. Bu nedenle öncelikle aynı hane içerisinde yaşayan kadın ve erkeğin yaş ve öğrenim durumları hakkındaki bilgi hane içerisinde yaşa ve öğrenime bağlı değişimi gözlemleme açısından önem taşımaktadır. Yoksulluğun sosyal boyutunun analizinde demografik faktörler önem taşımaktadır. İncelenen işletmelerde kadın ve erkek yaşları ile aralarındaki yaş farkı Tablo 5.65’de sunulmuştur. TÜİK 2009 yılı Evlenme ve Boşanma İstatistikleri’ne göre Konya ilinde evli olan çiftlerden %76,76’sında erkeğin yaşının kadına göre büyük olduğu belirtilmiştir. Yaş farkı yıl bazında incelendiğinde ise kadın-erkek arasındaki yaş farkı 3 yıl olanların oranı %14,21 iken bu oran 4 yıl için %13,52 olarak hesaplanmıştır. Tablo 5.51 incelendiğinde kadın ve erkek arasındaki yaş farkının bölge ortalamasında 3,83 yıl olduğu belirlenmiştir. Kadın ve erkek yaşları arasında gelire bağlı yoksulluk gruplarına göre istatistiki açıdan önemli bir fark bulunamamıştır. Her bir yoksulluk grubunda kadın ve erkek yaşları birbirine benzemekte ve kadın-erkek yaş farkı her bir grupta farklılık arz etmemektedir. Kadın-erkek arasında yaş farkının az olması kadın ve erkeğin birbirlerine karşı yaş farkına dayalı bir otoritenin oluşmasına engel olabilecek bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo-5.51: Yoksulluk Durumuna Göre Kadın ve Erkeğe İlişkin Yaş Dağılımı

Yoksulluk Grupları	Erkek Yaşı (Yıl)	Kadın Yaşı (Yıl)	Yaş Farkı
Yoksul	45,10	41,20	3,90
Orta Yoksul	48,00	43,75	4,25
Orta İyi	50,32	46,71	3,61
İyi	51,04	47,60	3,44
Ortalama	48,80	44,97	3,83
F Değeri	1,380	1,801	0,261

Diğer bir demografik faktör ise kadın ve erkeğin öğrenim düzeyidir. Yapılan çalışmalarda kadınların eğitim imkânlarından yararlanma olanaklarının erkeklere göre daha düşük olduğu belirtilmektedir (Uçar, 2011). Bu nedenle kadın ve erkeğin eğitim imkânlarından yararlanma durumları incelenmiş ve tablo 5.52’de sunulmuştur. Tablo 5.52 incelendiğinde, kadının en fazla ilkökul düzeyinde bir öğrenime sahip olduğu, %6,25’inin bir eğitim kurumuna gitmediği ve bu oran içinde %1,79’unun ise okuma yazması olmadığı belirlenmiştir. Araştırma bölgesinde yoksullukla kadınların öğrenim düzeyi arasındaki ilişkinin istatistiki olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre işletmelerin yoksul veya yoksul olmamasının kadınların öğrenim düzeylerinin yüksek veya düşük olması arasında ilişki bulunmamaktadır.

Tablo-5.52: Kadının Öğrenim Durumunun Yoksulluk Durumuna Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Okuma yazma yok	---	---	1	2,78	1	3,23	---	---	2	1,79
Okuma yazma var	1	5,00	---	---	3	9,68	1	4,00	5	4,46
İlkokul/Ortaokul	19	95,00	35	97,22	27	87,10	24	96,00	105	93,75
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:6,928				S.D.: 6		P: 0,328		H ₀ : Kabul		

Tablo 5.53’de ise hane halkı reisi olarak görüşülen erkeklerin öğrenim durumları gösterilmiştir. Tablo 5.53 incelendiğinde erkeklerin herhangi bir eğitim kurumundan mezun olma durumunun kadınlara göre daha iyi olduğu, okuma yazma bilmeyen hane halkı reisinin oranının ise %2,68 olduğu tespit edilmiştir. Araştırma

bölgesinde yoksullukla hane halkı reisinin öğrenim düzeyi arasındaki ilişkinin istatistiki olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre kadın ve erkeğin eğitim imkanlarından yararlanma durumunun farklı olduğu, erkeklerin eğitim imkanlarına erişme ve yararlanma durumunun kadınlara göre daha iyi olduğu söylenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu 2008 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, Türkiye’de toplam köy nüfusu içinde okuryazar olmayan kadınların oranı %25,2 iken, kentte bu oran %11,3’e düşmektedir. Söz konusu değerler erkekler için, sırasıyla %7,0 ve %2,6 olarak belirlenmiştir.

Tablo-5.53: Hanehalkı Reisinin Öğrenim Durumunun Yoksulluk Durumuna Göre Dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Okuma yazma yok	---	---	1	2,78	2	6,45	---	---	3	2,68
Okuma yazma var	---	---	1	2,78	1	3,23	---	---	2	1,79
İlkokul/Ortaokul	20	100,00	32	88,89	24	77,42	21	84,00	97	86,61
Lise	---	---	2	5,56	3	9,68	3	12,00	8	7,14
Üniversite	---	---	---	---	1	3,23	1	4,00	2	1,79
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:6,9280				S.D.: 12		P: 0,360		H ₀ : Kabul		

5.4.2. Ailede evlilik yapısı ve doğurganlık ile ilgili bulgular

Toplumsal cinsiyet analizlerinde evlilik ve doğurganlıkla ilgili bilgiler kadının sosyal refahının bir göstergesidir. Özellikle kırsal alanda kız çocuklarının erken yaşta evlenmeleri, akraba evliliği, evlilik şekli, çocuk sayısının fazlalığı, düşük yapma ve ölü doğum sayısı gibi unsurlar kadın yoksulluğunun sosyal boyutlarındandır. Araştırma alanında görüşülen kadınların %99,11’inin bir kez, sadece %0,89’unun iki kez evlilik yaptığı tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında araştırma bölgesinde boşanma, ölüm vb. gibi nedenlerden dolayı tekrar evlenme durumunun çok düşük düzeyde olduğu söylenebilir. TÜİK 2006 yılı “Aile Yapısı Araştırması”na göre, Türkiye’de 18 ve daha yukarı yaştaki evlilik yapan bireylerin %95,7’sinin bir kez,

%4'ünün iki kez, %0,3'ünün üç yada daha fazla sayıda evlilik yaptığı bildirilmektedir.

Tablo-5.54: Evlilik Sayısına İlişkin Bulgular

Evlilik Sayısı	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Bir Defa	20	100,00	36	100,00	30	96,77	25	100,00	111	99,11
İki Defa	---	---	---	---	1	3,23	---	---	1	0,89
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:2,593			S.D.: 3			P: 0,459			H ₀ : Kabul	

Evlilik yaşı toplumsal cinsiyet çalışmalarında incelenen bir başka husustur. Kırsal alanda kentsel alana göre evlilik yaşının daha erken olduğu, özellikle kızların küçük yaşlarda evlendirilmesi bilinen bir problemdir. Bu durum kadın yoksulluğunun sosyal bir göstergesidir. TÜİK 2009 yılı Evlenme ve Boşanma İstatistikleri'ne göre Türkiye'de ilk evlenme yaşı erkek için 26,3, kadın için ise 23,0 iken söz konusu değerler Konya ili için sırası ile 24,8 ve 22,0 olarak belirtilmiştir. TÜİK 2006 yılı "Aile Yapısı Araştırması"na göre, Türkiye'de kırsal alanda ilk evlenme yaşı olarak bireylerin %58,0'i 18-24 yaş arasında, %24,6'sı ise 18 yaşının altında olduğu bildirilmektedir. Araştırma alanı incelendiğinde, erkek ve kadın evlilik yaşının genel ortalama ile Konya ili ortalamasının benzeştiği görülmektedir. Özellikle yoksul grupta kadının evlilik yaşının 18'lere düştüğü görülmektedir. Her ne kadar yoksul işletmelerde kadınların ve erkeklerin evlenme yaşları düşük olarak görülse de yapılan istatistiki analiz sonucunda yoksulluk gruplarına göre kadın ve erkeğin evlilik yaşlarının istatistiki olarak önemli düzeyde değişmediği belirlenmiştir. Buna göre bölgede gelire göre belirlenen yoksulluk sınırı evlenme yaşında etkili bir faktör değildir (Tablo 5.55).

Tablo-5.55: Evlilik Süresi Ve Evlenme Yaşına İlişkin Bulgular

Yoksulluk Grupları	Evlilik Süresi (Yıl)	Kadın Evlilik Yaşı	Erkek Evlilik Yaşı	Evlilik Süresinin Kadın Yaşına Oranı (%)	Evlilik Süresinin Erkek Yaşına Oranı (%)
Yoksul	22,40	18,80	22,70	0,55	0,50
Orta Yoksul	21,36	22,39	26,64	0,48	0,44
Orta İyi	26,13	20,58	24,19	0,55	0,51
İyi	22,80	24,80	28,24	0,47	0,44
Ortalama	23,19	21,79	25,62	0,51	0,47
F Değeri	1,207	1,662	1,383	1,406	1,621

Evlenme, insan topluluklarında tarihsel devirlerden bu yana her zaman ve her yerde yaygın bir sosyal ve bireysel davranıştır (Şahinkaya, 1979). Evlilikler ister toplumsal sorumluluk, ister soy devamı isterse cinsel gereksinim için olsun kentsel ve kırsal kesimin yapısına göre gerçekleşmektedir. Türkiye’de kültürel değişimlerin yoğun görüldüğü büyük kentlerde tanışıp evlenme giderek yaygınlaşırken, gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde farklı evlenme biçimlerine rastlanmaktadır. Her toplum, kendi yapısına uygun evlenme biçimlerini tercih ederken, kişisel anlayışa ters düşen evlenme biçimlerini de engellemeye çalışmaktadır. (Sezen, 2009). Ülkemizde otuzdan fazla evlilik biçimi vardır. Görücü usulü, beşik kертme, başlık parası karşılığı evlenme, kız kaçırma, berdel, kuma, kepir vs. bunlardan yalnızca birkaçıdır. Türk toplumunda kentlerde ve kırsalda halen yaygın olarak devam eden evlenme şekli ise görücü usulü evlenmedir (Yağbasan ve Çiçek, 2009). Araştırma alanında incelenen bir diğer konu ise evlilik şeklidir. İncelenen işletmelerde evlilik şekli ile ilgili bulguların görücü usulü evlilikte yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle yoksul ailelerde görücü usulü evlilik daha yaygın iken yoksulluğun azalması ile birlikte görücü usulü evliliğin yerini anlaşmalı evliliğe bıraktığı görülmektedir. Bu durum yoksul ailelerde geleneklere bağlılığın diğer ailelere göre daha yoğun yaşandığını göstermektedir (Tablo 5.56). TÜİK 2006 yılı “Aile Yapısı Araştırması”na göre, Türkiye’de kadınların yapmış oldukları evliliklerin %36,2’sinde evlilik, görücü usulüyle ve ailesinin kararıyla, erkeklerin yapmış oldukları evliliklerin %35,2’sinde evlilik, bireyin kendi seçimi ve ailesinin onayıyla gerçekleştiği bildirilmektedir.

Tablo-5.56: Evlilik Şekline İlişkin Bulgular

Evlilik Şekli	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Görücü Usulü Olarak	16	80,00	30	83,33	23	69,70	14	53,85	83	74,11
Anlaşarak	2	10,00	4	11,11	7	21,21	8	30,77	21	18,75
Kaçarak	2	10,00	2	5,56	1	3,03	3	11,54	8	7,14
Toplam	20	100,00	36	100,00	33	100,00	26	100,00	112	100,00
Linear by Linear association:2,720					S.D.:1		P:0,099		H ₀ : Red	

Evlilik, Türk Medeni Kanunu'na göre “evlenmeye ehil erkek ve kadının, yetkili kanuni merci önünde yapmış oldukları çift taraflı bir akittir” şeklinde tanınmaktadır. Türk-İslam kültüründe evlilik sadece resmi tasdikten ziyade dini vecibelerinde yerine getirilmesi ile tasdik olunmaktadır. Özellikle kırsal alanda evlilik sadece resmi nikâh değil resmi nikâh ve dini nikâh ile birlikte yapılmaktadır. Halen toplum içerisinde resmi nikâh yaptırmadan dini nikâh ile yaşayan aileler bulunmaktadır. Araştırma alanında ailenin evlilik şekli kadın yoksulluğu üzerinde etkili olabilecek faktör olarak düşünülmüş ve ailelerin evlilik şekli araştırılmıştır. Tablo 5.57’de araştırma bölgesindeki hanehalkının evlilik şekilleri gösterilmiş olup ailelerin %95,54’ünün hem resmi hem de dini nikahı birlikte yaptırdıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte ailelerin %4,46’sında resmi nikah olmayıp, sadece dini nikah mevcuttur. TÜİK 2006 yılı “Aile Yapısı Araştırması”na göre, Türkiye’de bireylerin yapmış oldukları evliliklerin %85,9’unda hem resmi hem de dini nikah sahibi iken, sadece dini nikahı olanların oranı ise %3,7 olarak belirtilmiştir.

Tablo-5.57: Nikah Şekline İlişkin Bulgular

Nikah Şekli	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Dini Nikah	---	---	2	5,56	2	6,45	1	4,00	5	4,46
Dini Nikah ve Resmi Nikah	20	100,00	34	94,44	29	93,55	24	96,00	107	95,54
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:2,187				S.D.: 3		P: 0,534		H ₀ : Kabul		

Özellikle kırsal kesimde ve kapalı toplumlarda sık rastlanan bir diğer evlilik şekli ise akraba evliliğidir. Günümüzde akraba evliliğinin oluşturabileceği riskler çoğu kesim tarafından bilinse de akraba evliliğinin halen devam ettiği bilinmektedir. Araştırma alanında ailelerin %25,89’unda akraba evliliğinin yapıldığı belirlenmiştir. Özellikle akraba evliliğinin yoksul ve orta yoksul ailelerde çoğunlukta olduğu, gelir arttıkça akraba evliliğinin azaldığı görülmektedir (Tablo 5.58). TÜİK 2006 yılı “Aile Yapısı Araştırması”na göre, Türkiye genelinde 18 yaş ve üzeri yaşta evli bireyler içinde akraba evliliği yapanların oranı %20,9 olup, bu oran Orta Anadolu Bölgesi’nde %25,7’dir. TÜİK’in yapmış olduğu çalışmadaki bulgular araştırma alanında tespit edilen oran ile birebir örtüşmektedir.

Tablo-5.58: Eşler Arası Akrabalık Durumuna İlişkin Bulgular

Eşler Arası Akrabalık	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Akrabalık Var	6	30,00	13	36,11	7	22,58	3	12,00	29	25,89
Akrabalık Yok	14	70,00	23	63,89	24	77,42	22	88,00	83	74,11
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Linear by Linear association:3,392				S.D.:1		P:0,066		H ₀ : Red		

Tablo 5.59’da kadınların doğurganlığı ile ilgili veriler sunulmuştur. TÜİK’in Türkiye geneli, kentsel ve kırsal kesim için tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde, Türkiye genelinde ve kentsel kesimde ortalama çocuk sayısı yaklaşık 2 iken, kırsal kesimde yaklaşık 3’tür. Araştırma alanında toplam çocuk sayısı 3,65 olarak hesaplanmıştır. Selim ve Üçdoğruk (2005) Türkiye’de doğurganlık ile ilgili yaptıkları çalışmalarında, Türkiye genelinde, ücretli olarak çalışan kadınların çalışmayanlara göre daha az doğurganlığa sahip olduğu ve çalışmayanlarla karşılaştırıldığında ücretsiz aile işçisi olarak çalışmanın doğurganlık üzerinde pozitif etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre, Türkiye’de ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların en yüksek doğurganlığa sahip olduğunu bildirmişlerdir. Türkiye’de kırsal kesimde, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çok sayıda kadın olduğu ve bu ailelerin özellikle tarımsal alanda aile topraklarında

çalıştırmak üzere daha fazla çocuğa ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Tablo 5.59 incelendiğinde kadınlarda düşük ve ölü çocuk doğum sayısının toplam gebelik sayısı içindeki oranının %22 gibi yüksek bir değer olduğu görülmektedir. Ortalama 4,68 olan gebelik sayısının %11,32'si ölü doğum, %10,68'i ise düşük ile sonuçlanmıştır. Bunu etkileyebilecek birçok faktör bulunmaktadır. Akraba evliliği, sağlık hizmetlerine erişim, beslenme, fiziksel ortam vb. faktörler bunlar arasında sayılabilir.

Aydın ve Yayla (2010)'un 2008 yılı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) verilerine dayanarak yaptıkları araştırmada 2008 yılında Türkiye'de toplam 1.262.33 doğum olduğunu ve bu sayının toplam gebeliklerin ¾'ünü oluşturduğu belirtilmiştir. Türkiye'de gebeliklerin sadece %78,4'ü canlı doğum ile sonlandığı, canlı doğumla sonlanmayan gebeliklerin %49'unun istemsiz düşükler, %46'sının istemli düşükler, %5'inin ise ölü doğumlardan oluştuğu bildirilmiştir. Son 5 yıllık TNSA verilerine göre, Türkiye'de isteyerek düşük yapmış kadın oranı %22, kendiliğinden düşük yapmış olanların oranı %20, ölü doğum yapmış olanların oranı ise %4 olup, evlenmiş tüm kadınların %6'sı kendiliğinden, %8'i isteyerek birden fazla düşük yapmış, %1'inden azı ise ölü doğumla sonuçlanan birden fazla gebelik yaşadığı aktarılmıştır. Araştırma sonuçları TNSA verileri karşılaştırıldığında özellikle ölü doğum oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo-5.59: Sahip Olunan Çocuk Sayısı ve Kadının Doğurganlığına İlişkin Bulgular

Yoksulluk Grupları	Kız Çocuk Sayısı (Kişi)	Erkek Çocuk Sayısı (Kişi)	Ölü Doğan Çocuk Sayısı (Kişi)	Düşük Sayısı (Kişi)	Toplam Gebelik Sayısı
Yoksul	1,80	2,35	0,35	0,70	5,20
Orta Yoksul	1,86	1,69	0,50	0,47	4,53
Orta İyi	1,40	2,32	0,65	0,39	4,80
İyi	1,40	1,88	0,56	0,52	4,36
Ortalama	1,62	2,03	0,53	0,50	4,68
F Değeri	1,043	2,402*	0,432	0,550	0,557

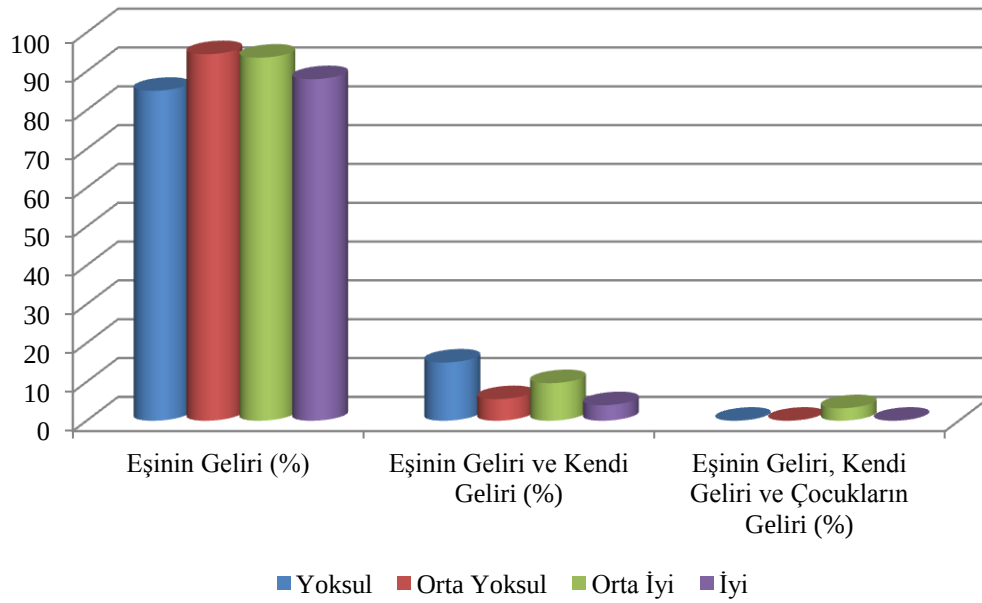
5.4.3 Ailenin gelir kaynakları, geliri değerlendirme şekilleri ve kadının sahip olduğu mülk durumu

Kadın yoksulluğunun ekonomik boyutları incelendiğinde bazı konular öne çıkmaktadır; örneğin gelirden yoksun olmak, işsiz olmak, hizmet sektöründe, düşük statülü ve düşük ücretli işlerde çalışmak, herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmamak, mülk sahibi olmamak, ücretsiz aile işçisi olmak, ev eksenli veya ev dışında esnek güvencesiz işlerde çalışmak, en önemli ve en sık görülen yoksullukla başa çıkma stratejilerinden olan ev içi üretim yapmak (evde ekmek, turşu vb. yapmak, hayvanların bakımını, bahçe işlerini üstlenmek). Tüm bunların hanenin yoksullukla başa çıkmasında büyük önemi olmakla birlikte, yoksulluk durumunda, kadın emeğinin çoğu zaman karşılıksız olarak ailenin yoksulluğunu ortadan kaldırmaya yöneldiğini göstermektedir (Kalaycıoğlu, 2003). Dolayısıyla sayılan bu faktörlerin kadın yoksulluğu için bir gösterge olacağı düşünüldüğünde bu kapsamda araştırma sahasındaki durum incelenmeye çalışılmıştır. Şekil 5.7’de hanehalkının gelir kaynakları dağılımı gösterilmiştir. Şekil 5.7 incelendiğinde hanehalkının birincil gelir kaynağını hane reisi olarak adlandırılan erkeğin gelirin oluşturduğu görülmektedir.

Dikkat çeken konulardan biri de işletmede tarımsal işlerin kadın ve erkek tarafından birlikte yapılmasına rağmen elde edilen gelirin aile reisinin geliri olarak nitelendirilmesidir. Bu nedenle kadının aile içindeki faaliyetlere katılımıyla sarf ettiği emeğin değeri dikkate alınmamaktadır. Kadın ancak hane dışında herhangi bir faaliyete katılıp aileye maddi gelir sağladığında ailenin gelirine katkı yapmış olmaktadır. Bu durum özellikle tarımsal işletmelerde yoksulluk ve gelir çalışmalarında kadın emeğinin göz ardı edilmemesi ve ayrı değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. İş gücü olarak kadınların “ucuz emek”, “aile ekonomisine yardımcı ”olarak görülmesi ve faaliyetlerinin büyük bölümünün ev işi yani gerçek anlamda üretim değil, doğal yaşamlarının bir parçası olarak kabul edilmesi, işin değerinin düşük algılanmasına neden olmaktadır. Kadının ev içi sorumluluklarından kaynaklanan faaliyetleri, kapalı aile ekonomisi içinde kalmakta ve kadınlar ekonomik değişim değeri olmayan bu görünmez emeğin karşılığını alma ve kullanma olanağından yoksun bulunmaktadır (Uçar, 2011). Yapılan işletme analizinde elde edilen aile işgücü ücret karşılığı verilerinin cinsiyet ayrımı yapıldığında toplam aile işgücü ücret karşılığının %65,42’sinin erkeklerden,

%34,68'i ise kadınlardan geldiği hesaplanmıştır. Bu değer toplam tarımsal gelir içinde aile işgücü ücret karşılığının yüksek olduğu işletmelerde büyük bir orandır ve kadının işletmeye olan ekonomik katkısını da göstermektedir (Şekil 5.7).

Şekil-5.7: Hanehalkının Gelir Kaynaklarının Dağılımı

Kadın yoksulluğunun ekonomik göstergelerinden bir diğeri kadının mülk sahibi olma durumudur. Tablo 5.60 incelendiğinde araştırma bölgesinde kadınların sadece %12,50'sinin üzerinde kayıtlı bir mülk olduğu tespit edilmiştir. TÜİK'in "Aile Yapısı Araştırması"na göre bireylerin sahip oldukları müstakil evin %11,5'i kadınlar adına, %28,30'u erkekler adına kayıtlıdır. Söz konusu araştırmaya göre kadınların %80,2'sinin, erkeklerin ise %39,6'sının üzerine kayıtlı gayrimenkul ve/veya araç bulunmadığı belirtilmiştir. Araştırma bölgesinde ise kadının üzerine kayıtlı mülk olma durumu yoksulluk durumuna göre değişmemektedir. Tüm yoksulluk gruplarında kadının mülk edinme oranının birbirine benzediği, gelirin artışına bağlı olarak mülk edinme durumunun değişmediği söylenebilir. Kadınlar için gelir artışı ekonomik anlamda refah sağlamamaktadır.

Tablo-5.60: Kadının Mülk Sahipliği Durumuna İlişkin Bulgular

Kadının Mülk Durumu	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Kayıtlı mülk var	3	15,00	3	8,33	6	19,35	2	8,00	14	12,50
Kayıtlı mülk yok	17	85,00	33	91,67	25	80,65	23	92,00	98	87,50
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:2,435			S.D.: 3		P: 0,487		H ₀ : Kabul			

Kadının ihtiyaçlarını karşılama durumunda harcama yapıp yapmadığı ve harcama yapıyorsa bu ihtiyaçları karşılamak için hangi kaynakları kullandığı araştırıldığında ise, kadınların %41,96'sı kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir harcama yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu oran yoksul hanelerde %55 iken, gelir arttıkça düştüğü görülmektedir. Hanede gelirin artışına bağlı olarak kadınlar aile gelirinden kendilerine pay alabilmekte ve harcama yapabilmektedir. Ancak yoksul hanelerde gelirin tüketimde kullanılması aile reisi tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadının kendi ihtiyaçlarını karşılamada kullandığı gelir kaynaklarından en önemlisi eşinin verdiği harçlık olarak tespit edilmiştir (Tablo 5.61).

Tablo-5.61: Kadının Gelir Kaynakları

Kadının Gelir Kaynakları	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Hiçbir kazancı Yok-Harcama Yapmaz	11	55,00	17	47,22	12	38,71	7	28,00	47	41,96
Eşinin verdiği harçlık	7	35,00	18	50,00	19	61,29	18	72,00	62	55,36
Tarım işçilik geliri	2	10,00	1	2,78	---	---	---	---	3	2,68
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
χ^2 : 10,923		S.D.: 6		P: 0,091		H ₀ : Red		ϕ : 0,312		

Kadının kendi geliri üzerindeki kontrol yetkisi, toplumdaki konumunun belirlenmesinde önemli göstergelerden biridir. Kırsal alanda kadının elde ettiği gelirin kullanımına ilişkin bağımsızlığı, kente göre oldukça düşük düzeyde

kalmaktadır (Kulak, 2011). Araştırma alanında kadınların %10,71'i tarımda ve/veya tarım dışı işlerde ücretli olarak çalışarak aile gelirine katkı sağlamaktadır. Kadınların bu geliri değerlendirme şekli sorulduğunda ise %3,57'sinin eşine verdiği, %7,14'ünün ise çocukları için harcadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5.62). Kadınların elde ettikleri geliri değerlendirme şekilleri ile yoksulluk grupları arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla kadınların elde ettikleri gelirleri değerlendirme şekillerinin her gelir grubu için birbirine benzediği söylenebilir.

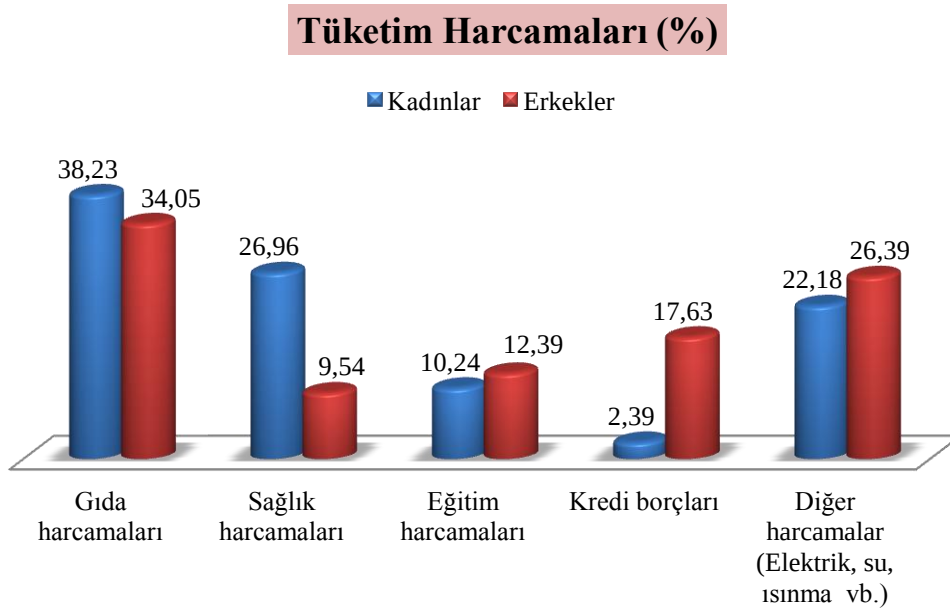
Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre, araştırma tarihinden önceki son 12 ay içinde kırsal alanda, bir işte çalışıp karşılığında para kazanan kadınların, %27,9'u bu kazancın nasıl kullanılacağına ilişkin karar verme yetkisine tek başına sahipken, kentte bu oran %40,3'tür. Bununla birlikte, kırsal alanda kadınların %24,3'ünün elde ettikleri kazancın kullanımına ilişkin karar üzerinde hiç söz hakkı bulunmamaktadır. Kırsal alanda, evin harcamalarının ne kadarının kendi kazancı ile karşılandığı sorulan kadınlardan %69,3'ü, yarıdan az ya da hiçbir kısmı yanıtını seçmişlerdir. Kadınların %28,3'ü ise, harcamalarının tamamını ya da yarıdan fazlasını kendi elde ettikleri gelir ile karşıladığını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, kadın işgücünün yaygın olarak ücret karşılığı olmayan faaliyetlerde toplanmış olmasının, kadının kendi emeğine bakış açısını da belirlediğini ortaya koymaktadır. Kalkınmaya eşit, hatta daha fazla katkı veren kırsal alan kadını, bu konuya ilişkin yeterli farkındalık düzeyine sahip değildir.

Tablo-5.62: Kadının Elde Ettiği Geliri Değerlendirme Şekli

Geliri Değerlendirme Şekli	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Geliri yok	16	80,00	32	88,89	30	96,77	22	88,00	100	89,29
Eşine vermekte	1	5,00	1	2,78	---	---	2	8,00	4	3,57
Çocukları için harcamakta	3	15,00	3	8,33	1	3,23	1	4,00	8	7,14
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:6,418			S.D.: 6		P: 0,378		H ₀ : Kabul			

Kadınların hanenin sahip olduğu toplam gelirin harcama alanları ile ilgili olarak düşünceleri tabloda sunulmuştur. Şekil 5.8 incelendiğinde kadınlar, toplam hane gelirinin ilk sırada gıda harcamalarına, ikinci sırada sağlık harcamalarına, üçüncü sırada ise eğitim harcamalarına ayrıldığı ve bunları sırası ile kredi ödemeleri ile diğer harcamaların takip ettiğini belirtmişlerdir. Hanede yer alan erkekler de kadınlar gibi gelirin ilk sırada gıda harcamalarına ayrıldığını belirtirken, ikinci sırada kadınlardan farklı olarak elektrik-su, ısınmanın yer aldığı diğer harcamalara üçüncü sırada ise kredi ödemelerine ayrıldığı belirtilmiştir. Kadın ve erkek arasında gelirin harcama kalemlerine dağılımı konusunda farklılık görülmektedir.

Şekil-5.8: Hanehalkı Gelirinin Cinsiyetlere Göre Harcama Kalemlerine Dağılımı

5.4.4 Faaliyetler profili

Yoksul hanelerin yoksullukla başa çıkmak için uyguladıkları geçim stratejileri incelendiğinde, bunların en önemli parçasını hanenin gereksinimlerinin piyasa dışından kendi olanaklarınca karşılanması; yiyeceklerin evde dikilmesi ve örülmesi, dayanıklı yiyeceklerin ve ekmeğin evde üretilmesi, çocukların, yaşlıların ve hastaların evde bakılması olduğu görülmektedir. Bu hizmetlerin tümü de kadınlar tarafından karşılıksız olarak sunulmaktadır. Bir başka deyişle; hanelerin yoksullukla başa çıkma stratejilerinde, hane üyesi kadınların karşılıksız çalışması çok önemli bir

yer tutmaktadır. Bu da, kadınların zamanını tüketmekte, kazanç elde edebilecekleri ve toplumsal güvenlik haklarından yararlanabilecekleri işlerde çalışmalarını engellemekte ve böylelikle yoksul ve yoksun konumlarını pekiştirmektedir (Çağatay, 2001)

Toplumsal cinsiyet analizi çerçevesinde kadın ve erkeğin aile içi ve dışı sosyal, kültürel rol farklılıklarını ortaya koymak ve hangi işin, kimin tarafından üstlenildiğini belirlemek amacı ile cinsiyete göre faaliyetler profili tanımlanmıştır. Faaliyetler profilini oluştururken kadın ve erkeğin tarımsal üretim sürecine katılım durumu, kadın ve erkek tarafından hangi işlerin daha yoğun yapıldığı, ev içi işlerde kadının sorumlulukları ve işi paylaşma durumu araştırılmıştır.

5.4.4.1 Kadının tarımsal üretim sürecine katılım durumu

Türkiye’de kentli kadınların aksine, kırsal kesimdeki kadınların büyük çoğunluğu aktif nüfus içerisinde, yani çalışan ve üreten insanlar arasında yer almaktadır. Özellikle kırsal alanda kadın emeği önemli bir oranı teşkil etmektedir. Türkiye’de kadın işgücünün en yoğun olarak istihdam edildiği sektör tarım sektörüdür. Gelişmekte olan ülkelerde genel eğilim, tarım sektöründe çalışan işgücü oranının diğer sektörlerle göre daha yüksek olmasıdır (Şimşek, 2008). Tarımdaki kadın işgücü, büyük oranda “aile yardımcısı” sıfatıyla ücretsiz çalışmaktadır. Bu tarz çalışmanın karşılığı, kadının tüm ailesinin ekonomik gücünü arttırmaya bedeni emeğiyle katılmasından ibarettir (Karagel, 2010).

Tarımsal işgücünün genelindeki düşüşe paralel olarak, tarımdaki toplam kadın emeğinin oranı da yıllar içinde azalma göstermektedir. Buna rağmen, istatistiklere bakıldığında 1950'lerden bu yana tarımsal nüfus reel olarak azalırken, kadının halen tarım kesiminde çalışmaya devam ettiği görülmektedir. 1955 yılında çalışan kadınların %95’ inden fazlası tarım sektöründe yer alırken, 1980’de bu oran %85,6, 1997’de %72,5, 1999’de %66,3’e düşmüştür (Yıldırak vd., 2002). Söz konusu oran 2010 yılı TÜİK “Hane Halkı İşgücü İstatistikleri”ne göre ise %47,93’e gerilemiştir (Anonim, 2010/c). Tarımsal faaliyetin işgücüne istihdam yaratma bakımından, giderek öneminin azaldığı günümüz koşullarında tarımda kadının ağırlığı her zaman hissedilmektedir. Tarım kesimindeki kadınların üretime katılımı, hanenin sahip

olduğu arazi varlığı ile gelir düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Hanenin mülk toprak genişliği ve tarımsal mekanizasyon düzeyi arttıkça, kadın tarımsal üretimden kopmakta ve çalışma potansiyelini ev kadınlığına doğru yöneltmektedir. Az topraklı hanedeki kadınlar ise mevsimlik işçilik başta olmak üzere bitkisel ve hayvansal üretimin hemen her aşamasına katılabilmektedir. Bu konuda geçerli olabilecek bir genelleme yapılırsa, el emeğine dayanan emek-yoğun işler kadınlar, makineleşmiş teknoloji düzeyi yüksek işler ise erkekler tarafından yapılmaktadır. Fakat, son yıllarda az düzeyde de olsa tarımda çalışan kadınlar; ürünlerin işlenmesi, depolanması, pazarlanması, kredi temini gibi çalışmalara da katılmaktadır (Yıldırak vd., 2002)

Araştırmanın ana kitlesini oluşturan tarım işletmelerinde işgücü dağılımı ve kullanımı işletmenin etkinliğinde hangi unsurların ne derecede etkili olduğunu belirlemede önem arz etmektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda küçük ölçekli işletmelerde aile işgücü kullanımının yüksek olduğu, işletme ölçeği büyüdükçe aile işgücü kullanım oranının düştüğü ve yabancı işgücü kullanım oranının arttığı görülmektedir (Kumbasaroğlu ve Dağdemir, 2007; Özkan ve Erkuş, 2003; Kırıl 1993). İşletme ölçeğinin büyümesi bir anlamda kadının tarımsal üretim sürecinde daha az yer almasına yol açmaktadır. Araştırma bölgesinin Konya ilindeki diğer tarımsal üretim alanlarından en büyük farkı işletme ölçeğinin küçük olmasıdır. Küçük ölçekli işletmeler, tarımsal üretimde daha çok aile işletmeciliği şeklinde faaliyet göstermektedir. Araştırma alanında incelenen tarım işletmelerinde kadının tarımsal üretim sürecindeki yeri incelenmiş ve Tablo 5.63’de sunulmuştur. Bundan önceki bölümlerde hanedeki tarımsal gelirinin oluşmasında kadının önemli bir katkısı olduğu belirtilmişti. Tablo 5.63’de incelenen işletmelerin %85,71’inde kadının doğrudan tarımsal üretim faaliyetine dahil olduğu belirlenmiştir. Kadının tarımsal üretim sürecine katılma durumu ile yoksulluk grupları arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki bulunamamıştır. Her bir gelir grubunda kadının tarımsal üretim sürecine katılım oranı birbirine benzemektedir.

Tablo 5.63 Kadının Kendi İşletmesinde Tarımsal Üretim Sürecine Katılma Durumu

Kendi İşletmesinde Tarımsal Faaliyetlere Katılma Durumu	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Katılıyor	16	80,00	32	88,89	27	87,10	21	84,00	96	85,71
Katılmıyor	4	20,00	4	11,11	4	12,90	4	16,00	16	14,29
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
χ^2 : 0,938		S.D.: 3		P: 0,816		H ₀ : Kabul				

Araştırma bölgesinde kadının sadece kendi işletmesinde değil aynı zamanda başka işletmelerde tarımsal faaliyetlere katıldığı belirlenmiştir. Ücretli ve/veya ücretsiz olarak başka işletmede tarımsal faaliyete katılan kadın oranının %12,50 olduğu hesaplanmıştır. Bu oran gelir gruplarına göre değişmemekte ve her gruptaki başka işletmede çalışan kadın oranı ile birbirine benzemektedir (Tablo 5.64)

Tablo 5.64 Kadının Başka İşletmede Tarımsal Üretim Sürecine Katılma Durumu

Başka İşletmede Tarımsal Faaliyetlere Katılma Durumu	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Katılıyor	4	20,00	5	13,89	2	6,45	3	12,00	14	12,50
Katılmıyor	16	80,00	31	86,11	29	93,55	22	88,00	98	87,50
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:2,191		S.D.: 3		P: 0,534		H ₀ : Kabul				

Araştırma alanında kadının tarımsal üretim faaliyetlerinden hangisi yada hangilerine yoğun olarak katıldığı belirlenmeye çalışılmış ve sonuçlar Tablo 5.65’de verilmiştir. Tablo 5.65 incelendiğinde kadının sırası ile, ekim-dikim, hasat-toplama, çapa yapma, sulama ve gübreleme gibi yoğun işgücü gerektiren faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Meyveciliğin yoğun olarak yapıldığı araştırma bölgesinde kadın işgücünün kendi işletmesi dışında hasat-toplama işlerinde yer aldığı görülmektedir.

Yıldırak vd. (2002), kadının tarımsal üretimdeki rolünün, çoğu kez ait olduğu ailenin tarımsal yapı içinde ekonomik ve hukuki açıdan yerine bağlı olduğunu bildirmişlerdir. İşletmenin hukuki ve ekonomik yapısı ile ilgili birçok sınıflama yapılmış olup (Aksoy, 1969, Erkul, 1973, Cillov, 1970), Türkdoğan (1970), kadının toprak sahibi, yarıcı, kiracı veya yarı mal sahibi konumunda olmasına göre tarımsal üretimdeki rolünün, işgücü, karar etkinliğine göre değişebileceği gibi, ekilen ürün çeşidine göre, işletmenin geçimlik veya pazara dönük olmasına göre de değişeceğini belirtmiştir.

Tarımsal üretimde kadınların konumu 4 grupta toplanmaktadır. Bunlar;

- a. Büyük işletmelerde kadınlar tarlada çalışmazlar. Tarımsal üretimin, üretime doğrudan katılma işleri dışındaki (üretim karar verme, yönetme, denetleme ve pazarlama gibi) işler erkeğin işidir. Erkeğin yeterli olmadığı yerlerde, kadının sınırlı da olsa, yönetim ve denetleme görevi vardır.
- b. Orta büyüklükteki çiftliklerde erkekler mekanize işler ve pazarla ilişkileri yürütürler, kadınlar ise emek-yoğun işleri üstlenirler.
- c. Aile işletmelerinde ise erkekler tarım dışı gelir kaynakları ararken, kadınlar emek-yoğun tarımsal üretimi yürütürler. Gerek bu tür toprakların sahibi olan ailelerde gerekse orta büyüklükte toprağı olan ailelerde çeşitlenmiş bitki ya da sınıai türü tarım yapılması durumunda kadın, el emeğine dayalı çapa, hasat gibi işleri yapma durumunda kaldığından, çalışma yükü erkeğe göre fazladır.
- d. Topraksız ya da az topraklı ailelerde gerek kadının gerekse erkeğin geçim için başkalarının işlerinde çalışmaya gereksinimleri vardır. Bunun için hem erkekler hem de kadınlar mevsimlik işgücü olarak bulundukları köyde veya çevrede mevsimlik işçi olarak çalışırlar. Bu tür ailelerde kadın, sınırlı olarak üretme durumunda kaldığı emek yoğun tarla, bahçe ve hayvanlarla ilgili işleri yapmakla yükümlüdür (Anonim, 2000/b).

Rad (1999) toplumsal cinsiyete göre toplumlarda değişiklikler meydana geldiğini belirtmiştir. Önceden tarım işletmelerinde erkekler toprak hazırlığı, ilaçlama, gübreleme, hasat ve pazarlama gibi faaliyetlerde yer alırken, kadınlar diğer tarımsal faaliyetlerden ve ev işlerinden sorumluydular. Bugün ise kadınlar sebze ve meyve pazarlamasında mahalli olarak yer almakta, hayvansal ürünlerin pazarlamasında işgücüne katılımda belirgin bir farklılık yaratmaktadırlar. Küçük

çaplı pazarlarda kümes hayvanı ürünleri ve işlenmiş süt ürünlerinin pazarlanmasının kadınlar tarafından yapıldığı belirtilmektedir. İncelenen işletmelerde ise kadının tarımsal ürünleri pazarlama sürecine katılımı çok düşüktür. Genel ortalamada kadınların sadece %7,14'ü tarımsal ürün pazarlama sürecine katılabilmektedir. Bunun sebepleri arasında ise bölgenin arazi yapısının olumsuz koşullarından dolayı pazara ulaşımında zor olması gösterilebilir (Tablo 5.65).

Oğuz (1992) çalışmasında Konya ili tarım işletmelerinde hayvancılık faaliyetlerinde kadın işgücünün kullanılma durumunu incelemiştir. Araştırmada, tüm işletme gruplarında toplam işgücü varlığının %50'den fazlasını kadın işgücünün oluşturduğu tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerin çalışma kapasitelerinde kadın işgücünün erkek işgücünden daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırma bulguları bölgedeki tarımsal üretimin küçük aile işletmeciliği şeklinde olduğu ve kadının tarımsal üretim sürecine aktif olarak katıldığını göstermektedir. Bölgede kadınların tarımsal üretim süreçlerine katılımı ile gelir grupları arasında istatistiki olarak önemli bir fark bulunamamıştır. Buradan her gelir grubundaki kadınların benzer faaliyetlerle aktif olarak uğraştığı sonucu çıkmaktadır. Gelir artışı kadının tarımsal faaliyetlerde aktif çalışmasını etkileyen önemli bir değişken olarak görülmemektedir.

Tablo-5.65: Kadının katıldığı tarımsal faaliyetler

Üretim Faaliyeti	Katılma Durumu	Kendi İşletmesinde										Ki-Kare	Başka İşletmede										Ki-Kare
		Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam			Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam		
		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	
Ekim-Dikim	Katılmıyor	4	20,00	7	19,44	6	19,35	4	16,00	21	18,75	0,163	19	95,00	36	100,00	30	96,77	25	100,00	110	98,21	2,654
	Katılıyor	16	80,00	29	80,56	25	80,65	21	84,00	91	81,25		1	5,00	0	---	1	3,23	0	---	2	1,79	
Toprak Hazırlığı (Sürüm)	Katılmıyor	15	75,00	29	80,56	18	58,06	11	44,00	73	65,18	10,232**	19	95,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	111	99,11	4,641
	Katılıyor	5	25,00	7	19,44	13	41,94	14	56,00	39	34,82		1	5,00	0	---	0	---	0	---	1	0,89	
Çapa Yapma	Katılmıyor	5	25,00	6	16,67	7	22,58	4	16,00	22	19,64	0,945	18	90,00	35	97,22	29	93,55	24	96,00	106	94,64	1,487
	Katılıyor	15	75,00	30	83,33	24	77,42	21	84,00	90	80,36		2	10,00	1	2,78	2	6,45	1	4,00	6	5,36	
Gübreleme	Katılmıyor	10	50,00	14	38,89	13	41,94	7	28,00	44	39,29	2,310	19	95,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	111	99,11	4,641
	Katılıyor	10	50,00	22	61,11	18	58,06	18	72,00	68	60,71		1	5,00	0	---	0	---	0	---	1	0,89	
Tarımsal Mücadele	Katılmıyor	11	55,00	17	47,22	18	58,06	7	28,00	53	47,32	5,652	19	95,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	111	99,11	4,641
	Katılıyor	9	45,00	19	52,78	13	41,94	18	72,00	59	52,68		1	5,00	0	---	0	---	0	---	1	0,89	
Sulama	Katılmıyor	10	50,00	12	33,33	15	48,39	7	28,00	44	39,29	3,909	19	95,00	36	100,00	30	96,77	25	100,00	110	98,21	2,654
	Katılıyor	10	50,00	24	66,67	16	51,61	18	72,00	68	60,71		1	5,00	0	---	1	3,23	0	---	2	1,79	
Budama	Katılmıyor	16	80,00	27	75,00	20	64,52	13	52,00	76	67,86	5,235	19	95,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	111	99,11	4,641
	Katılıyor	4	20,00	9	25,00	11	35,48	12	48,00	36	32,14		1	5,00	0	---	0	---	0	---	1	0,89	
Hasat-Toplama	Katılmıyor	4	20,00	4	11,11	4	12,90	4	16,00	16	14,29	0,938	16	80,00	31	86,11	29	93,55	22	88,00	98	87,50	2,135
	Katılıyor	16	80,00	32	88,89	27	87,10	21	84,00	96	85,71		4	20,00	5	13,89	2	6,45	3	12,00	14	12,50	
Tarımsal Ürün Pazarlama	Katılmıyor	18	90,00	33	91,67	30	96,77	23	92,00	104	92,86	1,068	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	2	10,00	3	8,33	1	3,23	2	8,00	8	7,14		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	
Hayvan bakımı	Katılmıyor	10	50,00	22	61,11	14	45,16	13	52,00	59	52,68	1,792	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	10	50,00	14	38,89	17	54,84	12	48,00	53	47,32		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	
Süt sağımı	Katılmıyor	10	50,00	22	61,11	18	58,06	14	56,00	64	57,14	0,972	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	10	50,00	14	38,89	13	41,94	11	44,00	48	42,86		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	
Ahır-ağıl ve gübre temizleme	Katılmıyor	12	60,00	27	75,00	15	48,39	16	64,00	70	62,50	5,112	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	8	40,00	9	25,00	16	51,61	9	36,00	42	37,50		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	
Hayvan otlatma	Katılmıyor	16	80,00	32	88,89	27	87,10	19	76,00	94	83,93	2,281	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	4	20,00	4	11,11	4	12,90	6	24,00	18	16,07		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	
Arı bakımı	Katılmıyor	20	100,00	36	100,00	31	100,00	24	96,00	111	99,11	3,511	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	0	---	0	---	0	---	1	4,00	1	0,89		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	
Kümes hayvanı bakımı	Katılmıyor	17	85,00	35	97,22	27	87,10	24	96,00	103	91,96	4,204	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00	---
	Katılıyor	3	15,00	1	2,78	4	12,90	1	4,00	9	8,04		0	---	0	---	0	---	0	---	0	---	

5.4.4.2 Kadın ve erkeğin günlük faaliyetleri

Toplumsal cinsiyet analizi faaliyetler profili çerçevesinde araştırılan bir diğer konu ise kadın ve erkeğin günlük faaliyetleridir. Kadınların ev içindeki yeniden üretim rolleri çocuk büyütmekten ev işlerine kadar geniş bir alanı kapsamakta ve çalışma yaşamları üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Kadınların ev dışında çalışmaya başlamasıyla birlikte iş yüklerinin erkeklerin ev işlerine sınırlı katılımı ya da hiç katılmaması nedeniyle ikiye katlandığı birçok kere vurgulanmıştır. Türkiye’deki yapılan araştırmaların verileri de benzer sonuçlar vermektedir (Dedeoğlu, 2000). Kıray evdeki yeniden üretim faaliyetlerinin tamamen kadınların sorumluluğunda olduğuna ve ücretli işte çalışsalar dahi bu alandaki anne ve eş rollerinde pek bir değişikliğe rastlanmadığına dikkat çekmektedir (Kıray, 1985). Kırsal alanda kadınlar; ev temizliği, yemek yapımı, çamaşır yıkama ve su taşıma gibi rutin işlerin yanı sıra tarla, bağ, bahçe işleri odun taşıma, ekmek yapımı, hayvancılık gibi ağır iş yükü gerektiren ve bir hayli zaman alan işleri de yapmaktadır. Kırsal alanda kadınların durumu ve işgücüne katılımları Birleşmiş Milletlerin metinlerinde çok net bir şekilde özetlenmektedir, “kırsal alanda kadın bir gün doğumundan diğer gün doğumuna kadar çalışmaktadır” (Gülçubuk vd., 2010).

Araştırma alanında kadın ve erkeğin günlük faaliyetleri ve faaliyetlere göre oransal dağılımı Tablo 5.66’da sunulmuştur. Tablo 5.66 incelendiğinde yoksul işletmelerde kadının günlük faaliyet alanında ev işlerinden daha çok bağ-bahçe tarımı faaliyetlerinin öncelikli olarak yer aldığı görülmektedir (%34,95), bu faaliyetleri ev işleri faaliyeti olan yemek, temizlik yapmak ve çocuk bakmak faaliyetleri (%12,23, %10,32 ve %9,53) takip etmektedir. Yoksul ailelerde kadın işgücünün daha çok ücretsiz aile işgücü olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yoksul ailelerdeki ücretli tarım ve tarım dışı işçilik için kadınların ayırdığı zaman toplam zamanlarının %3,49’u kadardır. Gelir arttıkça kadının faaliyet alanlarında değişimler görülmektedir. Gelir arttıkça kadınların hem işletme içi tarımsal faaliyetlere ayırdıkları hem de ücretli tarım ve tarım dışı işlere ayrılan zamanın azaldığı görülmektedir. Yoksulluk ayrımında iyi durumda olan işletmelerde kadının işletme içi tarımsal faaliyetlerden meyve-bağ ve sebze tarımına ayırdıkları zamanın toplam zamanlarının %31,94’ü kadar olduğu, ev işlerine ayrılan (yemek ve temizlik)

zamanın ise %24,09, çocuk bakımına ise %10,11'lik bir zaman ayırdıkları belirlenmiştir.

Erkeklerin günlük faaliyetleri incelendiğinde ise yoksul işletmelerde erkeklerin zamanlarının yarsından fazlasını işletme içi tarımsal faaliyetlere (bitkisel üretim+hayvansal üretim) yönelttiği görülmektedir. Bu grup işletmelerde erkeklerin daha ücretli tarım dışı işçiliğe yöneldikleri görülmektedir. Erkeklerin ücretli tarım dışı işçiliğe ayırdıkları zaman toplam zamanlarının %6,32'sini, ücretli tarım işçiliğine ayırdıkları zaman ise toplam zamanlarının %1,84'ünü toplamda ise %8,16'sını oluşturmaktadır. Gelir grubunda iyi olan işletmelerin durumu incelendiğinde ise, bu gruptaki erkeklerin zamanlarının büyük kısmını tarımsal üretime (meyve, sebze, bağ ve büyükbaş hayvancılık) ayırdıkları (%47,59) görülmektedir. Bu gruptaki erkeklerin yoksul grubunda yer alan erkeklere göre farkı ücretli tarım dışı ve tarım işine ayırdıkları zamanın daha yüksek olmasıdır (%11,68 ve %6,62). Sonuç olarak yoksul işletmelerde kadın ve erkekler aile içi üretim faaliyetlerine daha fazla zaman ayırırken, gelir durumu yükseldikçe işletme dışı faaliyetler ayrılan zaman içinde daha fazla yer tutmaya başlamaktadır (Tablo 5.66). TÜİK 2006 yılı Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre kırsal alanda erkeklerin yemek yapma, ütü yapma ve sofranın kurulup kaldırılması işlerine katılımının düşük olup %2,0-2,5 arasında değiştiği belirtilmektedir. Aynı araştırmada, günlük yiyecek alışverişinin yapılmasında erkeklerin katılımının %47,0, aylık faturaların ödenmesi işlemine katılımının %78,7 ve küçük bakım, tamir, onarım işlerinde ise katılım oranının %70,9 olduğu bildirilmiştir. Araştırmadan da görüleceği üzere kırsal alanda kadın ve erkeklerin ev içi sorumluluklarının belirli alanlarda keskin çizgilerle yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 5. 66 Cinsiyete Göre Günlük Çalışma Faaliyetlerinin Dağılımı

Faaliyetler	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam				F Değeri (Kadın)	F Değeri (Erkek)
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek			
	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)	Saat	Oran(%)		
Sebze Tarımı	2,00	12,71	0,35	3,68	1,64	11,59	0,93	8,45	1,94	13,13	0,76	7,54	1,92	12,78	0,90	7,84	1,85	12,50	0,77	7,30	0,887	0,843
Meyve/Bağ/Bahçe Tarımı	3,50	22,24	3,93	41,32	2,99	21,11	3,46	31,40	3,19	21,67	3,52	34,95	2,88	19,16	3,74	32,60	3,11	21,04	3,62	34,21	0,570	0,221
Diğer Ürün Yetiştiriciliği	0,10	0,64	0,85	8,95	0,11	0,79	0,51	4,67	0,23	1,53	0,23	2,32	0,04	0,27	0,63	5,49	0,13	0,85	0,52	4,94	0,345	0,951
Büyükbaş Hayvancılık	0,65	4,13	0,63	6,58	0,21	1,47	1,10	9,96	0,37	2,52	0,46	4,54	0,50	3,33	0,82	7,15	0,40	2,69	0,77	7,31	1,945	1,327
Ancılık	---	---	0,46	4,87	---	---	0,40	3,59	0,03	0,22	0,35	3,53	0,08	0,53	0,61	5,36	0,03	0,18	0,44	4,19	0,838	0,641
Küçükbaş Hayvancılık	0,10	0,64	0,88	9,21	0,03	0,20	0,58	5,30	0,06	0,43	0,35	3,53	0,02	0,13	0,52	4,53	0,05	0,33	0,56	5,27	1,250	0,296
Kümes Hayvanları	---	---	0,10	1,05	---	---	0,14	1,26	---	---	0,01	0,06	---	---	0,12	1,05	---	---	0,09	0,86	---	0,701
Ürün İşleme	0,48	3,02	0,11	1,18	0,48	3,38	0,43	3,93	0,66	4,46	0,23	2,24	0,46	3,06	0,18	1,57	0,52	3,54	0,26	2,48	0,486	1,653
Ürün Pazarlama	---	---	0,44	4,61	0,06	0,39	0,30	2,70	---	---	0,24	2,40	0,04	0,27	0,65	5,66	0,03	0,18	0,39	3,65	0,525	1,785
El Sanatları	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,12	1,05	---	---	0,03	0,25	---	1,165
Ücretli Tarım İşçiliği	0,35	2,22	0,18	1,84	0,33	2,36	0,22	2,02	---	---	0,16	1,60	0,16	1,06	0,76	6,62	0,21	1,39	0,32	3,00	1,040	1,388
Ücretli Tarım Dışı İşçilik	0,20	1,27	0,60	6,32	---	---	1,31	11,86	---	---	2,48	24,69	0,08	0,53	1,34	11,68	0,05	0,36	1,51	14,30	1,207	2,104
Yemek Yapmak	1,93	12,23	0,03	0,26	1,88	13,26	0,06	0,53	1,85	12,58	0,03	0,31	2,00	13,31	0,07	0,61	1,91	12,89	0,05	0,45	0,248	0,517
Temizlik Yapmak	1,63	10,32	0,04	0,39	1,43	10,11	0,04	0,38	1,35	9,19	0,05	0,47	1,62	10,78	0,05	0,44	1,49	10,05	0,04	0,42	1,081	0,042
Bulaşık Yıkamak	1,23	7,78	---	---	1,38	9,72	---	---	1,15	7,77	---	---	1,26	8,38	---	---	1,26	8,51	---	---	1,037	---
Çocuk Bakmak	1,50	9,53	0,40	4,21	1,22	8,64	0,63	5,68	1,00	6,78	0,46	4,59	1,52	10,11	0,11	0,96	1,28	8,63	0,42	4,01	0,600	2,725**
İmece Faaliyetlerine Katılmak	0,45	2,86	0,03	0,26	0,36	2,55	0,21	1,89	0,58	3,94	0,03	0,32	0,40	2,66	0,14	1,22	0,45	3,02	0,11	1,05	0,413	1,852
Namaz Kılmak	---	---	0,04	0,39	---	---	0,06	0,50	---	---	0,04	0,40	---	---	0,02	0,17	---	---	0,04	0,38	---	0,198
Gıda İşleme Depolama	0,80	5,08	0,08	0,79	1,24	8,74	0,11	1,01	1,44	9,74	0,03	0,32	1,14	7,59	0,12	1,05	1,19	8,06	0,08	0,80	2,256*	0,42
Bina Onarım ve Bakım	0,10	0,64	0,39	4,08	0,25	1,77	0,54	4,87	0,35	2,41	0,62	6,17	0,32	2,13	0,59	5,18	0,27	1,81	0,55	5,16	0,742	0,783
Toplam	15,74	100,00	9,50	100,00	14,14	100,00	11,01	100,00	14,74	100,00	10,06	100,00	15,03	100,00	11,47	100,00	14,79	100,00	10,58	100,00	1,393	1,950

5.4.4.3 Kadınların ev işlerine katılım durumu

Cinsiyete dayalı işbölümü, kadınların ve erkeklerin paylaştıkları işleri tanımlarken aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerine gönderi yapmakta ve bu güç ilişkilerini yeniden üretmektedir. Bu işbölümü hem toplumda hem ev içinde hangi işi kim yapar gibi bir ayrıma karşılık gelmektedir. Fakat bu işbölümü, aynı zamanda kadınlara ve erkeklere farklı yetenekler, davranışlar ve istekler veren fikirleri, faaliyetleri ve temsil edilmeyi kapsayan geniş bir yelpazeyi içerir (Agarwal, 1994). Kadın ve erkek arasındaki işbölümünün derecesi, her toplumdaki özel kültürel, tarihsel oluşuma göre farklılıklar göstermektedir. Her toplumda cinsler arasında, kadını çocuk bakımı ve ev işleri gibi yeniden üretim faaliyetlerinin yapıldığı özel alana kapatan bir görev bölüşümü olduğu geniş kabul görmektedir. Böylece, doğurganlık oranı, çocuk bakımının eşler arasında dağılımı, ev işleri ve yaşlıların bakımı gibi yeniden üretim işlerinin dağılımı ve bu işlerin yoğunluğunun kadın istihdamı üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Yeniden üretim faaliyetlerinin kadının ücretli çalışması üzerine etkilerini anla-maya çalışırken, bu görevlerin ailenin başka üyelerine; kız çocuklarına, annelere veya kız kardeşlere transfer edilip edilmediği ya da bu üyelerin yardımlarının ne kadar mobilize edildiği dikkate alınmalıdır (Dedeoğlu, 2000).

Faaliyetler bölümünde incelenen bir başka konu ise kadının ev içi işlerini paylaşma durumudur. Araştırma alanında kadınların ev işlerini yaparken yardım alma durumları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5.67’de gösterilmiştir. Tablo 5.67 incelendiğinde kadının ev işlerini yapmada hane reisi olan erkek dışında aile fertlerinden işin nevine göre değişik oranlarda yardım aldığı belirlenmiştir. Kadının yardım aldığı bireylerin başında kızları ve gelinleri gelmektedir. İşin nevine bakmaksızın genel toplama bakıldığında kadınların %44,49’u ailedeki işleri kendi yapma eğiliminde iken %25,84’ü aile bireylerinden yardım alma eğilimindedir. Yoksul işletmelerde kadınlar ve aile fertleri işleri birlikte yapma eğilimindedir. Gelir grubu arttıkça ele alınan ev işlerinin incelenen işletmelerde birlikte yapılma oranının düştüğü görülmektedir. Eraydın ve Erendil (1996)’in bulgularına göre, kadınların % 51’i kocalarından hiçbir ‘yardım’ almadan bütün ev işlerini yaptıklarını, % 24,1 ise

ya kız kardeşlerinden ya da kaynanalarından ya da kendi annelerinden yardım gördüklerini belirtmektedirler.

Tablo 5.67 Kadınların Ev İşlerine Katılım Durumu

Kadınların Ev İşlerine Katılım Durumu		Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam		Ki-Kare – Likelihood Ratio
		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	
Yiyecekleri Satın Alma	Bu işi yapmıyor	19	95,00	29	80,56	22	70,97	20	80,00	90	80,36	12,855**
	Sadece kendisi yapıyor	1	5,00	1	2,78	---	---	---	---	2	1,79	
	İşi yaparken yardım alıyor	---	---	6	16,67	9	29,03	5	20,00	20	17,86	
Yemek Hazırlama	Bu işi yapmıyor	---	---	2	5,56	---	---	---	---	2	1,79	8,084
	Sadece kendisi yapıyor	11	55,00	19	52,78	23	74,19	18	72,00	71	63,39	
	İşi yaparken yardım alıyor	9	45,00	15	41,67	8	25,81	7	28,00	39	34,82	
Bulaşık Yıkama	Bu işi yapmıyor	1	5,00	1	2,78	0	---	0	---	2	1,79	6,249
	Sadece kendisi yapıyor	11	55,00	19	52,78	23	74,19	18	72,00	71	63,39	
	İşi yaparken yardım alıyor	8	40,00	16	44,44	8	25,81	7	28,00	39	34,82	
Kışlık Yiyecek Hazırlama	Bu işi yapmıyor	2	10,00	---	---	---	---	---	---	2	1,79	15,793**
	Sadece kendisi yapıyor	9	45,00	16	44,44	22	70,97	17	68,00	64	57,14	
	İşi yaparken yardım alıyor	9	45,00	20	55,56	9	29,03	8	32,00	46	41,07	
Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi	Bu işi yapmıyor	12	60,00	21	58,33	12	38,71	11	44,00	56	50,00	4,984
	Sadece kendisi yapıyor	5	25,00	10	27,78	12	38,71	11	44,00	38	33,93	
	İşi yaparken yardım alıyor	3	15,00	5	13,89	7	22,58	3	12,00	18	16,07	
Konutun Bakımı	Bu işi yapmıyor	2	10,00	5	13,89	4	12,90	2	8,00	13	11,61	5,021
	Sadece kendisi yapıyor	8	40,00	8	22,22	6	19,35	10	40,00	32	28,57	
	İşi yaparken yardım alıyor	10	50,00	23	63,89	21	67,74	13	52,00	67	59,82	
Yatak Toplama	Bu işi yapmıyor	1	5,00	7	19,44	1	3,23	3	12,00	12	10,71	9,358
	Sadece kendisi yapıyor	12	60,00	20	55,56	24	77,42	19	76,00	75	66,96	
	İşi yaparken yardım alıyor	7	35,00	9	25,00	6	19,35	3	12,00	25	22,32	
Ev Temizliği	Bu işi yapmıyor	1	5,00	5	13,89	1	3,23	3	12,00	10	8,93	5,196
	Sadece kendisi yapıyor	13	65,00	21	58,33	24	77,42	18	72,00	76	67,86	
	İşi yaparken yardım alıyor	6	30,00	10	27,78	6	19,35	4	16,00	26	23,21	
Avlu Temizliği	Bu işi yapmıyor	4	20,00	8	22,22	5	16,13	7	28,00	24	21,43	1,275
	Sadece kendisi yapıyor	12	60,00	22	61,11	20	64,52	14	56,00	68	60,71	
	İşi yaparken yardım alıyor	4	20,00	6	16,67	6	19,35	4	16,00	20	17,86	
Çamaşır Yıkama	Bu işi yapmıyor	2	10,00	5	13,89	1	3,23	1	4,00	9	8,04	3,660
	Sadece kendisi yapıyor	14	70,00	25	69,44	25	80,65	19	76,00	83	74,11	
	İşi yaparken yardım alıyor	4	20,00	6	16,67	5	16,13	5	20,00	20	17,86	
Ütü Yapma	Bu işi yapmıyor	14	70,00	21	58,33	13	41,94	8	32,00	56	50,00	11,760*
	Sadece kendisi yapıyor	3	15,00	11	30,56	15	48,39	15	60,00	44	39,29	
	İşi yaparken yardım alıyor	3	15,00	4	11,11	3	9,68	2	8,00	12	10,71	

Tablo 5.67 (Devam) Kadınların Ev İşlerine Katılım Durumu

Kadınların Ev İşlerine Katılım Durumu		Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam		Ki-Kare – Likelihood Ratio
		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	
Dikiş ve Tamir İşleri	Bu işi yapmıyor	4	20,00	7	19,44	2	6,45	2	8,00	15	13,39	4,855
	Sadece kendisi yapıyor	14	70,00	25	69,44	27	87,10	20	80,00	86	76,79	
	İşi yaparken yardım alıyor	2	10,00	4	11,11	2	6,45	3	12,00	11	9,82	
Çocukların Bakımı	Bu işi yapmıyor	4	20,00	5	13,89	10	32,26	10	40,00	29	25,89	6,861
	Sadece kendisi yapıyor	13	65,00	27	75,00	17	54,84	13	52,00	70	62,50	
	İşi yaparken yardım alıyor	3	15,00	4	11,11	4	12,90	2	8,00	13	11,61	
Yaşlıların Bakımı	Bu işi yapmıyor	18	90,00	32	88,89	29	93,55	22	88,00	101	90,18	0,888
	Sadece kendisi yapıyor	1	5,00	2	5,56	1	3,23	2	8,00	6	5,36	
	İşi yaparken yardım alıyor	1	5,00	2	5,56	1	3,23	1	4,00	5	4,46	
Tezek Yapma	Bu işi yapmıyor	20	100,00	35	97,22	31	100,00	25	100,00	111	99,11	2,289
	Sadece kendisi yapıyor	---	---	1	2,78	---	---	---	---	1	0,89	
	İşi yaparken yardım alıyor	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Odun Toplama ve Taşıma	Bu işi yapmıyor	5	25,00	12	33,33	12	38,71	2	8,00	31	27,68	10,868*
	Sadece kendisi yapıyor	3	15,00	1	2,78	4	12,90	5	20,00	13	11,61	
	İşi yaparken yardım alıyor	12	60,00	23	63,89	15	48,39	18	72,00	68	60,71	
Soba Yakma	Bu işi yapmıyor	2	10,00	---	---	---	---	---	---	2	1,79	14,434**
	Sadece kendisi yapıyor	9	45,00	16	44,44	16	51,61	6	24,00	47	41,96	
	İşi yaparken yardım alıyor	9	45,00	20	55,56	15	48,39	19	76,00	63	56,25	
Toplam	Bu işi yapmıyor	111	32,65	195	31,86	143	27,13	116	27,29	565	29,67	
	Sadece kendisi yapıyor	139	40,88	244	39,87	259	49,15	205	48,24	847	44,49	
	İşi yaparken yardım alıyor	90	26,47	173	28,27	125	23,72	104	24,47	492	25,84	

5.4.4.4. Kadın ve erkeğin aile içi görev ve rolleri

Sosyal Rol Kuramı, sosyal ve siyasal davranış ile tutumlarda gözlenen kadın ve erkek farklılıklarının, erkeklerin ve kadınların farklı sosyal roller üstlenmelerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Eagly vd., 2000). Schmitt'e (2003) göre, erkekler ve kadınlar doğuştan gelen ve farklılaşmış cinsiyetlerine özgü psikolojik eğilimlere ve cinsiyet rollerine sahip değillerdir. Farklı sosyalleşme yaşantıları, sosyal davranışlarda cinsiyet farklılıklarının oluşmasından sorumludur. Erkekler ve kadınlar, başarılı bir rol performansı gösterebilmek adına doğuştan getirdikleri ve zamanla edindikleri özellikleri birleştirmektedirler ki böylece cinsiyete özgü toplumsal roller oluşmaktadır. Toplumdaki hakim düşünceler kısmen değişse bile günümüzün birçok toplumunda, özellikle endüstriyel toplumlarda, roller genel olarak kaynakları sağlayan kişi (erkek) ve evle ilgilenen kişi (kadın) olarak dağılmaktadır (Kite, 1996; Eagly vd., 2000; Johannesen-Schmidt and Eagly, 2002). Ancak kültürlerarası karşılaştırmalar, hem kadınların hem de erkeklerin doğuştan gelen rolleriyle toplumda onlara uygun görülen rolleri bağdaştırmaya çalıştıklarını ortaya çıkarmıştır. Örneğin, "kaynak sağlayıcı" ve "ev kadını" iş bölümü genel örüntüsüne bakıldığında, küçük yaşlardan itibaren kadınlara yemek pişirmek ve dikiş dikmek gibi evle ilgili beceriler, erkeklere ise ekonomik anlamda kullanabilecekleri beceriler öğretilmektedir. Bu toplumsal rol dağılımı, bireylerarası ilişkilerle (ana-baba, arkadaş v.b.) desteklenerek süreklilik kazanmaktadır (Kart ve Güldü, 2009). Eagly vd'ne göre (2000), toplum kadını çocukların ve diğer bağımlı bireylerin bakımı için gerekli olan yetenekleri kazanması için teşvik etmektedir. Bu yetenekler arasında kişilerarası (sözsüz) iletişim becerisi ve sevecenlik sayılabilir (Bernstein, 2005). Oysa erkeklerin kaynak sağlama görevinde başarılı olabilmeleri için özgüven, girişkenlik gibi özellikleri kazanması gereklidir ve toplum da bunu destekler. Tanımlanan geleneksel rol kavramı çerçevesinde günümüzde bile birçok toplumda kadınların, iş gücünün önemli bir parçası olmalarına rağmen, erkeklere göre daha az söz söyleme hakkına, güce, statüye ve kaynaklara sahip oldukları görülmektedir. Erkeklere göre daha az ücret almakta ve örgütsel hiyerarşide üst seviyelere nadiren ulaşabilmektedirler. Cinsiyete dayalı iş bölümü ayırımı, tipik cinsiyet özelliklerini de yapılandırmaktadır (Eagly vd., 2000). Kadınlar kendilerinden beklenen toplumsal ve evle ilgili rollerde

başarılı bir performans göstermek için kendilerine özgü durağan kalıp yargısal davranışlar geliştirmektedirler (Kart ve Güldü, 2009). Kırsal alanda ise toplumun cinsiyetlere biçmiş olduğu roller daha fazla göze çarpmakta ve keskin çizgiler ile birbirinden ayrılmaktadır. Bu rollerin dışına çıkmak toplumun diğer bireyleri tarafından garip dahi karşılanabilmektedir.

Araştırma alanında kadın ve erkeğin aile içindeki görev ve rolleri ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Öncelikle kadın ve erkeğin bağımsız olarak yapabilecekleri işler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tablo 5.68’de kadının ve erkeğin birbirlerinden izinsiz olarak yapabilecekleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 5.68 incelendiğinde kadının erkekten izinsiz olarak yapabileceği faaliyet alanlarının daha dar olduğu görülebilir. Görüşülen kadınların %77,68’i eşinden izinsiz bir şey yapamayacağını belirtirken bu oran erkeklerde %41,07’dir. Tablo 5.68 incelendiğinde en dikkat çekici husus işletmenin gelir durumu arttıkça erkeğin eşinden izinsiz yapabileceği alanların daha sınırlandırılmasıdır. Buradan özellikle yoksul ailelerde erkeğin kadına göre daha rahat hareket edebildiği sonuç çıkarılabilmektedir. Aynı durum kadın için geçerli değildir. Gelirdeki artış kadının daha rahat hareket etme durumunu etkilememektedir. Her gelir grubundaki kadının eşinin izni olmadan yapabilecekleri sınırlı kalmaktadır. Ersoy (2009) Malatya ilinde yürüttükleri çalışmada “Kadın yapacakları için kocasından izin almalıdır.” ifadesine erkeklerin %80,1’i katılmakta iken kadınların %66’sı onay vermediğini, diğer taraftan bu ifadeye kadınların %28,1’i katılmazken, erkeklerin %17,6’sı katıldığını belirtmiştir.

Tablo 5.68 Cinsiyete Göre Tek Başına Yapılabilecek İşler

Faaliyetler			Alışveriş	Hiçbirşey	Her şey	Seyahat	Toplam	
Yoksul	Kadın	Sayı	2	17	1	---	20	
		Oran(%)	10,00	85,00	5,00	---	100,00	
	Erkek	Sayı	---	7	12	1	20	
		%	---	35,00	60,00	5,00	100,00	
Orta Yoksul	Kadın	Sayı	4	27	5	---	36	
		Oran(%)	11,11	75,00	13,89	---	100,00	
	Erkek	Sayı	1	13	20	2	36	
		%	2,78	36,11	55,56	5,56	100,00	
Orta İyi	Kadın	Sayı	3	26	2	---	31	
		Oran(%)	9,68	83,87	6,45	---	100,00	
	Erkek	Sayı	---	15	14	2	31	
		%	---	48,39	45,16	6,45	100,00	
İyi	Kadın	Sayı	6	17	2	---	25	
		Oran(%)	24,00	68,00	8,00	---	100,00	
	Erkek	Sayı	4	11	10	---	25	
		Oran(%)	16,00	44,00	40,00	---	100,00	
Toplam	Kadın	Sayı	15	87	10	---	112	
		Oran(%)	13,39	77,68	8,93	---	100,00	
	Erkek	Sayı	5	46	56	5	112	
		Oran(%)	4,46	41,07	50,00	4,46	100,00	
Ki-Kare (Kadın)	χ:4,932		S.D.: 6		P: 0,553		H ₀ : Kabul	
LbLA (Erkek)	Linear by Linear Association : 7,016				S.D.: 1		P: 0,008	H ₀ :
	Red							

Kadın ve erkeğin birbirinden izinsiz olarak yapabileceklerinin yanı sıra bir diğer konu ise toplum içinde birbirlerine biçtikleri görevlerin tanımlanmasıdır. Araştırma alanında kadın ve erkeğin aile içi görevlerinin tanımlanması istenmiş ve sonuçlar kadınlar için Tablo 5.69’da, erkekler için ise Tablo 5.69’de sunulmuştur. Kadın ve erkek için yapılan geleneksel rol tanımlamalarının kırsal alanda yapılan bu araştırmada da ortaya çıktığı görülmektedir. Kadın kendisini aile içi işler, çocuk bakımı ve aile içi huzur ve dengeyi sağlamadaki ana üstlenici olarak görmektedir. Aileye gelir sağlamak kadının kendisi için biçtiği en son rol durumudur.

Esasında kadınların aileye, erkeklere oranla çok daha fazla önem vermeleri, toplumsal yapının cinsiyet rollerine yönelik beklentisiyle de uygunluk göstermektedir. Toplumsal yapı, kadınların sosyal ilişkilerde duygusal beklentilere daha fazla önem vermelerini beklemekte ailenin bütünlüğünü sağlamada kadına aktif bir rol vermektedir. Bu çerçevede tarihten günümüze süzülerek gelen “Yuvayı dışı

kuş yapar” atasözü, aile içerisinde kadının rolünü ve önemini ifade etmektedir. Buna karşılık erkeklerin ülkenin iyiliği ve geleceği gibi konulara daha fazla önem vermesi, öteden beri kabul edilen erkeğin sorumluluk, koruyuculuk ve hâkimiyet gibi toplumsal rollerine ve görevlerine uygun düşmektedir (Ersoy, 2009).

Tablo-5.69: Kadının Aile İçi Görevleri

Kadının Aile İçi Görevleri	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Evin işlerini yapmak	20	35,71	35	36,08	31	37,35	24	40,00	110	37,16
Çocuklarına ve kocasına bakmak	19	33,93	32	32,99	30	36,14	19	31,67	100	33,78
Aile içi uyum ve huzuru sağlamak	11	19,64	23	23,71	21	25,30	13	21,67	68	22,97
Aile bütçesine katkıda bulunmak	6	10,71	7	7,22	1	1,20	4	6,67	18	6,08
Toplam	56	100,00	97	100,00	83	100,00	60	100,00	296	100,00
	$\chi^2: 6,351$		S.D.: 9		P: 0,704		H ₀ : Kabul			

Erkek için biçilen roller incelendiğinde ise kadın erkeğin birincil derecede ailenin geçimini sağlamak ve aileyi korumak görevi ile şekillendirdiği görülmektedir. Diğer konuların ise oransal payının düşük oluşu bu konularda erkeğin bu işi “yapsa da olur yapmasa da olur” mantığından ileri gelmektedir. Araştırma alanında kadın ve erkek için biçilen roller geleneksel yaklaşımın dışına çıkmamaktadır (Tablo 5.70).

Tablo-5.70: Erkeğin aile içi görevleri

Erkeğin Aile İçi Görevleri	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Evin geçimini sağlamak	20	35,71	36	42,86	31	43,06	25	48,08	112	42,42
Güvenlik, koruma	15	26,79	25	29,76	21	29,17	18	34,62	79	29,92
Alışveriş	11	19,64	12	14,29	11	15,28	4	7,69	38	14,39
Çocuk bakımı	9	16,07	9	10,71	8	11,11	4	7,69	30	11,36
Misafir ağırlama	1	1,79	2	2,38	1	1,39	1	1,92	5	1,89
Toplam	56	100,00	84	100,00	72	100,00	52	100,00	264	100,00
	$\chi^2: 6,262$		S.D.: 9		P: 0,902		H ₀ : Kabul			

5.4.4.5 Kadının çalışması ile ilgili görüşler

Erkeklerle verilen toplumsal rolün haneyi geçindirmek, kadınlara verilen rolün ise eve giren gelirle ailenin yeniden üretimini sağlamak olması, yoksulluğun sonuçlarının cinsiyete göre farklılaşmasının en temel nedenini oluşturmaktadır. Haneyi geçindirmenin asıl olarak erkeğin görevi olarak görülmesi neticesinde, bu rol doğrultusunda eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan kadınların mesleki becerilerinin eksik olması ve uzun çalışma saatlerine, sigortasız çalışmaya razı olmaları gibi nedenlerle, kadınlar enformel sektörde yoğun olarak çalışmakta veya ev eksenli çalışmaktadırlar (Ulutaş, 2009). Bu durum ailenin gelir kaynaklarının sadece erkeğin üzerine kurulu bir düzeni ortaya çıkarmakta, erkeğin başına bir iş geldiğinde ise kadının iş hayatında gerekli beceriye sahip olmaması nedeni ile direk olarak ailenin yoksulluğa sürüklenmesine yol açmaktadır. TÜİK 2006 yılı “Aile Yapısı Araştırması”na göre, Türkiye’de kadınların %90’ı, erkeklerin ise %77’si kadınların ücretli/maaşlı bir işte çalışması gerektiği bildirilmiştir. Aslında kadın ve erkeğin kadınların çalışması konusunda yüksek oranda aynı görüşe sahip olmasına rağmen Türkiye’de kadının enformel sektörde yoğun çalışması, statüsü yüksek mesleklere sahip olması konusunda yeterli düzeyde gelişmenin sağlanamadığı ortadadır. Bu durum kırsal alanda kendini daha açık göstermektedir. Bu nedenle araştırma alanında kadınlara eve gelir getirici bir işte çalışmalarının gerekip gerekmediği sorulmuştur.

Tablo 5.71 incelendiğinde kadınların yaklaşık %92’si kadınların eve gelir getirici bir işte çalışması gerektiği konusunda düşünceye sahiptir.

Tablo-5.71: Kadının gelir getirici bir işte çalışması ile ilgili kendisine ait görüşler

Kadının Çalışması İle İlgili Düşünceler	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Mutlaka çalışmalıdır	2	10,00	1	2,78	1	3,23	1	4,00	5	4,46
Çalışmalıdır	17	85,00	34	94,44	25	80,65	22	88,00	98	87,50
Çalışmamalıdır	1	5,00	---	---	5	16,13	2	8,00	8	7,14
Kesinlikle çalışmamalıdır	---	---	1	2,78	---	---	---	---	1	0,89
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:11,942				S.D.: 9		P: 0,217		H ₀ : Kabul		

Kırsal alanda kentsel alana göre en büyük farklılıklardan biri özellikle kadınlara yönelik iş sahasında yeterince seçeneğe sahip olunamamasıdır. Bu da kadının bir işte çalışması için gerekli şartların oluşmasını kısıtlayan önemli faktörlerden biridir. Kadınların kendileri için biçtikleri rollerin içinde eve gelir getirmek/bir işte çalışmak seçeneğinin düşük olmasının nedenlerinden biride budur. Bu nedenle araştırma alanında görüşülen kadınlara çalışacakları işteki düzenin ne olması gerektiği sorulmuş ve sonuçlar Tablo 5.72’de gösterilmiştir. Kadınların bu konudaki cevapları arasında ilk sırada çalıştıkları işin evinin işinin aksatmayacak bir iş olması gelmektedir. Kadın normal çalışma hayatına girse bile hala kendisi için biçilmiş geleneksel rolleri tamamlama ve yerine getirme olgusunu kaybetmeyeceği görülmektedir. İş düzeni ile ilgili verilen ikinci cevap ise “eşinin izin verdiği tüm işler” dir. Buda kadının iş hayatına atılma konusunda eşinin izni olmadan herhangi bir hareket serbestisine sahip olmadığını göstermektedir. Kadınların iş düzeni ile ilgili verdikleri cevaplar ise işletmenin gelir durumuna göre değişmemektedir. Tüm gelir grubunda kadınlar benzer düşüncelere sahiptir (Tablo 5.72).

Tablo-5.72: Kadın İçin Uygun Görülen İş Düzeni Hakkında Kendisine Ait Görüşler

Kadın İçin Uygun Görülen İş Düzeni	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Evinin işini aksatmayacak bir meslek olmalı	7	36,84	14	40,00	14	48,28	11	44,00	46	42,59
Eşinin izin verdiği tüm işler	4	21,05	9	25,71	8	27,59	7	28,00	28	25,93
Çocuklarını ihmal etmeyecek bir meslek olmalı	5	26,32	4	11,43	4	13,79	4	16,00	17	15,74
Hayat müşterek olduğu için her iş yapılabilir	3	15,79	8	22,86	3	10,34	3	12,00	17	15,74
Toplam	19	100,00	35	100,00	29	100,00	25	100,00	108*	100,00
$\chi^2: 4,400$		S.D.: 9		P: 0,883		H ₀ : Kabul				

*4 Denek cevap vermediği için dikkate alınmadı

Kadınların işgücüne dahil olmama nedenleri incelendiğinde, ataerkil zihniyet yapısının temel belirleyici faktör olduğu görülmektedir. TÜİK 2010 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre TR52 bölgesinde işgücüne dahil olmayan kadınların %28,30'u bu durumun nedenini "Ev İşleri ile Meşgul Olma" ve %21,35'i ise bir işyerinde çalışmaz durumda olma (özürlü, yaşlı vb.) olarak belirtmiştir. Öte yandan, ev işleri ile meşgul olma nedeni ile işgücü dışında kalan erkek bulunmamaktadır. Erkeklerin %48,75'i eğitim/öğretimde bulunma, emekli gibi nedenlerle iş gücüne katılamazken, kadınlarda bu oran %10,59'dur (Anonim, 2010/c). Araştırma alanında incelenen işletmelerde de benzer yapı mevcuttur. Tablo 5.73 incelendiğinde kadının bölgede çalışmasını engelleyen en önemli nedenin yaşanan yerleşim yerinde kadınlar için çalışma koşulunu sağlayacak uygun imkanların olmaması gösterilmiştir.

Tablo-5.73: Kadının çalışmama nedenleri

Çalışmama nedenleri	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Yaşanılan yerleşim yerindeki kadın için uygun iş imkanları	17	85,00	27	75,00	16	51,61	16	64,00	76	67,86
Babası okumasına izin vermedi	1	5,00	4	11,11	3	9,68	5	20,00	13	11,61
Çocuklara bakacak kimse yok	1	5,00	2	5,56	5	16,13	3	12,00	11	9,82
Kadının çalışması zorunlu değil	1	5,00	2	5,56	5	16,13	1	4,00	9	8,04
Eşim çalışmamı istemedi	---	---	1	2,78	1	3,23	---	---	2	1,79
Ben istemedim	---	---	---	---	1	3,23	---	---	1	0,89
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio: 15,066			S.D.: 15		P: 0,447		H ₀ : Kabul			

5.4.5. Kadınların komşu ve akraba ile olan ilişkileri

Kırsal alanda yoksulluğun daha hafif yaşanmasını sağlayan bir başka olgu ise yardımlaşma ve dayanışmadır. Yoksulların sosyal ağ ilişkilerinde ve yardımlaşma süreçlerinde akrabalık, komşuluk ve hemşehrilik önemli bir yer tutmaktadır (Sallan Gül, 2005). Kırsal alanda dayanışmanın ve komşuluk ilişkilerinin daha sıkı olması, sıkıntılı zamanlarda yardımlaşmanın daha fazla oluşu yoksulluğun hafifletilmesinde önemli bir mekanizmayı oluşturmaktadır. Özellikle bu ilişkilerin kurulmasında kadınlar önemli bir temeli teşkil etmektedirler. Ayrıca yoksulluğun katlanılabilir kılınması için gereken toplumsal örüntü mekanizmalarının sürdürülmesi rolünü kadınlar üstlenmektedir (Kalaycıoğlu, 2003). Başka bir deyişle, ailenin yeniden üretiminin sağlanması, akraba ve komşuluk ilişkilerinin yoksulluğu hafifletici dayanışma biçimleri olarak sürdürülmesi işlevlerini kadınlar yerine getirmektedir (Uçar, 2011). Bu nedenle incelenen araştırma bölgesinde kadınların akrabaları ile olan ilişkileri araştırılmış ve tabloda sunulmuştur. Tablo 5.74 incelendiğinde gelir gruplarına göre değişmemekle beraber kırsal alanda kadınların akrabaları ile olan ilişkilerin genel ortalama iyi olarak nitelendirilmiştir. Akrabaları ilişki düzeyi normalin altında olan yaklaşık %8’lik bir kesim bulunmaktadır. TÜİK 2006 yılı “Aile Yapısı Araştırması”na göre, Türkiye’de ailelerin akrabalar ile olan ilişkileri

konusunda ailelerin %24,66'sının çok iyi, %61,05'inin iyi,%12,15'inin normal, %2,14'ünün ise kötü ve çok kötü olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçları ile Türkiye geneli karşılaştırıldığında akrabaları ilişkileri iyi olmayan kesimin Türkiye genelinden yüksek olduğu görülmektedir. Akrabaları ilişki düzeyi normalin altında olan yaklaşık %8'lik bir kesim sorunlarının nedenleri araştırıldığında, nedenlerin başında miras sorunu gelmektedir. Bunu kan davası, muhtarlık kavgası gibi sorunlar takip etmektedir.

Tablo-5.74: Kadınların Akrabalar İle Olan İlişkileri

İlişki Düzeyi	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Hiç görüşmem	---	---	---	---	1	3,23	---	---	1	0,89
Az/Bazen görüşürüm	2	10,00	4	11,11	1	3,23	1	4,00	8	7,14
Normal görüşürüm	3	15,00	4	11,11	6	19,35	2	8,00	15	13,39
İlişkilerimiz iyi	15	75,00	26	72,22	23	74,19	18	72,00	82	73,21
İlişkilerimiz mükemmel	---	---	2	5,56	---	---	4	16,00	6	5,36
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
Likelihood Ratio:15,165				S.D.: 12		P: 0,233		H ₀ : Kabul		

Kadınların komşuları ile ilişkileri incelendiğinde ise incelenen işletmelerde kadınların komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu ve görüşülen işletmelerde kadınların komşular ile görüşme sıklığının çoğunlukla her gün yada haftada en az 2-3 kez olduğu tespit edilmiştir. Kadınların görüşme sıklığı ile gelir durumları arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 5.75).

Tablo-5.75: Kadınların Komşuları İle Olan İlişkileri

Görüşme Sıklığı	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Her gün	4	20,00	15	41,67	9	29,03	13	52,00	41	36,61
Haftada 2-3 kez	7	35,00	9	25,00	16	51,61	6	24,00	38	33,93
Ayda bir	6	30,00	10	27,78	5	16,13	4	16,00	25	22,32
Gerekli oldukça	3	15,00	2	5,56	1	3,23	2	8,00	8	7,14
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
$\chi^2: 12,835$		S.D.: 9		P: 0,170		H ₀ : Kabul				

Araştırma alanında kadınlara akraba ve komşuları ile ilişkilerinin yardımlaşma konularına göre 5 üzerinden puanlamaları istenmiş ve sonuçlar Tablo 5.76’da sunulmuştur. Tablo 5.76 incelendiğinde yardımlaşmanın en yoğun yaşandığı konunun cenaze, düğün vb. törenlerde olduğu görülmektedir. Gerek komşular ile gerekse akrabalar ile yardımlaşma konusunda en önemli 2. konu ise ekmek yapımıdır. Bölgede komşu ve akrabalar arasında ekmek yapımı, kışlık yiyecek yapımı gibi konularda yüksek düzeyde yardımlaşmanın olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarında dikkat çeken bir diğer konu ise maddi konularda yardımlaşmadır. Yapılan analiz sonucunda bölgede komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin maddi konularda da iyi olduğunu göstermektedir.

Tablo-5.76: Kadınların Akraba ve Komşuları İle Yardımlaşma Puanı Durumu

Yardımlaşma Konuları	Komşular					F Değeri	Akrabalar					F Değeri
	Yoksul	Orta Yoksul	Orta İyi	İyi	Toplam		Yoksul	Orta Yoksul	Orta İyi	İyi	Toplam	
Tarımsal İşlerde	2,94	3,12	2,90	3,71	3,17	2,220*	3,59	3,24	3,45	3,71	3,46	0,947
Ev Temizliğinde	2,94	2,91	2,23	3,33	2,84	2,916**	3,06	2,73	3,04	3,29	3,00	0,885
Kışlık Yiyecek Hazırlamada	3,11	3,11	2,67	3,33	3,04	1,210	3,37	2,94	3,03	3,29	3,12	0,651
Ekmek yapımında	3,63	3,75	3,37	3,84	3,65	1,051	3,90	3,58	3,71	3,92	3,75	0,736
Düğün-Cenaze vb Törenlerde	4,50	4,47	4,52	4,60	4,52	0,216	4,45	4,14	4,45	4,44	4,35	0,940
Maddi Konularda	3,79	3,63	3,52	3,75	3,65	0,299	3,95	3,53	3,77	3,71	3,72	0,653

*%90 güven sınırında önemli, **%95 güven sınırında önemli, ***%99 güven sınırında önemli

5.4.6 Hanehalkının alışveriş ve sağlık hizmetlerinde tercih ettiği yerler

Kadınların yoksulluğu azaltma stratejilerden bir diğeri ise eve gelirin en etkin şekilde değerlendirilebilmesinin sağlanmasıdır. Hane için gerekli başta gıda olmak üzere tüketim mallarının temininde seçilen yer bu stratejilerden biridir. Görüşülen kadınlara alışverişlerinde tercih ettikleri yerleri önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Tablo 5.77 incelendiğinde görüşülen ailelerde ilk alışveriş yer tercihi olarak pazar gösterilmiştir. Pazar yerlerinde gıda ihtiyaçlarının daha ekonomik olarak sağlanacağı düşünüldüğünde kadınların öncelikle bu yerleri göstermesi teorik olarak uyumludur. İşletmelerin gelir durumlarına göre kadınların tercihlerinde değişiklik olmaması her gelir grubunda kadınların benzer bir mantıkla hareket ettiklerini göstermektedir.

Tablo-5.77: Alışveriş Tercih Yerleri

Alışveriş Yapılan Yer	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Pazar	14	38,89	13,00	23,21	19	37,25	16	42,11	62	34,25
Bakkal	12	33,33	26,00	46,43	12	23,53	11	28,95	61	33,70
Market	10	27,78	17,00	30,36	20	39,22	11	28,95	58	32,04
Toplam	36	100,00	56,00	100,00	51	100,00	38	100,00	181	100,00
χ^2 :8,736		S.D.:6		P: 0,189		H ₀ : Kabul				

Kadın yoksulluğunun sosyal boyutu içerisinde en temel göstergelerinden biride sağlık hizmetlerine olan erişimdir. Kalaycıoğlu (2003), yoksul hanelerde kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmaları ise genellikle ancak doğumla gerçekleştiğini belirtmiştir. Yoksul hanelerde kadının sağlık hizmetlerinden yeterli şekilde yararlanamadığı ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır (Kardam ve Yüksel, 2004; Sallan Gül, 2005; Öztürk ve Çetin 2009, Kulak, 2011, Uçar, 2011). Araştırmada kadınların sağlık hizmetlerine ne derecede ulaştıklarını belirlemek için sağlık hizmetleri için tercih edilen öncelikli yerler önem sırasına göre belirlenmeye çalışılmış ve Tablo 5.78’de sunulmuştur. Araştırma sonucunda sağlık hizmetleri için öncelikle tercih edilen sağlık kuruluşunun “Devlet Hastanesi” olduğu görülmüştür. Sağlık ocaklarının ikinci sırada tercih edilmesinin nedeni yeterli sayıda sağlık ocağı ve sağlık personelinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Merkezde bulunan devlet hastanesi araştırma alanında en çok tercih edilen sağlık kurumudur. Özel hastanelerin tercihi ile ilgili olarak gelir seviyesi artıkça özellikle orta iyi ve iyi düzeyde gelire sahip işletmelerde özel hastanelerin tercihinin arttığı görülmektedir.

Tablo-5.78: Sağlık Hizmetlerinde Tercih Edilen Kurum

Sağlık Merkezleri	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Devlet hastanesi	19	67,86	35	77,78	27	61,36	21	65,63	102	68,46
Sağlık ocağı	6	21,43	7	15,56	6	13,64	5	15,63	24	16,11
Özel hastane	2	7,14	2	4,44	7	15,91	5	15,63	16	10,74
Tıp merkezi	1	3,57	1	2,22	4	9,09	1	3,13	7	4,70
Toplam	28	100,00	45	100,00	44	100,00	32	100,00	149	100,00
$\chi^2: 8,049$		S.D.: 9		P: 0,529		H_0 : Kabul				

5.4.7 Kadın ve erkeğin kalkınma beklentileri, tutumları ve kalkınmayı sınırlayıcı faktörler hakkındaki düşünceleri

İnsanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşması ve refahının sağlanmasına yönelik arayışlarının hızlandığı günümüzde özellikle dezavantajlı alanlar olarak görülen kırsal alanda kalkınma çalışmaları da önem kazanmaya başlamıştır. 1980’li yıllardan sonra büyük bir değişime uğrayan kırsal kalkınma çalışmaları özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyümeye dayalı politik öncelikler yerini giderek toplumun tamamını kapsayan entegre kalkınma arayışlarına bırakmaktadır. Giderek artan yoksulluk ve açlık, kır-kent, gelişmiş-az gelişmiş bölgeler ve ülkeler arasındaki farklılıkların derinleşmesi, ekonomik dengesizlikler ve adaletsizlikler, hızla kirlenen ve tükenen doğal kaynaklar tüm dünyada kırsal kalkınma kavramını gündemde ön sıralarda tutmaktadır. Sektörel ve büyümeye dayalı gelişme modellerinin toplumun tüm kesimlerine yanıt vermemesi insanı ve doğayı ön plana çıkaran kırsal kalkınma arayışlarına bırakmıştır. Kırsal kalkınma artık sadece sektörel yaklaşımı veya tarımsal kalkınmayı içermemektedir. Büyüme yerine kalkınma, üretim yerine paylaşım, satış yerine pazarlama, ulusal ölçek yerine yerel kalkınma, homojen toplum yapısı yerine farklı toplum dinamikleri giderek ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı da küreselleşen dünyada kırsal kalkınma politikaları da değişim göstererek, ortak payda olan “kırsal toplumun refahı için tarım ve tarım dışı sektörleri içeren fonksiyonel ve entegre yaklaşıma sahip politikalara” dönüşmektedirler (Gülçubuk vd., 2010).

Araştırma alanı olarak seçilen Konya ili Hadim ilçesi de kırsal kalkınma çalışmalarının yapılması gerekli merkezlerdendir. Gelir getirici faaliyetlerin azlığı ve coğrafi şartlar bölgenin kalkınmasındaki en önemli engellerden bazılarıdır. DPT'nin il/ilçe bazlı gelişmişlik sıralamasında da Konya ili Hadim ilçesi en sonlarda yer almaktadır. Bu nedenle bölgede gerek ekonomik gerekse sosyal yönden kalkınmayı sağlayacak unsurlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle kalkınma dinamiklerinin belirlenmesi gereklidir. Kalkınma dinamiklerinin belirlenmesinde cinsiyet faktörü önemli bir belirleyicidir. Toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadın ve erkeğin bölgesel kalkınma araçlarına bakışlarının farklı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle incelenen işletmelerde kadın ve erkeğe ayrı olarak bölgede ekonomik kalkınmanın sağlanması için öncelik verilmesi gerekli alanlar sorulmuş ve sonuçlar Tablo 5.79'da sunulmuştur. Tablo 5.79 incelendiğinde bölge ortalamasında kadınlar ekonomik kalkınma için öncelikle meyvecilik ve bağcılık faaliyetlerini teşvik edilmesi gerektiğini düşünürken (%30,03), erkekler büyükbaş hayvancılığın teşvik edilmesi (%20,77) gerektiğini düşünmektedir. Yoksul hanelerdeki durum incelendiğinde ise kadınlar ilk sırada meyvecilik ve bağcılık faaliyetlerini teşvik edilmesi gerektiğini düşünürken (%25,93), erkekler küçükbaş hayvancılığın teşvik edilmesi (%25,37) gerektiğini düşündüğü tespit edilmiştir. Teşvik edilmesi gerekli faaliyet alanlarındaki bu farklılığın oluşmasında 2 faktör etkili olabilir. Birincisi, kadınların yoğun olarak çalıştıkları meyvecilik ve bağcılık faaliyeti konusunda daha fazla tecrübe sahip olmaları, ikincisi ise, hayvancılık faaliyetinin daha çok aile içi işlerden ve kadın sorumluluğu daha fazla olan bir iş olarak görülmesinden dolayı kadının iş yükünün daha fazla artacağı endişesidir.

Tablo-5.79: Cinsiyete Göre Bölge Kalkınması Hakkındaki Görüşler

Kalkınma Başlıkları	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Büyükbaş hayvan teşvik edilmeli	13	24,07	12	17,91	25	24,04	28	21,37	23	24,21	21	22,83	19	27,14	20	20,00	80	24,77	81	20,77
Meyve ve bağ teşvik edilmeli	14	25,93	14	20,90	33	31,73	24	18,32	30	31,58	21	22,83	20	28,57	21	21,00	97	30,03	80	20,51
Küçükbaş hayvan teşvik edilmeli	6	11,11	17	25,37	19	18,27	24	18,32	16	16,84	19	20,65	13	18,57	18	18,00	54	16,72	78	20,00
Tarla ürünleri teşvik edilmeli	4	7,41	6	8,96	5	4,81	12	9,16	10	10,53	4	4,35	4	5,71	10	10,00	23	7,12	32	8,21
Turizm teşvik edilmeli	1	1,85	6	8,96	2	1,92	12	9,16	1	1,05	4	4,35	1	1,43	9	9,00	5	1,55	31	7,95
Arıcılık teşvik edilmeli	3	5,56	5	7,46	6	5,77	11	8,40	5	5,26	7	7,61	5	7,14	7	7,00	19	5,88	30	7,69
Sanayi teşvik edilmeli	7	12,96	3	4,48	8	7,69	5	3,82	5	5,26	4	4,35	3	4,29	7	7,00	23	7,12	19	4,87
El sanatları teşvik edilmeli	5	9,26	1	1,49	6	5,77	4	3,05	5	5,26	2	2,17	5	7,14	3	3,00	21	6,50	10	2,56
Diğer	1	1,85	3	4,48	---	---	11	8,40	---	---	10	10,87	---	---	5	5,00	1	0,31	29	7,44
Toplam	54	100,00	67	100,00	104	100,00	131	100,00	95	100,00	92	100,00	70	100,00	100	100,00	323	100,00	390	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					χ : 14,973				S.D.: 24				P: 0,922				H ₀ : Kabul			
Erkek Ki-Kare Değeri					χ : 11,870				S.D.: 24				P: 0,981				H ₀ : Kabul			

Araştırma bölgesinde kadınlar ve erkekler, kırsal kalkınma ile ilgili olarak ekonomik yönden gelir getirici faaliyetlerin başında bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerini desteklenmesi çalışmalarına öncelik verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ekonomik kalkınma faaliyetlerinin yerine getirilmesi ve bölgede sürdürülebilir olması ancak kalkınmayı teşvik edici faaliyetlerin yerine getirilmesine bağlıdır. Temeli olmayan bir sahaya direkt olarak yatırımların yapılması yatırımların boşa gitmesi ve etkin olmaması sonucunu doğurabilir. Bu nedenle kalkınma çalışmaları için kalkınmayı teşvik edici unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Kadın ve erkeklerin kalkınmayı teşvik edici unsurlar ile ilgili görüşleri Tablo 5.80’de sunulmuştur. Tablo 5.80 incelendiğinde kalkınmayı teşvik edici unsurların başında devletin yatırımları teşvik edici argümanları harekete geçirmesi beklentisi gelmektedir. Şu an ulusal ve bölgesel düzeyde tarım ve kırsal kalkınmayı teşvik eden birçok faaliyetin mevcut olduğu düşünüldüğünde mevcut faaliyetlerin bu alanlara yönlendirilmesi konusunda çalışmalara gerek olduğu düşünülmektedir. Kırsal kalkınma çalışmalarını teşvik edici unsurlardan bir diğeri ise alt yapı çalışmalarının yapılmasıdır. Bu faktörü kadınlar 4. sırada söyler iken erkekler bunu 2. sırada belirtmiştir. Alt yapı yatırımlarından özellikle köy iç kanalizasyon ve yollar ile köyü ana merkezlere bağlı yollar en önemli altyapı sıkıntıları olarak belirtilmiştir. Kadınların 2. ve 3. sırada belirttiği kalkınmayı teşvik edici unsurlar eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesidir. Her ne kadar kırsal kalkınmada gelir getirici unsurlar ön planda olsa da kadınların kalkınmayı teşvik edici unsurlar olarak sosyal yapıyı geliştirecek olan sağlık ve eğitim unsurları ilk sıralarda gösterilmiştir. Buda kadınların erkeklere oranla eğitim ve sağlık hizmetlerine daha önem verdiğini göstermektedir. Bunun nedeni kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine erkeklere göre ulaşmada yaşadığı sıkıntılar olabilir.

Tablo-5.80: Cinsiyete Göre Bölge Kalkınmasını Teşvik Edecek Unsurlar

Unsurlar	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Devlet Yatırımları Teşvik Etmeli	15	30,00	13	20,31	31	37,80	27	22,88	29	36,25	19	22,09	22	34,38	19	22,09	97	35,14	78	22,03
Altyapı Yatırımları Yapılmalı	9	18,00	14	21,88	15	18,29	19	16,10	12	15,00	19	22,09	6	9,38	12	13,95	42	15,22	64	18,08
Sağlık Hizmetleri İyileştirilmeli	11	22,00	11	17,19	19	23,17	18	15,25	13	16,25	12	13,95	15	23,44	13	15,12	58	21,01	54	15,25
Eğitim İmkanları Arttırılmalı	9	18,00	6	9,38	14	17,07	17	14,41	17	21,25	14	16,28	14	21,88	10	11,63	54	19,57	47	13,28
Konaklama İmkânı Sağlanmalı	---	---	7	10,94	---	---	12	10,17	1	1,25	5	5,81	1	1,56	10	11,63	2	0,72	34	9,60
Yöre Tanıtımı Yapılmalı	5	10,00	6	9,38	3	3,66	11	9,32	5	6,25	5	5,81	6	9,38	10	11,63	19	6,88	32	9,04
Kredi Sağlanmalı	1	2,00	5	7,81	---	---	10	8,47	2	2,50	7	8,14	---	---	8	9,30	3	1,09	30	8,47
Ürün Pazarlama Problemleri Giderilmeli	---	---	2	3,13	---	---	4	3,39	1	1,25	5	5,81	---	---	4	4,65	1	0,36	15	4,24
Toplam	50	100,00	64	100,00	82	100,00	118	100,00	80	100,00	86	100,00	64	100,00	86	100,00	276	100,00	354	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					χ: 14,983				S.D.: 21				P: 0,824				H ₀ : Kabul			
Erkek Ki-Kare Değeri					χ: 8,823				S.D.: 21				P: 0,991				H ₀ : Kabul			

Toplum düzeyinde planlama ve katılım buna bağılı olarak ta kalkınma ancak toplum dinamiklerinin harekete geçirilmesi ve tüm toplumu kavrayıcı bir yaklaşımın sağlanması ile olabilmektedir. Toplum dinamiklerinin harekete geçirilmesi ve kırsal kalkınma faaliyetlerinin amacına ulaşabilmesi için uygun stratejilerin belirlenmesi ve buna göre hareket edilmesi gerekmektedir. Bu stratejiler belirlenirken öncelikle ulusal politikalarda kırsal kalkınma anlayışının bütüncül yaklaşımlarla benimsenmesi önem taşımaktadır (Worldbank, 2003). Ayrıca kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak yönünde;

- Tarımda verimliliği artırmak için; tarımsal üretim ve pazarlama politikası, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, iyi yönetim, araştırma-yayım,

- Tarımsal olmayan kırsal ekonomiyi canlandırmak için; mikro-fınans, tarım dışı ekonominin güçlendirilmesi, tarım dışı istihdam alanları yaratılması, tarımsal ve kırsal sanayi,

- Cinsiyet dengeli kalkınma için; kadın girişimciliğini özendirme, kadının konumunu güçlendirme ve krediye erişimini kolaylaştırma, kadının karar alama süreçlerine katılımını artırma, ve

- Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı için; havza ölçeğinde kaynak kullanım planlaması, toplum ormancılığı, balıkçılık ve biyo-çeşitlilik konularını dikkate alan ve bu konularda iyileşmeyi-gelişmeyi hedefleyen stratejilerin oluşturulması gerekmektedir (Gülçubuk vd., 2010).

Bütün bunların gerçekleştirilmesi ancak kendi gücüne inanan ve çözümün büyük ölçüde kendinde olduğunu keşfeden toplum yapısı sağlandığında olur. Her şeyi dışarıdan bekleyen, kaynaklarının ve gücünün farkında olmayan toplumların kendi kendine kalkınması ve sorunlarına çözüm bulması olası değildir. Bunlardan hareketle kırsal kalkınma toplum dinamiklerini aktif hale getirmek ve kalkınmanın sürükleyici gücü olarak rol almasına katkıda bulunmak gerekir (Gülçubuk vd., 2010).

Araştırma alanında kırsal kalkınma faaliyetlerinin sağlanması için özellikle hangi dinamiklerin harekete geçirilmesi gerektiği araştırılmış ve bu dinamiklerin kadın ve erkek açısından ayırımı yapılmıştır. Tablo 5.81 incelendiğinde kalkınmanın özellikle devlet ve kurumlarından beklenen kitlenin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu beklenti cinsiyetlere ve gelir gruplarına göre değişmemektedir. Farklılık sadece erkeklerin sadece %12,35'inin kalkınma dinamikleri içerisinde

kendilerini gösterirken bu oran kadınlarda %2,33'tür. Araştırma alanında incelenen işletmelerde kadınlar erkeklere göre kalkınmanın daha çok devlet odaklı olması görüşünde birleşmişlerdir.

Tablo-5.81: Cinsiyete Göre Bölge Kalkınmasının Sağlayacak Organizasyonlar/Kurum ve Kuruluşlar

Kalkınma Dinamikleri	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Devlet	17	33,33	16	32,00	32	40,51	30	41,10	26	37,14	23	37,10	19	32,76	15	25,86	94	36,43	84	34,57
Belediye	6	11,76	6	12,00	9	11,39	15	20,55	10	14,29	10	16,13	13	22,41	13	22,41	38	14,73	44	18,11
Kaymakamlık/Valilik	15	29,41	12	24,00	23	29,11	11	15,07	21	30,00	11	17,74	14	24,14	10	17,24	73	28,29	44	18,11
Halk	3	5,88	8	16,00	1	1,27	9	12,33	---	---	7	11,29	2	3,45	6	10,34	6	2,33	30	12,35
Muhtarlık	10	19,61	5	10,00	14	17,72	7	9,59	12	17,14	6	9,68	10	17,24	6	10,34	46	17,83	24	9,88
Özel Sektör	---	---	3	6,00	---	---	1	1,37	1	1,43	5	8,06	---	---	8	13,79	1	0,39	17	7,00
Toplam	51	100,00	50	100,00	79	100,00	73	100,00	70	100,00	62	100,00	58	100,00	58	100,00	258	100,00	243	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					χ : 12,327				S.D.: 15				P: 0,654				H ₀ : Kabul			
Erkek Ki-Kare Değeri					χ : 13,852				S.D.: 15				P: 0,537				H ₀ : Kabul			

Araştırma bölgesinde ele alınan bir diğer unsur ise kadınların ve erkeklerin kalkınmaya karşı tutumlarıdır. Görüşülen işletmelerde kalkınma çabalarının başlatılması ile birlikte kadın ve erkeğin bu çabalara karşılık ne tür yanıtlar verileceği araştırılmış ve sonuçlar Tablo 5.82’de sunulmuştur. Kalkınmaya karşı tutum aynı zamanda yeniliklerin benimsenmesi konusunda hem cinsiyet faktörünün ortaya çıkarılması hem de bölge insanının kalkınmaya karşı nasıl tepki vereceğinin ölçülmesi açısından önem taşımaktadır. Tablo 5.82 incelendiğinde kalkınma çalışmalarının başlaması ile birlikte bu çalışmalara katılım ve uygulayıcı olma konusunda kadınların %66,96’sı, erkeklerin ise %55,86’sı ilk uygulayıcı olma konusunda görüş belirtmişlerdir. Bu da kadınların büyük bir bölümünün yenilikleri benimseme konusunda daha girişken oldukları daha doğrusu yeniliklerin benimsenme zamanında yenilikçiler dilimini oluşturdukları söylenebilir. Kadınların %21,43’ü, erkeklerin ise %26,43’ü kalkınma çalışmalarının ilk sonuçlarını görme tarafında görüş belirtmişlerdir. Bu kesim daha dikkatli davranan ve sonuçları görmeden değerlendirme yapmak istemeyen bölümü oluşturmaktadır. Kadınların %10,71’i, erkeklerin ise %15,32’si bölgede kalkınma çalışmaları yapılacaksa bu çalışmalara katılmak ve uygulamak için öncelikle belirli bir eğitim sürecinden geçmeleri gerektiğine inanmaktadır. Bu eğitimi almadan ve bilgilenmeden kalkınma çalışmalarına girme yanlısı olmayan bu kesimin daha çok orta yoksul bölümde daha çok yoğunlaştığı görülebilir. Aslında orta yoksul denilen bu kesim yoksulluğa yakın olan kesim olup yoksulluk tehlikesi ile her an yaşama ihtimali diğer geliri iyi ve orta olan kesimlere göre daha fazla olan kesimdir. Bu nedenle bu kesimin daha dikkatli ve bilinçli davranması beklenen bir durumdur. Kalkınmaya karşı duyarsız kalan kesim kadınlarda %0,89, erkeklerde ise %2,70’lik bir oranı oluşturmaktadır. Sonuç olarak araştırma bölgesinde kadınların erkeklere nazaran kalkınma çalışmaları içerisinde hızlı bir şekilde yer alma isteği içerisinde olduğu, erkeklerin ise bu tür çalışmalara kadınlara göre daha temkinli yaklaştığı görülmüştür.

Tablo-5.82: Cinsiyete Göre Kalkınmaya Karşı Tutum

Tutum	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
İlk uygulayan olurum	13	65,00	12	60,00	22	61,11	19	54,29	21	67,74	17	54,84	19	76,00	14	56,00	75	66,96	62	55,86
Beklerim ilk sonuçları görmek isterim	7	35,00	6	30,00	8	22,22	7	20,00	6	19,35	8	25,81	3	12,00	8	32,00	24	21,43	29	26,13
Eğitim aldıktan sonra uygulamak isterim	---	---	2	10,00	6	16,67	8	22,86	3	9,68	4	12,90	3	12,00	3	12,00	12	10,71	17	15,32
Uygulamak istemem	---	---	---	---	---	---	1	2,86	1	3,23	2	6,45	---	---	---	---	1	0,89	3	2,70
Toplam	20	100,00	20	100,00	36	100,00	35	100,00	31	100,00	31	100,00	25	100,00	25	100,00	112	100,00	111*	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					Likelihood Ratio:11,187				S.D.: 9		P: 0,263		H ₀ : Kabul							
Erkek Ki-Kare Değeri					χ: 5,829				S.D.: 9		P: 0,757		H ₀ : Kabul							

*1 Denek cevap vermediği için dikkate alınmadı

Bu bölümde aile bireylerinin kendi gelir düzeylerinin artmasını, dolayısıyla kalkınma ve refah düzeyinin artmasını (daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşılmasını) engelleyen ve sınırlayan faktörler saptanmıştır. Bu faktörler ekonomik, sosyal, kurumsal ve bunlar dışında kalan diğer faktörler olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Ayrıca buradan elde edilen cevaplar önceki bölümlerde ortaya çıkan “Neden görüşülen kitlenin büyük bir çoğunluğu kalkınma dinamikleri sıralamasında ilk sıralarda devlet ve kurumlarını göstermiştir?” sorusuna da cevap niteliğindedir. Araştırma alanında kadın ve erkekler kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin başında ekonomik faktörleri birincil neden olarak göstermiştir (%51,47 ve %34,48). Ekonomik faktörler; işletmenin arazi varlığı, hayvan varlığı, iş imkanı, gelir durumu gibi faktörleri kapsamaktadır. Bölgede yapılan analizlerde işletmelerin küçük ölçekli olduğu, geçimlik işletmeciliğin yaygın olduğu belirlenmiştir. Arazilerin verimliliği ve dağılıklığı, ayrıca arazi parça sayısının küçüklüğü bölgede tarımsal faaliyetlerden yeteri kadar gelir sağlamayı engelleyen faktörlerdir. Buda direk olarak işletme ekonomisini etkilemektedir. Yeterli finansmana sahip olmadığını düşünene işletme sayısı çoğunluktadır. Bu nedenle kalkınmanın en önemli dinamiği olan kendilerini kalkınmanın odak noktasına koymaya çekinmektedirler. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin başında gösterilen ekonomik faktörlerin çözülmesinde bölgede alternatif ürünler, markalaşma ve/veya coğrafi işaretler, arazi ıslahı ve mevcut kapasitenin geliştirilmesi (özellikle hayvan) önem taşımaktadır. Ayrıca yeni iş sahalarının oluşturulması (tarıma dayalı sanayi, el sanatları vb) kalkınmayı sınırlayan ekonomik faktörleri çözmede etkili olabilir (Tablo 5.83).

Kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerden bir diğeri ise kurumsal faktörlerdir. Bu faktörler yetersiz altyapı ve kurumları kapsayan unsurlar olup bu faktörü bölge kalkınmasını sınırlayan en önemli 2. faktör olarak gösteren erkeklerdir. Kadınlar bu faktörü önem sırasında 4. sıraya koymuştur. Erkekler bölgede yetersiz bir altyapı olduğu, kalkınma için gerekli kurumların (eğitim, sağlık, tarım, sanayi, enerji vb.) bölgede işlevlerinin yetersiz olduğu konusunda fikir beyan etmişlerdir. Bölgede özellikle ulaşım ve yerleşim yerindeki kanalizasyon, içme suyu, köy içi yollar ve sağlık ile eğitim hizmetlerinin yapısında iyileştirmeler bölge kalkınması açısından önem taşımaktadır (Tablo 5.83).

Kadınlar 2. sırada, erkekler ise 3. sırada kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin içerisinde çevresel faktörleri belirtmiştir. Bölge Konya ilinin en yüksek ve topografyanın ise en bozuk olduğu yerlerinden biridir. Aslında kamu ve özel hizmetlerin bölgeye ulaşmasındaki sıkıntıların başında da bu çevre şartları gelmektedir (Tablo 5.83). Çevre şartları ve topografya gerek ürün pazarlamasından gerekse sosyal imkanlara ulaşımına kadar bir çok sıkıntının oluşmasında engel olabilmektedir. Bu durum insanların aleyhine olmaktan çıkartılıp lehe çevrilmesi için bazı girişimlerde bulunulabilir. Öncelikle kırsal turizm, yayla turizmi, gastronomi turizmi, kültür turizmi gibi faaliyetlerin bölgede gerçekleştirilmesi olası bir durumdur. Bölgenin Konya'nın en eski yerleşim yerini oluşturması, doğal güzelliklerinin insanları çekebilecek düzeyde oluşu (Yerköprü Şelalesi, Arkıtcı Mağarası ve Dikilitaş, Atatürk Kayası, Termiye Pınarı, Çatal Oluk, Su Çıktığı, yaylaları vb.), gastronomi açısından da zenginliği (kiraz, göğüzüm, keçimen üzümü, Aladağ şeftalisi, yöresel yemekleri), el sanatları, dini açıdan da Hadim'in sahip olduğu potansiyeller (Hz. Hadimi Türbesi) bölgeyi cazibe merkezi haline getirebilecek unsurlardır.

Konya Ovası Projesi ve Konya Tarım Eylem Planı Raporu incelendiğinde, bölgede özellikle dağlık alanlar için geliştirilen kalkınmayı sağlayıcı çözüm önerilerinde, organik tarım, iyi tarım uygulamaları, el sanatları, markalaşma, pazarlama altyapısının kurulması, eko-turizm ve organik bal üretimi gibi faaliyetler yer almıştır (Anonim, 2009).

Türkiye'de yapılan farklı çalışmalarda ve farklı yerlerde de toplumsal cinsiyet analizlerinde kalkınmayı sınırlayıcı faktörler incelenmiştir. Kutlar ve Özçatalbaş (2008) Antalya ilinde yürüttükleri çalışmada Süt Sığırcı Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan işletmelerde kadınlara “size göre ailenizin gelir seviyesinin artmasını, kalkınmanızı sınırlayan faktörler nelerdir” diye sorulmuş, deneklerin %31,6'sı ekonomik, %23,7'si sosyal, %23,7'si diğer ve %21,0'i ise kurumsal olduğunu belirtmişlerdir. Aynı soru erkeklere sorulduğunda deneklerin %27,1'i kurumsal, %26,0'sı diğer, %25,0'i ekonomik ve %21,9'u sosyal olduğunu belirtirken, Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınlara göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin %32,4'ünün ekonomik, %25,6'sının sosyal, %22,2'sinin kurumsal ve %19,8'inin diğer nedenler olduğu, erkeklere göre ise %25,5'inin ekonomik, %25,5'inin

kurumsal, %24,5'inin sosyal ve %24,5'inin diğ er nedenlerden olduğunu bildirmişlerdir. Antalya ilinde yapılan başak bir çalışmada, kadınlara göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin %21,0'inin ekonomik, %35,0'inin sosyal, %39,0'unun kurumsal ve %5,0'inin çevresel; erkeklere göre ise % 44,0'ünün ekonomik, %15,0'inin sosyal, %29,0'unun kurumsal ve %12,0'sinin çevresel olduğu saptanmıştır ( zkan, 2000)

Tablo-5.83: Cinsiyete Göre Bölge Kalkınmasını Sınırlayan Faktörler İle İlgili Görüşler

Sınırlayıcı Faktörler	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Ekonomik faktörler (Gelir, arazi varlığı, hayvan varlığı, iş imkanı vb.)	19	46,34	13	43,33	36	56,25	20	32,79	27	49,09	16	32,00	23	52,27	11	33,33	105	51,47	60	34,48
Kurumsal faktörler (Yetersiz altyapı ve kurumlar vb.)	4	9,76	5	16,67	1	1,56	13	21,31	2	3,64	15	30,00	3	6,82	7	21,21	10	4,90	40	22,99
Çevresel faktörler (İklim, topografya, su durumu vb.)	11	26,83	8	26,67	19	29,69	15	24,59	18	32,73	8	16,00	10	22,73	6	18,18	58	28,43	37	21,26
Sosyal faktörler (Eğitim, sağlık, dini inanç vb.)	6	14,63	2	6,67	6	9,38	11	18,03	8	14,55	7	14,00	8	18,18	5	15,15	28	13,73	25	14,37
Diğer faktörler (Siyasi durum, ekonomik krizler, kan davası vb.)	1	2,44	2	6,67	2	3,13	2	3,28	---	---	4	8,00	---	---	4	12,12	3	1,47	12	6,90
Toplam	41	100,00	30	100,00	64	100,00	61	100,00	55	100,00	50	100,00	44	100,00	33	100,00	204	100,00	174	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					χ : 9,908				S.D.: 12				P: 0,624				H ₀ : Kabul			
Erkek Ki-Kare Değeri					χ : 8,455				S.D.: 12				P: 0,749				H ₀ : Kabul			

5.4.8 Kadın ve erkeklerin yaşadıkları yöre ve yöre insanı hakkındaki görüşleri

Araştırma alanında en büyük sorunlardan biri göçtür. Özellikle genç nüfusun çalışmak amacıyla şehir merkezlerine gittiği ve kırsal alandaki nüfusun azaldığı görülmektedir. Özellikle yaz aylarında ve tatil zamanında araştırma alanında nüfusun arttığı görülmüştür. Yazın araştırma alanında yaşayan, kışın ise şehir merkezlerinde yaşayan nüfus azımsanmayacak derecededir. Bölgede yaşayan nüfusun yaşam yeri tercihlerinde etkili birçok faktör bulunmaktadır. Kırsal alanda yaşayan bu nüfusun yaşam yeri ile ilgili memnuniyetleri ve memnuniyetlerine etkili faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Kadın ve erkeğin gelir gruplarına göre yaşam yeri tercihleri Tablo 5.84’de sunulmuştur. Tablo 5.84 incelendiğinde kadınların %61,61’ bulundukları yaşam yerinden memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Erkeklerde ise bu oran %25,89’dur. Kadın ve erkeğin yaşam yeri tercihinde gelir grupları istatistiki olarak %95 güven sınırında önemli bulunmamıştır. Her gelir grubunda kadın ve erkeğin yaşam yeri seçimleri birbirine benzemektedir. Kadınlar daha çok yaşam yeri olarak şehri, erkekler ise köyü seçmektedirler (Tablo 5.84).

Tablo-5.84: Kadın ve Erkeklerin Yaşam Yeri Seçimleri

Yaşam yeri	Kadınlar									
	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Köy	9	45,00	12	33,33	15	48,39	7	28,00	43	38,39
Şehir	11	55,00	24	66,67	16	51,61	18	72,00	69	61,61
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
χ : 3,210		S.D.: 3		P: 0,360		H ₀ : Kabul				

Yaşam yeri	Erkekler									
	Yoksul		Orta Yoksul		Orta İyi		İyi		Toplam	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Köy	17	85,00	24	66,67	22	70,97	20	80,00	83	74,11
Şehir	3	15,00	12	33,33	9	29,03	5	20,00	29	25,89
Toplam	20	100,00	36	100,00	31	100,00	25	100,00	112	100,00
χ : 2,887		S.D.: 3		P: 0,409		H ₀ : Kabul				

Kadın ve erkeğin bulundukları yaşam yeri ile ilgili fikirlerinin birbirleri ile çelişmesi kadının yaşam kalitesinin erkeğin yaşam kalitesine göre düşük olmasından ileri gelmektedir. Kadının kırsal alandaki şartları zor bulması ve istediği refah seviyesine ulaşamaması ister istemez kadını farklı bir yaşam yeri seçimine itmektedir. Kadın ve erkeğin yaşam yeri seçimine etkili olan bu faktörler Tablo 5.85’de detaylı şekilde sunulmuştur. Tablo 5.85 incelendiğinde kadının şehir yaşamını seçmedeki en önemli faktörlerin, “Geçimi sağlama, iş bulma, imkan fazlalığı” gibi faktörler etkili olmaktadır. Erkeklerin şehir yaşamını seçmedeki en önemli faktör ise eğitim, sağlık gibi sosyal imkanlara ulaşım olarak göstermiştir. İlginç olan nokta ise erkeklerin köy yaşamını seçmedeki en önemli faktörün geçimin kolay olması faktörüdür. Buradan kadın ve erkeğin geçim sağlama konusunda zıt düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Kadın geçimin şehirde, erkek ise bulundukları yerleşim yerinde sağlanacağını düşünmektedir. Aradaki farklılığın en önemli nedeni ise kadının yaşam kalitesinden geldiği düşünülmektedir. Kadının kırsal alandaki sorumluluğunun erkeğe göre fazla oluşu geçim sıkıntısını daha fazla yaşamasına neden olmakta ve bundan kaçış olarak ta şehir yaşamını görmektedir. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılığın başak bir nedeni ise erkeğin seyahat etme ve şehir yaşamını daha fazla görme tecrübesi onu şehir yaşamından uzaklaştırırken, kadının seyahat etme konusunda erkeğe göre aynı durumda olmayışı, şehir yaşamı hakkında fazla tecrübeye sahip olmaması şehir yaşamını cazip kılıyor olabilir. Göç olgusunda kadınların etkili bir faktör oldukları söylenebilir. Ersoy (2009) cinsel kimlikler üzerine Malatya’da yaptıkları bir çalışmada kadınların erkeklere göre kendilerini daha çok şehirli olarak gördüğü belirtilmiştir. Kadınların %41,1’i erkeklerin %30’u kendilerini tamamen şehirli olarak görürken kadınların %48,4’ü erkeklerin ise %57,7’si kendilerini kısmen şehirli olarak görmektedirler. Erkeklerin %12,3’ü kadınların %10,5’i ise kendilerini şehirli olarak görmemektedirler. Buradan kadınların şehir yaşamına olan özentisinin erkeklere nazaran daha fazla olduğu görülebilir.

Kadın ve erkeğin köy yaşamını seçmede ise en etkili faktör temiz çevre ve sağlıklı yaşam olarak gösterilmiştir. Bunun yanında kadınlar için köyde yaşamı cazip kılan bir diğer faktör ise alışkanlıklar ve sosyal ilişkiler, özellikle komşuluk ilişkileridir.

Tablo-5.85: Cinsiyete Göre Yaşam Yeri Seçiminde Etkili Olan Faktörler

Nedenler	Kadınlar				Erkekler			
	Köy		Şehir		Köy		Şehir	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Yaşam-Geçim İmkanları Kolay	9	20,93	27	39,13	44	53,01	8	27,59
Sosyal İmkanlar (Eğitim Sağlık vb.)	---	---	3	4,35	---	---	21	72,41
Temiz Çevre-Sağlıklı Yaşam	16	37,21	---	---	35	42,17	---	---
Alışkanlık ve Sosyal İlişki	9	20,93	3	4,35	4	4,82	---	---
İş İmkânı Daha İyi	---	---	19	27,54	---	---	---	---
Köy Yaşamını Seviyor	8	18,60	---	---	---	---	---	---
Çocukların Geleceği İçin	---	---	12	17,39	---	---	---	---
Cevap Yok	1	2,33	5	7,25	---	---	---	---
Toplam	43	100,00	69	100,00	83	100,00	29	100,00

Araştırma bölgesinde kadınların ve erkeklerin yaşadıkları bölgedeki sıkıntıları belirlenmeye çalışılmış ve sonuçlar Tablo 5.86’da sunulmuştur. Tablo 5.86 incelendiğinde kadınların %49,11’i, erkeklerin ise %25,89’u köy yaşamında sevmedikleri bir şeyin olmadığını belirtmişlerdir. Yaşadıkları yerde sevmedikleri unsurların olduğunu söyleyen kadınların %54,89’unun en önemli nedeni tarımsal işler ile uğraşmak olarak gösterilmiştir. Kadınların tarımsal işler ile uğraşmayı yaşadıkları yerdeki sevmedikleri neden olarak göstermesi araştırma bölgesindeki kadınların erkeklere göre daha fazla sorumluluğa sahip olduğu, tarımsal işlere aktif katıldığı, kırsal alanda zorlu bir yaşama sahip oldukları teorimizi desteklemektedir.

Tablo 5.86 Cinsiyete Göre Köy Yaşamında Memnun Olunmayan Koşullar

Nedenler	Kadın				Erkek			
	Var		Yok		Var		Yok	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Köyde Sevmediği Bir Şey Yok	---	---	55	100,00	---	---	47	162,07
Tarım İşleri İle Uğraşmak	31	54,39	---	---	---	---	---	---
Sosyal ve Altyapı Olanakları Eksik	15	26,32	---	---	46	55,42	---	---
Maddi Sıkıntılar-İş İmkânı	6	10,53	---	---	10	12,05	---	---
Sosyal İlişkiler Zayıf	3	5,26	---	---	9	10,84	---	---
Çevre Kirliliği	2	3,51	---	---	---	---	---	---
Ortalama	57	50,89	55	49,11	83	74,11	29	25,89

Kadınların ve erkeklerin bulundukları yöre hakkındaki insanları değerlendirmesi istenmiş ve sonuçlar Tablo 5.87’de sunulmuştur. Tablo 5.87 incelendiğinde kadınların %41,96’sı erkeklerin ise %50,00’si yöre halkının çalışan olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Kadınlar yaşadıkları bölgedeki insanların birbirleri olan ilişkilerini 2. sırada kimsenin kimseye karışmadığı şeklinde yorumlarken, erkekler dayanışma ve yardımlaşmayı 2. sıraya koymuştur. Kadınlar dayanışma ve yardımlaşma seçeneğini ise 3. sıraya koymuştur. Kadınların %13,39’u erkeklerin ise %6,25’i toplumda bir çekişmenin ve rekabetin olduğundan söz etmiştir. Kadın ve erkeklerin toplum içinde birbirleri ile sosyal ilişkileri birbirinden farklıdır. Kadın ve erkeğin farklı tutum ve davranışlar sergilemesini Ersoy (2009) psikolojik ve duygusal özelliklerden kaynaklandığını belirtmiştir. Beutel and Marini, (1995)’e göre bu durum cinsiyet sahiplerinin kişisel özellikleriyle yakından alakalıdır. Kadınlar, ilişkilerinde daha duygusal, destekleyici ve kişisel açıklık taraftarıdır. Hâlbuki erkekler ilişkilerinde ikili gerekliliklere daha çok eğilirken nispeten şahsi olmayan dostluk ve topluluk ilişkilerine önem verirler. Kibarlık, acıma, sorumluluk ve adanmak kadınlarda daha çok gelişmiştir (Ersoy, 2009). Bu nedenle kadın ve erkeğin yaşadığı yörenin insanını değerlendirirken farklı çerçevelerden bakmaları doğaldır.

Tablo-5.87: Cinsiyete Göre Yöre İnsanı Hakkındaki Düşünceler

Tanımlar	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Çalışkan	13	65,00	10	50,00	11	30,56	20	55,56	13	41,94	17	54,84	10	40,00	9	36,00	47	41,96	56	50,00
Dayanışma ve yardım sever	1	5,00	6	30,00	6	16,67	11	30,56	4	12,90	11	35,48	7	28,00	6	24,00	18	16,07	34	30,36
Kimse kimseye karışmaz	5	25,00	3	15,00	13	36,11	3	8,33	8	25,81	2	6,45	6	24,00	7	28,00	32	28,57	15	13,39
Birbirini çekemez	1	5,00	1	5,00	6	16,67	2	5,56	6	19,35	1	3,23	2	8,00	3	12,00	15	13,39	7	6,25
Toplam	20	100,00	20	100,00	36	100,00	36	100,00	31	100,00	31	100,00	25	100,00	25	100,00	112	100,00	112	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					χ : 11,386				S.D.: 9				P: 0,250				H ₀ : Kabul			
Erkek Ki-Kare Değeri					χ : 9,629				S.D.: 9				P: 0,381				H ₀ : Kabul			

5.4.9 Cinsiyete göre yoksulluğa bakış açısı ve değerlendirme

Kadın ve erkeğin yoksulluğa bakış açılarını değerlendirmesi yapmadan önce yaşadıkları bölgeyi değerlendirmesi istenmiştir. Kadın ve erkeğin yaşadıkları yöreyi nasıl gördükleri aynı zamanda kendilerini nasıl hissettiklerini anlama açısından da önemlidir. Tablo 5.88’de görelî yoksulluk sınırlandırması ve erkek ve kadının yörenin kaynakları ve insanların gelirleri hakkındaki düşünceleri gösterilmiştir. Tablo 5.88 incelendiğinde gerek kadın, gerekse erkeklerin çok düşük bir oranı yöre insanlarının gelirlerini iyi olarak değerlendirmiştir (%1,79 ve %3,57). Gelir açısından yoksulluk sınırının altında olan işletmelerde kadınların %55,00 hem yöreyi hem de insanları yoksul olarak nitelendirirken, erkeklerin %45,00 yörenin kaynaklarını normal, gelirlerini yoksul olarak nitelendirmiştir. Buradan yoksul işletmelerdeki kadınların erkeklere göre bölge konusunda daha karamsar bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Gelir seviyesi arttıkça kadınlar ve erkekler bölge insanın gelirini daha çok normal olarak görmeye başlarken, kadınların bölgenin kaynakları ile görüşleri yoksuldan normale dönmüştür. Araştırma bölgesinde kadınların yaşadıkları yöreye karşı değerlendirmeleri önceki bölümlerde yapılan yaşam yeri seçimleri ile uyumaktadır. Kadınlar bölgenin kaynaklarını daha çok yoksul olarak değerlendirirken, erkekler bölge kaynakları normal ve zengin olarak değerlendirmiştir. Erkeklerin bölgeye karşı olan düşünceleri kadınlara göre daha optimistik düzeyde olup, kadın ve erkeğin yöre insanı açısından yoksullukla ilgili düşünceleri birbirine benzemektedir.

Tablo-5.88: Cinsiyete Göre Yaşanılan Bölgenin Kaynakları ve Geliri Hakkındaki Düşünceler

Bölge Tanımı	Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Kaynakları normal, gelirleri yoksul	1	5,00	9	45,00	7	19,44	12	33,33	3	9,68	9	29,03	1	4,00	7	28,00	12	10,71	37	33,04
Kaynakları zengin, gelirleri normal	---	---	4	20,00	---	---	10	27,78	---	---	11	35,48	---	---	3	12,00	---	---	28	25,00
Kaynakları yoksul, gelirleri normal	2	10,00	3	15,00	5	13,89	2	5,56	1	3,23	3	9,68	3	12,00	8	32,00	11	9,82	16	14,29
Kaynakları zengin, gelirleri yoksul	---	---	1	5,00	---	---	6	16,67	---	---	4	12,90	---	---	2	8,00	---	---	13	11,61
Kaynakları yoksul, gelirleri yoksul	11	55,00	1	5,00	14	38,89	2	5,56	12	38,71	2	6,45	7	28,00	2	8,00	44	39,29	7	6,25
Kaynakları normal, gelirleri normal	5	25,00	---	---	10	27,78	4	11,11	14	45,16	1	3,23	14	56,00	2	8,00	43	38,39	7	6,25
Kaynakları yoksul, gelirleri iyi	1	5,00	2	10,00	---	---	---	---	1	3,23	1	3,23	---	---	1	4,00	2	1,79	4	3,57
Toplam	20	100,00	20	100,00	36	100,00	36	100,00	31	100,00	31	100,00	25	100,00	25	100,00	112	100,00	112	100,00
Kadın Ki-Kare Değeri					χ : 15,412				S.D.: 12				P: 0,220				H ₀ : Kabul			
Erkek Ki-Kare Değeri					χ : 21,338				S.D.: 18				P: 0,263				H ₀ : Kabul			

İşletme ve yoksulluk analizlerine göre yoksulluk sınırı ile oluşturulan 4 farklı gelir grubundaki insanların her ne kadar görelî yoksulluk sınırları belirlense de analizlerden çok kişinin kendi değerlendirmesi de önemlidir. Sübjektif (öznel) yoksulluk olarak nitelendirilen bu yoksulluk sınırlamasında kişinin kendini değerlendirmesi ile ilgilidir. Sübjektif yoksulluk aynı zamanda toplumda genel bir değerlendirmenin yapılması içinde önem teşkil etmektedir. Yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğu düşünöldüğünde sadece gelire dayalı bir yoksulluk ölçümlemesi yanlış olacaktır. Bu nedenle araştırma alanında kadın ve erkeğe kendi ailelerini “Yoksul”, “Orta” ve “İyi” olarak değerlendirmeleri istenmiş ve değerlendirmeler hesaplanan görelî yoksulluk sınırına göre Tablo 5.89’da gösterilmiştir. Tablo 5.89 incelendiğinde görelî yoksulluk sınırına göre yapılan gruplandırmalara göre yoksul bulunan işletmelerdeki kadınların %45,00’i, erkeklerin ise %50,00’i kendilerini yoksul olarak nitelendirmişlerdir. Diğerleri ise kendilerini orta sınıfına koymuşlardır. Görelî yoksulluk sınırına göre gelir arttıkça kadınlar işletmelerini daha çok orta sınıfa sokarken erkekler ise işletmelerini sübjektif yoksulluğa göre yoksul grubuna sokmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere işletmenin toplam geliri arttıkça kadınlar bu gelir artışını sübjektif yoksulluk sınırını üzerine çıkmış olarak açıkça yansıtırken, erkekler bu durumu gizleme hatta durumlarını daha kötü gösterme yolunu seçmişlerdir. Önceden de belirtildiği üzere kadınlar kişisel açıklık konusunda erkeklere göre daha şeffaf olurken, erkek özellikle geliri saklamayı seçerek dışarıya karşı korumacılık sağlamaya çalışmıştır.

Tablo-5.89: Cinsiyete Göre Öznel Yoksulluk

Tutum			Subjektif (Öznel)Yoksulluk								
			Yoksul		Orta		İyi		Toplam		
			Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	
Görelî Yoksulluk	Yoksul	Kadın	9	45,00	11	55,00	---	---	20	100,00	
		Erkek	10	50,00	10	50,00	---	---	20	100,00	
	Orta Yoksul	Kadın	9	25,00	27	75,00	---	---	36	100,00	
		Erkek	25	69,44	7	19,44	4	11,11	36	100,00	
	Orta İyi	Kadın	1	3,23	28	90,32	2	6,45	31	100,00	
		Erkek	27	87,10	3	9,68	1	3,23	31	100,00	
	İyi	Kadın	5	20,00	19	76,00	1	4,00	25	100,00	
		Erkek	19	76,00	1	4,00	5	20,00	25	100,00	
	Toplam	Kadın	24	21,43	85	75,89	3	2,68	112	100,00	
		Erkek	81	72,32	21	18,75	10	8,93	112	100,00	
Kadın Ki-Kare Değeri		χ: 15,532		S.D.: 6		P: 0,016		H ₀ : Red		φ: 0,372	
Erkek Ki-Kare Değeri		χ: 23,628		S.D.: 6		P: 0,001		H ₀ : Red		φ: 0,459	

5.4.10 Cinsiyet rolleri

Toplumsal cinsiyet kavramının içinde barındırdığı kavramlardan birisi de toplumsal cinsiyet rolleridir. Toplumsal cinsiyet rolleri; geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü; kültürel olarak kadına ve erkeğe uygun görülen kişilik özellikleri ve davranışları (rolleri) içermektedir (Dökmen, 2004). Araştırma alanında kadınların ve erkeklerin kendileri ve eşleri için biçtikleri roller araştırılmış ve Tablo 5.90’da sunulmuştur. Tablo 5.90 incelendiğinde cinsiyet rolleri aşağıdaki önermelerle ortaya konulmaya çalışılmıştır;

- Kadının yeri evidir,
- Erkek kadından daha dayanıklıdır,
- Aile reis erkektir,
- Kız çocuğu okumalıdır,
- Kadın çalışmalıdır,
- Her ailede erkek çocuğu olmalıdır

İlk önerme olan “kadının yeri evidir” önermesine kadın ve erkeğin katılımları incelendiğinde tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Genel ortalamada kadınların %91,07’si, erkeklerin ise %75,89’u bu önermeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Bölgede geleneksel cinsiyet rolü olan kadının yeri evidir önermesi halen geçerliliğini korumaktadır. Burada ilginç olan konu erkeklerin %21,43’ü, kadınların ise sadece %8,93’ü bu önermeye karşı çıkmıştır. Kadınlar kendi rollerini kabullenirken erkeklerin geleneksel anlayışın dışına çıkmaya başladığı görülmekte, kadınların sadece ev içinde değil başka alanlarda da faaliyet göstermeleri gerektiğine inanmaktadır (Tablo 5.90).

Diğer bir önerme ise “erkek kadından daha dayanıklıdır” önermesidir. Kadınların bu konudaki düşünceleri gelir grubuna göre istatistiki açıdan önemli derecede değişmez iken, erkeklerin görüşleri %90 güven seviyesinde gelir grubuna göre değiştiği belirlenmiştir. Genel ortalama da kadınların %92,86’sı, erkeklerin ise %88,39’u bu önermeyi kabul etmiştir. Özellikle işletme geliri arttıkça bu önermeyi kabul etmeyen erkek oranının arttığı görülmekte olup, iyi durumda olan işletmelerde erkekler kadınların kırsal yaşamda erkekten daha dayanıklı olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 5.90).

“Aile reisi erkektir” önermesi kadınların %91,96’sı erkeklerin ise %95,54’ü tarafından kabul edilmiştir. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme hakkındaki düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir (Tablo 5.90).

“Kız çocuğu okumalıdır” önermesi kırsal alanda kız çocuklarına bakış konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bu önermeye kadınların hepsi katılırken erkeklerin %94,64’ü katılmıştır. Gelir grubuna göre erkeklerin bu önermeye verdikleri cevapların farklı olduğu, yoksul gruptaki işletmelerdeki kararsız kalan erkeklerin oranının diğer gelir grubunda bulunan işletmelerdeki erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kırsal alanda yoksulluğun kadınların eğitimleri üzerinde etkili bir faktör olduğu görülmektedir (Tablo 5.90).

“Kadın alışmalıdır” önermesine kadın ve erkeğin yaklaşımı incelendiğinde ise, tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Genel ortalamada

kadınların %96,43'ü erkeklerin ise %71,43'ü bu önermeye katılmışlardır. Kırsal alanda erkeklerin kadınların çalışması ile ilgili geleneksel düşünceye sahip olduğu söylenebilir (Tablo 5.90).

“Her ailede erkek çocuğu olmalıdır” önermesi ise bölgede erkek ve kadının büyük oranda katılmadığı önergelerden biridir. Bu önermeye katılan kadın oranı %19,64 iken erkek oranı ise %23,21'dir (Tablo 5.90).

Tablo-5.90: Cinsiyet Rollerindeki Tutum

		Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam				Kadı n Ki- Kare - LR	Erkek Ki-Kare - LR	
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek								
		Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)							
		1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)			
Kadının yeri evidir	Katılıyorum	20	100,00	16	80,00	31	86,11	27	75,00	28	90,32	24	77,42	23	92,00	18	72,00	102	91,07	85	75,89	4,735	7,364	
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	3	8,33	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	30	2,68			
	Katılmıyorum	---	---	4	20,00	5	13,89	6	16,67	3	9,68	7	22,58	2	8,00	7	28,00	10	8,93	24	21,43			
Erkek daha dayanıkl ı	Katılıyorum	19	95,00	20	100,00	32	88,89	32	88,89	30	96,77	25	80,65	23	92,00	22	88,00	104	92,86	99	88,39	1,809	11,683*	
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	1	2,78	---	---	4	12,90	---	---	---	---	---	---	5	4,46			
	Katılmıyorum	1	5,00	---	---	4	11,11	3	8,33	1	3,23	2	6,45	2	8,00	3	12,00	8	7,14	8	7,14			
Aile reisi erkek	Katılıyorum	20	100,00	20	100,00	33	91,67	34	94,44	28	90,32	30	96,77	22	88,00	23	92,00	103	91,96	107	95,54	3,929	2,642	
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---			
	Katılmıyorum	---	---	---	---	3	8,33	2	5,56	3	9,68	1	3,23	3	12,00	2	8,00	9	8,04	5	4,46			
Kız çocuğu okumalı	Katılıyorum	20	100,00	16	80,00	36	100,00	36	100,00	31	100,00	30	96,77	25	100,00	24	96,00	112	100,00	106	94,64	---	12,684* *	
	Kararsızım	---	---	3	15,00	---	---	---	---	---	---	---	---	---	1	4,00	---	---	---	---	4			3,57
	Katılmıyorum	---	---	1	5,00	---	---	---	---	---	---	1	3,23	---	---	---	---	---	---	---	2			1,79
Kadın çalışmal ı	Katılıyorum	20	100,00	13	65,00	34	94,44	28	77,78	30	96,77	25	80,65	24	96,00	14	56,00	108	96,43	80	71,43	7,377	6,202	
	Kararsızım	---	---	4	20,00	---	---	6	16,67	1	3,23	4	12,90	1	4,00	6	24,00	2	1,79	20	17,86			
	Katılmıyorum	---	---	3	15,00	2	5,56	2	5,56	---	---	2	6,45	---	---	5	20,00	2	1,79	12	10,71			
Erkek çocuk gerekli	Katılıyorum	5	25,00	7	35,00	4	11,11	6	16,67	9	29,03	9	29,03	4	16,00	4	16,00	22	19,64	26	23,21	6,962	6,884	
	Kararsızım	1	5,00	---	---	1	2,78	3	8,33	---	---	2	6,45	---	---	4	16,00	2	1,79	9	8,04			
	Katılmıyorum	14	70,00	13	65,00	31	86,11	27	75,00	22	70,97	20	64,52	21	84,00	17	68,00	88	78,57	77	68,75			

5.4.11 Kaynak tahsisi

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde kadın ve erkeğin var olan kaynakları paylaşımı ve kaynaklara ulaşımını belirlemek amacı ile yapılan analizde, kaynak tahsisi için aşağıdaki 4 önerme dikkate alınmıştır.

- Kadınlar tarım araç ve gereçlerini kullanmalı,
- Kadınların tarımda çalışması aile gelirini arttırır,
- Sadece erkek kendi işini kurar,
- Kadınlar kendi işini kurmalıdır,

Önermelerden ilki olan “Kadınlar tarım araç ve gereçlerini kullanmalı” önermesi, tarımsal faaliyette aktif olarak çalışan kadının, sadece beden gücünü değil var olan teknolojik yenilikleri de kullanma yetisi elde etme konusundaki kadın ve erkek görüşlerini ortaya koymaktadır. Yapılan analiz sonucunda tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Önermeyi kabul eden kadınların oranı %93,75 iken, erkeklerin oranı %77,68 olarak hesaplanmıştır. Kadınlar bu önermeye erkeklerden daha sıcak bakmakta iken erkekler tarımsal araç ve gereç kullanımını erkek işi gözüyle bakmaktadır (Tablo 5.91).

Diğer bir önerme ise “Kadınların tarımda çalışması aile gelirini arttırır” önermesidir. Bölgede kadınların %96,43, erkeklerin ise %98,20’si bu önermeye katılmışlardır. Önermeye katılım ile ilgili olarak tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir (Tablo 5.91).

Kadınların iş hayatında yer alması kadın statüsünün artması ve geleneksel cinsiyet rolleri kalıbından modern kalıplara geçişte önemlidir. Bu nedenle kaynak tahsisi ile ilgili yer alan son iki önerme “Sadece erkek işini kurabilir” ve “Kadınlar kendi işini kurmalıdır” önermesi bölgede kadının çalışmasına yönelik bakış açılarını ortaya koyması bakımından önemlidir. Her iki önerme incelendiğinde, tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Genel ortalamada iş kurmanın sadece erkek işini olduğunu düşünen kadın kesimi %37,50 iken erkek kesimi ise %17,86 olarak hesaplanmıştır. Kadınların kendi işini kurma yetisi olduğu

konusunda ve böyle bir faaliyet olduğunda destekleneceği konusunda bölgede büyük bir ilgi mevcuttur. Kadınların kendi işini kurması gerektiğini savunan kadın oranı %82,14 iken bu oran erkeklerde %74,11'dir (Tablo 5.91).

Tablo-5.91: Cinsiyete Göre Kaynak Tahsisi Durumu

		Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam				Kadı n Ki- Kare - LR	Erke k Ki- Kare - LR
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek			
		Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)	Say	Oran(%)		
		1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)	1	)		
Kadınlar tarım araçları kullanmal ı	Katılıyorum	17	85,00	16	80,00	35	97,22	28	77,78	29	93,55	26	83,87	24	96,00	17	68,00	105	93,75	87	77,68	3,093	3,25 4
	Kararsızım	---	---	2	10,00	---	---	2	5,56	---	---	1	3,23	---	---	3	12,00	---	---	8	7,14		
	Katılmıyorum	3	15,00	2	10,00	1	2,78	6	16,67	2	6,45	4	12,90	1	4,00	5	20,00	7	6,25	17	15,18		
Kadınları n tarımda çalışması geliri arttırır	Katılıyorum	20	100,00	20	100,00	34	94,44	34	94,44	30	96,77	31	100,00	24	96,00	25	100,00	108	96,43	110	98,21	1,832	4,61 7
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	1	2,78	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	1	0,89		
	Katılmıyorum	---	---	---	---	2	5,56	1	2,78	1	3,23	---	---	1	4,00	---	---	4	3,57	1	0,89		
Sadece erkek kendi işini kurar	Katılıyorum	11	55,00	1	5,00	12	33,33	8	22,22	10	32,26	8	25,81	9	36,00	3	12,00	42	37,50	20	17,86	7,273	6,32 4
	Kararsızım	---	---	2	10,00	1	2,78	3	8,33	---	---	2	6,45	2	8,00	4	16,00	3	2,68	11	9,82		
	Katılmıyorum	9	45,00	17	85,00	23	63,89	25	69,44	21	67,74	21	67,74	14	56,00	18	72,00	67	59,82	81	72,32		
Kadınlar kendi işlerini kurmalı	Katılıyorum	16	80,00	15	75,00	30	83,33	27	75,00	26	83,87	23	74,19	20	80,00	18	72,00	92	82,14	83	74,11	3,174	0,17 5
	Kararsızım	---	---	2	10,00	---	---	4	11,11	---	---	3	9,68	1	4,00	3	12,00	1	0,89	12	10,71		
	Katılmıyorum	4	20,00	3	15,00	6	16,67	5	13,89	5	16,13	5	16,13	4	16,00	4	16,00	19	16,96	17	15,18		

5.4.12 Rollerini dengeleme

Toplum içerisinde erkek ve kadına biçilen rollerin olduğunu ve bu geleneksel anlayışın gün geçtikçe yerini küreselleşme, kentleşme gibi süreçler içinde farklı bir yöne doğru gittiği, bu süreçte kadının daha fazla yapabilirlik yetisi kazanmaya ve geleneksel kalıpları kırmaya başladığı görülmektedir. Bu değişim aile içi rollerde de değişime, sadece kadının görevi olarak bakılan faaliyetlere erkeğin katılımı veya tam tersi sürecin oluşmaya başlamasına da yol açmıştır. Bu bölümde araştırma alanında kadın ve erkeğin rollerin dengelenmesi konusunda düşünceleri aşağıdaki önermelerle araştırılmasına çalışılmış ve sonuçlar Tablo 5.92’de sunulmuştur.

Bu önermeler;

- Tarım işlerini kadın ve erkek eşit paylaşmalı,
- Tarım işlerinde erkek çocuğu kız çocuğundan daha fazla sorumlu olmalıdır,
- Ev işlerinden kadın sorumlu,
- Kadının tarımsal işlerde katkısı çoktur,
- Ev işleri eşit şekilde paylaşılmalı,

Önermelerden ilki, “Tarım işlerini kadın ve erkek eşit paylaşmalıdır” önermesidir. Genel ortalama bu önermeye katılan kadın oranı %95,54 iken, erkek oranı ise %47,12’dir. Kadınların düşünceleri gelir gruplarına göre değişmez iken, erkeklerin düşünceleri gelir seviyesi arttıkça önermeyi kabul etmeme yönünde değişmektedir. Gelir seviyesi iyileştikçe erkekler kadınların tarımsal süreçte eşit şekilde görev almasını gereksiz bulmaktadır (Tablo 5.92).

Diğer bir rolleri dengeleme önermesi ise “Tarım işlerinde erkek çocuğu kız çocuğundan daha fazla sorumlu olmalıdır” önermesidir. Bu önermeye karşı kadın ve erkeklerin tüm gelir grubundaki düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Genel ortalama bu önermeyi kabul eden kadın oranı %62,50, erkek oranı ise %91,96’dır. Erkekler tarımsal faaliyetlerde kadın ve erkek birlikte yer almalarına rağmen tarım işlerinin sorumluluğunu kendinde görmektedirler (Tablo 5.92).

Araştırılan bir başka önerme ise “Ev işlerinden kadın sorumludur” önermesidir. Genel ortalama bu önermeyi kabul eden kadın oranı %97,32, erkek oranı ise %92,86’dır. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme ile ilgili

düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, kırsal alanda gerek kadınlar gerekse erkekler toplumun kadınlar için biçtiği geleneksel rol olan “Yuvayı dışı kuş yapar” sözünü doğrular niteliktedir (Tablo 5.92).

“Tarımsal işlerde kadının katkısı çok” önermesinin sonuçları incelendiğinde, genel ortalama bu önermeyi kabul eden kadın oranı %95,54, erkek oranı ise %89,29’dur. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme ile ilgili düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Gerek kadınlar gerekse erkekler kadının tarımsal üretimdeki rolünün önemini kabullenmiş durumdadır (Tablo 5.92).

Ev içi rollerin dağılımı konusunda önemli bir önerme olan “Ev işlerini kadın ve erkek eşit paylaşmalıdır” önermesine kadın katılımı %75,89 iken erkek katılımı %31,25 olarak hesaplanmıştır. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme ile ilgili düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Kadınlar erkeklerin ev içi işlere katılımının gerektiğini düşünürken bunu düşünen erkek oranını azdır. %31,25’lik bir erkek oranının bu önermeyi kabul etmiş olması 45 yaş üstünde olan araştırma kitlesinin müşterek hayat felsefesine sıcak baktığını göstermektedir. Bu önermeye kararsız kalan erkek oranı ise %11,61 olup azımsanmayacak düzeydedir (Tablo 5.92).

Tablo-5.92: Cinsiyete Göre Roller Dengeleme

Düşünceler		Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam				Kadın Ki- Kare - LR	Erkek Ki-Kare - LR
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek			
		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)		
Tarım işlerini eşit paylaşmalı	Katılıyorum	20	100,00	9	45,00	35	97,22	23	63,89	29	93,55	11	35,48	23	92,00	10	40,00	107	95,54	53	47,32		
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	1	2,78	1	3,23	---	---	---	---	3	12,00	1	0,89	4	3,57	5,187	13,640**
	Katılmıyorum	---	---	11	55,00	1	2,78	12	33,33	1	3,23	20	64,52	2	8,00	12	48,00	4	3,57	55	49,11		
Tarım işlerinde erkek çocuk daha fazla sorumlu	Katılıyorum	11	55,00	19	95,00	20	55,56	31	86,11	23	74,19	30	96,77	16	64,00	23	92,00	70	62,50	103	91,96		
	Kararsızım	2	10,00	1	5,00	4	11,11	2	5,56	3	9,68	---	---	4	16,00	---	---	13	11,61	3	2,68	4,599	7,640
	Katılmıyorum	7	35,00	---	---	12	33,33	3	8,33	5	16,13	1	3,23	5	20,00	2	8,00	29	25,89	6	5,36		
Ev işlerinden kadın sorumlu	Katılıyorum	20	100,00	17	85,00	34	94,44	33	91,67	30	96,77	31	100,00	25	100,00	23	92,00	109	97,32	104	92,86		
	Kararsızım	---	---	---	---	0	---	---	---	0	---	---	---	0	---	---	---	---	---	---	---	3,355	6,140
	Katılmıyorum	---	---	3	15,00	2	5,56	3	8,33	1	3,23	---	---	0	---	2	8,00	3	2,68	8	7,14		
Tarımsal işlerde kadının katkısı çok	Katılıyorum	18	90,00	16	80,00	34	94,44	33	91,67	30	96,77	28	90,32	25	100,00	23	92,00	107	95,54	100	89,29		
	Kararsızım	---	---	2	10,00	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	2	1,79	3,577	7,221
	Katılmıyorum	2	10,00	2	10,00	2	5,56	3	8,33	1	3,23	3	9,68	---	---	2	8,00	5	4,46	10	8,93		
Ev işlerini eşit paylaşmalıdır	Katılıyorum	15	75,00	6	30,00	27	75,00	14	38,89	24	77,42	6	19,35	19	76,00	9	36,00	85	75,89	35	31,25		
	Kararsızım	---	---	2	10,00	---	---	5	13,89	---	---	3	9,68	---	---	3	12,00	---	---	13	11,61	0,064	4,376
	Katılmıyorum	5	25,00	12	60,00	9	25,00	17	47,22	7	22,58	22	70,97	6	24,00	13	52,00	27	24,11	64	57,14		

5.4.13 Roller ve ihtiyaçlar

Kadının ve erkeğın yüklenmiş olduğu roller ve ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Her birinin kendine göre sorumlulukları bulunurken görevlerini yerine getirirken diğer sorumluluklarından vazgeçme durumunda kalabilirler. Kadın ve erkeğın rolleri ve ihtiyaçlarının belirlenmeye çalışıldığı bu bölümde 4 önermede bulunulmuştur ve sonuçlar Tablo 5.93’de gösterilmiştir. Bunlar;

- Erkekler mecbur kaldıklarında ev işini yapar,
- Kadınların tarım işlerinde uğraşması ailesine ilgisini azaltır,
- Tarımsal işler kadının ev işlerini kısıtlar,
- Tarımda alışan kadının boş zamanı yoktur,

Bu önermeler kadının hem aile içi hem de tarımsal faaliyetlerdeki rollerini ortaya koyarken vazgeçmek zorunda kalabilecekleri unsurları araştırılması açısından önemlidir. İlk önerme olan “Erkek mecbur kalınca ev işlerini yapar” önermesine katılım incelendiğinde, kadınların %90,18’i erkeklerin ise %78,57’si bu önermeyi kabul etmiştir. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme ile ilgili düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Erkeklerin %18,75’inin ise bu önermeye karşı çıktığı görölmektedir. Önermeye karşı çıkan erkeklerin büyük bir kısmı ise yoksul hanedeki erkeklerdir (Tablo 5.93).

Diğer bir önerme ise “Kadınların tarım işlerinde uğraşması ailesine ilgisini azaltır” önermesidir. Yoğun tarımsal faaliyetlerin olduğu dönemlerde kadınların asıl sorumlu oldukları ailedeki düzeni ve birliği sağlama konusundaki rolleri olabilecek azalmaya kadın ve erkeklerin tutumlarının ölçölmeye çalışıldığı bu önermeye katılan kadın oranı %93,75, erkeklerin oranı ise %72,32’dir. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme ile ilgili düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Önermeye katılımın fazla olması bölgede tarımsal faaliyetlerden dolayı kadının ailesine karşı ilgisinin azalabildiği dönemlerinin olduğunun göstergesidir (Tablo 5.93).

Aynı durum bir diğer önerme için de geçerlidir. Kadınların %94,64’ü, erkeklerin ise %85,75’i “Tarımsal işler kadının ev işlerini kısıtlar” önermesini kabul ettikleri görölmektedir. Önermeye karşı tutumda erkeklerin gelir gruplarına göre

farklı tepki vermedikleri, kadınların ise özellikle yoksul kesimdeki kadınların gelir durumu iyi olan işletmelerdeki kadınlara göre önermeye katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum yoksul kesimdeki kadınların bu durumla daha sık karşılaşabildiklerini göstermektedir (Tablo 5.93).

Son önerme ise “Tarımda çalışan kadının boş zamanı yoktur” önermesidir. Bu önermeye farklı gelir grubundaki kadınlar farklı cevap verirken, erkeklerin tutumları gelir grubuna göre değişmediği belirlenmiştir. Genel ortalamada kadınların %88,39’u, erkeklerin ise %66,96’sı bu önermeyi kabul etmiştir. Yoksul gruptaki işletmelerdeki kadınların bu önermeyi kabul etme oranı daha yüksektir. Erkek ve kadın arasındaki önerme ile ilgili düşünce farkı özellikle erkeğin kadınların her ne kadar çalışsa da kendilerine boş zaman bulabilecekleri konusundaki düşüncelerinden ileri gelmektedir. Özellikle bu düşünceye sahip erkek oranı yoksul işletmelerde daha fazladır (Tablo 5.93).

Tablo 5.93 Cinsiyete Göre Roller ve İhtiyaçlar

Düşünceler		Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam				Kadın Ki-Kare - LR	Erkek Ki-Kare - LR
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek			
		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)		
Erkek mecbur kaldığında ev işi yapar	Katılıyorum	19	95,00	15	75,00	32	88,89	30	83,33	29	93,55	26	83,87	21	84,00	17	68,00	101	90,18	88	78,57	5,994	4,363
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	1	2,78	1	3,23	1	3,23	---	---	1	4,00	1	0,89	3	2,68		
	Katılmıyorum	1	5,00	5	25,00	4	11,11	5	13,89	1	3,23	4	12,90	4	16,00	7	28,00	10	8,93	21	18,75		
Kadınların tarım işleri ailesine ilgiyi azaltır	Katılıyorum	20	100,00	14	70,00	35	97,22	28	77,78	28	90,32	24	77,42	22	88,00	15	60,00	105	93,75	81	72,32	5,172	6,105
	Kararsızım	---	---	1	5,00	---	---	1	2,78	---	---	---	---	---	---	3	12,00	---	---	5	4,46		
	Katılmıyorum	---	---	5	25,00	1	2,78	7	19,44	3	9,68	7	22,58	3	12,00	7	28,00	7	6,25	26	23,21		
Tarımsal işler kadınların ev işlerini kısıtlar	Katılıyorum	20	100,00	19	95,00	35	97,22	30	83,33	30	96,77	26	83,87	21	84,00	21	84,00	106	94,64	96	85,71	6,836*	2,964
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	2	5,56	---	---	1	3,23	---	---	1	4,00	---	---	4	3,57		
	Katılmıyorum	---	---	1	5,00	1	2,78	4	11,11	1	3,23	4	12,90	4	16,00	3	12,00	6	5,36	12	10,71		
Tarımda çalışan kadının boş zamanı yoktur	Katılıyorum	19	95,00	13	65,00	31	86,11	24	66,67	30	96,77	22	70,97	19	76,00	16	64,00	99	88,39	75	66,96	13,238**	4,674
	Kararsızım	1	5,00	---	---	1	2,78	1	2,78	---	---	2	6,45	---	---	3	12,00	2	1,79	6	5,36		
	Katılmıyorum	---	---	7	35,00	4	11,11	11	30,56	1	3,23	7	22,58	6	24,00	6	24,00	11	9,82	31	27,68		

5.4.14 Cinsiyet rolleri ve karar alma sürecine katılım

Toplumsal cinsiyet analizinde son bölüm olan kadın ve erkeğin karar alma sürecine katılımları ile ilgili önerme sonuçları Tablo 5.94’de sunulmuştur. Bu bölümde 6 adet önerme incelenmiş olup, bunlar,

- Kadın tarımla ilgili kurslara katılmalıdır,
- Kadın bir işletmeyi başarıyla yönetebilir,
- Kadın gelirin harcanmasında fikir vermelidir,
- Kadın kredi gibi resmi işleri yürütebilir,
- Kadınların tarımda becerisi erkekten fazladır,
- Kadın kış ayında tarım dışında çalışmalıdır,

İlk önerme olan “Kadın tarımla ilgili kurslara katılmalıdır” önermesi, zaten bir fiil tarımda çalışan kadının kapasitesinin artırılması açısından önemlidir. Bu konuda kadın ve erkeklerin gelir gruplarına göre tutumlarının değişmediği görülmüştür. Önermeyi kabul eden kadın oranı %91,87, erkek oranı ise %75,89’dur. Buradan bölgede tarıma dayalı bir kırsal kalkınma çalışmasının yürütülmesi durumunda kapasite geliştirme çalışmalarında kadınların yer alması gerektiği görülmektedir (Tablo 5.94).

Bir diğer önerme ise “Kadın bir işletmeyi başarıyla yönetebilir” önermesidir. Bu önerme kadının erkek kadar bir işletmede sorumluluk alabilecek düzeyde olup olmadığının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Önermeyi kabul eden kadın oranı %74,11, erkek oranı ise %56,25’dir. Kadın ve erkeğin bu önerme ile ilgili düşünceleri gelir gruplarına göre değişmemektedir. Önermeyi kabul eden erkek oranının düşüklüğü, kadının erkeğin gözünde bütün işletmenin sorumluluğunu tek başına üstlenme konusunda kadının yeterli donanımına sahip olmadığının göstergesidir. İşletmenin faaliyetlerinin çoğunda yer alan kadının bu sorumluluğu alamayacağını düşünen erkek oranının çokluğu, kadının sadece bedenen işletmede çalıştığı, sorumlulukları erkeğin yüklendiğini göstermektedir (Tablo 5.94).

“Kadın gelirin harcanmasında fikir vermelidir” önermesi kadının karar alma sürecinde gelir oluşturan kadar gelirin harcanmasında söz sahibi olma konusundaki kadın ve erkek görüşlerini ortaya koymaktadır. Tablo 5.108 incelendiğinde önermeyi kabul eden kadın oranı %99,11, erkek oranı ise %94,64’dür. Oranların yüksekliği

kadının bölgede gelirin harcanmasında karar alma sürecine katıldığını göstermektedir (Tablo 5.94).

“Kadın kredi gibi resmi işleri yürütebilir” önermesi kadının idarecilik ve kurumlar ile ilişki kurabilme kapasitesinin göstergesidir. Bu önermeyi kabul eden kadın oranı %55,25, erkek oranı ise %33,24’tür. Oranlar diğer kabul edilen önermelere göre düşüktür. Buda kadının bölgedeki kurumlar ile ilişki kurma konusunda yeterli kapasiteye sahip olmadığını göstermektedir. Tüm gelir gruplarında kadınların ve erkeklerin bu önerme ile ilgili düşüncelerinin birbirine benzediği aradaki farklılığın istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Erkeklerin bu konuda kadınlara olan güveni düşüktür (Tablo 5.94).

Bir diğer önerme ise “Kadınların tarımda becerisi erkekten fazladır” önermesidir. Bölgede kadının tarımsal üretim sürecine katkısı açıktır. Bu katkının erkelerden daha fazla olup olmadığı konusunda kadın ve erkek tutumlarını ölçmeyi amaçlayan bu önermeyi kabul eden kadın oranı %67,86, erkek oranı %18,75 bulunmuştur. Kadınlar tarımsal üretimde erkeklerden daha iyi olduklarını düşünürken, erkeler ise tam tersini düşünmektedir. Bu durum gelir gruplarına göre değişmemektedir (Tablo 5.94).

Son önerme olan “Kadın kış ayında tarım dışında çalışmalıdır” önermesini kabul eden kadın oranı %93,75, erkek oranı ise %59,82’dir. Erkekler kış ayında kadınların fazla çalışmasından yana değillerdir. Erkeklerin bu konudaki tutumları gelir gruplarına göre değişirken kadınlarınki değişmemektedir. Gelir durumu iyi olan işletmelerde erkekler kadınların daha fazla iş hayatında olması gerektiğini düşünmektedir. Bu durum yoksul işletmelerde tam tersi olup, yoksul işletmelerde geleneksellik daha ağır basmaktadır (Tablo 5.94).

Tablo 5.94 Cinsiyet Roller ve Karar Alma Sürecine Katılım

Düşünceler		Yoksul				Orta Yoksul				Orta İyi				İyi				Toplam				Kadın Ki- Kare	Erkek Ki- Kare
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek			
		Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)		
Kadın tarımla ilgili kurslara katılmalı	Katılıyorum	17	85,00	16	80,00	34	94,44	30	83,33	27	87,10	21	67,74	24	96,00	18	72,00	102	91,07	85	75,89		
	Kararsızım	2	10,00	2	10,00	1	2,78	3	8,33	1	3,23	1	3,23	1	4,00	2	8,00	5	4,46	8	7,14	5,577	6,703
	Katılmıyorum	1	5,00	2	10,00	1	2,78	3	8,33	3	9,68	9	29,03	---	---	5	20,00	5	4,46	19	16,96		
Kadın işletmeyi başarıyla yönetir	Katılıyorum	14	70,00	10	50,00	25	69,44	19	52,78	25	80,65	22	70,97	19	76,00	12	48,00	83	74,11	63	56,25		
	Kararsızım	---	---	4	20,00	1	2,78	8	22,22	---	---	4	12,90	---	---	10	40,00	1	0,89	26	23,21	3,169	8,673
	Katılmıyorum	6	30,00	6	30,00	10	27,78	9	25,00	6	19,35	5	16,13	6	24,00	3	12,00	28	25,00	23	20,54		
Kadın gelirin harcanmasında fikir vermeli	Katılıyorum	20	100,00	18	90,00	36	100,00	35	97,22	31	100,00	30	96,77	24	96,00	23	92,00	111	99,11	106	94,64		
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	1,857	
	Katılmıyorum	---	---	2	10,00	---	---	1	2,78	---	---	1	3,23	---	---	2	8,00	---	---	6	5,36		
Kadın kredi gibi resmi işleri yürütür	Katılıyorum	8	40,00	7	35,00	21	58,33	11	30,56	17	54,84	11	35,48	17	68,00	8	32,00	63	56,25	37	33,04		
	Kararsızım	1	5,00	2	10,00	2	5,56	5	13,89	3	9,68	3	9,68	1	4,00	6	24,00	7	6,25	16	14,29	4,741	2,990
	Katılmıyorum	11	55,00	11	55,00	13	36,11	20	55,56	11	35,48	17	54,84	7	28,00	11	44,00	42	37,50	59	52,68		
Kadınların tarımda becerisi erkekten fazladır	Katılıyorum	13	65,00	2	10,00	23	63,89	8	22,22	21	67,74	5	16,13	19	76,00	6	24,00	76	67,86	21	18,75		
	Kararsızım	---	---	1	5,00	1	2,78	---	---	2	6,45	1	3,23	1	4,00	1	4,00	4	3,57	3	2,68	3,163	4,346
	Katılmıyorum	7	35,00	17	85,00	12	33,33	28	77,78	8	25,81	25	80,65	5	20,00	18	72,00	32	28,57	88	78,57		
Kadın kış ayında tarım dışında çalışmalı	Katılıyorum	18	90,00	12	60,00	34	94,44	22	61,11	30	96,77	16	51,61	23	92,00	17	68,00	105	93,75	67	59,82		
	Kararsızım	---	---	---	---	---	---	4	11,11	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	4	3,57	1,144	11,233*
	Katılmıyorum	2	10,00	8	40,00	2	5,56	10	27,78	1	3,23	15	48,39	2	8,00	8	32,00	7	6,25	41	36,61		

ALTINCI BÖLÜM-SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma ile Konya ili Hadim ilçesinde yer alan tarım işletmelerinde yoksulluğun, genel ve toplumsal cinsiyet kapsamında analizi yapılmıştır. Yerleşim yerinin coğrafi yapısı olarak incelendiğinde, Hadim ilçesi denizden yükseklik bakımından Konya ilindeki en yüksek yerleşim yerlerinden biridir. Konya ilinin merkez yüksekliği 1.002 m. iken, Hadim ilçe merkezinin yüksekliği 1.671 m. araştırma alanının ortalama yüksekliği ise 1.339 m.dir. Sadece rakım değeri olarak değil aynı zamanda coğrafi şekil olarak da Konya'nın merkez ve diğer ilçeleri ile farklılık gösteren Hadim ilçesi, yamaç, tepelik ve vadilik alan toplamının hem tarımsal hem de tarımsal olmayan alanların büyük bir kısmını kapladığı bir ilçedir. Özellikle çevre şartlarının zorluğunun yaşam kalitesini önemli ölçüde etkilediği ilçe, DPT'nin 2004 yılında yayınlamış olduğu Türkiye'de ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında toplam 872 ilçe içerisinde 648. sırada, 5 skalalı gelişmişlik grubunda 4. Grupta, Konya ilinde merkez ilçeler dahil 31 ilçe içerisinde Taşkent, Halkapınar, Çeltik ve Ahırlı ilçelerinden sonra az gelişmiş 5. ilçe konumundadır. Konya ilinin en eski yerleşim yerlerinden olmasına rağmen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında sonlarda yer alan ilçede en önemli gelir kaynaklarından birini tarımsal üretim oluşturmaktadır. Bölgede gerek kiraz gerekse üzüm (kuru ve yaş) gibi bazı ürünlerin önemli bir üretim potansiyeli taşıması, bölgenin coğrafi yapısının arıcılık ve küçükbaş hayvancılık başta olmak üzere uygun oluşu ve Mavi Tünel çalışmalarında Bağbaşı Barajı'nın bölgede kurulması ilçede yoksulluğun tarımsal boyutunun incelenmesini önemli kılmaktadır. Aynı zamanda bölgede Göksu Nehri'nin uzandığı Aladağ bölgesi bir vadi olup, burası en verimli arazilerin bulunduğu yer olmakla birlikte mikroklima özelliği de taşımaktadır. Özellikle bu bölgede meyvecilik ve sebzecilik faaliyetleri yoğun olarak yapılmaktadır. Aladağ üzümü ve Aladağ şeftalisi birçok yerde bilinen ve tercih edilen meyve türlerini oluşturmaktadır. Son 20 yıl içerisinde kiraz yetiştiriciliğinin bölgede büyük bir ivme ile artması, bölgenin coğrafi ve iklim koşullarının kirazda geç olgunlaşmaya neden olması, kirazın pazar koşullarında avantaj yakalaması ve üretiminin ön plana çıkmasına sebep olmuştur.

Çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, Hadim ilçesinde seçilen yerleşim yerinin genel yapısının ortaya koyulduğu köy bilgi formlarının analizin yapıldığı bölüm, ikincisi, seçilen yerleşim yerlerinde örnekleme sonucu belirlenmiş tarım işletmelerinin sermaye yapılarının dikkate alındığı tarım işletmesi bilgi formlarının analizinin yapıldığı bölüm ve üçüncüsü ise, işletme analizi sonucu belirlenen yoksulluk ölçüsüne göre yoksulluğun toplumsal cinsiyet boyutunun incelendiği bölümdür. Toplam 13 yerleşim yeri ve 112 işletmenin üzerinde çalışıldığı araştırmada, hanehalkı reisi ve onun eşi ile ayrı ayrı görüşülerek soru formları doldurulmuştur.

Araştırmanın ilk aşamasında yerleşim yerlerine ait “Köy Bilgi Soru Formları” Hızlı Kırsal Değerlendirme Yöntemi’ne göre her yerleşim yeri için belediye başkanı/muhtar/azalar/köyün ileri gelenleri ile doldurularak mevcut olanaklar ve sorunlar ile ilgili veriler derlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, rakım değerleri dikkate alınarak coğrafi şekle göre (Dağlık (1.300 m üzeri)-Ovalık (1.300 m aşağısı)), tarım sistemine göre (Kuru-Sulu), yerleşim yerine göre (Aladağ-Merkez) yorumlanmıştır.

Yerleşim yerlerine ait yapılan analiz sonucunda bölgede kadın nüfus ağırlıklı bir cinsiyet dengesi olduğu ve 50 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içinde %30’luk bir dilimi kapsadığı bulunmuştur. Söz konusu oran işletmeler bazında değerlendirildiğinde %18,95’tir. Bölgede yaşlı nüfusun fazla olması, genç nüfusun göç ederek başka illere gittiğinin bir göstergesidir. Göç olgusu ile ilgili elde edilen veriler analiz edildiğinde ise, coğrafi şekil ve üretim sistemlerine göre değişmekle birlikte bölgede yaşayan nüfusun ortalama 3,73 katı kadar nüfusun bölge dışında yaşadığı tespit edilmiştir. Göç eden nüfusun %61,54’ünün genç olması yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının yüksekliğini açıklamaktadır. Verilerin elde edildiği tarım işletmelerinde yaşlı nüfusun oransal payının araştırma alanı ortalamasına göre düşük bulunması göç olgusunun etkisinin daha az olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla buradan tarımsal faaliyetin bölge için göçü azaltan önemli bir etken olduğu sonucu çıkarılabilir. Göç eden hanelerinin %42,19’unun göç ettikleri yerleşim yerlerinde arazilerinin oluşu ve bu arazilerinde toplam arazinin ortalama %23,78’ine karşılık gelmesi, tarım arazilerinin etkin kullanılmamasının bir nedenidir.

Hane halkı sayısı demografik faktörler içerisinde yoksulluğu ölçmek için önemli bir faktördür. İstatistikler incelendiğinde hanehalkı sayısı ile yoksulluk arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir. İncelenen yerleşim yerlerine göre bölge ortalamasında hanehalkı sayısı 3,85 kişi olup, bu ortalama Konya'nın belde ve köy ortalaması olan 5,56 kişinin altında olmakla birlikte göç olgusunun bir diğer göstergesidir. İncelenen işletmeler ortalamasına bakıldığında hanehalkı sayısının 5,09 kişi ile bölge ortalamasının üzerinde yer aldığı görülmektedir. Buradan tarımsal üretiminin bölgede göçün önlenmesinde önemli bir faktör olduğu tezini doğrulamaktadır. Yoksulluk analizi sonucunda hanehalkı genişliği, bölge için yoksulluğun yaşanma olasılığını artıran bir faktör olarak tespit edilmiştir. Hanehalkı sayısındaki her bir birey artışı işletmenin yoksul olma olasılığını 2,10 kat arttırmaktadır.

Bölgede incelenen demografik özelliklerden bir diğeri de eğitim durumudur. İncelenen yerleşim yerlerinde taşınmalı eğitim sistemi hakimdir. Mevcut okulların ise en önemli sorunu öğretmen eksikliğidir. İlköğretim için hem zorunlu olması hem de taşınmalı sistemle soruna çözüm bulunmasına rağmen ilköğretim sonrası eğitime ulaşım sorunu nedeniyle devam edilememektedir. Söz konusu sorun, kız çocuklarında daha fazla yaşanmakta ve kız çocuklarının ilköğretim sonrası eğitime ulaşma oranı düşmektedir. Bölgede kız çocuklarının ilköğretim sonrası eğitimi ile ilgili olumlu düşünceye sahip olunmasına rağmen (%88,85), ulaşım, barınak ve maddi durum nedeni ile gerçekleşmemektedir. Eğitim imkanlarının yeterli olmaması göçün diğer nedenlerinden biridir. Yerleşim yerlerine göre bölge ortalamasına bakıldığında erkeklerin %2,02'si, kadınların ise %3,55'inin okuma yazması yok iken, erkeklerin %29,30'u, kadınların ise %16,20'si Lise ve üzeri öğrenim düzeyine sahiptir. İşletmeler geneline bakıldığında ise okuma yazma bilmeyen erkek oranı %1,47, kadın oranı ise %3,96; lise ve üzeri öğrenime sahip erkek oranı %17,95, kadın oranı ise %3,08'dir. Bu rakamlara bakıldığında, eğitimde cinsiyet dengesizliği açık bir şekilde görülmekte, bölge için bu dengesizliği giderecek eğitim alt yapısının (okul, yurt, eğitimci, ulaşım vb.) oluşturulmasına gerek duyulmaktadır.

İşgücü kullanımı, incelenen bir diğer faktördür. Yapılan analizlerde incelenen işletmelerde aile işgücünün yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Buradan tarımsal üretimin çoğunlukla aile işgücüne bağlı olarak yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Aile işgücü ücret karşılığının tarımsal gelir içerisindeki payının yüksek olması, ticari işletmecilikten çok aile ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik üretim sisteminin olduğuna işaret etmektedir. Bu sistemde üretim etkinliğinden çok mevcut kaynakların değerlendirilmesi ve aile ihtiyaçlarının giderilmesi ön plandadır. İşgücü kullanımına bakıldığında atıl işgücünün oranının bölgeler ortalamasında %47,00 olması, işgücünün yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir. Atıl işgücü yoksulluk analizlerinde de önemli bir değişken olarak görülmektedir. Yoksul işletmelerde atıl işgücü diğer gelir grubundaki işletmelere göre yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla bölge için mevcut işgücünün değerlendirilmesini sağlayacak imkanların artırılması gerekmektedir. İşgücü değerlendirme ile ilgili yapılacak çalışmalarda kadın ve erkeğin çalışma potansiyelleri göz önünde bulundurulmalıdır. Mevcut durumda kadın erkeğin çalıştığının yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü kadar bir işgücü ile tarımda kendi işletmesinde çalışmaktadır. Erkek kendi işletmesinin yanı sıra işletme dışı tarım ve tarım dışı işlerde yoğun olarak çalışmakta, kadının işletme dışı tarım ve tarım dışı aktivitelere fazla katılmadığı görülmektedir. Bölgeye yapılacak yatırımlar işletmelerin genişlemesine ve işletme içi tarımsal faaliyetlerin artmasına yönelik olursa kadının daha fazla işgücüne katılmaya başlayacağı, işletme dışı aktivitelere yapılırsa ise erkeğin daha fazla katılımının sağlanacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle yapılacak yatırımlar için cinsiyet faktörünün dikkate alınması gerekmektedir.

İşletme analizlerinde incelenen bir diğer faktör ise sosyal güvenlik durumudur. İşletme yöneticilerinin yaklaşık %23'ünün sosyal güvencesinin olmadığı tespit edilmiştir. Sosyal güvenlik olarak ise %32,63'lük bir oranla yeşil kart ilk sırada yer alırken, bunu %19,47'lik oranla Bağkur ve %15,61 ile SSK izlemektedir. Sosyal güvenlik durumu işletmelerin yoksulluk düzeyine göre farklılık göstermekte olup, yoksul ailelerin büyük bir kısmının ya sosyal güvencesi yok (%20,00) ya da Yeşil kart sahibidir (%55,00). Gelir durumu iyileştikçe sosyal güvence sahibi olmayan ailelerin oranı düşmekte yerini Bağkur ve Emekli Sandığı'na bağlı aileler almaktadır.

Araştırma bölgesinde olumsuz çevre şartları ve coğrafi yapı tarımsal üretimin etkin ve karlı yapılmasını etkileyen önemli bir faktördür. Köy bilgi formları incelendiğinde bölgede küçük ölçekli ve arazisi çok parçalı işletmeler çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yerleşim yerlerine göre bölge ortalamasında işletme başına 25,58 dekar arazi düştüğü belirlenmiş olup, bu arazinin ortalama 11 parçadan oluştuğu belirlenmiştir. Bölge ortalamasında ise ortalama parsel büyüklüğü 3,66 dekadır. İşletme analizlerinde ise ortalama işletme genişliği 27,75 dekar olup, işletme genişliğinin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde Aladağ bölgesindeki işletmelerin ortalama işletme genişliği 36,62 dekar iken, Merkez bölgede ise 15,50 dekadır. Aladağ bölgesinin tarımsal üretim yoğunluğu Merkez bölgeden daha fazla olmakla birlikte kiracılık ve ortakçılık yaygın olmayıp işletme arazisinin büyük bir kısmı öz mülktür.

Yerleşim yerlerine göre araştırma bölgesinin %61,53 oranında bitkisel üretim ağırlıklı bir geçim kaynağına sahip olduğu tespit edilmiştir. Geriye kalan %7,69 oranında sadece hayvansal üretimin, %7,69'u ise hem bitkisel hem de hayvansal üretimin ana geçim kaynağını oluşturduğu belirlenmiştir. Yerleşim yerinin %23,09'luk kısmının ana gelir kaynağını tarım dışı faaliyetler oluşturmaktadır. Dolayısıyla bölgenin %76,81'i gelir kaynağını tarımdan sağlamaktadır. İşletme analizinde incelenen işletmelerin %79,46'sı sadece bitkisel üretim yaparken, geriye kalan %20,54'ü ise bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yapmaktadır. Gelir açısından değerlendirildiğinde ise işletmelerin %30,36'sının gelirinin %50'den fazlasını tarım dışı faaliyetler oluşturmaktadır. Yoksulluk analizlerinde de tarımsal gelirin toplam gelir içindeki oranı önemli bir faktör olarak bulunmuştur. Bölgede yalnızca tarımsal faaliyetle uğraşmak ve gelirinin ana kaynağını tarımın oluşturması yoksulluk riskini arttıracaktır. Buradan bölgede tarımın etkin bir şekilde kar amaçlı olarak yapılamadığı, tarımsal üretimde karlılık faktörlerinin göz önünde bulundurularak bölge için yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırma bölgesinde kuru tarım sisteminin ağırlıklı olduğu belirlenmiştir. İncelenen alanın %60'ı kuru, %40'ı sulu tarım arazilerinden oluşmaktadır. 2010 yılı Hadim İlçe Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu'nda kuru tarım arazisi oranı %54,76 olarak belirtilmiştir. İşletme analizinde incelenen işletmelerin toplam arazisinin

%50,23'ünü kuru tarım arazisi, %49,77'i ise sulu tarım arazisi olarak belirlenmiştir. Kuru ve sulu tarım sistemi birbirine yakın olmakla birlikte, sulu tarım sisteminde meyvecilik ve bağ ağırlıklı bir üretim sistemi mevcut iken kuru tarım sisteminde nadas/boş arazi ile bağcılık ve hububat (buğday, çavdar, arpa) ön plandadır. Dolayısıyla kuru tarım sisteminde arazinin yarıdan fazlasının nadas ve/veya boş olması dikkat çekici bir durumdur. Bölgenin söz konusu durumu 2010 yılı Hadim İlçe Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu'nda "ilçenin toplam arazisi 230.000 dekar olmasına rağmen, işlenen tarım arazisi 75.000 dekardır" ile açıklanmaktadır. Sulu tarım bölgesinde elde edilen bitkisel üretim geliri, kuru tarım bölgesinde elde edilen bitkisel üretim gelirinin ortalama 3,90 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir.

İncelenen bir diğer tarımsal faaliyet ise hayvancılıktır. Yerleşim yeri ile ilgili değerlendirme sonucunda araştırma bölgesinde büyükbaş hayvancılık özellikle süt sığırcılığının ön planda yer aldığı belirlenmiştir. Arazinin yapısı göz önüne alındığında koyunculuk faaliyetinden çok keçi yetiştiriciliğinin ve arıcılığın uygun olabileceği düşünülen bölgede süt sığırcılığı, bölge için önemli bir yetiştiricilik dalı olarak görülmektedir. Merkez bölgede dağlık olarak nitelendirilen Bolat ve Dedemli kasabalarında hem işletme hem de büyükbaş hayvan sayısının fazla olması dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Aladağ bölgesinin dağlık alanı olarak nitelendirilen Göynükkışla ve Yukarıeşenler küçükbaş hayvan özellikle keçi yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı yerleşim yerleridir. İşletme analizlerinde ise arıcılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu belirlenmiştir. Hayvancılık küçük ölçekli yapılmakta olup, işletme başına 0,89 büyük baş, 12,92 küçükbaş ve 35,33 arı kovani düşmektedir. Yoksulluk analizinde hayvancılık faaliyetinin yoksulluğu azaltıcı önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Hayvanı olmayan bir işletmenin hayvanı olan bir işletmeye göre yoksul olma olasılığı 0,341 kat daha fazladır. Bu oran orta gelir grubundaki işletme ile iyi gelir grubundaki işletme arasında 0,684'dür.

Son 10 yıl içinde bölgede tarımsal faaliyetlerde meydana gelen değişim incelendiğinde kirazın bölge ekonomisi içerisindeki payının arttığı, damlama sulama sistemi ve bağcılıkta yüksek telli sistemin yayılmaya başladığı görülmektedir. Tarım teknolojilerinin kullanımı yaygın olmamakla beraber son yıllarda çapa motorunun yaygınlaşmaya başladığı görülmüştür. Ayrıca bölgede kredi kullanımında bir artış göze çarpmaktadır. Tarım kredisi kullanımının artışı bir yandan iyi olmasına karşın

dikkat edilmez ise gelecek için bir sorun oluşturabilme olasılığı nedeniyle üzerinde durulması gereken hususlardan biridir. Tarımsal faaliyetlerin veya diğer aile ihtiyaçlarının tarım kredilerine göre faiz oranı yüksek tüketici kredileri ile karşılanmak istenmesi gelir düzeyi düşük bölge için büyük bir risktir. Görüşülen tüm yerleşim yerlerinde gerek büyükbaş hayvan varlığında gerekse küçükbaş hayvan varlığında son 10 yıl içinde azalma meydana geldiği belirtilmiştir. Türkiye’deki hayvan istatistikleri ve son 10 yıl içinde Türkiye hayvancılık politikaları izlendiğinde bölgenin bu politikalardan fazlası ile etkilendiği söylenebilir.

Yoksulluk analizleri çerçevesinde incelen bir diğer husus ise öznel yoksulluk kavramıdır. Bir başka deyişle bu kavram kişinin kendisini yoksul hissedip hissetmediği ile ilgili görüşüdür. Yerleşim yerlerine göre öznel yoksulluk kavramı içerisinde yoksul hane oranı %58,79, normal hane oranı %36,58, zengin hane oranı ise %4,64 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar işletme analizine göre sırası ile %18,75, %72,32 ve %8,93 olarak belirlenmiştir. Yapılan analizlerde göreceli yoksulluk hesaplamasında ise yoksul hane sayısı %17,85, orta hane oranı %59,82, zengin hane oranı ise %22,33 olarak bulunmuştur. Tarım işletmelerinde yoksulluk oranının bölge ortalamasına göre düşük bulunması bölge için tarımın genel olarak yoksulluğun azaltılmasında önemli bir faktör olduğunun göstergesidir.

Bölgede 4 kişilik bir ailenin geçimi için gerekli gelir yerleşim yerine göre ortalama 956 TL/ay, işletme analizinde incelenen işletmeler için 873 TL/ay belirlenmiştir. Bu değerler TÜİK’in verilerine göre 2009 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 287 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL olarak tahmin edilen rakama çok yakındır.

Bölgede yapılan yoksulluk analizlerinde yoksulluk sınırı, Merkez bölgede 1.804 TL/EK, Aladağ bölgesinde 2.919 TL/EK, 1. grup işletmeler için 2.410 TL/EK, 2. grup işletmeler için 2.812 TL/EK ve 3. grup işletmeler için 3.517 TL/EK, bölge ortalamasında ise 2.656 TL/EK olarak hesaplanmıştır. Yoksulluk sınırı altında kalan işletme oranı Merkez bölgede %12,78, Aladağ bölgesinde %15,39, 1. grup işletmelerde %11,11, 2. grup işletmelerde %22,00 ve 3. grup işletmelerde %29,41, bölge ortalamasında ise %17,86 olarak belirlenmiştir. Yoksulluk oransal olarak 3. Gruptaki işletmelerde daha fazla görülürken derinlik olarak 1. ve 2. Grup işletmelerde daha fazla olup, bu gruptaki işletmeler için gerekli transfer kaynağı daha

fazla olmaktadır. Sen indeksine göre yoksullar arasındaki gelir dağılımı eşitsizliği en az % 5,53 ile Aladağ bölgesinde ve %4,60 ile 1. grup işletmelerde görülmektedir. FGT indeksine göre; % 6,38 ve % 6,48 Merkez bölge ve 1. grup işletmeler yoksulluk sınırına en yakın yerlerde, Aladağ bölgesi ve 3. grup işletmeler ise % 8,60 ve %16,97 ile yoksulluk sınırının en alt kısımlarında yoğunlaşmışlardır. Bölgede gelir dağılımı incelendiğinde ise Aladağ bölgesinde Merkez bölgeye göre gelir dağılımının daha adaletsiz olduğu, Gini katsayısının ise Aladağ bölgesinde 0,40, merkez bölgede ise 0,35 olarak hesaplandığı görülmektedir. Arazi gruplarına göre gelir dağılımına bakıldığında ise gelir dağılımının dengesiz olduğu arazi grubunun 3. grupta yer aldığı görülmektedir. 3. grup işletmeler için hesaplanan Gini katsayısı 0,48 olup, söz konusu katsayı 1. grup işletmeler için 0,33, 2. grup işletmeler için ise 0,36 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak özellikle Aladağ bölgesinde gelir dağılımı adaletsizliği, Merkez bölgede ise gelir düşüklüğü bulunmaktadır. Kişi başına gelir açısından Aladağ bölgesi Merkez bölgeye göre daha iyi durumdadır. Fakat her bölge kendi içerisinde değerlendirildiğinde Aladağ bölgesinde yoksul ile zengin arasındaki fark Merkez bölgedeki yoksul ve zengin arasındaki farktan daha fazladır. Bunda etkili olan en önemli faktörlerden biri tarımsal üretim alanının Aladağ bölgesinde daha fazla oluşudur.

Çalışmanın üçüncü bölümü yoksulluğun toplumsal cinsiyet kapsamında değerlendirilmesidir. Çalışmada yoksulluk analizi ile belirlenen göreceli yoksulluk sınırına göre işletmeler 4 grupta (Yoksul, Orta Yoksul, Orta İyi ve İyi) değerlendirilmiştir. Her grup işletmede kadının ve aile reisi olarak erkeğin aile içi sorumlulukları, rolleri, kararlara katılımı ve gelirin paylaşımı gibi konular ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Bölgede kadınların eğitim olanaklarına yeterince ulaşamadığı, öğrenim düzeyinin erkeğe göre daha geride olduğu, işletmelerin yoksulluk gruplarında da göstermektedir. Yapılan yoksulluk gruplarına göre kadın ve erkeğin öğrenim düzeyinin değişmediği iyi olan grupta da yoksul olan grupta da kadının erkeğe göre eğitim imkanlarına ulaşmada sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Buradan işletmelerde gelir seviyesindeki değişmelerin kadınların eğitim imkanlarına ulaşmasına etkileyen bir faktör olmadığı, gelir artışının kadınların öğrenim düzeyinin artışına ilave bir katkı yapmadığı sonucu çıkarılabilir. Erkeklerde ise durum farklıdır. İşletmenin geliri

arttıkça erkeklerin öğrenim düzeyinin yükseldiği belirlenmiştir. Erkekler gelir artışından eğitim ile ilgili olarak pozitif etkilenirken, kadınlar etkilenmemektedir. Hane içi gelir paylaşımında kadınlar dezavantajlı grubu oluşturmaktadır.

Bölgede akraba evliliği oranı %25,89 olup, akraba evliliği yoksul ve orta yoksul hanelerde daha yaygındır. Benzer durum evlenme şeklinde de görülmektedir. Yoksul ve Orta Yoksul grubundaki hanelerde görücü usulü evlenme daha yaygın iken, gelir arttıkça anlaşılarak evlenme ön plana çıkmaktadır. Bölge ortalamasında kadın yaşı 44,97 olarak bulunmuştur. Toplam yaşam süresi içerisinde kadının ortalama 4,68 defa hamile kaldığı ve bu hamileliklerin 0,53 adedi düşük ile 0,50 adedi ise ölü doğum ile sonuçlandığı görülmüştür. Oransal olarak bakıldığında düşük ve ölü doğum sayısının toplam hamilelik içindeki oranı %22,01 olarak hesaplanmıştır. Ölü doğum oranının yüksek olmasında akraba evliliği, sağlık hizmetlerine erişim, beslenme, fiziksel ortam vb. faktörlerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu noktada işletmelerin tercih ettikleri sağlık kuruluşları, sağlık hizmetlerine erişim konusunda bilgi vermektedir. Araştırma sonucunda sağlık hizmetleri için öncelikle tercih edilen sağlık kuruluşunun “Devlet Hastanesi” olduğu görülmüştür. Sağlık ocaklarının ikinci sırada tercih edilmesinin nedeni yeterli sayıda sağlık ocağı ve sağlık personelinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Merkezde bulunan devlet hastanesi araştırma alanında en çok tercih edilen sağlık kurumudur. Özel hastanelerin tercihi ile ilgili olarak gelir seviyesi arttıkça özellikle orta iyi ve iyi düzeyde gelire sahip işletmelerde özel hastanelerin tercihinin arttığı görülmektedir. Gelir artışı sağlık hizmetlerinden yararlanma merkezlerini değiştirmektedir.

Diğer bir unsur ise kadının aile ekonomisine olan katkısıdır. Ailenin en önemli gelir kaynağını erkeklerin oluşturduğu belirtilirken, kadının ücretli olarak tarım ve tarım dışı işlerden elde ettiği gelir düşüktür. Kadının kendi ihtiyaçlarını karşılamada kullandığı kaynakların başında eşinin verdiği harçlık gelmektedir. Eşine olan finansal bağımlılık yoksulluk gruplarına göre değişmektedir. Yoksul ailelerde kadının eşine olan finansal bağımlılığı daha fazladır. Kadının kendi geliri üzerindeki kontrol yetkisi, toplumdaki konumunun belirlenmesinde önemli göstergelerden biridir. Araştırma alanında kadınların %10,71’i tarımda ve/veya tarım dışı işlerde ücretli olarak çalışarak aile gelirine katkı sağlamaktadır. Kadınların bu geliri değerlendirme şekli sorulduğunda ise %89,29’unun geliri yok iken, %3,57’sinin elde ettiği geliri eşine

verdiği, %7,14'ünün ise çocukları için harcadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların elde ettikleri geliri değerlendirme şekilleri ile yoksulluk grupları arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla kadınların elde ettikleri gelirleri değerlendirme şekillerinin her gelir grubu için birbirine benzediği söylenebilir.

Araştırma bölgesinin Konya ilindeki diğer tarımsal üretim alanlarından en büyük farkı işletme ölçeğinin küçük olmasıdır. Küçük ölçekli işletmeler, tarımsal üretimde daha çok aile işletmeciliği şeklinde faaliyet göstermektedir. Araştırma alanında incelenen tarım işletmelerinde toplumsal cinsiyet analizi çerçevesinde faaliyetler profili incelenmiştir. Faaliyetler profili içerisinde ele alınan konulardan en önemlisi kadının tarımsal üretim sürecine katılımıdır. Kadının tarımsal üretim sürecindeki yeri incelendiğinde, işletmelerin %85,71'inde kadının doğrudan tarımsal üretim faaliyetine dahil olduğu belirlenmiştir. Kadının tarımsal üretim sürecine katılma durumu ile yoksulluk grupları arasında istatistiki olarak önemli bir ilişki bulunamamıştır. Her bir gelir grubunda kadının tarımsal üretim sürecine katılım oranı birbirine benzemektedir

Faaliyetler profili içerisinde yer alan bir diğer unsur ise kadının ve erkeğin günlük faaliyetleridir. Yoksul işletmelerde kadının günlük faaliyet alanında ev işlerinden daha çok bağ-bahçe tarımı faaliyetlerinin öncelikli olarak yer aldığı görülmektedir (%34,95), bu faaliyetleri ev işleri faaliyeti olan yemek, temizlik yapmak ve çocuk bakmak faaliyetleri (%12,23, %10,32 ve %9,53) takip etmektedir. Yoksul ailelerde kadın işgücünün daha çok ücretsiz aile işgücü olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yoksul ailelerdeki ücretli tarım ve tarım dışı işçilik için kadınların ayırdığı zaman toplam zamanlarının %3,49'u kadardır. Gelir arttıkça kadının faaliyet alanlarında değişimler görülmektedir. Gelir arttıkça kadınların hem işletme içi tarımsal faaliyetlere ayırdıkları hem de ücretli tarım ve tarım dışı işlere ayrılan zamanın azaldığı görülmektedir. Kadınların bölgedeki tarımsal gelire olan katkısı yadsınamaz. Araştırmada "Tarımsal işlerde kadının katkısı çoktur" önermesine kadın ve erkeğin %90'ın üzerinde bir katılımının olduğu görülmektedir.

Kadının toplum içerisindeki statüsünü göstermede en önemli değişkenlerden biri çalışma durumudur. Bölgede kadının ailesine gelir getirici bir işte çalışma ile ilgili isteklidir. Fakat kadın çalışacağı iş tanımlamasında toplumun geleneksel olarak kadına biçtiği rollerden (çocuk bakımı, ev işi) fazla taviz vermediği iş pozisyonlarını

kendisine uygun görmektedir. Bu durumda bölgedeki kadının çalışma hayatına katılabilmesi için yapılacak yatırımlarda bunun bilinci içinde olmak gerekmektedir.

Araştırma alanında elde edilen en önemli bulgulardan bir tanesi ise kadın ve erkeğin bulundukları yerleşim yerinde yaşamak istekliliği ilgili sonuçlardır. Araştırma sonuçların kadınların %61,61'i yaşamak istedikleri yer olarak şehri seçmişlerdir. Erkeklerde ise bu oran tam tersine olup %25,89'dur. Kadınlar şehri, erkekler ise bulundukları yerleşim yerini yaşam yeri olarak seçmektedirler. Kadınların bunun için gösterdikleri en önemli sebep ise geçimin ve yaşamın kolay olmasıdır. Diğer yandan erkekler ise bu seçeneği yaşadıkları yer için kullanmaktadır. Kadınlar şehir yaşamına erkeklerden daha fazla özlem duymakta ve şehir yaşamında geçimin daha kolay olacağını düşünmektedir. Kadın geçimin şehirde, erkek ise bulundukları yerleşim yerinde sağlanacağını düşünmektedir. Aradaki farklılığın en önemli nedeni ise kadının yaşam kalitesinden geldiği düşünülmektedir. Kadının kırsal alandaki sorumluluğunun erkeğe göre fazla oluşu geçim sıkıntısını daha fazla yaşamasına neden olmakta ve bundan kaçış olarak ta şehir yaşamını görmektedir. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılığın başka bir nedeni ise erkeğin seyahat etme ve şehir yaşamını daha fazla görme tecrübesi onu şehir yaşamından uzaklaştırırken, kadının seyahat etme konusunda erkeğe göre daha kısıtlı olması, şehir yaşamı hakkında fazla tecrübeye sahip olmaması kadın için şehir yaşamının cazip olmasına neden olabilir. Göç olgusunda kadınların etkili bir faktör oldukları söylenebilir. Bu nedenle kalkınmada kadın faktörü önemle üzerinde durulması ve onun yaşadığı yerleşim yerindeki sorunlarının çözülmesine yönelik faaliyetlere de yer verilmesi gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet çerçevesinde incelenen diğer bir unsur ise kalkınmaya karşı kadın ve erkeğin tutumudur. Araştırma alanından elde edilen verilerin analizi sonucunda bölgede kadınlar yörenin kalkınması için teşvik edilmesi gerekli faaliyetlerin başında meyvecilik ve bağcılık faaliyetlerini gösterirken (%30,03), erkekler büyükbaş hayvancılığın teşvik edilmesi (%20,77) gerektiğini düşünmektedir. Teşvik edilmesi gerekli faaliyet alanlarındaki bu farklılığın oluşmasında 2 faktör etkili olabilir. Birincisi, kadınların yoğun olarak çalıştıkları meyvecilik ve bağcılık faaliyeti konusunda daha fazla tecrübe sahip olmaları, ikincisi ise, hayvancılık faaliyetinin daha çok aile içi işlerden ve kadın sorumluluğu daha

fazla olan bir iş olarak görülmesinden dolayı kadının iş yükünün daha fazla artacağı endişesidir.

Kalkınmanın özellikle devlet eli ile olmasını gereken nüfus yoğunluğudur. Halkı kalkınmanın ana unsuru olarak gören kitle azınlıkta kalmaktadır. Bu da bölgede kalkınmayı aslında en önemli sınırlayıcı unsur olarak görülmektedir. Bölgede öncelikle kalkınma isteğinin uyandırılması ve kalkınmanın ana unsurunun halkın kendisini olduğunun benimsetilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bölgede kalkınma çalışmalarına başlanmadan önce kalkınma ile ilgili paydaşların bir araya getirilmesi ve kalkınmanın sadece devletin bir sorumluluğundan ziyade ortak bir hareketle ortaya çıkartılması gerektiğinin vurgulanması gerekmektedir. “Benim gücüm yetmez... Benim param yok... Tek başıma ben ne yapabilirim ki... Bu devletin işi... “ düşüncelerinin bölgede değişmesi gerekmektedir. Bölgede kalkınmayı sınırlayıcı en önemli faktör olarak ekonomik unsurların gösterilmesi, bölgede girişimciliğin ve desteklenmesi gerektiğinin en önemli göstergesidir.

Araştırma bölgesinde kadın ve erkeklerin rollerinin ve düşüncelerin ortaya koymak için bazı önermelerde bulunmuştur. “Kadının yeri evidir”, “Aile reisi erkektir”, “Erkek daha dayanıklıdır”, “Ev işlerinden kadın sorumludur”, gibi geleneksel rolleri belirleyen önermelerde kadın ve erkeğin düşüncelerinin bu önermelere katılma yönünde oldukları görülmüştür. Araştırma alanında geleneksel toplumun kadın ve erkek için biçtikleri rollerin kabul edildiği bir yapı mevcuttur. Kadının mevcut durumunun iyi görülmediği ve kendisinin toplum içerisindeki statüsünün artmasının gerektiğini gösteren “Kız çocukları okumalıdır”, “Kadınlar çalışmalıdır”, “Kadınlar tarım araç ve gereçlerini kullanmalıdır”, “Kadınlar kendi işlerini kurabilmelidir”, “Kadınlar tarım ile ilgili kurslara katılmalıdır”, “Kadınlar gelirin harcanmasında fikir vermelidir” önermelerine kadın ve erkek büyük oranda katılmaktadır. Erkeğin tüm işlerde egemen ve sorumlu olduğu, evde muhakkak erkek çocuk olmalı, kadınlar işletme yönetiminde başarılı olamaz, kurumlarla resmi işlemleri yapamaz düşüncelerinin ise değişmeye başladığı görülmektedir.

Sonuç olarak, kırsal alanda tarım işletmelerinde yoksulluğun boyutlarının belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada, yoksulluğun Türkiye ortalamasına yakın olduğu görülmektedir. Gelir dağılımında eşitsizliğin olduğu bölgede özellikle çevre şartları tarımsal üretimi ve buna bağlı olarak tarımsal gelirin düşük olmasına neden

olmaktadır. Tarım işletmelerinin toplam gelirinde tarım dışı kaynaklar önemli bir rol oynamaktadır. Yoksulluktan kadınların erkeklere göre daha fazla etkilendiği görülmektedir. Bölgede yapılmasının gerekli olduğu düşünülen çalışmalar şu şekilde özetlenebilir;

- Araştırma bölgesinde tarımsal üretim gelirini ve tarım arazilerinin etkin kullanımını sağlayacak faaliyetlere yer verilmesi gerekmektedir. Bu faaliyetler içinde damlama sulama sistemleri, bölgeye uygun tarım teknolojilerinin kullanımının teşviki, yüksek sistem bağcılık, arazi parçalılığının önlenmesi yer almaktadır.
- Arazi parçalılığının en önemli sebeplerinden biri miras hukukudur. Miras nedeni ile çok parçalı hale gelen birçok arazinin ÇKS'ye kayıt olamadığı görülmüştür. Veraset ve arazi küçüklüğü nedeni ile ÇKS'ye kayıtlı üretici sayısı çok düşüktür. Bu durum bölgenin gerçek tarım potansiyelinin ortaya çıkmasını engellemektedir.
- Tarımsal faaliyet bölgeden olan göçün azalmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Çevre şartlarının zor olduğu alanlarda nüfusun yerinde tutulması amacı ile özel teşviklerin olması gerektiği düşünülmektedir.
- Hayvancılık faaliyeti yoksulluğun azaltılmasında önemli bir değişkendir. Küçükbaş hayvan üretiminin (özellikle keçi) bölge için uygun olmasına rağmen, fazla işgücü gerektirmesi ve zahmetli olması nedeni ile büyükbaş hayvancılık bölge için önem arz etmeye başlamıştır. Büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesi bölgede tarımsal gelirin artırılması için önemlidir.
- Bölgede özellikle üzüm, kiraz ve şeftali gibi tarımsal ürünlerin yetiştiriciliği önem arz etmektedir. Bu ürünlerde ürünlerin isimlerinin korunmaya alınması ve burada yaşayan insanların bunun avantajından yararlandırılmasının sağlanması gerekmektedir. Konya'da coğrafi işarete sahip olan "Akşehir Kirazı" gibi Hadim Kirazı, Keçimen Üzümlü, Göğ Üzümlü ve Aladağ Şeftalisi gibi ürünler üzerinde çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Bölgeye destek amaçlı yapılan tarımsal yatırımlarda, sertifikalı asma ve diğer meyve çeşitlerini dağıtırken bölgede var olan yerel materyallerin durumları

göz önüne alınmalıdır. Yerel ekosistemde yer alan farklı çeşitler ileriki zamanlarda bölge için avantaj olabilecek materyallerin kaybolmasına diğer deyişle genetik kayba neden olabilir. Bu da var olan kültürel mirasın yok olmasına neden olabilir. Desteklemeler ve projeler yapılırken bunun göz önünde bulundurulması gereklidir.

- Bölgede arıcılık teşvik edilmelidir. Arıcılık örgütlü şekilde yapılmalı ve arı yetiştiriciliğinin yapılabileceği alanlar belirlenerek, ekonomik arıcılık desteklenmelidir.
- Bölgenin bakir yapısı, çevre kirliliğinin ve tarımsal kirliliğin olmaması bölgede organik tarım başta olmak üzere, tıbbi aromatik bitkiler gibi alternatif ürünlerin yetiştiriciliğine olana k vermektedir. Bu tür ürünler mevcut üretim deseninden daha fazla gelir getirici olabilmektedir.
- Bölgenin en önemli sorunu tarımsal ürünlerin pazarlanmasıdır. Bölgeye ulaşımın zor olması pazarlama kanalında ulaşım hizmetlerini önemli kılmaktadır. Ürünlerin satış merkezlerine ulaştırılması için altyapı hizmetlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Ulaşım başta ele alınması gerekli konulardandır.
- Konya Ovası Projesi'nin(KOP) bir parçası olan bölgede KOP'a dayalı kalkınma stratejileri belirlenmeli, KOP'un sadece bir sulama projesi olmaktan çok aynı GAP gibi bir kalkınma hamlesi olarak görülmesi gerekmektedir.
- Mavi Tünel kapsamında kurulan Bağbaşı Barajı'nda bölge halkının hangi tarımsal faaliyetlerde bulunabileceği ve buradan nasıl yararlanabileceği ile ilgili araştırmalar yapılmalı ve üretim modelleri oluşturulmalıdır.
- Kalkınmada dezavantajlı gruplar göz önüne alınmalıdır. Tarım işletmeleri için yapılacak yatırımlarda kadın boyutu önem arz etmektedir. Yapılacak yatırımların kadınları nasıl etkileyebileceği araştırılmalıdır.
- Kadınların çalışma hayatına girmesini sağlayacak faaliyet alanları açılmalıdır. Bölgenin tarihi geçmişi incelendiğinde bölgede halı, kilim dokumacılığının eskiden önemli bir potansiyel olduğu görülmektedir. Bu açıdan el sanatlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar bölge için önemlidir.

- Kırsal turizm, yayla turizmi, gastronomi turizmi, kültür turizmi gibi faaliyetlerin bölgede gerçekleştirilmesi olası bir durumdur. Bölgenin Konya'nın en eski yerleşim yerini oluşturması, doğal güzelliklerinin insanları çekebilecek düzeyde oluşu (Yerköprü şelalesi, Arkıtı Mağarası ve Dikilitaş, Atatürk Kayası, Termiye Pınarı, atal Oluk, Su çıktığı, yaylaları vb.), gastronomi açısından da zenginliği (kiraz, gğzm, keimen zm, Aladağ şeftalisi, yöresel yemekleri), el sanatları, dini açıdan da Hadim'in sahip olduğu potansiyeller (Hz. Hadimi Türbesi) bölgeyi cazibe merkezi haline getirebilecek unsurlardır ve bu unsurlar değerlendirilmelidir.
- Bölgede kalkınmayı teşvik edecek unsurların başında altyapı gelmektedir. Köy yolları, kanalizasyon, içme suyu ve elektrik gibi altyapı hizmetleri daha da iyileştirilmelidir.
- Eğitim ve eğitici ile ilgili mevcut sorunlar çözülmeli, özellikle kız çocuklarının ilköğretim sonrası öğrenime kavuşmalarını sağlayacak yatırımlar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıl, F. ve Köylü, K., 1971. Zirai Ekonomi ve İşletmecilik Dersleri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 465, Ders Kitabı:168, s:119, Ankara.
- Açıl, A.F., Demirci, R., 1984. Tarım Ekonomisi Dersleri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 880, Ankara
- Agarwal, B. 1994. A Field of One's Own: Gender and Land Rights in South Asia, Cambridge University Press, Cambridge.
- Aksoy, S.,1969. Tarımda İş Hukuku. Türk Ziraat Ekonomisi Derneği, Yayınları, No: 1, Ankara.
- Aktan C.C. 2007. Stratejik Yönetim ve SWOT Analizi, Erişim Tarihi: 08.02.2008
<http://www.canaktan.org/yönetim/stratejik-yönetim/swot.htm>
- Anonim, 2000/a. Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Avrupa Birliği İle Karşılaştırma, Yayın No: TÜSİAD-T/2000-12/295.s:93-108, 167-188,İstanbul.
- Anonim, 2000/b. Türkiye’de Kırsal Kesimin Yapısı ve Kadınlar, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara
- Anonim, 2001. DPT; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu:610, DPT Yayınları, Ankara,2001.
- Anonim, 2008. Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, TÜİK-Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-6, yayın no:3186, s:43, Ankara.
www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=155
- Anonim, 2009. KOP ve Konya Tarım Eylem Planı Raporu,
<http://www.ktb.org.tr/dosyalar/kopilan.pdf>
- Anonim, 2010/a. Hadim İlçe Tarım Müdürlüğü EBİM Kayıtları, Konya.
- Anonim, 2010/b. 2001 Genel Tarım Sayımı Sonuçları, www.turkstat.gov.tr
- Anonim, 2010/c. Hane Halkı İşgücü İstatistikleri-2010. Türkiye İstatistik Kurumu, yayın no:3599, Ankara.

- Anonim, 2011. Sosyal Güvenlik Kurumu 2009 Yılı Faaliyet Raporu.
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari
- Anonymous, 1997. Marketing Research and Information Systems Food And Griculture Organization of the United Nations, Rome, 1997, URL: <http://www.fao.org/docrep/W3241E/w3241e09.htm#TopOfPage>
- Anonymous, 1998. Income Distribution and Poverty in Selected OECD Countries, Economics Department Working Papers No. 189, ECO/WKP (98)2.
- Anonymous, 2001/a Vietnam Poverty Analyseis. Australian Agency for International Development by the Centre for International Economics, Canberra and Sydney.
<http://www.ausaid.gov.au>
- Anonymous, 2001/b. Sustainable Livelihoods Guidance Sheets. DFID (Department for International Development), London.
- Anonymous, 2011. Worldbank, Poverty Measurement and Analysis:Technical Notes,
http://siteresources.worldbank.org/INTPRS1/Resources/3836061205334112622/5808_annex_a.pdf
- Atkinson, A.B., 1998, Poverty in Europe, Blackwell Publishers, UK.
- Aydın, D.S. ve Yayla, M., 2010. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Sonuçlarının Antenatal Bakım, Fetal Perinatal ve Neonatal Prognoz Yönünden İrdelenmesi. Perinatoloji Dergisi 2010; 18(3):85 – 91,
<http://www.perinataldergi.com/20100183004>
- Akder A.H., 2000.“Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlikler ve Kırsal Yoksulluk (İnsani Gelişme Yaklaşımı) “, Yoksulluk, Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu, TESEV Vakfı Yay., İstanbul.
- Aktan, C.C., 2002. “Dünyada ve Türkiye’de İnsani Gelişme”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını,
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ikinci-bol/dunyada-insani-gelis.pdf>
- Alderman H., Cord L., Chaudhury N., Cornelius C., Okidegbe N., Scott C.D and Schonberger S., 2001. Rural Poverty Aspects, Draft For Comments, April 2001. <http://www.worldbank.org/poverty/strategies/index.htm>,
- Barutçugil, İ. 2002. Performans Yönetimi, Kariyer yayınları, 2.basım, İstanbul

- Bebbington, A., 1999. Capitals and capabilities: A framework for analyzing peasant viability, rurallivelihoods and poverty. *World Development* 27 (12), 2021–44.
- Beebe, J., 1995. Basic Concepts and Techniques of Rapid Appraisal, Human Organization, 54 (1995) 42-51.
- Brown, D.R., Stephens, E.C., Ouma, J.O., Murithi, F.M., Barrett, C.B., 2006. Livelihood strategies in the rural Kenyan highlands. *African Journal of Agricultural and Resource Economics* 1 (1), 21–36.
- Bülbül, M., 1979. Bafra İlçesi Tütün İşletmelerinin Ekonomik Yapısı Yatırım ve Cari Harcamaların Dağılımı Ve Bunların Gelir Üzerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları : 710, Bilimsel Araştırma Ve İncelemeler: 416, Ankara.
- Beutel, A.M. and Marini, M.M., 1995. “Gender and Values”, *American Sociological Review*, V.60, N.3, p.436-448, Washington.
- Bernstein, A.G., 2005, “Gendered Characteristics of Political Engagement in College Students,” *Sex Roles*, 52/5-6: 299-310.
- Bülbül, M. ve Beşparmak, F., 2002.“ Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Tarımsal Yapılarının Karşılaştırılması”, *Ekin Dergisi*, s:21, Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Yayınları, Ankara
- Cafı, R., 2009. Adana İlinde Yoksulluğun Analizi: Sınırlı Bağımlı Değişkenli Modellerle Bir İnceleme. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Carney, D., 1998. Implementing The Sustainable Rural Livelihoods Approach. Paper presented to the DfID Natural Resource Advisers’ Conference. London: Department for International Development.
- Celasun, M., 1986 "Income Distribution and Domestic Terms of Trade in Turkey(1978-1983)" *METU Studies in Development* 13 (1-2)
- Chambers, R., 1992. Rapid Assessment Procedures: Qualitative methodologies for Planning and Evaluation of Health Related Programmes, Edited by Scrimshaw & G. R. Gleason, URL: <http://www.micronutrient.org/idpas/pdf/309-24RapidButRelaxed.pdf>.

- Chambers, R., 2002. Relaxed and Participatory Appraisal: Notes on Practical Approaches and Methods for Participants in PRA/PLA-Related Familiarization Workshops, 2002, URL: <http://www.ids.ac.uk/ids/particip/research/pranotes02.pdf>
- Cillov, H., 1970. Türkiye Ekonomisi, İ.Ü. Yayınları No:1497, İstanbul.
- Coomes, O.T., Barham, B.L., Takasaki, Y., 2004. Targeting conservation-development initiatives in tropical forests: insights from analyses of rain forest use and economic reliance among Amazonian peasants. *Agricultural Economics* 51, 47–64.
- Cox, D.R. and Snell, E.J., 1989. *Analysis of Binary Data*. 2nd ed., Chapman and Hall, London
- Çağatay, N., 1998. Social Development and Poverty Elimination Division Working Paper Series 6, Bureau for Development Policy, United Nations Development Programme: New York. <http://www.undp.org/poverty/publications/wkpaper/wp5/wp5-nilufer.PDF>
- Çağatay, N., 2001. Trade, Gender and Poverty, (Background Paper To The UNDP Project Trade and Sustainable Human Development), New York.
- Çiçek, A. ve Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklemeye Yöntemleri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 12, Ders Notları Serisi No : 6, Tokat.
- Dansuk, E., 1997. Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla Ölçülmesi. Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler Ve Gelirler Dairesi Başkanlığı, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/gelirdag/dansuke/yoksullu.pdf>
- Deaton, A. and Paxson C. 1998. “Economies of Scale, Household Size, and The Demand For Food”, *Journal of Political Economy*, vol. 106, No.5, 897–930.
- Dedeoğlu, S., 2000 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği, <http://www.scribd.com/doc/49784453/3/Toplumsal-cinsiyet-rolleri>
- Dercon, S and Krishnan, P., 1996. Income portfolios in rural Ethiopia and Tanzania: Choices and constraints. *Journal of Development Studies* 32 (6), 850–75.
- Dercon, S., 1998. Wealth, risk and activity choice: cattle in western Tanzania. *Journal of Development Economics* 55, 1–42.

- Dikhanov, Y., 2005. Trends In Global Income Distribution, World Bank s.46, <http://hdr.undp.org/en/media/globalincometrends.pdf>
- Dökmen, Y.Z., 2004. Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Due, J., and Temu, A., 2000. Participatory Appraisal Approaches Versus Sample Survey Data Collection: A Case of Smallholder Farmers Well-Being Ranking in Njombe District, Tanzania, Journal of African Economies, 9 (2000) 44-62.
- Hızlı Kırsal Değerlendirme Yöntemi: Alpagut Köyü Örneği (Seben, Bolu) 170
- Duman, F., 2008. “Yoksulluk nedir?”, <http://www.dernekturk.com/kose04ayrinti.asp?id=64>,
- Dumanlı, R., 1996. Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Başkanlığı, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Bernstein, A.G. 2005, “Gendered Characteristics of Political Engagement in College Students,” Sex Roles, 52/5-6: 299-310.
- Derviş, K. and Robinson, S., 1980. “ The Structure of Income Inequality in Turkey” (1950-1973), in The Political Economy of Income Distribution in Turkey. New York/London:Holmes and Meier Publishers Inc.
- Eagley, A. H.,Wood, W. and Diekmann, A.B., 2000, “Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal,” ECKES, T./ TRAUTHER, H. M. (eds.), The Developmental Social Psychology of Gender (Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers): 123-160.
- Ecevit, Y., 2003. Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir? C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4), 2003 Özel Eki, p:83-88, Adana.
- Eğilmez, M., 2011. Lorenz Eğrisi, http://www.mahfiegilmez.com.tr/kose_sozluk.html.
- Ellis, F., 1998. Household strategies and rural livelihood diversification. Journal of Development Studies 35(1), 1–38.
- Ensari, S., 2010. TÜİK'in Yoksulluk Analizleri Üzerine. Yıl: 24, sayı:87, Nisan 2010, <http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/87/MFY87>

- Eraydın, A. ve Erendil, A., 1996. New Production Processes in Export-Oriented Garment Industry and Different Ways of Participation of Female Labour to This Process , Turkish Social Science Association, İstanbul.
- Erkul, İ., 1973. Türkiye’de Ziraat İşçileri ve Bunlara İlişkin Çalışma Hukuku, Eskişehir İ.T.İ.A. Yayınları No. 1..2...16, İstanbul
- Ersoy, E., 2009. Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science, Cilt: 19, Sayı: 2, Sayfa: 209-230, Elazığ.
- Erkuş, A., 1979. Ankara İli Yenimahalle İlçesinde Kontrollü Kredi Uygulaması Yapılan Tarım İşletmelerinin Planlanması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No : 709, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 415, Ankara.
- Erkuş, A. ve Demirci, R., 1985. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:944, Ankara.
- Erkuş, A. , Bülbül, M. , Kıral, T. , Açıl, A.F. ve Demirci, R., 1995. Tarım Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları No:5, Ankara.
- Fields , G.S., 1980. Poverty, Inequality and Development
- Foster, J., Greer, J. and Thorbecke E., 1984, A Class of Decomposable Poverty Measures, Econometrica, Vol.52, No.3.
- Fazlıoğlu, A., 2003. Kırsal Kalkınma Projelerinde Cinsiyet Dengeli Kalkınma Yaklaşımları, Erozyonla Mücadele ve Kırsal Kalkınma Projelerinde Sosyal Boyut Semineri, 8-10 Aralık 2003. Erzurum. <http://www.gap.gov.tr/proje-ve-faaliyetler/insani-ve-sosyal-gelisme-genel-koordinatorlugu/sosyal-projeler/makaleler/kirsal-kalkinma-projelerinde-cinsiyet-dengeli-kalkinma-yaklasimlari>
- Goodman, A., Johnson P. and Webb S., 1997, Inequality in the UK, OxfordUniversity Press, Oxford.
- Gökdayı, İ., 2007. Unutulmuş Ötekiler: Yoksulluk ve Çevre Bağlamında Kırsal Yoksullar. <http://www.kalkinma.org>.

- Gülçubuk, B., 1999. "Tarımsal Üretimde ve Kırsal Kalkınmada Kadının Yeri ve Önemi". Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım ve Köy Dergisi, Sayı 125, s-36-41, Ankara.
- Gülçubuk, B., 2000. Kırsal Alanda Kredi Kullanımının Sosyo-Ekonomik Temelleri Hızlı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı ile Kırıkkale İli Keskin İlçesi Araştırması, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara.
- Gülçubuk, B., Yıldırak, N., Kızılaslan, N., Özer, D., Kan, M. ve Kepoğlu, A. 2010. Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15.Ocak.2010. Ankara.
- Hussein, K., and Nelson, J., 1998. Sustainable livelihoods and livelihood diversification. UK: Institute of Development Studies, University of Sussex.
- Jansen, G.P., Rodriguez, A., Damon, A., Pender, J., Chenier, J., Schipper, R., 2006a. Determinants of income-earning strategies and adoption of conservation practices in hillside communities in rural Honduras. Agricultural Systems 88, 92–110.
- Jansen, G.P., Pender, J., Damon, A., Wielemaker, W., Schipper, R., 2006b. Policies for sustainable development in the hillside areas of Honduras: a quantitative livelihood approach. Agricultural Economics 34, 141–153.
- Juhamnesen-Schmidt, M.C. and Eagly, A.H., 2002, "Another Look at Sex Differences in Preferred Mate Characteristics: The Effects of Endorsing The Traditional Female Gender Role," Psychology of Women Quarterly, 26: 322-328.
- Kakwani, N.C., 1980, Income Inequality and Poverty Methods of Estimation and Policy Applications, Oxford University Press, USA.
- Kalaycıoğlu, S., 2003. Kadın Yoksulluğu Nasıl Anlaşılmalı. G. Erdost (Ed.), Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı, s:286-294, Ankara.
- Kart, M.E. ve Güldü, Ö., 2009. Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi Cilt:64 Sayı:3 Sayfa:097-116 Ankara. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/998/12144.pdf>

- Karagel, D.Ü., 2010. Türkiye Kırsalında Tarımda Çalışan Kadın Nüfus (1990–2000). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research) Volume:3 Issue:13 Year:2010, p:254-267, Ordu. <http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/>
- Karakayalı, H., 2002. Makro Ekonomi, Emek Matbaası, Manisa.
- Kardam, F. ve Yüksel İ., 2004. Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri : Yapabilirlik Ve Yapabilirlikten Yoksunluk. Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies, 2004, cilt:26,s: 45-72. Ankara.
- Kılıç, M. 2010. Sosyal Güvenlik Reformu Kapsamında Tarım Kesiminde Sosyal Güvenlik Uygulamaları, IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, cilt:1, s:213-220, Şanlıurfa.
- Kıral, T., 1993. Ankara İlinde Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Besi Bölge Şefliği Tarafından Desteklenen Sığır Besiciliği İşletmelerinin Ekonomik Analizi. A.Ü.Z.F. Yayını, yayın no:1289, Ankara.
- Kıral, T. ve Rehber, E., 1986. Hayvansal Ürün Maliyetlerinin Hesaplanması, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Antalya.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F., Fidan, H. ve Gündoğmuş, E., 1999. Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü,Proje Raporu 99-13, yayın no:37 Ankara.
- Kıray, M., 1985. “Metropolitan city and the changing family” T. Erder (der.) Family in Turkish Society içinde, Turkish Social Science Association, Ankara.
- Kite, M.E., 1996, “Age, Gender and Occupational Label: A Test of Social Role Theory,” Psychology of Women Quarterly, 20: 361-374.
- Kulak, E., 2011. Tarımsal Üretim Süreçlerindeki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri: 1980 Sonrası Gelişmeler. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi. www.ksgm.gov.tr. Ankara.
- Kumbasaroğlu H. ve Dağdemir, V., 2007. Erzurum Merkez İlçede Tarım Arazilerinde Parçalılık Durumuna Göre Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Atatürk Üni. Ziraat Fak. Dergisi 38 (1), 49-58, 2007 ISSN: 1300-9036.

- Kutlar İ. ve Özçatalbaş, O., 2008 Antalya İli Merkez İlçesindeki Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği Üyesi Olan ve Olmayan İşletmelerde Toplumsal Cinsiyet Analizi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2008, 21(2), 241–250. Antalya.
- Mazid, A., Amegbeto, K.N., Keser, M., Morgounov, A., Peker, K., Bağci, A., Akın, M., Küçükçongar, M., Kan, M., Karabak, S., Semerci, A., Altıkat, A. ve Yaktubay, S., 2009. Adoption and Impacts of Improved Winter and Spring Varieties in Turkey. ICARDA, ALEPPO, SYRIA.
- McIntosh, A and Vaughan, A., 1996. “Enhancing Rural Livelihoods in South Africa: Myths and Realities”. içinde: Lipton, M, Ellis, F and Lipton, M (eds.). Land, Labour and Livelihoods in Rural South Africa: Volume Two: KwaZulu-Natal and Northern Province.
- McFadden D., 1974. The Measurement of Urban Travel Demand. Jurnal of Public Economics, 3:303-328
- Nagelkerke, N.J.D., 1991. A Note on A General Definition of the Coefficient of Determination. Biometrika, 78:691–692
- Nelson, J.A., 1988. “Household Economies of Scale in Consumption: Theory and Evidence”, Econometrica, vol. 56, No. 6, 1301–1314.
- Oğuz C., 1992. “Konya İli Tarım İşletmelerinin Hayvancılık Şubelerinde Kadın İşgücü Kullanma Kapasitesinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma”, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, sayı:4, Konya.
- Oğuz, C., ve Kan, A., 2009. Konya İli Seydişehir İlçesi Yaylacık Köyünde Bahçe Tarımında Kadınların Rolü ve Etkinliğinin Ölçülmesi. Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü. Proje No: 08401120, Konya.
- Oğuz, C., Ergun, H., Küçükçongar, M., Kan, M., Kan, A. ve Demiröz, E. 2010. Türkiye’de Kırsal Alanda Tarımda Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri ve Çözüm Önerileri Konya İli Örneği, Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Yeni Fikirler, 13-15 Ekim 2010, Sempozyum Kitabı 1. Cilt Sayfa: 279-290, İstanbul.
- Özdamar, K., 1999. Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi-I. Kaan Kitabevi, s.477, Eskişehir.

- Özkan, B., 2000. Development Constraints Analysis For Gender Growing Greenhouse Vegetables In Antalya, Turkey. Proceedings Of The XIVth International Symposium On Horticultural Economics, Acta Horticulturae 536, Pp.411-418, Guernsey, U.K.
- Özkan, U. ve Erkuş, A., 2003. Bayburt İli'nde Sığır Besiciliğine Yer Veren İşletmelerin Ekonomik Analizi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları No:103, Ankara.
- Öztürk, M. ve Çetin, B.I., 2009. Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar. Journal of Yasar University, Vol:4, No:16, s:2661-2698. Ankara.
- Öztürk, N. ve Göktolga, Z.G., 2010. Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler.Bütçe Dünyası Dergisi Sayı 34 2010 / 2. http://www.butce.org/Html/dergi/34/1_n_ozturk_g_goktolga.pdf
- Öztürk, Ş., 2004. “Küresellesme, Yeni Dünya Düzeni, Neo-Liberal Ekonomi Politikaları ve Yoksulluk”. IV. Aile Surası Bildirileri. Ankara. T.C. Basbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. s: 665- 679.
- Öztürk, Ş., 2008. Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 1/5 Fall 2008.
- Pamuk, M., 2002. Türkiye’de Kırsal Yerlerde Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.
- Rad, S., 1999. Çiftçi Kadınlarımızın Durumu. Çiftçi Ve Köy Dünyası Dergisi, Sayı:178, Ekim, S.23, Ankara.
- Ravallion, M., 1992. “Poverty comparisons: A guide to concepts and methods”, Institute of Applied International Studies.
- Reardon, T, Delgado, C and Matlon, P., 1992. Determinants and effects of income diversification amongst farm households in Burkina Faso. Journal of Development Studies 28 (2), 264–96.
- Rauch, P., 2007. SWOT Analyses and SWOT Strateji Formulation for Forest Owner Cooperations in Austria, Eur J Forest Res, pp. 126.
- Sallan Gül, S., 2005. Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması. Amme İdaresi dergisi, Cit:38, Sayı:1,s:25-45,Ankara.

- Schmitt, D.P., 2003, "Are Men Universally More Dismissing than Women? Gender Differences in Romantic Across 62 Cultural Regions," *Personal Relationships*, 10/3: 307-333.
- Scoones, I., 1998. Sustainable rural livelihoods: A framework for analysis. University of Sussex. IDS(Institute of Development Studies) Working Paper No. 72.
- Selim, S. ve Üçdoğruk, Ş., 2005. Türkiye’de Doğurganlık: Kalite - Miktar Yaklaşımı. *Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies*, 2005, 27, 49-66. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/nbd_cilt27/selim_ucdogruk.pdf
- Sen, A., 1976. "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", *Econometrica*, Vol:44, No:2.
- Seyidoğlu, H., 2002. *Ekonomik Terimler-Ansiklopedik Sözlük*, 3. Baskı Güzem Can Yayınları İstanbul.
- Sezen, L., 2009. "Evlilik Çeşitleri", www.Hpamuk.Blogcu.Com, 14.05.2009.
- Stevens J., 2002. *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Şahin, A. ve Miran, B., 2008. Tarım İşletmelerinde Üretim Dallarına Göre İşgücü Kullanımının Çok Boyutlu Analizi: Bayındır İlçesi Örneği, *Ege Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, Sayı 45 (1), s: 37-47, İzmir.
- Şahinkaya, R., 1979. *Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile*, Kardeş Basımevi, Ankara.
- Şengül, S., 2004 Türkiye’de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi, *Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü*, Yayın No: 119, Ankara. <http://www.aeri.org.tr/PDF/119-PRYoksulluk.pdf>
- Şener, Ü., 2009. Kadın Yoksulluğu. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/TEPAV_DN_kadin_yoksullugu.pdf.
- Şimşek, M., 2008. *Küreselleşen Dünyada Kadının Ekonomik Konumu*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Takasaki, Y., Barham, B. L., Coomes, O. T., 2000. Rapid Rural Appraisal in Humid Tropical Forests: An Asset Possession-Based Approach and Validation Methods for Wealth Assessment Among Forest Peasant Households, World Development, 28 (2000).
- Tanrıvermiş, H., 2005. "Tarımda Sosyal Politikalar". Türkiye’de Tarım. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Edit. Prof. Dr. Fahri Yavuz, s:94. Ankara http://sgb.tarim.gov.tr/yayimlar/turkiyede_tarim.pdf
- Türkdoğan, O., 1970. Türkiye’de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları, A.Ü.Basımevi Erzurum.
- Tomruk, G., 2006. 21.yüzyılda Kalkınma Stratejileri Ve Yoksulluğun Azaltılması: Türkiye Uygulaması.Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri. <http://www.belgeler.com/blg/shz/21-yuzyilda-kalkinma-stratejileri-ve-yoksullugun-azaltilmasi-turkiye-uygulamasi-the-development-strategies-in-21st-century-and-the-decreasing-powerty-application-in-turkey>
- Uçar, D. ve Doğru, A.Ö., 2005. CBS Projelerinin Planlaması ve SWOT Analizinin Yeri, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Bilimsel Teknik Kurultayı, Ankara.
- Uçar, C., 2011. Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi. <http://www.ksgm.gov.tr>. Ankara.
- Ulutaş Ç. Ü., 2009. Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. Çalışma ve Toplum, 2, 25-40.
- Wilkins, L., Swatman, P., Castleman, T., 2004. Faster Richer Better: Rapid Appraisal Techniques for the Study of IS Implementation in Virtual Communities, The Qualitative Report, 9 (2004)161-175, URL: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR9-1/wilkins.pdf>
- Worldbank.,2003. Reaching the Rural Poor:A Renewed Strategy for Rural Development. USA

- Yağbasan, M. ve Çiçek, A., 2009. Gelenekselden Popülere Medyada Evliliğin Temsili Ve Etik (İzdivaç Programlarının Toplum Tarafından Algılanışı) Meya ve Etik Sempozyumu, 7–9 Ekim 2009, Elazığ. Perweb.Firat.Edu.Tr/Personel/Yayinlar/Fua_1415/1415_49703.doc
- Yamane, T., 2001. Temel Örnekleme Yöntemleri (Çevirenler M. Akif Bakır, Esen Gürbüzsel, Celal Aydın, Alptekin Esin), İstanbul.
- Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., Olhan, E. ve Kılıç, M., 2002. Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları. Uluslar arası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilciliği, s:12-13, Ankara. <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/publ/kadintarim.pdf>
- Yılmaz, H., Demircan, V. ve Dernek, Z., 2006. Isparta İlinin Tarımsal Yapısı, Üretimi ve Gelişme Potansiyeli. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, sayı: 1(2), s.1-16, Isparta. <http://www.tuik.gov.tr>, 2011/a “Yoksulluk Çalışması-2009”
- <http://www.tuik.gov.tr>, 2011/b “2010 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi”
- <http://www.tuik.gov.tr>, 2011/c “2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı”
- <http://www.worldbank.org>, 2011 “Yoksullukla İlgili Değişik İstatistikler”
- <http://www.istatistikanaliz.com>, 2011 “Ki-Kare Analizi”
- <http://www.hadim.bel.tr>, 2011 “Hadim İlçe İstatistikleri”
- <http://www.hadim.org.tr>, 2011 “Hadim İlçe İstatistikleri”

EK-1 KÖY BİLGİ - KATILIMCI DEĞERLENDİRME FORMU

Elinizde bulunan bu anket TÜBİTAK tarafından desteklenen ve Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nce yürütülen “**KIRSAL ALANDA TARIM İŞLETMELERİNDE YOKSULLUK VE YOKSULLUĞUN TOPLUMSAL CİNSİYET ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ:KONYA İLİ HADİM İLÇESİ ÖRNEĞİ**” konulu araştırma kapsamında hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgilerle kırsal alanda tarım işletmelerinde yoksulluğun belirlenmesine yönelik bu araştırma projesine katkıda bulunmuş olacaksınız. İlginize teşekkür ederiz.

Tarih:.....

Köyün/Kasabanın Adı :.....

1. Köyün/Kasabanın hane halkı sayısı:.....

2. Köyün/kasabanın nüfus ve cinsiyet dağılımı

Toplam :.....

Erkek :.....

Kadın :.....

3. Nüfusun yaş bileşimi

15 yaşından küçük :.....

Ort. birey sayısı :.....

15-50 yaş arası :.....

Çekirdek aile :.....

50 yaşından büyük :.....

Geniş aile :.....

Toplam :.....

Köydeki dul ve yetim sayısı:.....

4. Eğitim Durumu

	Kadın	Erkek
Okuma Yazma bilmeyen nüfus durumu (%)		
Okuma Yazma bilen nüfus durumu (%)		
İlkokul ve dengi okul mezunu nüfus durumu (%)		
Lise mezunu nüfus durumu (%)		
Üniversite mezunu nüfus durumu (%)		

5. Yörenizde kız çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Köyde/Kasabada göç durumu ve nedenleri ?

Köy dışında yaşayan aile sayısı:.....

Göçün yoğun olarak başladığı yıllar:.....

Göçün nedenleri:.....

Göç edilen yerler:.....

Göç edenlerin nitelikleri:.....

Göç edenlerin kasaba ile ilişkileri:.....

Göç edenlerin tarımsal varlıkları ve işleme durumları:.....

7. Köyün/kasabanın en önemli ürünleri

a. Yüzölçümü :..... dekar

[illegible]

- b. Köyde/kasabada topraksız aile sayısı :..... adet
Bunların uğraş alanları :.....
Hane başına düşen ort. Arazi miktarı :..... dekar
En fazla araziye sahip aile sayısı :..... Arazi miktarı :..... da
Ortalama parça sayısı :.....

8. İşletmelerin tasarruf ve egenim biçimi

Kiraya arazi veren işletme sayısı:.....arazi büyüklüğü.....da
Ortağa arazi işleyen işletme sayısı:.....arazi büyüklüğü.....da

9. Köyde/kasabada alet-makine varlığı :

Traktör sayısı :.....
Biçerdöver :.....
Hasat makinesi:.....
Diğer :.....

10. Köyde/kasabada Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı çiftçilerin toplam üreticiler içindeki oranı (%) veya yaklaşık sayısı.

.....
.....
.....
.....

11. ÇKS sistemine kayıtlı olmayan üreticilerin sisteme kayıt olmama nedenleri?

-
-
-
-
-

HAYVAN VARLIĞI ve HAYVANSAL ÜRETİM

1. Köyde/Kasabada hayvancılıkla uğraşan hane
sayısı:.....

2. Kasabada/köyde hayvan sayıları

Büyükbaş

İşletme sayısı:.....

Kültür:.....Melez:.....Yerli:..... Toplam:

Manda:.....

(Not: 5' den fazla ineği olan varsa sayısını ve hayvan sayılarını not alınız?)

Küçükbaş

İşletme sayısı:.....

Koyun:.....

Keçi:.....

(Not: 50'den fazla koyunu veya keçisi olan varsa sayısını ve hayvan sayılarını not alınız?)

Arıcılık

İşletme sayısı:.....

Kovan Sayısı:.....

3. Bitkisel üretimde son 10 yılda meydana gelen değişimler ?

(Ürün çeşitliliği, üretim tekniği, verimlilik, kredi kullanımı, girdi kullanımı, ürün pazarlaması vb. açılardan)

-
-
-
-
-
-

4. Hayvansal üretimde son 10 yılda meydana gelen değişimler?

Arttı (1)

Değişmedi (0)

Azalma (-1),

(İrk, üretim tekniği, kredi kullanımı, ürün pazarlaması vb. açılardan)

-

-

-

-

5. Yaşadığınız köyü üretim faaliyeti yönünden tanımlar mısınız?

1. Bitkisel üretim ağırlıklı

2. Hayvansal üretim ağırlıklı

3. Her ikisi de

4. Hiçbiri

6. Yaşadığınız yöreyi nasıl tanımlarsınız?

5. Kaynakları zengin, gelir açısından yoksul

6. Kaynakları zengin, gelir açısından normal

7. Kaynakları zengin, gelir açısından zengin

8. Kaynakları yoksul, gelir açısından yoksul

9. Kaynakları yoksul, gelir açısından normal

10. Kaynakları yoksul, gelir açısından zengin

11. Kaynakları normal, gelir açısından yoksul

12. Kaynakları normal, gelir açısından normal

13. Kaynakları normal, gelir açısından zengin

7. Yöre insanını tanımlar mısınız?

1. Çalışkan

2. Dayanışmayı sever-Yardım sever

3. Birbirlerini çekemezler

4. Kimse kimseye karışmaz

8. Köy/kasabada yaşayan haneleri nasıl değerlendirirsiniz?

	% veya sayı
Açlık sınırının altında geliri olan hane sayısı	
Fakir olan Hane Sayısı	
Normal standartlarda yaşayan hane sayısı	
Zengin olan hane sayısı	
Tarım ve hayvancılıkla uğraşan hane sayısı	
Tarım ve hayvancılıkla uğraşıp normal bir yaşantının altında yaşayan hane sayısı	
Tarım ve hayvancılıkla uğraşıp hayatından memnun olan hane sayısı	

9. Köyde normal standardın altında yaşayan hanelerin özellikleri nelerdir?

1. Yeterli mal mülkü yok
2. Sağlık sorunları var
3. Eşi yok
4. Çocuk sayısı fazla
5. Aileden gelen yoksulluk
6. Eğitimsizlik
7. Diğer.....

10. Köyde ortalama 4 kişilik bir ailenin normal geçimini sürdürebilmesi için en az ne kadarlık bir gelire sahip olması gerekir?

.....TL

ARAŞTIRMACININ İZLENİMLERİ?

.....
.....
.....

TEŞEKKÜRLER

!

EK-2 İŞLETME ANKET SORU FORMU

ANKET NO :
İŞLETME TİPİ :
TARİH :

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Kırsal Alanda Tarım İşletmelerinde Yoksulluk ve Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde
Değerlendirilmesi: Konya İli Hadim İlçesi Örneği

ARAŞTIRMA ANKET SORU KAĞIDI
2010

DİKKAT!

Bu anket; Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi doktora çalışması için TÜBİTAK projesi kapsamında hazırlanmış olup toplanan veriler sadece istatistiksel amaçla derlenir ve tamamen gizli tutulur. Bu veriler adı geçen proje dışında kullanılamaz ve delil vasıtası olamaz.

ADRES BİLGİLERİ

KOD

İLİ :
İLÇESİ :
KÖYÜ :

İŞLETMECİ BİLGİLERİ

İŞLETMECİNİN ADI SOYADI :
İŞLETME TELEFON NO :
GÖRÜŞÜLEN ADI SOYADI :
İŞLETMECİYE YAKINLIĞI :

1-İŞLETME İŞGÜCÜ BİLGİLERİ

NO	CİNSİYET	YAŞ	EĞİTİM	Birlikte Yaşama Durumu*	Sosyal Güvence Durumu	İŞLETMEDE		TARIMDA İŞLETME DIŞINDA		TARIM DIŞINDA		
						Çalıştığı Gün Sayısı	Ücret (TL/Gün)	Çalıştığı Gün Sayısı	Ücret (TL/Gün)	İşin Adı	Çalıştığı Gün Sayısı	Ücret (TL/Gün)
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												
13												
14												
15												

* Birlikte yaşıyorsa (1) Evet, Birlikte yaşamıyor fakat aynı köyde yaşıyorsa (2) , Birlikte yaşamıyor fakat farklı bir yerleşim yerinde yaşıyorsa (3) kodlanacaktır.

CİNSİYET KOD	
ERKEK	1
KADIN	2

EĞİTİM KOD	
Okuma Yazma yok	1
Okuma yazma var	2
İlkokul-Ortaokul	3
Lise	4
Yüksekokul	5
Üniversite ve üzeri	6

SOSYAL GÜVENCE KOD	
Sosyal Güvence Yok	1
Emekli Sandığı	2
SSK	3
Bağkur	4
Yeşil Kart	5

2-ÜRETİM DESENİ

Arazi tasarruf Şekli	Kod	Ürün Adı	Üretim Alanı (Da)	Arazinin Nevi*	Üretim Şekli (Sulu-Kuru)	Verim (Kg/Da)		Satış Fiyatı (TL/Kg)		Açıklama**
						Ana Ürün	Tali ürün	Ana ürün	Tali Ürün	
ÖZMÜLK	1									
	2									
	3									
	4									
	5									
	6									
	7									
	8									
	9									
KİRALANAN	1									
	2									
	3									
	4									
	5									
	6									
	7									
	8									
	9									
ORTAK	1									
	2									
	3									
	4									
	5									

Not: beraber yaşayan aile bireylerinin üzerine kayıtlı tüm araziler öz mülk olarak yazılacaktır.

Not: Üretim alanı kısmında arazi büyüklüğünde 1 dekar 1.000 m² ye eşittir. Bazı yörelerde 1000 m2 ye eşdeğer olamayan dekar dönüm vb. değişik ölçü birimleri kullanılmaktadır. Bu nedenle veri alınırken muhakkak üreticiye arazi büyüklüğünün ne olduğunu sorunuz

* Arazinin Nevi 1- Çok verimli, 2- Verimli, 3- Normal, 4- Verimsiz, 5- Çok verimsiz

** Açıklama bölümüne işletmenin kendi arazisi için kendi arazisinin değeri, kiralanan arazi için kira bedeli, ortakçılar için ise ortakçılık şekli yazılacaktır.

3-HAYVAN HAREKETLERİ

[illegible]

4-ALET EKİPMAN VARLIĞI

Cinsi	Adet	Model Yılı	Bugünkü Değeri (TL/Adet)	Başkasına İş Yapıyorsa Yılda Kaç Gün Çalışıyor (Gün)	Kiralama veya İş Yapma İle Bir Yılda Elde Edilen Gelir (TL)	Açıklama (1)
Traktör						
Römork						
Biçerdöver						
Ekin Biçme Makinesi						
Harman makinesi(batöz, turbo)						
Ekin Mibzeri						
Ş.Pancarı Mibzeri						
Süt Sağım Makinesi						
Traktör pulluğu						
Diskharrow						
Su Motoru						
Kültivatör (Kobra)						
Kazayağı						
Holder- İlaçlama Makinası						
Yonca biçme makinesi						
Balya Makinesi						
Kırkayak						
Merdane						
Kürüm						
Dip kazan-Dip patlatan						
Gübre Dağıtma Makinesi (Fırfır)						
Sırt Pülverizatör						
Ş.Pancarı Çapa Makinesi						
Ş.Pancarı Hasat Makinesi						
Tırmık						
Diğer (.....)						
Diğer (.....)						
Diğer (.....)						
Diğer (.....)						

(1). Peşin, Kredili, borçlanma ile mi alındığı, ortak mal mı; ortak malı ise ortak sayısı, yeni, eski gibi hususlar yazılacak.

5. BİTKİSEL ÜRETİM GELİRLERİ

KOD	ÜRÜN ADI	SATILAN MİKTAR (KG)	FİYATI (TL/KG)	İŞLETME İÇİ TÜKETİLEN (KG)	BEDELSİZ VERİLEN (KG)	SATILMAMIŞ DEPODA BEKLEYEN (KG)	ÜRÜNÜN SATILDIĞI YER
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							

6. HAYVANSAL ÜRETİM GELİRLERİ

KOD	ÖDEME CİNSİ	SATILAN MİKTAR (KG VEYA BAŞ)	KG VEYA BAŞFİYATI (TL)	İŞLETME İÇİ TÜKETİLEN (KG VEYA BAŞ)	BEDELSİZ VERİLEN (KG VEYA BAŞ)	SATILMAMIŞ DEPODA BEKLEYEN (KG VEYA BAŞ)	ÜRÜNÜN SATILDIĞI YER
1	ET						
2	TAZE SÜT						
3	YUMURTA						
4	TEREYAĞI						
5	PEYNİR						
6	YOĞURT						
7	BAL						
8	DERİ						
9	GÜBRE						
10	DİĞER (.....)						
11	DİĞER (.....)						
12	DİĞER (.....)						
13	DİĞER (.....)						

7. DİĞER KAYNAKLARDAN ELDE EDİLEN GELİRLER

		AYLIK GELİR (TL)	YILLIK GELİR (TL)
DİĞER GELİRLERİ			
1	EMEKLİ MAAŞI		
2	MAAŞ (DÜZENLİ ELDE EDİLEN GELİR)		
3	TİCARİ GELİR (DÜKKAN, SÜREKLİ TİCARET VB. AKTİVİTELERDEN ELDE EDİLEN GELİR)		
4	DÜZENSİZ GELİR (YIL İÇİNDE DÜZENSİZ AKTİVİTELERDEN ELDE EDİLEN GELİR)		
5	KİRA GELİRİ (EV, ARAZİ VB.)		
6	AİLE FERTLERİNDEN GÖNDERİLEN PARA		
7	FAİZ VE KOMİSYONLAR		
8	DESTEKLER VE PRİMLER*		
9	BANKADA VEYA TOPLU PARA		
10	BAŞKALARINA VERDİĞİ BORÇ PARA VEYA MALIN PARA CİNSİNDEN BEDELİ		
11	BANKADAN VB. YERLERDEN ÇEKİLEN KREDİ VE/VEYA EŞ DOSTTAN ALINAN PARA**		
12	DİĞER (.....)		

* Destekler ve primler kısmına işletmenin almış olduğu sertifikalı tohum desteği, mazot desteği, gübre desteği, toprak analizi desteği, fiyat desteği, kuraklık desteği vb. desteklerin toplam bedeli yazılacaktır.

** Kredi veya borç 2009 yılından önce alınmış ise 2009 yılına düşen miktar yazılacaktır.

8. BİTKİSEL ÜRETİM MASRAFLARI

Ürün adı								
Toplam Alan (Da)								
Sulama Durumu	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru
Toprak Hazırlığı Nadas Bozma (TL/da)								
Toprak Hazırlığı 1. Sürüm (TL/da)								
Toprak Hazırlığı 2. Sürüm (TL/da)								
Toprak Hazırlığı 3. Sürüm (TL/da)								
Toprak Hazırlığı Diğer Sürümler (TL/da)								
1. Çapalama								
2. Çapalama								
Budama								
Ekim Masrafı (TL/Da)								
Tohum Masrafı (TL/Da)								

Ürün adı								
GÜBRE VE GÜBRELEME MASRAFI								
Taban Gübresi DAP (Kg/da)								
Diğer Taban Gübresi (Kg/da) (.....)								
Gübreleme İşçilik (TL/da)								
Amonyum Nitrat (%26) (Kg/da)								
Amonyum Nitrat (%33) (Kg/da)								
Üre (Kg/da)								
Amonyum Sülfat (Kg/da)								
MÜCADELE MASRAFI								
İlaçlama İşçilik Masrafı (TL/da)								
Yabancı Ot ilacı (TL/Da)								
Zararlı ilacı (TL/Da)								
SU VE SULAMA MASRAFI								
Sulama İşçilik Masrafı (TL/da)								
Su Parası (TL/Da)								
HASAT VE HARMAN MASRAFI								
Hasat Harman (TL/da)								
Taşıma (TL/da)								

8. BİTKİSEL ÜRETİM MASRAFLARI

Ürün adı								
Toplam Alan (Da)								
Sulama Durumu	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru	1. Sulu 2. Kuru
Toprak Hazırlığı Nadas Bozma (TL/da)								
Toprak Hazırlığı 1. Sürüm (TL/da)								
Toprak Hazırlığı 2. Sürüm (TL/da)								
Toprak Hazırlığı 3. Sürüm (TL/da)								
Toprak Hazırlığı Diğer Sürümler (TL/da)								
1. Çapalama								
2. Çapalama								
Budama								
Ekim Masrafı (TL/Da)								
Tohum Masrafı (TL/Da)								

Ürün adı								
GÜBRE VE GÜBRELEME MASRAFI								
Taban Gübresi DAP (Kg/da)								
Diğer Taban Gübresi (Kg/da) (.....)								
Gübreleme İşçilik (TL/da)								
Amonyum Nitrat (%26) (Kg/da)								
Amonyum Nitrat (%33) (Kg/da)								
Üre (Kg/da)								
Amonyum Sülfat (Kg/da)								
MÜCADELE MASRAFI								
İlaçlama İşçilik Masrafı (TL/da)								
Yabancı Ot İlacı (TL/Da)								
Zararlı İlacı (TL/Da)								
SU VE SULAMA MASRAFI								
Sulama İşçilik Masrafı (TL/da)								
Su Parası (TL/Da)								
HASAT VE HARMAN MASRAFI								
Hasat Harman (TL/da)								
Taşıma (TL/da)								

9. HAYVANSAL ÜRETİM MASRAFLARI

Ürün adı	Büyükbaş Koyun-Kuzu Keçi-Çebiç	Kümes Hayvanları	Arı	Diğer
Toplam Baş /Kovan Sayısı (Adet)				
Kesif Yem Masrafı (TL)*				
Kaba Yem Masrafı (TL)**				
Geçici İşçilik Masrafı (0-6 ay arası)				
Devamlı İşçilik Masrafı (6 aydan fazla Çalışanlar için)				
Su-Tuz-Vitamin Masrafı (TL)				
Elektrik-Isınma Masrafı (TL)				
Veteriner (TL)				
İlaç-Aşı Masrafı (TL)				
Sigorta Masrafı (TL)				
Suni Tohumlama Masrafı (TL)				
Diğer Masraflar (TL)				

* Kesif Yem: Besi yemi, süt yemi, pamuk tohumu küspesi, arpa, buğday kırması vb.

** Kaba Yem: Saman, silaj, yonca kuru ot vb.

10. DİĞER HARCAMALAR

NO	ÖDEME CİNSİ	ÖDEME MİKTARI (TL/AY)	ÖDEME MİKTARI (TL/YIL)
1	EĞİTİM HARCAMASI (Dershane, yurt, kitap kırtasiye, eğitim kıyafetleri, üniversite harcı vb. harcamalar dikkate alınacaktır)		
2	SAĞLIK HARCAMASI (İlaç, aşı, doktor muayene ücreti, hastane masrafları Vb. masraflar dikkate alınacaktır)		
3	GIDA HARCAMASI (İnsan ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile alınan tüm Gıda ürünlerini kapsamaktadır)		
4	TEMİZLİK HARCAMASI		
5	EŞYA ALIMI		
6	EV KİRASI		
7	ISINMA HARCAMALARI (Kömür, odun, fuel oil masrafları dikkate alınacaktır)		
8	ELEKTRİK-SU-DOĞALGAZ HARCAMALARI		
9	DİĞER FERTLERE KARŞILIKSIZ GÖNDERİLEN PARA		
10	KREDİ ÖDEMESİ-BORÇ ÖDEMESİ (Sadece ilgili döneme ait miktarlar dikkate alınacaktır)* (Üretim masrafları için yapılan ödemeleri dikkate almayınız, tohum gübre, akaryakıt, elektrik vb.)		

11-İŞLETMECİ İLE İLGİLİ GENEL SORULAR

Soru 1. Sürekli köyde mi ikamet ediyorsunuz?

- 1 Evet
- 2 Hayır (köyde yılda geçirdiği süre.....)

Soru 2. Kaç yıldır çiftçilikle/hayvancılıkla uğraşıyorsunuz?

Soru 3. Çiftçilikle uğraşma nedeniniz nedir? (En fazla 3 cevap işaretlenebilir)

1. Atadan gelen meslek
2. En iyi bildiği meslek
3. Çiftçilik için arazi, bina vb. sahip olması
4. Yaşadığı bölge şartları
5. En iyi geçim kaynağı
6. Hiçbir sebebi yok
7. Diğer(.....)

Soru 4. Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kaç yıldır kayıtlısınız? (2001 yılı ilk ÇKS'nin başladığı yıldır)

Soru 5. Kendinizi hangi üretim dalında uzman görüyorsunuz?

1. Bitkisel Üretim
2. Hayvansal üretim
3. Her ikisinde de
4. Hiçbirinde

Soru 6. Size göre hangi üretim dalı ile uğraşmak daha karlıdır?

1. Bitkisel Üretim
2. Hayvansal üretim
3. İkisi de cazip
4. Hiçbiri cazip değil

Soru 7. Size göre gelir kaynaklarınızın oransal dağılımı nasıldır?

1. Bitkisel üretim
2. Hayvansal Üretim
3. Tarım Dışı

Oran %

Soru 8. Size göre toplum içerisindeki statünüz nedir?

- 1 Lider
- 2 Önder
- 3 Orta düzey
- 4 Hiçbir şeye karışmaz
- 5 Toplumdan dışlanmış

Soru 9. Gelirlerinizin oluşumunda aşağıdaki aile bireylerinden kimler etkilidir?

1. Kendisi ☐ Çok etkin ☐ Etkin ☐ Etkin değil ☐ Böyle bir fert yok
2. Eşi ☐ Çok etkin ☐ Etkin ☐ Etkin değil ☐ Böyle bir fert yok

3. Annesi	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
4. Babası	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
5. Çocukları	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
6. Diğer akrabalar	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok

Soru 10. Gelirlerinizin harcanmasında diğer aile fertlerinin etkinliği nedir? ?

1. Kendisi	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
2. Eşi	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
3. Annesi	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
4. Babası	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
5. Çocukları	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok
6. Diğer akrabalar	☐ Çok etkin	☐ Etkin	☐ Etkin değil	☐ Böyle bir fert yok

Soru 11. Size göre yoksulluk nedir? (En fazla 3 şık işaretleyin? Önem sırasını dikkate alın)

	Önem Sırası
1. Gelir eksikliği	
2. Sağlık durumunun kötü olması	
3. Çocuk sayısının çokluğu	
4. Sosyal güvence eksikliği	
5. Eğitim seviyesinin düşüklüğü	
6. Kadınların zayıflığı	
7. Güçsüzlük/sahipsizlik	
8. Umutsuzluk	
9. Boş zaman olmayışı	
10. Devletin çiftçiyi unutmaması	
11. Diğer(.....)	

Soru 12. Size göre yoksulluğun nedenleri nelerdir? (En fazla 3 şık. Önem sırasını dikkate alın)

1. Yeterli mal varlığının olmayışı	
2. Yeterli eğitim imkanlarının olmayışı	
3. Yerleşim yerinin mevki (dağlık vb.)	
4. Aileden gelen yoksulluk	
5. Politika eksikliği	
6. Sağlık sıkıntıları	
7. Diğer.....	

Soru 13. Kendinizi gelir açısından toplum içerisinde hangi konumda görüyorsunuz?

- 1 Yoksul
- 2 Orta
- 3 İyi

Soru 14. Herhangi bir tarımsal kooperatif veya birlik üyesi misiniz?

1. Evet
2. Hayır (17. Soruya geç)

Soru 15. Cevabınız “Evet” ise üye olduğunuz kooperatif veya birlikler hangileridir?

1. Tarım Kredi Kooperatifi	7. Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği
2. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	8. Meyve Üreticileri Birliği

3. Sulama Kooperatifi	9. Cami Yaptırma Derneği
4. Ziraat Odası	10. Süt Birliği
5. Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	11. Diğer(.....)
6. Pankobirlik	12. Diğer(.....)

Soru 16. Kooperatif veya Birliklerin size sağladığı faydalar nelerdir?

1. Herhangi bir faydası yok	6. Bilgi temini- Veterinerlik hizmeti
2. Ucuz girdi temini	7. Rekabet avantajı
3. Kolay girdi temini	8. Damızlık hayvan temini
4. Ürünlerin pazarlanmasında kolaylık	9. Desteklerden yararlanmak için gerekli
5. Finansman/Kredi sağlaması	10. Diğer (belirtiniz).....

Soru 17. Cevabınız “Hayır” ise kooperatif veya birliklere üye olmama nedenleriniz nelerdir?

1. Faydalı bulmuyorum
2. Yakınımızda teşkilatı yok
3. Güvenmiyorum
4. Diğer (belirtiniz).....

Soru 18. Hanenizde genelde en önemli 3 sorun nedir?

1.
2.
3.

Soru 19. Yoksul olarak sizi rahatsız eden en önemli 3 sorun nedir? (12. Soruya Cevabınız 1 ise)

1.
2.
3.

12-HANE HALKI SOSYAL DONANIM DURUMU

Soru 20. Oturduğunuz Konut size mi ait

Evet

Değeri.....TL

Hayır

Soru 21. Oturduğunuz ev kaç katlı?

.....

Soru 22. Oturduğunuz konutun yapı türü nedir?

Briket

Taş

Tuğla

Ahşap

Kerpiç

Betonarme

Soru 23. Oturduğunuz evin yaşı nedir?

.....

Soru 24. Oturduğunuz konutun ısıtma sistemi nedir?

Odun-Kömür

Elektrik

Doğalgaz

Tezek

Fuel-oil

Güneş enerjisi

Soru 25. Isınma ihtiyaçlarınızı karşılama kaynaklarınız nelerdir?

1. Kendi imkanları
2. Kaymakamlık yardımı
3. Diğer akrabaları-Komşu
4. Diğer (belirtiniz).....

Soru 26. Oturduğunuz konutta aşağıdakilerden hangisi mevcut

Banyo

Tuvalet (ev içi)

Devamlı sıcak su (güneş ener.
vb.)

Elektrik

İçme (şebeke) suyu

"0" Yok/"1" Var

Mutfak

Kapalı garaj

Bahçe

"0" Yok/"1"
Var

Soru27. İkamet ettiğiniz bu konuttan başka oturduğunuz ikinci bir konut (yazlık, kışlık, yayla evi vb.) var mı?

Evet

Hayır

Değeri.....TL

Soru 28. İkamet ettiğiniz ikinci konut nerededir?

Yurtdışında

Yurt içinde başka ilde

Yurt içinde aynı ilde

Soru 29. Hanenize ait taşınmaz mülkiyetlerin sayısını belirtiniz. (Yoksa 0 yazınız)

Apartman dairesi

Yazlık

Arsa

Devremülk

Dükkan

Miktar	Değeri (TL/Toplam)

Depo-Ambar

Ahıl

Ağır

Soru 30. Aşağıdaki eşyalardan hanenizde kullandıklarınızın sayısını belirtiniz.(Yoksa '0' yazınız)

Telefon hattı

Cep telefonu

Bilgisayar

İnternet hattı

Televizyon

DVD veya VCD

Video kamera

Buzdolabı

Derin dondurucu

Bulaşık makinesi

Mikrodalga fırın

Çamaşır makinesi

Halı yıkama makinesi

Klima

Uydu veya kablolu yayın

Soru 31. Hanenize ait ulaştırma vasıtalarının sayısını belirtiniz. (Yoksa 0 yazınız)

Otomobil

Jeep

Kamyonet

Tır

Miktar	Değer (TL/Toplam)

Minibüs

Otobüs

Motorsiklet

Miktar	Değer (TL/Toplam)

Soru 32. Devletin (Kaymakamlık vb.) verdiği yardımlardan yararlanıyor musunuz?

1. Hayır hiç yararlanmıyorum
2. Gıda yardımı alıyorum
3. Isınma (odun-kömür vb. yakacak) yardımı alıyorum
4. Yaşlılık maaşı alıyorum
4. Diğer yardımlar (belirtiniz).....

Soru 33. Köy dışından kimse köydeki yoksullara yardım eder mi?

1. Hayır hiç yardım gelmez
2. Bazen yardımlar gelmekte
3. Her zaman yardımlar gelmekte

13-YÖRE BİLGİLER

Soru 34. Yerleşim yerine olan uzaklığınız?

.....km

Soru 35. Yerleşim yerinin denizden yüksekliği (rakımı)?

.....m

Soru 36. Sizce yörede ortalama ömür ne kadardır?

.....yıl

Soru 37. Temel eğitim olanakları hakkında düşünceniz nedir?

1. Yeterli
2. Yetersiz

Soru 38. Temel sağlık olanakları hakkında düşünceniz nedir?

1. Yeterli
2. Yetersiz

Soru 39. Sağlıklı içme suyunuz var mı?

1. Var
2. Yok

Soru 40. Kanalizasyon sisteminiz var mı?

1. Var
2. Yok

Soru 41. Çöp ve atık sisteminiz var mı?

1. Var
2. Yok

Soru 42. Yaşadığınız yöreyi üretim faaliyeti yönünden tanımlar mısınız?

1. Bitkisel Üretim ağırlıklı
2. Hayvansal üretim ağırlıklı
3. Her ikisi de
4. Hiçbiri

Soru 43. Size göre bu yerleşim yerinde normal bir yaşantı için ne kadar arazi gerekli?

1. Kuru arazi
2. Sulu arazi

Dekar (1.000 m2)

Soru 44. Sizce bu yerleşim yerinde normal bir yaşantı için ne kadar hayvan gerekli?

1. İnek-Sığır
2. Koyun-Keçi
3. Arı (Kovan)

Baş

Soru 45. Sizce bu yerleşim yerinde normal bir yaşantı için en az ne kadar aylık para gerekli?

.....TL

Soru 46. Yaşadığınız yöreyi nasıl tanımlarsınız?

1. Kaynakları zengin, gelir açısından yoksul
2. Kaynakları zengin, gelir açısından normal
3. Kaynakları zengin, gelir açısından zengin
4. Kaynakları yoksul, gelir açısından yoksul
5. Kaynakları yoksul, gelir açısından normal
6. Kaynakları yoksul, gelir açısından zengin
1. Kaynakları normal, gelir açısından yoksul
2. Kaynakları normal, gelir açısından normal
3. Kaynakları normal, gelir açısından zengin

Soru 47. Yöre insanını nasıl tanımlarsınız?

1. Çalışkan
2. Dayanışmayı sever-Yardım sever
3. Birbirlerini çekemezler
4. Kimse kimseye karışmaz

Soru 48. Siz muhtar olsaydınız yörede öncelikli olarak değiştireceğiniz 3 şey nedir?

1.
2.
3.

Soru 49. Köyünüzün genel durumu?

Yerleşim yerinde Toplam Hane Sayısı	
Normal bir yaşantının altında yaşayan hane sayısı	
Hayatından memnun olan hane sayısı	
Tarım ve hayvancılıkla uğraşan hane sayısı	
Tarım ve hayvancılıkla uğraşıp normal bir yaşantının altında yaşayan hane sayısı	
Tarım ve hayvancılıkla uğraşıp hayatından memnun olan hane sayısı	

ANKET NO :
İŞLETME TİPİ :
TARİH :

Kırsal Alanda Tarım İşletmelerinde Yoksulluk ve Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde
Değerlendirilmesi: Konya İli Hadim İlçesi Örneği

ARAŞTIRMA ANKET SORU KAĞIDI-KADINLAR İÇİN
2010

ADRES BİLGİLERİ

KOD

İLİ :

İLÇESİ :

KÖYÜ :

İŞLETMECİ BİLGİLERİ

İŞLETMECİNİN ADI SOYADI
(ERKEK)

:

İŞLETME TELEFON NO

:

GÖRÜŞÜLEN ADI SOYADI
(KADIN)

:

İŞLETMECİYE YAKINLIĞI

:

ANKETÖRÜN

ADI SOYADI

:

1. 1. KADINLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE GENEL BİLGİLER

Soru 1. Kadınların Kişisel Özellikleri

Yaş	Öğrenim Durumu	Evlilik Süresi (yıl)	Evlilik Sayısı	Evlenme Şekliniz	Eğer 2. Evliliğiniz İse Yeniden Evlenme Nedeni
				() Görücü usulü () Anlaşarak () Kaçarak	() Ölüm () Boşanma

Yaşayan Çocuk Sayısı	Düşük Sayısı	Ölü Doğum Sayısı	Eşi ile akrabalığı	Nikah durumu
K:..... E:.....			() Var () Yok	() Dini nikah () Resmi nikah

Soru 2. Çocuk sayısını belirlemek elinizde olsaydı, kaç çocuk isterdiniz?

Kız	Erkek

1.2. KADINLARIN GELİR KAYNAKLARI VE YAŞAM STANDARDI

Soru 3. Aile Geliriniz hangi kaynaklardan oluşuyor (Önem derecesine göre sıralayınız, gelir yoksa "0" yazınız)?

Gelir kaynakları	Derece
Yalnız eşinin geliri	
Kendisinin geliri	
Çocukların geliri	

Soru 4. Üzerinize kayıtlı hayvan ve arazi miktarları

Varlıklar	Adet-Büyükölük
Tarla Arazisi Miktarı (Da)	
Meyve Arazisi Miktarı (Da)	
Sebze Arazisi Miktarı (Da)	
Arsa (m ²)	
Ev	
Traktör	
Büyükbaş	
Küçükbaş	
Arı	

Soru 5. Yaptığınız harcamaları nereden karşılıyorsunuz? Önem derecesine göre ilk 3'ünü sıralayınız

Gelir kaynakları	Derece
Ben harcama yapmam	
Eşimin verdiği harçlık	
Çocuklarının verdiği harçlık	
Ücretli ve maaşlı olarak çalışıyorum (Sürekli)	
Kendim işverenim	
Tarım işçisi olarak çalışıyorum	
Hiçbir kazancım yok	
Diğer (.....)	

Soru 6. Gelirinizi değerlendirme şekliniz? Önem derecesine göre ilk 3'ünü sıralayınız

Gelir kaynakları	Derece
Gelirim yok	
Eşime veriyorum	
Çocuklarımin ihtiyaçlarına harcıyorum	
Kendim değerlendiriyorum	
Diğer (.....)	

1.3. KADINLARIN TARIMSAL FAALİYETLERDEKİ ROLÜ

Soru 7. Tarımsal Faaliyetlere Katılma Durumu

Hiçbir Faaliyete Katılmıyor..... ☐

Cevabınız 'Evet' ise aşağıdaki tabloyu uygun yerlere (X) işareti koyarak doldurunuz.

Tarımsal Faaliyetler	Kendi İşletmesinde Katılım	Başkasının İşletmesinde Katılım
Ekim-Dikim		
Toprak Hazırlığı (Sürüm)		
Çapa yapma		
Gübreleme		
Tarımsal mücadele		
Sulama		
Budama		
Hasat-Toplama		
Tarımsal ürün pazarlama-pazarda satış		
Hayvan besleme ve sulama		
Süt sağımı		
Ahır-ağıl ve Gübre temizleme		
Küçükbaş ve/veya Büyükbaş hayvan meraya çıkarmak		
Arı bakımı		
Kümes hayvanı bakımı		

Soru 8. Tarımsal konularda başvurduğunuz bilgi kaynakları nelerdir?

Bilgi kaynakları	Lütfen önem sırasına göre numara veriniz (En fazla 3 şık)
Bilgi Kaynağı yok (Kendi tecrübesi)	
Tarım İl/İlçe Müdürlüğü	
Eşi	
Komşular-akrabalar	
Önder çiftçiler	
Tarım danışmanı	
Muhtar	
TV-Radyo-İnternet	
Gazete, dergi vs	
Diğer (.....)	

Soru 9. Tarımsal alanda bilgiye ihtiyaç duyduğunuz konular nelerdir?

İhtiyaç Duyulan Konular	Lütfen önem sırasına göre numara veriniz (En fazla 3 şık)
Meyve-sebze yetiştiriciliği	
Hastalık ve zararlılarla mücadele	
Çapalama-sulama-ilaçlama	
Hayvan hastalıkları, bakımı, beslenmesi	
Tarım alet makine kullanımı	
Her konuda	
Hiçbir konuda	
Diğer (.....)	

Soru 10. Kadınların Yıl İçinde Çalışma Faaliyet Takvimi

Faaliyetler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ekim-Dikim (Sebze-Meyve-Tarla)												
Toprak Hazırlığı (Sürüm)												
Çapa yapma												
Gübreleme												
Tarımsal mücadele												
Sulama												
Budama												
Hasat-Toplama												
Tarımsal ürün pazarlama-pazarda satış												
Hayvan besleme ve sulama												
Süt sağımı												
Ahır-ağıl ve Gübre temizleme												
Küçükbaş ve/veya Büyükbaş hayvan meraya çıkarmak												
Kümes hayvanı.....												
Arıcılık.....												
Tarım İşçiliği.....												
Diğer.....												
Diğer.....												

Tabloyu eğer faaliyeti Kadın Yapıyorsa “ K “, Erkek yapıyorsa “ E “ işçi veya çoban Yapıyorsa “ D” harfi koyarak doldurunuz. Eğer faaliyeti birden fazla kişi yapıyorsa yapan kişi ile ilgili harfleri yan yana yazınız.

Soru 11. Aile bireylerinin günlük çalışma süreleri (Saat/Gün)

Faaliyetler	Kadın	Erkek
A. ÜRETİM VE PAZARLAMA		
Sebze Üretimi		
Meyve-Bağ Üretimi		
Diğer Bitkisel Üretim		
Büyükbaş Hayvancılık		
Küçükbaş Hayvancılık		
Arıcılık		
Kümes Hayvanları		
Ürün işleme (süt ürünleri, bitkisel ürün vb.)		
Pazarlama (Pazarda satış)		
El sanatları Üretimi		
B. ÜCRETLİ ÇALIŞMA		
Tarımsal Faaliyetlerde		
Tarım Dışı Faaliyetlerde		
C. EV İŞLERİ		
Yemek Pişirme		
Temizlik		
Çamaşır Yıkama		
Bulaşık yıkama		
D. ÇOCUK BAKIMI		
E. DİĞER İŞLER		
İmece		
Gıda Depolama/İşleme (Evde Tüketmek Amaçlı)		
Bina Bakımı ve Onarımı		
Toplam Çalışma Saati		

Soru 12. Tarım il-ilçe Müdürlüğü'nün bilgilendirme ve eğitim toplantılarına katılıyor musunuz?

1. Böyle bir toplantı olmadı
2. Evet sürekli katılıyorum
3. Evet ara sıra katılıyorum
4. Hayır hiç katılmıyorum

1.4. KADINLARIN SOSYAL İLİŞKİLERİ VE FAALİYETLERİ

Soru 13. Ev İşlerine Katılım Durumu (Uygun yerlere (X) işareti koyarak doldurunuz)

Ev işleri	Yapmıyor	Kendisi Yapıyor	Yardım Alıyor	Yardım Aldığı Birey*
Yiyecekleri satın alma				
Yemek hazırlama				
Bulaşık yıkama				
Su taşıma				
Kışık yiyecek hazırlama				
Hayvansal ürünlerin işlenmesi				
Konutun Bakımı (Boya-badana-tamirat)				
Yatakların toplanması-düzeltilmesi				
Ev temizliği				
Avlu temizliği				
Çamaşır yıkama				
Ütü yapma				
Dikiş ve tamir işleri				
Çocukların bakım ve beslenmesi				
Yaşlıların bakımı				
Tezek yapma				
Odun toplama ve taşıma				
Odun kesme				
Soba yakma				
Diğer.....				

* 1. Eşi 2. Kız çocuğu 3. Erkek çocuğu 4. Diğer (açıklayınız)

Soru 14. Kışın tüketmek amacıyla evde ne tür gıdaları yapıyorsunuz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Peynir	2. Bulgur
3. Konserve	4. Reçel
5. Salça	6. Erişte
7. Tarhana	8. Yufka ekmek
9. Hiçbir şey yapmıyor	10. Diğer (.....)

Soru 15. Aşağıdaki yemek yeme alışkanlıklarından hangisini yapıyorsunuz?(Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Yerde yemek yeme	2. Kadın-erkek ayrı yemek yer
3. Ortak tabaktan yeme	4. Önce aile büyükleri ve erkekler yer
5. Diğer (.....)	

Soru 16. Evinizde en çok pişen 3 yemek nedir?

- 1.....
2.....
3.....

Soru 17. İşlerinizden arta kalan boş zamanlarınızda ne tür faaliyetlerle ilgilenirsiniz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Kitap okuma
2. Kuran okuma
3. Gazete-dergi okuma
4. Radyo dinleme
5. TV seyretme
6. Bilgisayar kullanma
7. Komşu akraba ziyareti
8. Diğer(.....)

Soru 18. Televizyon seyretme sıklığınız nedir?

1. Hiç seyretmem
2. Her gün
3. Haftada 1-2 kez
4. Haftada 3-4 kez

Soru 19. Televizyonda en fazla izlediğiniz program nedir (Tek şık işaretleyin)?

1. Haberler
2. Dini programlar
3. Kadınlara yönelik eğlence programları
4. Yemek programları
5. Belgesel
6. Diğer

Soru 20. Radyo dinleme sıklığınız nedir?

1. Hiç dinlemem
2. Her gün
3. Haftada 1-2 kez
4. Haftada 3-4 kez

Soru 21. Radyoda en fazla dinlediğiniz program nedir (Tek şık işaretleyin)?

1. Haberler
2. Dini programlar
3. Kadınlara yönelik eğlence programları
4. Yemek programları
5. Belgesel
6. Diğer

Soru 22. Cep telefonu kullanıyor musunuz?

- 1.Evet
- 2.Hayır

Soru 23. Akrabalarınızla olan ilişkilerinizi değerlendiriniz?

1. Hiç görüşmem
2. Az/Bazen görüşürüm
3. Normal Görüşürüm
4. İlişkilerimiz iyi
5. İlişkilerimiz mükemmel

Soru 24. Akrabalarınızla sorunlarınız varsa ne tür sorunlarınız var? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Sorun yok
2. Kan davası
3. Miras sorunları
4. Maddi problemler
5. Diğer (.....)

Soru 25. Komşularınızla bir araya gelme sıklığınız nedir?

1. Her gün
2. Haftada 2-3 kez
3. Ayda bir
4. Yılda bir
5. Gerekli oldukça
6. Diğer (.....)

Soru 26. Komşu, yakın çevre ve akrabalarla sosyal ilişkileriniz nasıldır?

Yardımlaşma Konuları	Komşu ve Yakın Çevre ile Yardımlaşma	Akraba ile Yardımlaşma
Tarımsal işlerde		
Ev temizliğinde		
Kışlık yiyecek hazırlamada		
Ekmek yapımında		
Düğün-cenaze vb.		
Maddi Konularda		
Diğer(.....)		
Diğer(.....)		
Diğer(.....)		

Lütfen 1-5 arası (1 Kötü, yardımlaşma yok- 5 çok iyi yardımlaşma mükemmel) puan veriniz.

Soru 27. Bu zamana kadar herhangi bir eğitici kursa katıldınız mı? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

1. Katılmadım
2. Biçki-dikiş-nakış
3. Pasta-yemek
4. Konserve
5. Tarımsal konularda kurslar
6. Diğer

Soru 28. Banka ile herhangi bir konuda iş yapıyor musunuz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Hiç iş yapmıyorum
2. Kredi kullanıyorum
3. Yatırımlarım var
4. Bireysel Emeklilik
5. Fatura ödüyorum
6. Diğer (.....)

Soru 29. İhtiyaçlarınız için aşağıdaki alışveriş yerlerinden hangisini kullanıyorsunuz? (Önem sırasına göre sıralayınız)

1. Bakkal (.....)
2. Market (.....)
3. Pazar (.....)
4. Diğer (.....) (.....)

Soru 30. Sağlık sorunları için genelde nereye gidiyorsunuz? (Önem sırasına göre 3 şık işaretleyiniz))

1. Özel hastaneye (.....)
2. Devlet hastanesine (.....)
3. Sağlık Ocağına (.....)
4. Tıp Merkezine (.....)
5. Özel doktora (.....)
6. Diğer..... (.....)

1.5. KADINLARIN ÖRGÜTSEL HAREKETLERİ

Soru 31. Herhangi bir partiye üye misiniz?

1. Evet
2. Hayır

Soru 32. Köyde veya şehirde yerel yönetimde bir göreviniz var mı?

1. Yok
2. Muhtarlık
3. Aza
4. Belediye encümeni
5. Diğer(.....)

Soru 33. Üye olduğunuz kooperatif- dernek vb. bir organizasyon var mı?

- a) Evet
- b)Hayır

Soru 34. Cevabınız 'Evet' ise aşağıdaki kooperatif ve/veya birliklerden hangilerine üyesiniz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Sulama Kooperatifi	2. Pankobirlik
3. Üretici Birliği	4. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
5. Tarım Kredi kooperatifi	6. Ziraat Odası
7. Diğer (.....)	

Soru 35. Tüketiminizde (harcamalarınızda) en büyük payı hangi kalemler alıyor? (Önem sırasına göre 3 şık sıralayınız)

a. Gıda		b. Sağlık	
c. Giyim		d. Kredi borçları	
e. Eğitim		f. Diğer	

1.6. KADINLARIN AİLE İÇİ ROLLERİ VE İLİŞKİLER

Soru 36. Eşinizin izni olmadan tek başına neler yapabilirsiniz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Seyahat	2. Alışveriş
3. Yatırım	4. Hiçbir şey
5. Her şey	6. Diğer (.....)

Soru 37. Eşiniz sizin izniniz olmadan neler yapabilir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Seyahat	2. Alışveriş
3. Yatırım	4. Hiçbir şey
5. Her şey	6. Diğer(.....)

Soru 38. Aile içi karar alma durumları ve sorumluluk paylaşımı?

Karar Alma Konuları	Karar Veren	Karar Vermesi Gereken
Parasal Konular		
Fatura, Kredi vb. Ödemeler		
Aile ihtiyacı için pazar alışverişleri		
Bitkisel üretim faaliyetleri		
Hayvansal üretim faaliyetleri		
Ürün pazarlama		
Kredi kullanma		
Yatırım kararları		
Üretim girdilerini belirleme		
Misafir ağırlama		
Sağlık konuları		
Diğer.....		
Parasal olmayan konular		
Çocuk bakımı		
Çocuk eğitimi		
Oy kullanma		
Herhangi bir yere üyelik		
Ev işleri		
Ev temizliği		
Çocuk evlendirme		
Diğer.....		

E: Eşi karar verir

K: Kendi karar verir

H: Her ikisi de sorumlu

T: Tüm aile kara verir

B: Büyükleri kara verir

Y: Bu konuda karar alınmaz

Soru 39. Size göre erkeklerin en önemli görevleri nelerdir? (En önemli 3 şıkkı önem sırasına göre sıralayınız)

- Evin geçimini sağlamak (.....)
- Güvenlik ve koruma (.....)
- Çocuk bakımı (.....)
- Alış-veriş (.....)
- Misafir ağırlama (.....)
- Diğer (.....)

Soru 40. Size göre kadınların en önemli görevleri nelerdir? (En önemli 3 şıkkı önem sırasına göre sıralayınız)

- Evin işlerini yapmak (yemek-temizlik vb.) (.....)
- Aile bütçesine katkıda bulunmak (.....)
- Çocuklarına ve kocasına bakmak (.....)
- Aile içi uyum ve huzuru sağlamak (.....)
- Diğer (.....)

Soru 41. Size göre kadın evinin dışında gelir getirici bir işte çalışmalı mıdır?

- Mutlaka çalışmalıdır
- Çalışmalıdır
- Bilmiyorum
- Çalışmamalıdır
- Kesinlikle çalışmamalıdır

Soru 42. Eğer kadının çalışması gerektiğini düşünüyorsanız size göre bir kadın işini seçerken neye dikkat etmelidir? (Tek şık işaretleyiniz)

1. Evinin işini aksatmayacak bir meslek olmalı
2. Çocuklarını ihmal etmeyecek bir meslek olmalı
3. Hayat müşterek olduğu için her işi yapabilir
4. Eşinin izin verdiği tüm işleri yapabilir
5. Diğer.....

Soru 43. Eğer herhangi bir ücretli işte çalışmıyorsanız nedeni nedir? (Tek şık işaretleyiniz)

1. Babam okumama izin vermedi
2. Yaşanılan yerleşim yerindeki sosyal imkanlar
3. Eşim çalışmamı istemedi(Okuduğum halde)
4. Ben istemedim(Maddi yönden ihtiyacım yok)
5. Çocuklarıma bakacak kimse yok
6. Kadının çalışması zorunlu değil
7. Diğer.....

Soru 44. Bugün bir işiniz olsaydı nasıl bir işte çalışmak isterdiniz? (Tek şık işaretleyiniz)

1. Ekonomik yönden iyi gelir getirmeli
2. Kendi işimde çalışmak isterdim
3. Çalıştıktan sonra fark etmez
4. Diğer.....

Soru 45. Eşinizin nasıl bir işte çalışmasını isterdiniz? (Tek şık işaretleyiniz)

1. Ekonomik yönden iyi gelir getirmeli
2. Sosyal statüsünü yüksek bir iş olmalı
3. Kendi işinde çalışması gerekli
4. Çalıştıktan sonra fark etmez
5. Diğer.....

1.7. KADINLARIN GELECEK İLE İLGİLİ DÜŞÜNCE VE PLANLARI

Soru 46. Okul çağında olup ta, okula gidemeyen çocuğunuz var mı?

1. Evet (Neden.....)
2. Hayır

Soru 47. Çocuklarınızın (Çocuğu olsaydı)hangi mesleğe sahip olmasını isterdiniz? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

Kızlar	Erkekler
1. Doktor	1. Doktor
2. Mühendis	2. Mühendis
3. Öğretmen	3. Öğretmen
4. Hemşire	4. Asker (Subay-Astsubay vb.)
5. Çalıştıktan sonra meslek fark etmez	5. Çalıştıktan sonra meslek fark etmez
6. Meslek sahibi olmasını istemem	6. Meslek sahibi olmasını istemem
7. Diğer.....	7. Diğer.....

Soru 48. Şu an için bir seçim yapabilseydiniz nerede yaşamak isterdiniz? Neden?

1. Köyde yaşamak isterdim.....
2. Şehirde yaşamak isterdim.....

Soru 49. Köy yaşamında hiç sevmediğiniz bir şey var mı? Varsa neler?

.....

.....

Soru 50. Kendinizle ilgili olarak ileride ne yapmak istiyorsunuz?

.....

.....

Soru 51. Aşağıdakilerden hangisi/hangilerinin hayatınıza katılmasını isterdiniz? (Önem sırasına göre 3 şık işaretleyiniz)

1. Düzenli gelir	(.....)	2. Temiz çevre	(.....)
3. Sosyal güvence	(.....)	4. Okul	(.....)
5. Çocuk parkı	(.....)	6. Elektrikli eşyalar	(.....)
7. Sinema/Tiyatro	(.....)	8. Spor alanları	(.....)
9. Sağlık ocağı	(.....)	10. Sağlık personeli (doktor-hemşire vb.)	(.....)
11. Otomobil	(.....)	12. Bilgisayar-İnternet	(.....)
13. Tarım danışmanı (Veteriner-Ziraat Müh.)	(.....)	14. Diğer (.....)	(.....)

1.7. KADINLARIN YOKSULLUK VE KALKINMA KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Soru 52. Size göre yoksul kime denir?

.....

.....

.....

Soru 53. Sizce bölgenizde yoksulluk var mı?

- a) Evet b) Hayır

Soru 54. Cevabınız “Evet” ise niçin yoksulluk olduğunu düşünüyorsunuz?(Önem sırasına göre en fazla 3 şık işaretleyiniz)

1. Gelir azlığı (.....)
2. Yöredeki işsizlik sorunu (.....)
3. Tarım alanlarının azlığı (.....)
4. Tarımsal faaliyetin gelir getirmemesi (.....)
5. Kuru tarım alanlarının fazlalığı (.....)
6. Toprağın verimsizliği (.....)
7. İklim şartlarının olumsuzluğu (.....)
8. Çevre topografik şartların zorluğu (.....)
9. Ülkenin genel ekonomik ve siyasal durumu (.....)
10. Sağlık imkanlarının yetersizliği (.....)
11. Eğitim olanaklarının yetersizliği (.....)
12. Yaşlı nüfusun fazlalığı (.....)
13. Tembellik (.....)
14. Diğer..... (.....)

Soru 55. Yörenizdeki işsizlik konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

1. Yörede işsizlik sorunu yok
2. Alternatif iş imkanı yok.
3. Genç nüfusun azalması
4. Mevsime bağlıdır: tarımsal faaliyetlere göre değişir
5. Topografya ve çevre şartlarından kaynaklanmaktadır.
6. Diğer.....

Soru 56. Yoksulluğun azaltılması konusunda umudunuz var mı?

1. Evet Nedeni:.....
2. Hayır Nedeni:.....

Soru 57. Sizce yörenizin kalkınması için neler yapılmalı? (Önem sırasına göre en önemli 5 şıkkı işaretleyiniz?)

1. Meyvecilik-Bağcılık teşvik edilmeli (.....)
2. Tarla ürünleri teşvik edilmeli (.....)
3. Büyükbaş hayvancılık teşvik edilmeli (.....)
4. Küçükbaş hayvancılık teşvik edilmeli (.....)
5. Arıcılık teşvik edilmeli (.....)
6. Sanayi üretimi teşvik edilmeli (.....)
7. El sanatları teşvik edilmeli (.....)
8. Turizm teşvik edilmeli (.....)
9. Diğer..... (.....)

Soru 58. Sizce yörenizde kalkınmayı destekleyecek unsurlar nelerdir? (Önem sırasına göre en önemli 5 şıkkı işaretleyiniz?)

1. Altyapı yatırımları (Kanalizasyon, içme suyu, elektrik, doğalgaz, yol vb.) (.....)
2. Kredi sağlanmalı (.....)
3. Devlet yatırım teşvikleri gerekli (.....)
4. Konaklama imkanları geliştirilmeli (.....)
5. Eğitim imkanları arttırılmalı (.....)
6. Yörenin tanıtımı yapılmalı (.....)
7. Sağlık hizmetleri iyileştirilmeli (.....)
8. Diğer..... (.....)

Soru 59. Yörenizdeki kalkınma çalışmalarında en çok katkıyı kimlerden beklersiniz? (Önem sırasına göre en önemli 3 şıkkı işaretleyiniz?)

1. Belediye (.....)
2. Muhtarlık (.....)
3. Kaymakamlık-Valilik (.....)
4. Özel şirketler (.....)
5. Halk (Kendileri) (.....)
6. Devlet (.....)
7. Diğer..... (.....)

Soru 60. Yöreniz için yeni kalkınma seçeneği sunulsa, buna karşı tavrınız ne olur? (Tek şık işaretleyiniz)

1. İlk uygulayanlardan olmak isterim
2. Gereken eğitimi aldıktan sonra uygulamak isterim
3. Beklerim, ilk sonuçları görmek isterim
4. Benim için bir anlam ifade etmez, uygulamak istemem

Soru 61. Yöre insanını nasıl tanımlarsınız? (Tek şık işaretleyiniz)

1. Çalışkan
2. Dayanışmayı ve yardım sever
3. Birbirlerini çekemezler
4. Kimse kimseye karışmaz

Soru 62. Yaşadığınız yöreyi nasıl tanımlarsınız?

1. Kaynakları yoksul, gelirleri açısından yoksul
2. Kaynakları yoksul, gelirleri açısından normal
3. Kaynakları yoksul, gelirleri açısından iyi
4. Kaynakları normal gelirleri açısından yoksul
5. Kaynakları normal, gelirleri açısından normal
6. Kaynakları normal, gelirleri açısından zengin
7. Kaynakları zengin, gelirleri açısından yoksul
8. Kaynakları zengin, gelirleri açısından normal
9. Kaynakları zengin, gelirleri açısından zengin

Soru 63. Ailenizi nasıl tanımlarsınız?

- a) Yoksul b) Orta halli c) İyi

Soru 64. Size göre ailenizin gelir seviyesinin artmasını, kalkınmanızı sınırlayan faktörler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

1. Ekonomik faktörler (Gelir, arazi varlığı, hayvan varlığı, iş imkanı vb.)
2. Sosyal faktörler (Eğitim, sağlık, dini inanç vb. faktörler)
3. Kurumsal faktörler (Yetersiz altyapı, ve kurumlar vb.)
4. Çevresel faktörler (iklim, topografya, su durumu vb.)
5. Diğer Faktörler (siyasi durum, ekonomik krizler, kan davası, vb.)

1.8. TOPLUMSAL CİNSİYET ANALİZİ SORULARI

Kadınların ve Erkeklerin Kadının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri

Cinsiyet Roller

Soru 65. Kadının yeri evidir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 66. Erkekler kadınlardan daha dayanıklıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 67. Aile reisi erkektir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 68. Kız çocukları okumalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 69. Kadınlar çalışmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 70 . Erkek çocuk sahibi olmak mutlaka gereklidir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Kaynak Tahsisi

Soru 71.Kadınlar tarım araç gereçlerini kullanmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 72. Kadınların tarımda çalışması aile gelirini arttırır

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 73. Sadece erkekler kendi işlerini kurabilir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 74. Kadınların da kendi işlerini kurmaları gerekir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Rolleri Dengeleme

Soru 75. Tarımsal isleri kadın ve erkek eşit olarak paylaşmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 76. Tarımsal faaliyet alanlarında erkek çocukların sorumlulukları kız çocuklarından daha fazladır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 77. Ev işlerinden kadın sorumludur.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 78. Kadınların tarımsal faaliyetlerin yürütülmesinde katkısı büyüktür.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 79. Ev işlerini kadın ve erkek eşit olarak paylaşmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Roller ve İhtiyaçlar

Soru 80. Erkekler yalnızca mecbur kaldıklarında bazı sorumlulukları üstlenirler(Yemek yapmak, temizlik, çocukların bakımı vb.)

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 81. Kadınların tarımsal faaliyetlere katılmaları esleri ve çocukları ile ilgilenmelerini güçleştirir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 82. Tarımsal faaliyetler kadınların ev işlerine zaman ayırmasını kısıtlar.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 83. Tarımsal faaliyetleri yürüten kadınların boş zamanları yoktur

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Cinsiyet Rollerini ve Karar Süreçlerine Katılım

Soru 84. Kadınlar tarımsal faaliyetlerle ilgili kurslara katılmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 85. Kadınlar bir işletmeyi başarıyla yönetirler.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 86. Kadınlar gelirin harcanmasında fikir vermelidirler.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 87. Kadınlar, tarımsal faaliyetler için kredi, satın alma gibi resmi işlemleri yürütebilirler.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 88. Kadınların tarımsal faaliyetleri yürütme becerileri erkeklerden daha fazladır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 89. Kadınlar kış dönemlerinde, tarım dışı gelir getiren faaliyetlere katılmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

ANKET NO :
İŞLETME TİPİ :
TARİH :

Kırsal Alanda Tarım İşletmelerinde Yoksulluk ve Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde
Değerlendirilmesi: Konya İli Hadim İlçesi Örneği

ARAŞTIRMA ANKET SORU KAĞIDI-ERKEKLER İÇİN
2010

ADRES BİLGİLERİ

KOD

İLİ :

İLÇESİ :

KÖYÜ :

İŞLETMECİ BİLGİLERİ

İŞLETMECİNİN ADI SOYADI
(ERKEK)

:

İŞLETME TELEFON NO

:

GÖRÜŞÜLEN ADI SOYADI

:

İŞLETMECİYE YAKINLIĞI

:

ANKETÖRÜN

ADI SOYADI

:

Soru 1. Aile bireylerinin günlük çalışma süreleri (Saat/Gün)

Faaliyetler	Kadın	Erkek
F. ÜRETİM VE PAZARLAMA		
Sebze Üretimi		
Meyve-Bağ Üretimi		
Diğer Bitkisel Üretim		
Büyükbaş Hayvancılık		
Küçükbaş Hayvancılık		
Arıcılık		
Kümes Hayvanları		
Ürün işleme (süt ürünleri, bitkisel ürün vb.)		
Pazarlama (Pazarda satış)		
El sanatları Üretimi		
G. ÜCRETLİ ÇALIŞMA		
Tarımsal Faaliyetlerde		
Tarım Dışı Faaliyetlerde		
H. EV İŞLERİ		
Yemek Pişirme		
Temizlik		
Çamaşır Yıkama		
Bulaşık yıkama		
İ. ÇOCUK BAKIMI		
J. DİĞER İŞLER		
İmece		
Gıda Depolama/İşleme (Evde Tüketmek Amaçlı)		
Bina Bakımı ve Onarımı		
Toplam Çalışma Saati		

Soru 2. Aile içi karar alma durumları ve sorumluluk paylaşımı?

Karar Alma Konuları	Karar Veren	Karar Vermesi Gereken
Parasal Konular		
Fatura, Kredi vb. Ödemeler		
Aile ihtiyacı için pazar alışverişleri		
Bitkisel üretim faaliyetleri		
Hayvansal üretim faaliyetleri		
Ürün pazarlama		
Kredi kullanma		
Yatırım kararları		
Üretim girdilerini belirleme		
Misafir ağırlama		
Sağlık konuları		
Diğer.....		
Parasal olmayan konular		
Çocuk bakımı		
Çocuk eğitimi		
Oy kullanma		
Herhangi bir yere üyelik		
Ev işleri		
Ev temizliği		
Çocuk evlendirme		
Diğer.....		

E: Eşi karar verir**K:** Kendi karar verir**H:** Her ikisi de sorumlu**T:** Tüm aile kara verir**B:** Büyükleri kara verir**Y:** Bu konuda karar alınmaz**Soru 3.** Şu an için bir seçim yapabilseydiniz nerede yaşamak isterdiniz? Neden?

3. Köyde yaşamak isterdim.....

4. Şehirde yaşamak isterdim.....

Soru 4. Köy yaşamında hiç sevmediğiniz bir şey var mı? Varsa neler?

.....

Soru 5. Kendinizle ilgili olarak ileride ne yapmak istiyorsunuz?

.....

Soru 6. Aşağıdakilerden hangisi/hangilerinin hayatınıza katılmasını isterdiniz? (Önem sırasına göre 3 şık işaretleyiniz)

15. Düzenli gelir (.....)

16. Temiz çevre (.....)

17. Sosyal güvence (.....)

18. Okul (.....)

19. Çocuk parkı (.....)

20. Elektrikli eşyalar (.....)

21. Sinema/Tiyatro (.....)

22. Spor alanları (.....)

23. Sağlık ocağı (.....)

24. Sağlık personeli (doktor-hemşire vb.) (.....)

25. Otomobil (.....)

26. Bilgisayar-İnternet (.....)

27. Tarım danışmanı (Veteriner-Ziraat Müh.)

28. Diğer (.....) (.....)

Soru 7. Sizce yörenizin kalkınması için neler yapılmalı? (Önem sırasına göre en önemli 5 şıkkı işaretleyiniz?)

10. Meyvecilik-Bağcılık teşvik edilmeli	(.....)
11. Tarla ürünleri teşvik edilmeli	(.....)
12. Büyükbaş hayvancılık teşvik edilmeli	(.....)
13. Küçükbaş hayvancılık teşvik edilmeli	(.....)
14. Arıcılık teşvik edilmeli	(.....)
15. Sanayi üretimi teşvik edilmeli	(.....)
16. El sanatları teşvik edilmeli	(.....)
17. Turizm teşvik edilmeli	(.....)
18. Diğer.....	(.....)

Soru 8. Sizce yörenizde kalkınmayı destekleyecek unsurlar nelerdir? (Önem sırasına göre en önemli 5 şıkkı işaretleyiniz?)

9. Altyapı yatırımları (Kanalizasyon, içme suyu, elektrik, doğalgaz, yol vb.)	(.....)
10. Kredi sağlanmalı	(.....)
11. Devlet yatırım teşvikleri gerekli	(.....)
12. Konaklama imkanları geliştirilmeli	(.....)
13. Eğitim imkanları arttırılmalı	(.....)
14. Yörenin tanıtımı yapılmalı	(.....)
15. Sağlık hizmetleri iyileştirilmeli	(.....)
16. Diğer.....	(.....)

Soru 9. Yörenizdeki kalkınma çalışmalarında en çok katkıyı kimlerden beklersiniz? (Önem sırasına göre en önemli 3 şıkkı işaretleyiniz?)

8. Belediye	(.....)
9. Muhtarlık	(.....)
10. Kaymakamlık-Valilik	(.....)
11. Özel şirketler	(.....)
12. Halk (Kendileri)	(.....)
13. Devlet	(.....)
14. Diğer.....	(.....)

Soru 10. Yöreniz için yeni kalkınma seçeneği sunulsa, buna karşı tavrınız ne olur? (Tek şık işaretleyiniz)

5. İlk uygulayanlardan olmak isterim
6. Gereken eğitimi aldıktan sonra uygulamak isterim
7. Beklerim, ilk sonuçları görmek isterim
8. Benim için bir anlam ifade etmez, uygulamak istemem

Soru 11. Size göre ailenizin gelir seviyesinin artmasını, kalkınmanızı sınırlayan faktörler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

6. Ekonomik faktörler (Gelir, arazi varlığı, hayvan varlığı, iş imkanı vb.)
7. Sosyal faktörler (Eğitim, sağlık, dini inanç vb. faktörler)
8. Kurumsal faktörler (Yetersiz altyapı, ve kurumlar vb.)
9. Çevresel faktörler (iklim, topografya, su durumu vb.)
10. Diğer Faktörler (siyasi durum, ekonomik krizler, kan davası, vb.)

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET ANALİZİ SORULARI

Kadınların ve Erkeklerin Kadının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri

Cinsiyet Roller

Soru 65. Kadının yeri evidir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 66. Erkekler kadınlardan daha dayanıklıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 67. Aile reisi erkektir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 68. Kız çocukları okumalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 69. Kadınlar çalışmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 70 . Erkek çocuk sahibi olmak mutlaka gereklidir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Kaynak Tahsisi

Soru 71.Kadınlar tarım araç gereçlerini kullanmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 72. Kadınların tarımda çalışması aile gelirini arttırır

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 73. Sadece erkekler kendi işlerini kurabilir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 74. Kadınların da kendi işlerini kurmaları gerekir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Rolleri Dengeleme

Soru 75. Tarımsal isleri kadın ve erkek eşit olarak paylaşmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 76. Tarımsal faaliyet alanlarında erkek çocukların sorumlulukları kız çocuklarından daha fazladır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 77. Ev işlerinden kadın sorumludur.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 78. Kadınların tarımsal faaliyetlerin yürütülmesinde katkısı büyüktür.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 79. Ev işlerini kadın ve erkek eşit olarak paylaşmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Roller ve İhtiyaçlar

Soru 80. Erkekler yalnızca mecbur kaldıklarında bazı sorumlulukları üstlenirler(Yemek yapmak, temizlik, çocukların bakımı vb.)

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 81. Kadınların tarımsal faaliyetlere katılmaları esleri ve çocukları ile ilgilenmelerini güçleştirir.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 82. Tarımsal faaliyetler kadınların ev işlerine zaman ayırmasını kısıtlar.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 83. Tarımsal faaliyetleri yürüten kadınların boş zamanları yoktur

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Cinsiyet Roller ve Karar Süreçlerine Katılım

Soru 84. Kadınlar tarımsal faaliyetlerle ilgili kurslara katılmalıdırlar.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 85. Kadınlar bir işletmeyi başarıyla yönetirler.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 86. Kadınlar gelirin harcanmasında fikir vermelidirler.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 87. Kadınlar, tarımsal faaliyetler için kredi, satın alma gibi resmi işlemleri yürütebilirler.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 88. Kadınların tarımsal faaliyetleri yürütme becerileri erkeklerden daha fazladır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

Soru 89. Kadınlar kış dönemlerinde, tarım dışı gelir getiren faaliyetlere katılmalıdır.

- a)Katılıyorum b)Kararsızım c)Katılmıyorum

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Arzu KAN
Doğum Yeri:	Çubuk-ANKARA
Doğum Tarihi:	01/11/1977
Medeni Durumu:	Evli
Öğrenim Durumu	
Derece	Okulun Adı
İlköğretim	Etlik İlköğretim
Ortaöğretim	Etlik Ortaöğretim
Lise	Etlik Lisesi
Lisans	Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD
Becerileri:	
İlgi Alanları:	Kırsal kalkınma, sosyoloji, istatistik, kırsal kadın
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Tel:	0 332 223 28 78
Adres	Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Kampüs-KONYA

İmza: